ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»

01 липня 2022 року

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(до дня Національної поліції України)

1 липня 2022 року

Кропивницький – 2022

УДК: 351.746 (477) (082)

З 12

Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 15 від 29 червня 2022 р.)

З 12 **Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану**: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 1 липня 2022 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2022. 402 с.

У збірнику представлено матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану» (1 липня 2022 р., м. Кропивницький). Розглянуто актуальні теоретичні та практичні питання, що стосуються підтримання безпекового середовища в умовах воєнного стану в Україні. Наведено пропозиції з удосконалення законодавства і правозастосовної практики, спрямовані на підвищення ефективності діяльності органів Національної поліції, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та інших суб‘єктів, задіяних у забезпеченні публічної безпеки і порядку.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти й наукових установ, здобувачів вищої освіти юридичного і правоохоронного напрямів, працівників органів Національної поліції, інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Матеріали доповідей друкуються в авторській редакції. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ в матеріалах доповідей несуть автори.

УДК: 351.746 (477) (082)

© Колектив авторів, 2022
© Донецький державний університет внутрішніх справ, 2022

ЗМІСТ

Аксьонов Костянтин Володимирович
ВИКОРИСТАННЯ КВАДРОКОПТЕРІВ ПРИ ОГЛЯДІ МІСЦЯ ПОДІЇ, ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 17

Андріяшевський Артур Геннадійович, Коновалова Валерія Вікторівна
СИЛИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК НОВА КОНЦЕПЦІЯ ЗАХИСТУ СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ..... 21

Анісімов Кирило Ігорович
ВЗАЄМОДІЯ З НАСЕЛЕННЯМ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ США 24

Бабич Олександр Юрійович, Онищенко Юрій Миколайович
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЧАЛЬНИКІВ ОБЛАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ЩОДО ПІДТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 27

Бабій Юлія Олександрівна, Поліщук Віктор Вікторович, Балагур Леся Олександрівна, Мартинюк Віктор Петрович, Черноусов Дмитро Олександрович
АНАЛІЗ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ..... 29

Багаденко Ірина Петрівна
ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 31

Баратюк Василь Іванович, Лемешко Володимир Васильович, Грінченко Віталій Васильович
ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 33

Біленчук Петро Дмитрович, Малій Микола Іванович
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ 35

Біленчук Петро Дмитрович, Сопілко Ірина Миколаївна, Кравчук Олександр Олександрович
УБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ВІД ЗАГРОЗИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕСТРІЛЬНОЇ ЗБРОЇ 38

Білецька Тетяна Вікторівна
ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ‘Я ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 41

Бондаренко-Берегович Валерія Валентинівна, Берегович Василь Віталійович
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ 45

Bondarenko Natalia Alexandrovna
PERSONNEL OF THE ENTERPRISE AS A SOURCE OF DANGERS AND THREATS TO ITS ACTIVITIES UNDER MARTIAL LAW 47

Буга Володимир Васильович
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В БУДІВНИЦТВІ ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ..... 49

Буга Ганна Сергіївна
ПОНЯТТЯ НАГЛЯДУ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ 51

Бутузов Віталій Юрійович
ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БАТАЛЬЙОННИХ (РОТНИХ) ТАКТИЧНИХ ГРУП ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ ДІЙ 53

Варава Дмитро Віталійович
ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ПОШИРЕННЮ АНАЛОГІВ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ..... 55

Варакута Володимир Павлович, Стародубцев Сергій Олександрович
ПРОЦЕС ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ – ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ БОЙОВОЇ ГОТОВНОСТІ ТА ЗЛАГОДЖЕНОСТІ ЧАСТИН ТА ПІДРОЗДІЛІВ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ..... 58

Ващук Наталія Федорівна
УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 60

Веселов Микола Юрійович, Дудник Дмитро Юрійович
РЕЛІГІЙНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОЗОБОВ‘ЯЗАНИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 62

Вінник Оксана Мар'янівна
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ КІБЕРЗАХИСТУ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ 65

Вітвіцький Сергій Сергійович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ГРОМАД ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 68

Воловик Віктор Олександрович
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ 71

Вуткевич Вікторія Олегівна, Дем'янюк Тетяна Віталіївна
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ У ПРИКОРДОННОМУ ПРОСТОРІ 74

Гавриленко Анастасія Віталіївна
РОЗМЕЖУВАННЯ МАРОДЕРСТВА ТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ КОРИСЛИВОЇ СПРЯМОВАНОСТІ, ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 76

Ганаба Світлана Олександрівна, Присакар Анастасія Сергіївна
ГЕНДЕР ТА БЕЗПЕКА: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ 79

Гелета Єва Казимирівна, Вафін Максим Євгенович
ОКРЕМІ АСПЕКТИ АКТУАЛІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ І ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ) ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 82

Гнедик Євген Сергійович
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ІНОЗЕМНИМИ ЛІКАРЯМИ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ… 84

Голик Володимир Анатолійович, Зубченко Людмила Вікторівна
ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СТРАЙКБОЛЬНОЇ ГРИ 88

Голіна Володимир Васильович
ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЯК СКЛАДОВОЇ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПРАВОПОРЯДКУ 91

Гордієнко Сергій Георгійович
ДО МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ 94

Грицак Михайло Пилипович
РОЛЬ СУСПІЛЬСТВА У ПІДТРИМАННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В МІСЦЯХ КОМПАКТНОГО ПРОЖИВАННЯ БІЖЕНЦІВ 100

Грищук Аліна Борисівна
ВОЄННИЙ СТАН ТА ПРАВА ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА 104

Груздь Олександр Іванович
ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 107

Гузенко Олена Павлівна
ОКРЕСЛЕННЯ РОЛЬОВОГО СЕГМЕНТУ РОЗУМІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНА (ГРОМАДСЬКА) БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК» В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ 110

Гурський Віктор Євгенович, Миронов Юрій Олексійович
ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 113

Данилевська Юлія Олександрівна, Данилевський Андрій Олександрович
ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ 115

Деревянко Богдан Володимирович
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ АКТИВНОЇ ВІЙНИ 118

Дмитрієв Дмитро Андрійович
ОЗНАКИ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ‘ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА 121

Драган Юрій Анатолійович
ОБЛІК ОСОБОВОГО СКЛАДУ В ЧАСТИНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 124

Дружиніна Юлія Євгеніївна

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 125

Elżbieta Żywucka - Kozłowska
WAR CRIMES. PROSECUTION OF PERPETRATORS OF WAR CRIMES DURING THE WAR..... 129

Євенко Дмитро Володимирович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ ОБОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ 136

Єлаєв Юрій Леонідович
МІЛІТАРНІ ОЗНАКИ ОБ‘ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 138

Єрошкін Микола Володимирович
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, СКОЄНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 142

Єрьоменко Ярослав Сергійович, Калякін Сергій Володимирович
ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ, ПОРТАЛІВ ТА СИСТЕМ НП УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 145

Єсімов Сергій Сергійович
РОЛЬ ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 147

Жукова Євгенія Олексіївна
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ 151

Захарченко Андрій Миколайович, Бобкова Антоніна Григоріївна
ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 153

Зозуля Євген Вікторович
АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 157

Іващенко Віта Олександрівна
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДТРИМАННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 161

Кадала Віталій Віталійович
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ НОВАЦІЙ: ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА, СУБ‘ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ВОЄННИЙ СТАН..... 164

Казанчук Ірина Дмитрівна
АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ І ГРОМАДСЬКОСТІ В СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 168

Калаченкова Катерина Олександрівна
ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА 172

Карпенко Артем Валерійович
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 174

Князькова Любов Михайлівна
СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ГРОМАДЯН У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 177

Ковалів Мирослав Володимирович
ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 180

Ковальов Ігор Вікторович
ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 183

Ковальова Ольга Вікторівна
ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ГРОМАДЯН ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 185

Козьяков Роман Сергійович
ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 188

Корягіна Анжела Миколаївна
ОКРЕМІ БЕЗПЕКОВІ ФАКТОРИ В УМОВАХ ВІЙНИ 194

Краснощок Андрій Валерійович
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ АЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДТРИМАННЯ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 197

Кривий Ігор Вікторович, Олешко Дмитро Олександрович, Синишин Михайло Миколайович
ПІДГОТОВКА ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ЩОДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ КОНФЛІКТІВ ТА НЕСТАНДАРТНИХ СИТУАЦІЙ 201

Кузнецова Людмила Валеріївна
ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ 204

Кузьменко Анастасія Сергіївна
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ 206

Кузьменко Сергій Георгійович
ВІЙСЬКОВІ ЦИВІЛЬНІ АДМІНІСТРАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 209

Кузьменко Сергій Сергійович
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАХОДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДИТИНИ..... 214

Купчишина Валентина Чеславівна
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ‘Я ОСОБИСТОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 216

Кушнір Ярослав Олександрович, Мота Андрій Федорович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБОЮ УКРАЇНИ У ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ В РАЙОНАХ, ЩО МЕЖУЮТЬ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ БІЛОРУСЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 219

Лабуткіна Катерина Ігорівна

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСОБЛИВИЙ ПРЕДМЕТ КОНТРАБАНДИ (СТ. 201 КК УКРАЇНИ) 223

Лапкін Андрій Васильович

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 225

Липницька Євгенія Олександрівна

ЩОДО ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ… 229

Литвиненко Ольга Георгіївна

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 233

Лук'янчиков Євген Дмитрович, Лук'янчиков Борис Євгенович, Микитенко Ольга Борисівна

СУЧАСНІ ЗАСОБИ РОЗМІНУВАННЯ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ..... 235

Лунгол Ольга Миколаївна

CYBERSECURITY OF SOCIETY IN A HYBRID WAR..... 238

Мальцев Андрій Юрійович, Мельничук Юрій Петрович, Карасьов Дмитро Леонідович

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ 240

Маслянко Сергій Вікторович

ПРАВОВІ ТА ФАКТИЧНІ ПІДСТАВИ КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ В УКРАЇНІ 243

Матвіїшина Яна Олегівна, Семенишина-Фіголь Богдана Миколаївна

ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 246

Мердов Станіслав Павлович

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ 249

Митник Юлія Анатоліївна, Чубань Вікторія Сергіївна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ 252

Михайленко Юрій Олександрович, Гелета Єва Казимирівна, Кривий Ігор Вікторович
ПРІОРИТЕТИ ВИБОРУ І ПРИЗНАЧЕННЯ СТАРШИХ ПРИКОРДОННИХ НАРЯДІВ ДЛЯ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА ДІЛЯНЦІ ПІДРОЗДІЛУ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ 254

Неня Олена Володимирівна, Фесенко Максим Анатолійович, Березненко Наталія Михайлівна
ЗАСОБИ ОБМЕЖЕННЯ РУХУ ЗАТРИМАНИХ ОСІБ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ 257

Ніколенко Людмила Миколаївна
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 260

Носевич Надія Русланівна
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ З ВИКОРИСТАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ 262

Ободець Євгенія Андріївна
БЕЗПЕКА ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 264

Одерій Олексій Володимирович
ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ТА ПРАВОПОРЯДОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПАРАДОКСИ ТА РЕАЛІЇ 267

Озерна Ірина Вікторівна
АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ДЕФІНІЦІЙ «ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК» ТА «ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК» 269

Онопрієнко Станіслав Григорович
ФУНКЦІЯ КОНСОЛІДАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ СУБ‘ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ 272

Оцел Валентина Василівна, Багаденко Ірина Петрівна
НОВІ СХЕМИ ШАХРАЙСТВА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЇХ ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 274

Павлюченко Юлія Миколаївна
ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 278

Панова Світлана Василівна
ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ 281

Панченко Віталій Юрійович, Євсєєв Вадим Олександрович
ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ОБ‘ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, РОЗТАШОВАНИХ НА БЕРЕГОВІЙ ЛІНІЇ АБО НАД ВОДНОЮ ПОВЕРХНЕЮ 284

Пастух Дмитро Олександрович, Дзюба Максим Віталійович
РІВЕНЬ ЗАГРОЗИ ЗДОРОВ‘Ю І ЖИТТЮ ПРИКОРДОННИКІВ ТА ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ – ОСНОВА ВИБОРУ СИЛОВОГО ВПЛИВУ НА ПОРУШНИКІВ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ 286

Пекарський Сергій Петрович
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ 289

Петренко Ганна Олександрівна
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИПУСКУ ВІЙСЬКОВИХ ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 293

Пилипенко Євгенія Олексіївна
УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У ПІДТРИМАННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 296

Пискун Олександр Валерійович
З‘ЯСУВАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМАНДУВАЧА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ 298

Полончук Василь Анатолійович, Мазур Валентин Юрійович
МОДЕЛЬ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИКОРДОННОГО ЗАГОНУ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 301

Пономарьова Дарина Сергіївна
ОСНОВНІ ВИДИ ВЗАЄМОДІЇ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 302

Попов Іван Олександрович, Шведов Ігор Андрійович, Суконько Сергій Миколайович
МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОЇ КІЛЬКОСТІ ЗАСОБІВ ЗВ‘ЯЗКУ В ГРУПАХ ОПЕРАТИВНОГО ШИКУВАННЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ПРИПИНЕННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ 305

Приймак Вадим Анатолійович
ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СУМІСНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ У ВИГЛЯДІ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ 306

Приліпко Максим Олександрович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 308

Приходько Андрій Андрійович
ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 310

Ремінська Єлизавета Вікторівна
ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 313

Романюк Віктор Андрійович, Хліманцов Тарас Володимирович
ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ УПРАВЛІННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗИ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТІВ 317

Росляков Олексій Васильович, Волобуєв Роман Васильович
МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 318

Rossana Broniecka
MOVEMENT CONTROL – CHECK POINT. SHIFT AND CHECKPOINT CONTROL 320

Савінова Тетяна Михайлівна
ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 324

Сагайдак Станіслав Анатолійович, Драган Юрій Анатолійович
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 328

Сазонов Юрій Олександрович
ЩОДО СПЕЦИФІКИ ОХОРОНИ МОРСЬКОЇ ДІЛЯНКИ КОРДОНУ 330

Саморок Максим Георгійович, Селеман Віталій Олександрович
РОЗРОБЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЯХ 332

Сахно Артем Петрович
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО ТЕЛЕФОННОГО НОМЕРУ ЕКСТРЕНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ 112..... 334

Суконько Сергій Миколайович
МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОНІТОРИНГУ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ..... 337

Синєкоп Артем Сергійович
ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 339

Терещенко Олександр Олександрович
ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 341

Ткачук Сергій Геннадійович
ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ І ПРИПИНЕННЯ КОНТРАФАКЦІЇ В СФЕРІ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 344

Толстих Анна Борисівна
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СУДІВ У ВОЄННИЙ ЧАС..... 348

Удалова Неждана Михайлівна
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ 350

Ульянов Олексій Іванович, Ніколаєв Олександр Трифонович, Бахчеван Євген Федорович
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 353

Федоровська Наталія Володимирівна, Пелех Катерина Богданівна
РОЛЬ ГРОМАДЯН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 356

Федосєєва Карина Геннадіївна
КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ЯК ГАРАНТІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ..... 359

Федунь Назар Ігорович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 362

Халеп Володимир Володимирович
ФОРМУВАННЯ УГРУПОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ МІЖЕТНІЧНОГО КОНФЛІКТУ В ОДНОМУ ІЗ РЕГІОНІВ (ОБЛАСТЕЙ) ДЕРЖАВИ..... 365

Цуркан Олексій Петрович
ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 368

Червінчук Андрій Васильович, Атаманенко Юлія Юріївна
ЛЕГІТИМАЦІЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО ЛЕГКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 370

Черкашин Сергій Дмитрович
ПОГЛЯДИ НА ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕВАКУАЦІЇ ВАЖЛИВИХ ДЕРЖАВНИХ ОБ‘ЄКТІВ З ЙМОВІРНИХ РАЙОНІВ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ 374

Черкез Дмитро Леонідович

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 376

Чернігов Владислав Анатолійович
ПРОБЛЕМИ ТА СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ У ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ТРАСОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 380

Швиданенко Діна Вікторівна, Олефір Юлія Сергіївна
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 383

Шопіна Ірина Миколаївна
ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ‘ЄКТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ 385

Щудро Анатолій Євгенович, Щудро Ольга Олександрівна
ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 387

Якобчук Яна Андріївна
ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ДІЛЬНИЧИМИ ОФІЦЕРАМИ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 390

Якубовський Віктор Ігорович, Балагур Леся Олександрівна, Михайленко Олександр Владиславович
ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ 393

Ялі Анастасія Геннадіївна
ПЕРЕБУВАННЯ ДІТЕЙ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ 395

Северінова Олександра Борисівна
ЗАПОБІЖНА ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ 397

Арсентьєв Данило Сергійович
ПЕРІОДИЗАЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ЯК КОРУПЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ……399

Аксьонов Костянтин Володимирович
викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ КВАДРОКОПТЕРІВ ПРИ ОГЛЯДІ МІСЦЯ ПОДІЇ, ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Відкриття у сфері науки та техніки, інновації дозволяють інтенсивно розвиватися криміналістиці, а в деяких випадках висувають й посилені вимоги щодо розроблення й удосконалення науково-технічних засобів виявлення, фіксації, вилучення, дослідження різноманітної матеріальної та слідової інформації кримінального правопорушення (злочину). Особлива актуальність, по забезпеченню слідчих необхідною інформацією, проявляється під час проведення найбільш інформативних слідчих (розшукових) дій, таких як огляд місця події. Використання науково-технічних засобів при його проведенні, слугує в першу чергу гарантією повноти досудового розслідування.

З огляду на криміналістичні положення будь-якої методики розслідування злочинів, огляд місця події є однією із найбільш важливіших слідчих (розшукових) дій. Слід зауважити, що огляд місця події є переважно першою, невідкладною та найбільш інформативною процесуальною дією, яка проводиться до внесення відомостей до ЄРДР, що відбувається негайно після завершення огляду (ч.3 ст.214 КПК України) [3].

Вагома роль у виявленні й вилученні всіх слідів на місці події приділяється науково-технічному забезпеченню. Утім, аналіз практики свідчить про зниження якості проведення оглядів місць події, що призводить до не виявлення цінної слідової інформації та зниження ефективності огляду. Тому, знаючи специфіку та закономірності механізму утворення слідової інформації, учасники огляду повинні спрямовувати свою увагу на місця ймовірного виявлення слідів та використовувати з цією метою необхідні науково-технічні засоби. Слід відмітити, що ефективність огляду місця події і отримання відповідей на більшість питань, які цікавлять слідчого під час огляду, можливо одержати використовуючи на місці події сучасні науково-технічні засоби.

Обов‘язковим і одним із перших технічних засобів, який використовується при огляді місця події є фотоапарат, який використовується для фіксування обстановки місця події. Поки слідчий фіксує у протоколі межі огляду місця події, інспектор-криміналіст проводить фотографування. З усіх науково-технічних засобів, що застосовують під час розслідування злочинів, найчастіше йдеться про фотозйомку [2, с. 181].

Наприклад, однією з тактичних вимог до проведення огляду місця події в США є фотографування всієї території, включаючи види з повітря [4, с. 320]. В Україні досить швидкими темпами розвивається впровадження безпілотних літальних апаратів у різні сфери суспільного життя, зокрема і квадрокоптерів.

В умовах військового стану і зростання рівня традиційної для України злочинності, підвищення якості й ефективності щодо виявлення, розкриття, розслідування злочинів і запобігання їм потребує невідкладного визначення типів і видів квадрокоптерів, які без жодних змін або за умови відповідної модернізації можуть сприяти виконанню як окремих завдань криміналістики, так і їх цілісних комплексів [1].

Зрозуміло, що органам Національної поліції та Експертної служби МВС у їх повсякденній службовій діяльності є необхідність використання квадрокоптерів, що може в деяких випадках стане актуальною і корисною, для досягнення результатів при проведенні оглядів місць подій та інших слідчих діях. В рамках діяльності органів Національної поліції та Експертної служби МВС квадрокоптери можна використовувати при проведенні оглядів місць подій з різних видів злочинів, наприклад, огляд місця події за фактом вибуху або пожежі.

Фото 1. Загальний вид місця події в ході російської агресії (м. Маріуполь) та її наслідки.

Фото 2. Загальний вид місця пожежі в ході російської агресії (м. Маріуполь) та її наслідки.

Фото 3. Загальний вид місця події в ході російської агресії (м. Гостомель) та її наслідки.

Фото 4. Загальний вид місця події в ході російської агресії (м. Гостомель) та її наслідки (знищення літака «Мрія»).

Фото 5. Загальний вид місця пожежі в ході російської агресії (м. Ірпінь) та її наслідки.

Особливість проведення даних оглядів полягає у безпечному та дистанційному оцінюванні наслідків, які були спричинені під час вибуху або пожежі до початку проведення спеціальних (рятувальних, евакуаційних та вибухотехнічних) робіт та проведення огляду місця події з подальшою фіксацією місця виявлення та вилучення речових доказів.

Враховуючи специфіку таких місць подій, застосування квадрокоптерів для аерофото-відеозйомки деталей місця події може бути не тільки додатковим до традиційних техніко-криміналістичних засобів фіксації місця

події, а й єдиним сучасним, самостійним засобом в умовах військового стану, здатним виконувати традиційні види фотозйомки, що застосовуються при огляді місця події: орієнтуючої - для фіксації загального вигляду місця події з прив‘язкою до навколишньої території; оглядової - для фіксації безпосередньо самого місця події; вузлової - для фіксації крупним планом; детальної - для фіксації безпосередньо самих слідів.

Тому, хотілося б щоб законодавча база і відповідно, матеріально-технічне забезпечення сприяло використанню квадрокоптерів в системі МВС України.

Список використаних джерел

1. Білоус В.В. Безпілотні літальні апарати: інтегрованість у життєдіяльність суспільства й держави та використання в криміналістичній практиці. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. URL: https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj.

2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А.Ф. Волобуєв, М.В. Даньшин, А.В. Іщенко та ін.]; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Р.Л. Степанюка, В.О. Малярової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 384 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

4. Charles R. Swanson, Neil C. Chamelin. Criminal investigation. 6th ed. New York : McGraw-Hill Companies, Inc, 1996. 801 p.

Андріяшевський Артур Геннадійович
студент 2-го курсу факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Коновалова Валерія Вікторівна
студентка 1-го курсу факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Веселов Микола Юрійович**
професор кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

СИЛИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК НОВА КОНЦЕПЦІЯ ЗАХИСТУ СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

Концептуально важливою для країни, яка перебуває в умовах війни та воєнного стану, є організація оборони та виконання завдань на місцях. З метою запобігання загрози або усунення агресії та захисту державного кордону, а

також охорони важливих об‘єктів і комунікацій від посягань ворога, у кожній державі, яка перебуває в умовах збройного конфлікту, повинні бути створені органи оборони на місцях [1]. Після початку широкомасштабного наступу російської армії 24 лютого 2022 року це питання стало неабияк актуальним для нашої країни.

Відповідно до положень Закону України «Про основи національного спротиву» територіальна оборона (далі – ТрО) – *це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій* [2]. Таким чином, треба зазначити, що ТрО – це концепція не лише на воєнний період. Основа даної структури – це постійний захист та забезпечення територіальної цілісності країни як у воєнний час, так і в мирний.

Перші кроки на шляху створення та функціонування цього підрозділу Збройних Сил України (далі – ЗСУ) у сучасному вигляді були зроблені ще на початку російсько-української війни. Поступово починають формуватися бригади та стрілецькі батальйони у різних областях України. Кінцеве законодавче закріплення ТрО на державному рівні відбулося 1 січня 2022 року на підставі Закону України «Про основи національного спротиву». Відповідно до нього, у складі ТрО існує 25 бригад (одна бригада на регіон), які об‘єднуються у понад 150 батальйонів (один батальйон на район).

Формування таких підрозділів було завершено лише 15 лютого 2022 року (за 9 днів до початку широкомасштабного наступу країни-окупанта), коли до цього війна точилася на нашій землі вже майже 8 років, а вище політичне керівництво знало та усвідомлювало можливість повномасштабної агресії щодо всієї території України.

Як зазначено у Законі України «Про основи національного спротиву», територіальна оборона ґрунтується на принципах територіальності, масовості, мінімального часу на розгортання та приведення підрозділів територіальної оборони у готовність до дій, єдиноначальності, централізації управління та децентралізації і контрольованої автономності застосування сил і засобів територіальної оборони, активності, рішучості та безперервності ведення територіальної оборони, наполегливості у досягненні мети територіальної оборони, узгодженого, спільного застосування сил і засобів, залучених до ведення територіальної оборони, безперервності взаємодії сил і засобів територіальної оборони, всебічного врахування і повного використання моральних та психологічних факторів.

Територіальна оборона складається з військової, цивільної та військово-цивільної складових. Військова складова територіальної оборони включає органи військового управління, військові частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України, інші сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони [2]. У свою чергу, цивільна складова територіальної оборони включає державні органи, органи місцевого самоврядування, які залучаються до територіальної оборони [2].

Поєднання військової та цивільної складових територіальної оборони включає штаби зон (районів) територіальної оборони та добровольчі формування територіальних громад, які залучаються до територіальної оборони [2]. Поглянувши на структурну побудову ТрО, слід зазначити, що вона розрахована як на військову складову, так і цивільну або ж симбіоз першої та другої, що дає можливість цьому формуванню ЗСУ охоплювати ширше коло питань, які він може виконувати під час реалізації поставлених задач.

Визначаючи коло питань, які підлягають виконанню з боку ТрО, слід зазначити, що воно є достатньо широким та передбачає таке:

своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості;

участь у посиленні охорони та захисті державного кордону;

участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій;

участь у підготовці громадян України до національного спротиву;

участь у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів військового управління;

участь в охороні та обороні важливих об‘єктів і комунікацій, інших критично важливих об‘єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об‘єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення;

забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) або їх перегрупування;

участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій;

участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах;

участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях;

участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;

участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника);

участь у наданні населенню правових послуг у порядку, передбаченому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» [2].

Враховуючи вищезазначений перелік питань, які повинні виконувати

ТрО ЗСУ, слід взяти до уваги, що це коло питань стосується не лише виключно аспектів, які слід відносити до військового часу. Аналізуючи цей список завдань, бачимо, що дії зазначеного підрозділу спрямовані також як на мирний довоєнний час, так і на період післявоєнної відбудови, що, у свою чергу, дає змогу зробити цей підрозділ постійно діючим для виконання задач на повсякчасній основі.

Як було зазначено Президентом України Володимиром Зеленським, після початку повномасштабного нападу рф 24-го лютого 2022 р., ТрО (після закінчення війни) стане постійно діючим підрозділом ЗСУ та виконуватиме задачі мирного часу. У свою чергу, чисельність цього підрозділу на період невойовничого часу буде зменшено, а остання частина учасників – переведена у запас. Також, особи, які братимуть участь (під час воєнного часу) у військових діях, отримають статус військовослужбовця.

Таким чином, узагальнюючи наведене, треба зазначити, що ця концепція захисту суверенітету та територіальної цілісності України не є абсолютно новою для світової військової історії, але є однозначно нововведенням для нашої країни, яка потребує неабиякого удосконалення та модернізації у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 18.06.2022).

2. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX. Дата оновлення: 12.06.2022. URL: https://mail.ukr.net/desktop#readmsg/16555376741927302008/f0 (дата звернення: 18.06.2022).

Анісімов Кирило Ігорович
заступник начальника Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Головного управління Національної поліції в Запорізькій області

ВЗАЄМОДІЯ З НАСЕЛЕННЯМ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ США

Тенденція до прогресуючого зросту рівня злочинності виступила головною проблемою в діяльності багатьох поліцейських відомств США та Європейського Союзу наприкінці минулого сторіччя та у 2000-х рр. нинішнього. Професор В. Голіна констатує, що протягом 2003–2013 рр. у світі відбулося незначне зростання насильницької злочинності. Ці тенденції не є однаковими в різних регіонах світу. Якщо в Європі, Азії та Океанії рівень

вбивств становить від 2 до 4 на 100 тис. населення і тяжіє до скорочення, то у Центральній та Південній Америці у середньому реєструється 16 вбивств на 100 тис. населення при суттєвому зростанні в окремих країнах Латинської Америки. У загальносвітовому масштабі з 2003 р. по 2013 р. простежується у відносних показниках на 100 тис. населення найбільше зростання злочинів, пов‘язаних із зберіганням (+17 %) та обігом (+2 %) наркотиків. Скорочення відбулося за більшістю основних індексних злочинів: угон автотранспорту (– 53%), крадіжка (– 23%), вбивство (– 14%), грабіж (– 3%) [1, с. 93-94]. Відтак, стрімкий зріст злочинності у загальносвітовому масштабі зумовив необхідність вироблення дієвих механізмів щодо протидії кримінальним та адміністративним правопорушенням, як-от: удосконалення законодавства про кримінальну та адміністративну відповідальність, розширення штату поліцейських, а також соціальних гарантій проходження ними служби, популяризація професії правоохоронця у засобах масової інформації і т.д.

За словами Є.В. Кобка, у всьому світі спостерігається достатньо постійна тенденція збільшення особового складу поліції. Так, в США його чисельність зросла за період з 1990 по 1995 рр. майже на 7 тис. чол. (поліція 49 штатів на 5,6 тис. і федеральна на 1,2 тис.) і склала близько 500 тис. службовців. Аналогічна картина мала місце у Франції. Там впродовж аналогічного періоду поліцейський контингент збільшився на 5 тис. чол. і склав до початку 2000-х рр. 215 тис. співробітників. Вказана тенденція пов‘язана, перш за все, із загальним зростанням злочинності, особливо в містах з населенням від 1 млн жителів [2, с. 38].

Але не зважаючи на це, поліцейські заходи продемонстрували низьку ефективність, з огляду на жорстку вертикальну структуру управління в поліції та неспроможність керівництва органів поліції налагоджувати дієву взаємодію з населенням.

Саме тому реформування поліцейської служби відбувалось на основі оновлених концепцій національної безпеки, стрижневим принципом яких виступила колективна відповідальність за створення безпекового середовища, з урахуванням ідеї «community policing».

На думку відомого американського дослідника в галузі поліцейського права Р. Фрідмана, community policing являє собою політику та стратегію, націлену на досягнення більш ефективного та дієвого контролю над злочинністю, зниження побоювань злочинності, підвищення якості життя та легітимності поліції шляхом проактивної опори на ресурси громади з метою зміни умов, що викликають злочинність [3, с. 4]. Зауважимо, що визначення, наведене автором включає не тільки визначення діалогу з громадою в якості пріоритетного напряму державної політики, але й мету такої діяльності, яка полягає у досягненні «ефективного та дієвого контролю над злочинністю».

Слід підкреслити, що правоохоронна функція державної політики США відрізняється динамічністю, технологічністю, що дозволяє здійснювати її реалізацію шляхом підтримання публічного порядку, в рамках реалізації закріплених на конституційному рівні прав і свобод людини.

Поліція США має трирівневу структуру, яка включає федеральну

поліцію, поліцію штатів та місцеві поліцейські органи. Щоправда, Х.В. Солнцева наводить більш розширену структуру американської поліції, яка включає: федеральні поліцейські органи; поліцейські органи штатів; поліцейські органи у графствах; поліцейські органи міст і селищ міського типу; поліцейські органи корпорацій і фірм (приватна поліція) [4, с. 71]. Але в будь-якому випадку місцева поліція є найчисельнішим органом американського правоохоронного відомства, який безпосередньо взаємодіє з населенням та складає основу всієї поліцейської системи.

З 1990-х рр. минулого сторіччя в США з метою протидії злочинності були реалізовані інноваційні проєкти, метою яких виступило посилення соціально орієнтованої роботи поліції з населенням. Підтримання правопорядку поліції та спеціально утворених за участю територіальних громад органів стало розглядатися як надання поліцейських послуг, а самі громадяни стали виявляти бажання брати участь в охороні порядку, стаючи так званими volunteer police – помічниками поліції на добровільних засадах.

До числа вищевказаних спеціальних органів, утворених за безпосередньої участі громадськості, належать: Консультативна виправна рада (1950 р.); Комітет по боротьбі із злочинністю молоді та неповнолітніх при Президентові США (1961 р.); Міжвідомча рада щодо координації національних програм боротьби із злочинністю молоді (1968 р.); Національна консультативна рада із запобігання зловживання алкоголем (1970 р.); Національна комісія щодо цілей та стандартів функціонування системи кримінальної юстиції та розробки довгострокових програм запобігання злочинності (1971 р.); Національний центр безпеки у школах (1980 р.) тощо [5].

Результатом такої політики стало зниження, починаючи з 2000-х рр., рівня криміногенної обстановки за всіма основними показниками. Наприклад, професор О.Ю. Шостко небезпідставно стверджує, що показники насильницьких злочинів в США суттєво знизились за останні 25 років. Дані ФБР свідчать про зниження на 51 % насильницьких злочинів за період з 1993 по 2018 р. Щоправда, між 2004 та 2006 рр. та між 2014 та 2016 рр. було зафіксовано незначне зростання. Відповідно до Національних віктимологічних опитувань (NCVS, далі – НВО) 160 тис. американців у віці старше 12 років за означений період цей показник скоротився ще більше – на 71% [6, с. 190].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що налагодження партнерських відносин між органами поліції та громадою здобуло закріплення як у міжнародних правових актах, так і в нормах національних законів.

Головною метою співпраці поліції й населення є: зниження рівня злочинності на місцевому рівні, проведення широкої агітаційної роботи щодо популяризації законослухняного способу життя, дотримання прав і свобод людини. Відтак, співпраця поліції та громади на місцевому рівні розглядається в якості ключового засобу вирішення питань щодо забезпечення громадського спокою та правопорядку, захисту основоположних прав і свобод людини, запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням.

Список використаних джерел

1. Голіна В., Колодяжний М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С. 92-100.
2. Кобко Є.В. Особливості кадрового менеджменту в поліції зарубіжних країн. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 38-44.
3. Friedmann R. R. Community Policing: Comparative Perspectives and Prospects. N. Y. : St Martin‘s Press, 1992. P. 4.
4. Солнцева Х.В. Організація поліцейської діяльності в Україні та США: структура. *Право і безпека*. 2016. № 1 (60). С. 69-73.
5. Колодяжний М.Г. Участь громадськості у програмах запобігання злочинності в США. *Теорія і практика правознавства*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_1_30.
6. Шостко О.Ю., Подільчак О.М. Сучасні світові тенденції злочинності. *Проблеми законності*. 2020. № 148. С. 184-200.

Бабич Олександр Юрійович
курсант 3 курсу факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ

Онищенко Юрій Миколайович
доцент кафедри кібербезпеки та DATA-технологій факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат наук з державного управління, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЧАЛЬНИКІВ ОБЛАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ЩОДО ПІДТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану кожен з органів державної, публічної влади задіяний у забезпеченні та підтримці публічної безпеки та порядку. Основним видом цієї діяльності є забезпечення відповідних збройних та правоохоронних органів потрібною для їх діяльності інформацією, кадрами, тобто забезпечення всебічної підтримки цих органів.

З початку російсько-української війни усі державні інституції стали у позицію національного супротиву до ворога, а обласні державні адміністрації після введення воєнного стану, відповідно до п. 4 ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» стали обласними військовими адміністраціями, а Голови відповідних адміністрацій – начальниками обласних військових адміністрацій.

До основних повноважень начальника, згідно з вимогами Закону України «Про правовий режим воєнного стану» увійшло виконання повноважень таких органів, як сільська, селищна, міська рада, їх виконавчих комітетів та голів сільських, селищних та міських рад, іншими словами – усі процеси публічного управління переходять до адміністрування лише однією особою – начальником обласної військової адміністрації [1]. У зв‘язку з цим до начальників обласних військових адміністрацій переходять і окремі повноваження з підтримання публічної безпеки та порядку.

Основним видом виконання владних повноважень є видання наказів та розпоряджень, зокрема наказів, які знаходяться у компетенції місцевих рад.

Прикладом заходів з підтримання публічної безпеки та порядку є видання наказів начальників обласних військових адміністрацій щодо заборони продажу алкогольних та спиртовмісних товарів на території певних областей, введення у дію комендантської години на території області, наказів щодо збільшення патрулювання органами Національної поліції території їх обслуговування та введення у дію заборони проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів [2].

Такі заходи призвели до мінімізації вчинення правопорушень, згідно з інформацією голови Національної поліції Ігоря Клименка на 50% у перші місяці війни та на 30% у червні 2022 року [3].

Окрім фактичних заходів обмеження начальниками обласних військових адміністрацій вживаються заходи превентивної роботи щодо вчинення адміністративних, кримінальних правопорушень, заходи з національно-патріотичного виховання з використанням засобів масової інформації та мережі «Інтернет», таким чином у суспільстві вибудовується певна свідомість [4].

Задля покращення діяльності щодо підтримання публічної безпеки та громадського порядку можна рекомендувати заходи з попередження вчинення злочинів, а саме: активне впровадження систем дистанційного контролю, таких як відеоспостереження; збільшення кількості агітаційної роботи серед населення, проведення онлайн тренінгів з громадянами; поглиблене вивчення питань пов‘язаних з підтриманням публічної безпеки та громадського порядку на територіях об‘єднаних територіальних громад, районів, міст задля ширшого розуміння потреб мешканців населених пунктів.

Отже, повноваження начальників обласних військових адміністрацій щодо підтримання публічної безпеки та громадського порядку в умовах воєнного стану найчастіше пов‘язані з обмеженням прав і свобод громадян, але це, зважаючи на ситуацію, яка склалась у країні, є вмотивованим та змістовним рішенням, яке підтримує загальну діяльність усіх органів державної влади, місцевого самоврядування щодо національного супротиву агресії російської федерації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» // Верховна Рада України: вебсайт. 09.06.2022. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 19.06.2022).
2. Накази голови облдержадміністрації // Запорізька обласна державна адміністрація: вебсайт. 18.06.2022. URL: https://www.zoda.gov.ua/article/2604/nakazi-golovi-oblderzhadministratsiji.html (дата звернення: 21.06.2022).
3. Голова Нацполіції сказав, як дозвіл продавати алкоголь вплинув на рівень злочинності // Главком: вебсайт. 02.06.2022. URL: https://glavcom.ua/news/golova-nacpoliciji-rozpoviv-yak-dozvil-prodavati-alkogol-vplinuv-na-riven-zlochinnosti--850165.html (дата звернення: 21.06.2022).
4. Розпорядження голови облдержадміністрації // Харківська обласна військова адміністрація: вебсайт. 30.05.2022. URL: https://kharkivoda.gov.ua/dokumenti/rozporyadzhennya/3355/3400 (дата звернення: 21.06.2022).

Бабій Юлія Олександрівна
головний редактор редакційного відділення видавництва Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор технічних наук

Поліщук Віктор Вікторович
доцент кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат військових наук

Балагур Леся Олександрівна
доцент кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент

Мартинюк Віктор Петрович
старший викладач кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Черноусов Дмитро Олександрович
викладач кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

АНАЛІЗ СЛУЖБОВОЇ-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Результати участі Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) в операції Об‘єднаних сил свідчать, що прикордонне відомство

виявилося в багатьох випадках готовим якісно виконувати завдання в цих умовах. Однак, бойовий досвід показав деякі проблемні питання, які перешкоджали (знижували ефективність) протидії агресору. Тому, виникає потреба у наданні всебічного, критичного і, головне, об‘єктивного аналізу службової-бойової діяльності ДПСУ, чіткому визначенні проблемних питань, та, на основі проведеного дослідження, визначення чітких, конкретних та діючих шляхів їх вирішення.

Вивчаючи дану проблематику, ми спиралися на аналітичну доповідь Національного інституту стратегічних досліджень за загальною редакцією професора В. П. Горбуліна [1]. Так, автори аналітичної доповіді визначають наступні проблеми у діяльності ДПСУ, які перешкоджали (знижували ефективність) протидії агресору:

1) на стратегічному рівні:

відсутність чіткої взаємодії між органами сектору безпеки і оборони. Плани щодо забезпечення прикриття державного кордону були не реалізовані, тому на початку збройної агресії прикордонні підрозділи діяли самостійно з використанням лише наявної стрілецької зброї;

недостатність, на початок гібридної агресії, на східних ділянках державного кордону підрозділів ЗСУ;

відсутність у особового складу ДПСУ важкого озброєння та техніки;

відсутність у відділах прикордонної служби та пунктах пропуску через державний кордон фортифікаційних та інженерних споруд, що робило їх уразливими від артилерійських обстрілів;

2) на оперативному та тактичному рівнях:

відсутність плануючих документів із бойового застосування в сучасних умовах на рівні органів та підрозділів (що призвело до недостатньої взаємодії з підрозділами Збройних Сил України та Національної Гвардії України);

відсутність важкого озброєння та техніки в органах та підрозділах охорони державного кордону;

відсутність підрозділів протидії деструктивним інформаційно-психологічним впливам;

відсутність у авіації ДПСУ засобів активного та пасивного захисту від засобів ураження противника;

неналежне забезпечення органів та підрозділів охорони державного кордону безпілотними авіаційними комплексами;

комплектування прикордонних підрозділів військовослужбовцями за територіальним принципом;

недостатній рівень військової складової у професійній підготовці особового складу;

відсутність підрозділів та фахівців з інженерного забезпечення.

Як наслідок неналежне обладнання місць несення служби у фортифікаційному відношенні, відсутність укритів для особового складу, позицій для ведення кругової оборони, додаткових загороджень перед місцями дислокації прикордонних підрозділів.

Необхідно виокремити та розширити проблемні питання застосування

сил та засобів ДПСУ під час участі в збройних конфліктах з урахуванням специфіки завдань, які виконує ДПСУ. Таким чином, пріоритетні завдання ДПСУ змістилися з правоохоронної площини у військову. Слід зазначити, що незважаючи на всі виклики і загрози, ДПСУ довела свій професіоналізм і з гідністю виконує поставлені завдання. В умовах обстановки, що швидко змінюється, враховуючи широке застосування різнорідних сил і засобів, способи дій ДПСУ постійно вдосконалюються.

Список використаних джерел

1. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Харків : Фоліо, 2017. 496 с.

Багаденко Ірина Петрівна
начальник 2-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Російське вторгнення в Україну з лютого поточного року призвело не лише до дестабілізації економіки, втрати робочих місць, масового переселення жителів із зон бойових дій до більш безпечних регіонів держави тощо, але й до підвищення стресового стану населення, зокрема, найбільш вразливої його категорії – дітей. Втрата батька, вимушена зміна місця проживання та навчання або тривалий процес пошуку місця проживання/навчання, труднощі працевлаштування дорослих членів сім‘ї та інше негативно впливають на психіку дітей, що відображається відповідним чином і на їх поведінці. Так, з‘являється тенденція коливання поведінки, «схильної до вчинення правопорушень», до «свідомо злочинної» поведінки. При цьому, воєнний стан подекуди стає так званим аргументом вимушених протиправних діянь, які спрямовані переважно на задоволення фізіологічних (їжа) та побутових (одяг, речі першої необхідності) потреб шляхом вчинення корисливих та корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. До початку воєнного стану в Україні найпоширенішими злочинами серед неповнолітніх були злочини проти власності (крадіжки, грабежі, розбої). В більшості випадків злочини вчиняються неповнолітніми на відкритій місцевості, зокрема на вулицях, у парках, дворах, що обумовлюється особливостями особистості неповнолітніх (відсутність перспективного бачення наслідків учинення діяння; безсистемний, хаотичний характер діянь тощо). Крім цього, поширеною сферою вчинення злочинів неповнолітніми залишається сфера проти громадського порядку та моральності [1]. Таким чином, на підставі зазначених

елементів кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх можемо дійти висновку щодо продовження тенденції загрози публічній безпеці та порядку.

Уповноваженими підрозділами серед органів Національної поліції України для здійснення діяльності щодо запобігання правопорушенням дітей є підрозділи ювенальної превенції, які в системі суб‘єктів запобігання правопорушенням дітей займають важливу роль. Це пов‘язано насамперед із спеціальними повноваженнями й завданнями, передбаченими наказом МВС України від 19.12.2017 №1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України», серед яких:

профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики [2] тощо.

Специфіка діяльності підрозділів ювенальної превенції полягає у тому, що вони повноважні здійснювати заходи запобігання правопорушенням як серед дітей, які не є правопорушниками, так і серед дітей, схильних до вчинення правопорушень, а також серед дітей, які вже вчинили правопорушення, з метою запобігання новим правопорушенням.

Відповідно до п. 3 ч .1 ст. 66 КК України вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом‘якшує покарання. Водночас, вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій є обставиною, що обтяжує покарання (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України) [3].

Великі скупчення внутрішньо переміщених осіб в окремих регіонах держави призводять до нерівномірного навантаження на працівників підрозділів ювенальної превенції, штат яких через воєнний стан зазнає не лише плинності кадрів, але і його недобору.

Крім цього, нестабільність у виборі місця проживання, часта зміна місць проживання внутрішньо переміщених осіб не дає змоги працівникам підрозділів ювенальної превенції якісно здійснювати профілактичну діяльність.

Проблематичним також є своєчасний обмін необхідною інформацією стосовно дітей, які перебувають (перебували) на профілактичних обліках зазначених підрозділів, розташованих на підконтрольних територіях, зонах бойових дій, як між самими підрозділами, так і між іншими суб‘єктами запобігання правопорушенням неповнолітніх. А це негативним чином відображається на якості взаємодії суб‘єктів запобігання правопорушенням неповнолітніх, необхідній для ефективної загальної профілактичної діяльності.

Зважаючи на відсутність досвіду діяльності підрозділів Національної поліції України під час воєнного стану в сучасних умовах, доречним буде

ретельне вивчення позитивного досвіду зарубіжних країн, що перебувають у конфлікті, а також запозичення практики, прийнятної для українського законодавства.

Крім цього, потребує нормативного врегулювання питання обліку внутрішньо переміщених осіб у призмі налагодження специфічної взаємодії між органами, установами, організаціями, до повноважень яких відносяться, наприклад, реєстрація, соціальне забезпечення тощо указаної категорії осіб, зокрема дітей (на кшталт міжвідомчого нормативно-правового акту) та інш.

Список використаних джерел

1. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2020 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Stan_Pravosuddya_Criminal_2020.pdf (дата звернення: 31.01.2022)

2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text (дата звернення: 22.06.2022).

3. Кримінальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 22.06.2022).

Баратюк Василь Іванович
доцент кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат військових наук, доцент

Лемешко Володимир Васильович
провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат військових наук, доцент

Грінченко Віталій Васильович
старший викладач кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Державна прикордонна служба України в умовах воєнного стану продовжує виконувати свої функції у відповідності до статті 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» з урахуванням обстановки на

різних ділянках державного кордону. Тематика конференції є актуальною для прикордонної служби, тому що вона безпосередньо забезпечує публічну безпеку і порядок в межах своєї компетенції. На перший погляд «забезпечення публічної безпеки і порядку» притаманні Національній поліції України, тоді як закони України в сфері прикордонної безпеки не визначають вище означене поняття, крім статті 3 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», яка визначає основні принципи діяльності прикордонного відомства. Важливою складовою змісту забезпечення публічної безпеки і порядку є розуміння, на якій території воно здійснюється [1].

У відповідності до Закону України «Про державний кордон України» органи та підрозділи прикордонної служби виконують завдання в межах прикордонної смуги та контрольованих прикордонних районів [2]. На цих територіях законодавством встановлений прикордонний режим, який передбачає сукупність правил, що регламентують відповідно до законодавства правила в‘їзду, перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, провадження робіт, ведення обліку та тримання на пристанях, причалах, базах для стоянки, у пунктах базування маломірних (малих) суден, інших плавучих засобів, призначених для спорту або відпочинку на воді, а також у місцях базування суден флоту рибної промисловості, що не підлягають технічному нагляду класифікаційного товариства, їх випуску, плавання і пересування в територіальному морі та внутрішніх водах України [3].

З введенням режиму воєнного стану та відбиттям збройного вторгнення противника на нашу територію постало питання забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану. Так, в органах охорони державного кордону на ділянках кордону, яких є потенційна загроза національній безпеці і оборони України, запроваджено додаткові тимчасові обмеження на в‘їзд, провадження робіт у прикордонній смузі, прикордонних контрольованих районах, плавання маломірних суден та інших плавзасобів у внутрішніх водах. Їх зміст полягає в наступному: наприклад з 08.00. 23.05.2022 в межах Одеського, Білгород-Дністровського та Болградського контрольованих прикордонних районів Одеської області заборонено: в‘їзд осіб в визначену смугу місцевості вздовж державного кордону, за винятком: осіб, які постійно або тимчасово проживають чи працюють в її межах, за умов наявності у них відповідних підтверджуючих документів; власників земельних ділянок, які знаходяться у межах смуги, за умов наявності у них відповідних підтверджуючих документів; осіб, що прямують транзитом з пунктів пропуску через державний кордон в інші райони; осіб, що надали письмове запрошення близьких родичів або яких зустрічають особисто особи, що постійно проживають у смузі [4]. Дія обмежень не поширюється на представників військових формувань, утворених відповідно до Законів України, правоохоронних органів, органів цивільного захисту, комунальних служб, швидкої медичної допомоги та інших суб‘єктів державної та комунальної власності, що забезпечують підтримання життєдіяльності об‘єктів інфраструктури та надають населенню послуги гуманітарного, соціального

характеру під час виконання ними службових завдань.

Наведений приклад підтверджує тезис, що державна прикордонна служба України в умовах режиму воєнного стану забезпечує публічну безпеку і порядок в межах своєї компетенції.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Державну прикордонну службу України». *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 27. Ст. 208. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text

2. Закон України «Про державний кордон України». *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 2. Ст. 5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р. N 1147 «Про прикордонний режим» (Із змінами). *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1147-98-%D0%BF

4. Білгород-Дністровський прикордонний загін інформує про запровадження додаткових режимних обмежень у контрольованих прикордонних районах від 21 травня 2022 року. *Урядовий портал.* 2022. URL: https://dpsu.gov.ua

Біленчук Петро Дмитрович
професор кафедри кримінального права і процесу Національного авіаційного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Малій Микола Іванович
директор правничої компанії «АЮР-КОНСАЛТИНГ»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

За останні десятиліття інформація стала настільки потужним фактором розвитку суспільства, що призвела до утворення нового інформаційного укладу, що сприяє внутрішньодержавній і світовій інтеграції та реінтеграції [1, с. 48-62].

Нормальне функціонування суспільних інститутів та інших форм соціальної діяльності пов‘язують із безпекою: для забезпечення безпеки суспільства створюються органи законодавчої, виконавчої та судової влади, силові структури забезпечення безпеки; у сфері підприємницької діяльності самі фірми створюють спеціальні структури забезпечення своєї безпеки, розробляють відповідний комплекс управлінських заходів і дій; у сфері екологічної та техногенної безпеки застосовуються як адміністративно-організаційні, техніко-технологічні засоби і системи, так і системи, котрі не

допускають негативного впливу на навколишнє середовище.

Актуальність проблеми правового регулювання суспільних відносин у сфері публічної інформаційної безпеки зумовлена підвищенням ролі інформації в усіх сферах і видах діяльності особистості та держави в умовах впливу зовнішніх і внутрішніх викликів, загроз, ризиків і небезпек, а також розвитком нових інформаційних відносин, котрі вимагають дотримання і захисту конституційних прав, законних інтересів суб‘єктів в інформаційно-комунікаційній сфері.

Національні інтереси України в публічній інформаційній сфері полягають у дотриманні конституційних прав і свобод при отриманні інформації і користуванні нею, у розвитку сучасних телекомунікаційних технологій, захисті державних і приватних інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу.

Національні інтереси України забезпечуються інститутами державної влади і поділяються на:

– інтереси особистості, котрі полягають у реалізації конституційних прав і свобод, забезпеченні особистої безпеки, підвищенні якості та рівня життя, фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку людини і громадянина;

– інтереси суспільства, які зводяться до подальшого формування суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, досягнення та підтримки суспільної згоди, духовного оновлення;

– інтереси держави, що полягають у непорушності конституційного ладу, суверенітету та територіальної цілісності України, політичної, економічної, соціальної стабільності, безумовному забезпеченні законності та підтримки правопорядку, розвитку рівномірного і взаємного партнерського міжнародного співробітництва.

Важливе місце у вирішенні проблеми забезпечення інформаційної безпеки займає реалізація системи комплексного захисту інформації, котра є поєднанням у єдине ціле окремих елементів, механізмів, процесів, явищ, заходів, засобів і програм захисту інформації, взаємозв‘язок яких сприяє реалізації мети, концептуального підходу до питань тимчасового функціонування і структурної побудови системи інформаційного забезпечення охорони і захисту.

Особлива роль у реалізації інформаційної безпеки належить правовому захисту, що визначається:

– підвищенням ролі інформації (інформаційних ресурсів) і засобів її опрацювання в єдиному інформаційному просторі;

– трансформацією традиційних для права соціально-економічних, політичних та інших норм і відносин, що склалися;

– розвитком і появою нових суспільних відносин, що відображають специфіку, особливості і правила взаємовідносин суб‘єктів інформаційної сфери.

Відомо, що особливо важливе місце в сучасному індустріальному електронному (цифровому) світі належить публічній інформаційній безпеці

[2] яка потребує від нас професійного аналізу інформації та розвитку критичного мислення [3].

Інформаційно-комунікаційні технології є одними з найважливіших чинників, які впливають на формування пріоритетних напрямів розвитку XXI ст.: надаються безпрецедентні можливості доступу до інформації, колективного її використання і взаємного обміну, а також для розвитку освіти, науки, культури, економіки. Їх вплив стосується способу життя людей, освіти та роботи, взаємодії уряду і громадської спільноти. У Декларації про використання науково-технічного прогресу в інтересах миру і для добробуту людства, яка проголошена Резолюцією 3384 (XXX) Генеральної Асамблеї ООН від 10 листопада 1975 р., зазначається, що всі держави сприяють міжнародному співробітництву з метою використання результатів науково-технічного прогресу в інтересах укріплення міжнародного миру і безпеки, свободи і незалежності з метою економічного і соціального розвитку народів та забезпечення прав і свобод людини у відповідності з Статутом ООН [4].

Процеси перетворення та реалізації знань через матеріалізацію інформаційного ресурсу отримують розвиток за рахунок високих інформаційних технологій, а для отримання і збереження переваг в умовах конкуренції кожна дія в інформаційному середовищі буде мати значний вплив у світі фізичних ресурсів: предметних, фінансових – і в різних абстрактних галузях.

Правові режими існують у рамках багатьох галузей права, а оскільки захист інформації з метою інформаційної безпеки відбувається на основі імперативного методу правового регулювання, то відповідні режими доступу до інформації за своїми характеристиками є найбільш близькими до адміністративно-правових режимів [5].

Ключові питання наукового дослідження інформаційної безпеки ери електронної «Індустрії 4.0» є особливо цікавими для ініціативних, інноваційних, комунікативних, мобільних, динамічних, активних, життєрадісних і наполегливих людей [6], які прагнуть досягти щастя і радості, заможності і добробуту, здоров‘я і багатства та зиску в реалізації своєї мрії, бажання, ідеї, «ноу-хау» [7].

Початок ери електронної «Індустрії 4.0», яка розвивається в надрах четвертої промислової революції, спонукає суспільство до новітніх інноваційних підходів та є неймовірно корисним для формування стратегії, тактики і мистецтва [8] перспектив цивілізаційного розвитку електронного суспільства, електронного права та всього людства [9].

Список використаних джерел

1. Малій М.І. Інноваційні концепції застосування grid- і blockchain-технологій в юриспруденції. Актуальні проблеми права України та Польщі: монографія / Київський університет права НАН України; за заг. ред. проф. Ю.Л. Бошицького та проф. А. Шміта. -Київ: Талком, 2020. 312 с.

2. Біленчук В. Інформаційна безпека: пріоритетні напрями. *Бізнес і безпека.* Львів, 1997, № 8.

3. Критичне мислення та аналіз інформації: Давид Т. Мур; переклад з англ. Олександр Кучерак. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2022. 132 с.

4. Организация Объединенных Наций. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. Тридцатая сессия. – Дополнение № 34(A/10034). – С. 111-112.

5. Біленчук П.Д., Кобилянський О.Л., Малій М.І. та ін. Правова соціалізація особистості в сучасному світі: людина, суспільство, цивілізація. Монографія. За заг. ред. П.Д. Біленчука. К.: Укр ДГРІ, 2020. 204 с.

6. Біленчук П.Д. Електронна цивілізація: інноваційне майбутнє України: монографія./П.Д. Біленчук, М.М. Близнюк, О.Л. Кобилянський, М.І. Малій, Ю.О. Пілюков, О.В. Соболєв, за заг. Ред. П.Д. Біленчука. К.: УкрДГРІ, 2018. 284 с.

7. Конвергенція сонячного суспільства знань: креативна освіта і цивілізаційний розвиток. Монографія / П.Д. Біленчук, Я.О. Береський, О.Л. Кобилянський, М.І. Малій, Р.В. Перелигіна; за заг.ред. П.Д. Біленчука. К.:УкрДГРІ, 2019. 416 с.

8. Стратегія інформаційної безпеки України: правові засади захисту інформації: монографія / П.Д. Біленчук, Л.В. Борисова, О.Л. Кобилянський, В.О. Собина; за ред. П.Д. Біленчука. – К.: Укр ДГРІ, 2018. 288 с.

9. Біленчук П.Д. Електронне суспільство. Електронне право. Кібербезпека: стратегія розвитку інноваційної ери. Монографія / П.Д. Біленчук, О.Л. Кобилянський, М.І. Малій, Р.В. Перелигіна, Т.Ю. Тарасевич [та ін.]. За заг. ред. П.Д. Біленчука і Т.Ю. Тарасевич. – К.: УкрДГРІ, 2020. 388 с.

Біленчук Петро Дмитрович
професор кафедри кримінального права і процесу юридичного факультету Національного авіаційного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Сопілко Ірина Миколаївна
декан юридичного факультету Національного авіаційного університету, доктор юридичних наук, професор

Кравчук Олександр Олександрович
начальник відділу Департаменту забезпечення діяльності Міністра внутрішніх справ України

УБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ВІД ЗАГРОЗИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕСТРІЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Надзвичайна важливість питання протидії незаконному обігу вогнестрільної зброї для людини, суспільства та держави обумовлена загрозою

для їх добробуту та масштабом цього суспільно небезпечного явища. У жовтні 2021 року Генеральний прокурор України Ірина Венедіктова на своїй сторінці у фейсбук оприлюднила інформацію про наявність у незаконному обігу в Україні за різними даними від 3 до 5 мільйонів одиниць вогнестрільної зброї, при легальній кількості – понад мільйон. При цьому за рік із незаконного обігу вилучено лише близько 1,3 тисяч одиниць вогнестрільної зброї [1].

Ситуація значно ускладнилася з початком повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Так, очільники «Інтерполу» та «Європолу» повідомили про загрозу потрапляння у незаконний обіг значної кількості зброї в Україні на постконфліктній фазі.

Генеральний секретар Інтерполу Юрген Шток зазначив що «організовані злочинні угруповання розширять свої можливості завдяки отриманню зброї. Вони використовують хаос та доступність зброї, навіть тієї що використовується військовими. Зброя буде доступна на чорному ринку і створить проблему. Жодна держава чи регіон не може впоратися з цим регіонально тому, що злочинці діють на глобальному рівні» [2].

Голова Європолу Кетрін де Болле пояснила, що коли конфлікт закінчиться, Європол хоче «запобігти ситуації, подібній до ситуації 30-річної давності, що склалася після закінчення Балканської війни» та оголосила про створення міжнародної робочої групи для вирішення питання щодо запобігання потрапляння зброї у незаконний обіг та її використання організованими злочинними групами [3].

Очевидно, що причиною такої ситуації в Україні є суттєві правові прогалини. Більше того у чільній Конституції України чітко встановлений дієвий правовий механізм (у статтях 1, 3, 5, 8, 9, ч. 4 ст. 13, ч. 6 ст. 17, ст. 19, ст. 41, п. 1,2,7,8 ч. 1 ст. 92), відповідно до якого ці процеси регулюються виключно законами [4]. Адже у підзаконних нормативно-правових актах не можуть встановлювати прав і обов‘язків людини і громадянина, а також суб‘єкта господарювання, а ні повноважень і способів їх реалізації органами державної влади та місцевого самоврядування та їх посадовими особами.

В даний час на розгляді Верховної Ради України знаходиться законопроект «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстр. № 5708 від 25.06.2021), який 23.02.2022 прийнято за основу [5]. Проте, зважаючи на предмет правового регулювання та його зміст у зазначеному законопроекті відсутній упорядкований підхід до врегулювання питань обігу вогнестрільної зброї в державі.

Вважаємо за необхідне Верховній Раді України здійснити розроблення та прийняти Закон України «Про зброю» та Закон України «Про обіг вогнестрільної зброї», що дозволить реалізувати, передбачений у Конституції України механізм гарантування безпеки людини, суспільства та держави від загроз, ризиків і небезпек добробуту, соціально-економічному розвитку та праву на мирне життя зумовлених незаконним обігом вогнестрільної зброї.

Такий підхід дозволить:

1. Забезпечити виконання взятих Україною міжнародно-правових зобов‘язань шляхом імплементації їх на національному рівні, зокрема

Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, затвердженого Резолюцією 55/255 Генеральної Асамблеї від 31.05.2001, а також Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (статті 11, 12, 13, 22).

2. Законодавчо закріпити поняття «зброя», «вогнестрільна зброя», «зброя спеціального призначення», «зброя, якою користуються правоохоронні органи та спеціальні служби», а також «нагородна зброя».

3. Сформувати загальний підхід до врегулювання сфери виготовлення, придбання, обліку, охорони, перевезення, доставки, використання, дослідження, збирання (колекціонування), зберігання, торгівлі, обміну, здачі в оренду, ремонту, модифікації або пристосування, продажу, постачання, передачі (як в межах однієї держави, так і з однієї держави до іншої), ввезення та вивезення, експорту, імпорту, розробки, створення та впровадження нових зразків, знешкодження, утилізації вогнестрільної зброї (далі – обіг вогнестрільної зброї).

4. Законодавчо врегулювати обіг вогнестрільної зброї для усіх суб‘єктів зазначеної сфери державної політики: органів державної влади; військових формувань; правоохоронних органів; спеціальних служб; підрозділів державної воєнізованої охорони; суб‘єктів господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність у сфері обігу вогнестрільної зброї (виробництво, торгівлю, ремонт, імпорт, експорт, перевезення, тири, стрільбища тощо); музеїв, які колекціонують та експонують вогнестрільну зброю; закладів освіти, для здійснення освітньої діяльності; науково-дослідних установ для здійснення наукової, науково-технічної діяльності; суб‘єктів господарювання, які виробляють фільми (кіностудії, студії, відеостудії тощо); закладів фізичної культури і спорту; громадян України, іноземних громадян та апатридів.

5. Визначити та розмежувати за встановленими критеріями вимоги до вогнестрільної зброї, яка може знаходитися у власності зазначених вище категорій суб‘єктів та дозволені операції з її обігу.

6. Врегулювати відповідно до вимог законодавства стосовно обмеження доступу до конфіденційної інформації, комерційної таємниці, таємної та службової інформації питання обліку відомостей стосовно вогнестрільної зброї, власників, здійсненних правочинів, надання адміністративних послуг, а також строку їх зберігання у відповідній централізованій базі даних.

7. Встановити обмеження на володіння та застосування (використання) зброї. Зокрема, з огляду на значний ризик кооперації з організованою злочинністю вважаємо за необхідне обмежити володіння та застосування (використання) приватними суб‘єктами охоронної діяльності вогнестрільної зброї, за винятком газових пістолетів, револьверів та пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії [1, с. 18-19].

Лише визначення та безумовна реалізація єдиної державної політики у сфері обігу вогнестрільної зброї, яка забезпечує виконання взятих Україною

на себе міжнародних зобов‘язань, стане запорукою ефективній протидії незаконному обігу вогнестрільної зброї.

Список використаних джерел

1. Біленчук П., Кравчук О. Правові засади врегулювання обігу вогнестрільної зброї як конституційна гарантія забезпечення національної безпеки України. *Юридичний вісник України.* 2021. №44-45. С. 18-19.

2. Russia Ukraine war biden approves medium range rocket systems to bolster Ukraine defences live. *The Guardian.* URL: https://www.theguardian.com/world/live/2022/jun/01/russia-ukraine-war-biden-approves-medium-range-rocket-systems-to-bolster-ukraine-defences-live?page=with:block-629797168f084d9060b72dbf#block-629797168f084d9060b72dbf (дата звернення: 22.06.2022).

3. Europol-Chefin: Nie gesehenes Niveau an Gewalt auf Europas Straßen. WELT URL: https://www.welt.de/politik/ausland/plus239012703/Europol-Chefin-Nie-gesehenes-Niveau-an-Gewalt-auf-Europas-Strassen.html (дата звернення: 22.06.2022).

4. Конституція України від 28.06.1996. Дата оновлення: 03.09.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 22.06.2022).

5. Проект Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190 (дата звернення: 22.06.2022).

Білецька Тетяна Вікторівна
доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат соціологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ’Я ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, введеного в Україні у зв‘язку із військовою агресією російської федерації, активізувалися питання надання психологічної допомоги військовим та цивільному населенню, щодо формування у них навичок первинної психологічної допомоги і самодопомоги. Останнє, в свою чергу, детермінувало появу різних інституцій: від волонтерських організацій, об‘єднань до консультаційних центрів, інформаційних майданчиків, сформованих із представників наукової спільноти, практикуючих психологів. Усі вони сьогодні надають психологічну допомогу постраждалим українцям, відновлюють та стабілізують їх психологічне здоров‘я, яке є важливою

складовою соціального успіху та професійної діяльності особистості та потребує систематичного моніторингу і заходів щодо його підтримки. Це пов‘язано, в першу чергу, із розширенням спектру вимог до професійних завдань, у зв‘язку із динамічністю та конкуренцією на ринку праці. Їх ефективне вирішення вимагає від особистості швидких, при цьому виважених рішень, концентрації уваги, стресостійкості, тощо. Належний рівень психологічного здоров‘я особистості є показником рівня сформованості її свідомості, а його підтримка можлива за умов систематичного моніторингу і фахової психологічної консультації чи супроводу. При цьому підкреслимо, що соціально-психологічний супровід особистості повинен носити комплексний характер, що передбачає систематичну діагностику особистісних цінностей, установок, поведінки особистості, з метою розробки найбільш дієвих заходів впливу на формування та підвищення її психологічної стійкості.

Більшість вітчизняних учених підкреслюють, що психологічне здоров‘я є відносно стійким станом організму і особистості, який дає змогу усвідомлено, враховуючи свої фізичні та психічні можливості, а також навколишні природні та соціальні умови, здійснювати та забезпечувати свої індивідуальні й суспільні (колективні) біологічні та соціальні потреби на основі нормального функціонування психофізичних систем, здорових психосоматичних і соматичних відносин в організмі.

В якості критеріїв психологічного здоров‘я особистості виокремлюють: оптимізм, урівноваженість, впевненість у собі, адекватний рівень домагань, відсутність ліні, незалежність, безпосередність, відповідальність, толерантність, самоконтроль, самоповага, тощо. В свою чергу, оцінювання якості психологічного здоров‘я особистості включає: індивідуальність (сенс її життєдіяльності, самосвідомість, духовні запити, людяність, мислення, особистісні домагання, схильність до альтруїзму), активність (пізнавальну, пошукову, соціальну, творчу), саморегуляцію (емоційно-вольові процеси, самооцінку, активність, психічний тонус і настрій). Застосування системи оцінки психологічного здоров‘я дозволить визначити та нейтралізувати ті чинники, які спричиняють соціальну дезадаптацію, деформацію, професійне вигорання, тощо [3, с.20].

У сучасній психології існує ряд дієвих методик діагностики та підтримки належного рівня психологінчого здоров‘я. Серед психодіагностичних методик, що дозволяють проаналізувати стан психологічного здоров‘я особистості, можемо виокремити наступні:

- опитувальник ССП-98 (стиль саморегуляції поведінки) – він дозволяє діагностувати індивідуальні особливості саморегуляції, зафіксувати сильно і слабо розвинені ланки і окреслити шляхи формування стилю із високим рівнем регуляції, тобто гармонічного стилю, що забезпечує високу успішність досягнення мети. Опитувальник складається із шести шкал, які відображають різні види діяльності особистості: планування, моделювання, програмування, оцінку результатів, гнучкість, самостійність [2, с. 58].

- методика вольової регуляції особистості – дозволяє виявляти її здатність використовувати внутрішні ресурси організму для ефективного

виконання поставлених завдань: ціннісно-смислову організацію, організацію діяльності, рішучість, наполегливість, самовладання, самостійність;

- вивчення мотиваційного профілю особистості – дає можливість кількісно оцінити відносну значущість потреб для конкретної людини і графічно представити її мотиваційний профіль;

- методика Локус контролю дозволяє з‘ясувати внутрішню спрямованість особистості, здатність усвідомлювати та брати на себе відповідальність за прийняття рішень й виконані дії. Дана методика фіксує: загальну інтернальність, інтернальність в судженнях про життя, під час опису особистого досвіду, в сфері досягнень, в сфері невдач, схильність до самозвинувачення, інтернальність в професійній діяльності, готовність до діяльності, пов‘язаної з подоланням труднощів;

- діагностика мотивації прагнення до успіху і діагностика мотивації уникнення невдач. Дані методики дозволяють шляхом аналізу мотиваційних компонент виявити ефективність військовослужбовців у виконанні завдань за призначенням;

- багаторівневий особистісний опитувальник – його доцільно використовувати на етапі дослідження здатності особистості залучати зовнішні ресурси для виконання поставлених завдань й здійснення опору стресу, де основою є розвинені комунікативні навички і довіра.

Запропоновані нами методики є лише частиною існуючих психодіагностичних методик, використання яких дозволяє вивчати та аналізувати стан психологічного здоров‘я особистості. Вони дозволяють також зафіксувати рівні сформованості її психологічної стійкості. Високий рівень останньої характеризується тим, що в її діяльності в повному обсязі представлені такі компоненти як: яскраво виражена спрямованість, мотивація професійної діяльності, широка професійна ерудиція, гнучка реакція на зміни, завдання, тощо.

Середній рівень сформованості психологічної стійкості характеризується наявністю позитивної мотивації щодо необхідності вирішення різних життєвих завдань, але мотивація особистості є не стійкою, самооцінка досягнутого рівня не завжди об‘єктивною, не завжди є швидкою і правильною орієнтація щодо ситуації. Низький рівень характеризується тим, що психологічна стійкість не сформована належним чином, самооцінка особистості не адекватна, бажання щось змінювати практично відсутнє [4, с. 147-148].

Ефективним методом покращення рівня психологічного здоров‘я особистості є не лише індивідуальні консультації та робота із психологом, а також можливість її участі у психологічних тренінгах. Складовою останніх є індивідуальна та групова рефлексія, які використовуються на початковому етапі, далі мають місце тренінгові та релаксаційні вправи. Підкреслимо, що весь курс тренінгу і кожне окреме його заняття можна розглядати як ситуацію впливу, що орієнтована на втручання в розвиток групи або особистості з ціллю сформувати зміни у їх світогляді та поведінці [1, с. 83]. До прикладу, з метою формування здатності особистості до ефективного самомотивування, доцільно

використовувати конструюючи тренінгові вправи та враховувати такі аспекти:

- адекватна мотивація є вирішальним причинним фактором результативності будь-якої діяльності, і професійної у тому числі;
- мотивація – це аспект свідомості та самосвідомості особистості, що впливає на професіоналізм, надійність, компетентність, моральність, креативність та правову культуру;
- важливу роль відіграє не лише зовнішня, а насамперед внутрішня мотивація. Це спонукання до діяльності завдяки внутрішньому бажанню отримати задоволення від роботи, привабливість самої діяльності, її змістовність. У зв‘язку із чим виникає індивідуальна відповідальність за виконання своїх завдань в контексті спільної мети, можливий особистісний розвиток. Водночас мотивація має тенденцію до динамічних змін, тому актуальною є проблема підтримання належної адекватної внутрішньої мотивації.

Отже, на сьогодні існує достатня кількість наукових розробок, присвячених питання психологічного здоров‘я особистості. Останнє здебільшого визначають як здатність до самоактуалізації, життєтворчості, наявності сенсу життя, позитивного впливу на соціальне оточення. Використання психодіагностичних методик та проведення різних форм роботи із особистістю дозволяють стабілізувати та підтримувати його належний рівень.

Список використаних джерел

1. Петровская, Л. А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга. М.: Педагогика, 1982. 320 с.
2. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації: монографія. Х.: Національна акад. НГУ, 2016. 335 с.
3. Психологія здоров‘я людини: навч. посіб. / І. Я. Коцан, Г. В. Ложкін, М. І. Мукашевич ; за ред. І. Я. Коцана. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. 316 с.
4. Шинкарук О. М. Психологія професійної діяльності військовослужбовців-прикордонників: монографія. Хмельницький: Видваництво НАДПСУ, 2019. 334 с.

Бондаренко-Берегович Валерія Валентинівна
старший судовий експерт Житомирського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доктор філософії

Берегович Василь Віталійович
магістрант Поліського національного університету

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

24 лютого 2022 року Україна перегорнула нову сторінку своєї історії у зв‘язку початком збройної агресії, спрямованої на окупацію нашої країни та знищення її державності. Вказана подія поставила весь державний механізм та його інститути перед новими викликами та загрозами, з якими вони не стикалися раніше. Забезпечення державної безпеки та збереження держави в цілому постало не тільки перед силовими структурами, органами державної влади та місцевого самоврядування, а й перед кожним громадянином окремо. Розуміння кожним громадянином своєї ролі та значимості на своєму місці, відповідальне ставлення до свого громадянського обов‘язку, особиста відповідальність, готовність до самопожертви заради спільної мети – захисту батьківщини, можливо стали фундаментом нового громадянського суспільства, яке змогло стримати та відкинути ворога.

Розглядаючи питання діяльності правоохоронних органів, спрямованої на забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах воєнного стану, необхідно визначити суть вказаного поняття, з врахуванням того, що воно відносно нове в чинному законодавстві. Крім того, поняття «публічна безпека та порядок» часто розглядається як синонім понять «громадська безпека» та «громадський порядок».

Термін «публічна безпека і порядок» вперше на законодавчому рівні з‘являється у Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року, однак там не має його визначення і він використовується паралельно з термінами «громадський порядок» та «громадська безпека» [1].

Однією із перших спроб визначення поняття публічний порядок є ст. 5 проекту Закону України «Про публічний порядок», в якому вказано: «...публічним порядком є урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя і здоров‘я, повагу до честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі…» [2].

Також важливо звернути увагу на поняття воєнного стану – як особливого правового режиму, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування

повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

В подальшому, ми спробуємо розглянути діяльність правоохоронних органів задля забезпечення публічної безпеки в умовах військової агресії, як одну із складових забезпечення державної безпеки в цілому.

Так, за умови якісного виконання правоохоронними органами завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку досягається максимально ефективне функціонування системи суспільних відносин у всіх сферах життєдіяльності, які в свою чергу забезпечують:

ефективну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування спрямовану на вирішення першочергових завдань із оборони країни;

ефективну діяльність органів державної влади на дипломатичному фронті, спрямовану на залучення міжнародної підтримки;

ефективну життєдіяльність систем комплектування, відновлення та логістичного забезпечення ЗС України;

максимально швидке відновлення економіки, в регіонах де це можливо;

максимально складні умови для проведення диверсійної діяльності противника, в тому числі шляхом дестабілізації внутрішньополітичної обстановки, поширення панічних настроїв, тощо.

Крім того, правоохоронні органи, в ході виконання завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану, повинні акцентувати увагу на здобуванні та аналізі упереджувальної інформації про виникнення можливих загроз. Якісно організована робота у вказаному напрямку дозволить:

вжити заходів спрямованих на усунення передумов до виникнення загроз;

здійснити оцінку наявних сили та засобів;

вчасно провести розподіл сил та засобів відповідно до загроз;

вжити заходів спрямованих на залучення резервних сил та засобів;

залучити до усунення загроз інших суб‘єктів забезпечення публічної безпеки і порядку;

забезпечити своєчасне інформування органів державної влади та місцевого самоврядування (військових адміністрацій) для прийняття управлінських рішень, спрямованих на недопущення негативних наслідків або ж їх мінімізацію, тощо.

Особливої уваги заслуговує та потребує дослідження діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану, в частині що стосується обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Оскільки, працівники правоохоронних органів часто змушені приймати

рішення про обмеження конституційних прав і свобод в екстремальних умовах, а законність їх дій, в подальшому, буде оцінюватися уповноваженими особами, без можливості сприйняття реальної обстановки.

Список використаних джерел

1. Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 20.06.2022).

2. Проект Закону України від 19.11.2018 № 9300 «Про публічний порядок». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64953 (дата звернення: 21.06.2022).

Bondarenko Natalia Alexandrovna
Associate Professor of the Department of Legal Security of Business, State University of Trade and Economics, Doctor of Philosophy in Law, Associate Professor

PERSONNEL OF THE ENTERPRISE AS A SOURCE OF DANGERS AND THREATS TO ITS ACTIVITIES UNDER MARTIAL LAW

Under martial law, the formation of effective measures of the security system of the enterprise ensures its stable functioning in conditions of martial law. As you know, the main risks for the organization creates its own staff, as well as external factors. The above phenomena have formed the concept of personnel security of the enterprise as a set of actions and relations of personnel, with the help of which its effective economic functioning occurs, the ability to withstand internal and external threats increases and the impact of personnel on performance indicators in labor relations is carried out. Personnel security at enterprises is carried out in the following areas: selection and verification of candidates for vacant positions; development of motivational schemes for workers' remuneration and career design; liquidation of expenses in connection with labor disputes; improving the reliability of employees; studying the situation of competitors; analysis of job sites and recruitment agencies, labor market research in the region; consideration of the enterprise from the employer's point of view.

To eliminate the dangers and threats of the enterprise's activities, it is necessary to analyze the external and internal environment of its activities and eliminate destructive factors.

The possibility of causing damage to a particular enterprise is the essence of a threat to the security of its interests. Theory and practice are commonly distinguish between the concepts of «danger» and «threat». Common in the content of the threat and danger is their ability to cause harm, and the differences are in the nature and degree of readiness of the subject to cause damage. In particular, unlike the threat,

the subject remains clearly unexpressed in danger, and its nature is uncertain and unaddressed. In addition, the danger is an imaginary readiness to cause harm, while the threat is a clear intention to cause it. Threats arise under the influence of internal and external factors, they are always characterized by real dynamics; they cause losses and violate the procedure for the operation of the enterprise, and therefore require the company to take comprehensive measures to eliminate and neutralize them.

The threat to the security of the enterprise, in contrast to the danger, always has a target character, a clearly defined subject and an object, an established orientation - harm to it. The subject of threats to personnel security may be applicants for the vacant position, working and dismissed workers. The object of threats are, as a rule, information, human and financial resources of the company. Considering personnel as a security object, the subject of threats can be the employer, criminal environment, social structures. Consequently, threats to personnel security are two-vector in nature, since the company's personnel can be both a subject and an object of threats. Accordingly, human resources in personnel security relations, on the one hand, need their protection, and on the other hand, they can act as a source of danger and threat. Balancing the interests of all participants in social and labor relations is the key to ensuring the safety of personnel.

Under martial law, the emergence of threats to the personnel security of the enterprise can study the factors that provoke them. External factors that provoke the emergence of personnel threats at the enterprise include: external pressure on employees; their getting into different types of dependence; inflationary processes, better conditions of motivation for competitors and their instructions for luring; external pressure on employees; their getting into different types of dependence; inflationary processes. Internal factors of such threats are: low efficiency of control at the stages of personnel selection for the vacant position and its verification in the process of labor relations; lack of corporate ethics; low level of social responsibility of business (delay in payment of wages, inefficient system of staff motivation, illiterate policy on dismissal of employees); insufficient elaboration of the regulatory framework in the field of personnel security; lack of effective policy at the enterprise to train personnel in the basics of countering threats to personnel security.

Thus, the use of modern personnel technologies in the conditions of martial law, effective motivation of employees, accelerated adaptation of personnel, timely prevention of conflict situations at the enterprise, social responsibility of business, promotion of corporate identity will help preserve the personnel security of the enterprise.

References

1. Aliyev T. How to punish an employee for disclosing trade secrets. Salary and personnel. 23.05.2019. [Electronic resource]. Access mode: URL: https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-zarplaty-i-kadry-3-kak-nakazat-rabotnika-za-razglasheniekommercheskoj-tajny

2. Butusevich A. We select staff: methods and typical errors. Personnel management. №23 (155). 2017. [Electronic resource]. Access mode: URL:

https://kadrhelp.com.ua/pidbyrayemo-personal-metody-i-typovi-pomylky
3. Gavrish O.A. Hr management technologies.: monograph / O.A.Gavrish, L.E.Dovgan, I.M.Chalkych, N.V.Semenchenko. Kyiv: NTUU "Igor Sikorsky KPI". 2017. 528 p.
4. Kasich A.O., Medvid G.S. Personnel security management at Ukrainian enterprises through the prism of macroeconomic processes. Effective economy. №1. 2019. [Electronic resource]. Access mode: URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6824

Буга Володимир Васильович
декан факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В БУДІВНИЦТВІ ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Ефективним засобом підтримання в суспільстві законності та правопорядку як елементів правової держави є юридична відповідальність взагалі та адміністративна зокрема. На сьогодні адміністративні правопорушення набули масового характеру, стали одним з найпоширеніших антисоціальних явищ [1, с. 118].

Як справедливо зазначає О.В. Скригулець, наука адміністративного права, вивчаючи питання теорії адміністративної відповідальності організацій у сфері будівництва, аналізує, уточнює і доповнює загальний інститут адміністративної відповідальності. Проте законодавець не дає єдиного поняття адміністративного правопорушення у сфері будівництва, який можна було б застосовувати до фізичних та юридичних осіб. Це негативно позначається на визначенні підстав адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері будівництва [2, с. 236]. Водночас у ст. 96 КУпАП все ж передбачено порядок притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва [3, с. 96].

На думку О. М. Соколовської до юридичного складу адміністративного правопорушення в галузі ЖКГ входять відповідні компоненти, що мають певні особливості, а саме: об‘єкт складу адміністративного правопорушення в галузі ЖКГ – це суспільні відносини, що виникають у галузі публічного адміністрування ЖКГ; об‘єктивна сторона складу адміністративного правопорушення в галузі ЖКГ виражається як в активних діях, так і в бездіяльності; суб‘єктами складу адміністративного правопорушення в галузі ЖКГ виступають фізичні особи, у тому числі посадові та службові, юридичні особи (як приватного так і публічного права); суб‘єктивна сторона складу

адміністративного правопорушення в галузі ЖКГ, основним елементом якої є вина, – це психічне ставлення суб‘єкта до вчиненого діяння та його наслідків. Відсутність одного з наявних компонентів призводить до відсутності складу адміністративного правопорушення [4, с. 22].

Щодо ЖКГ, то об‘єктом посягань у цій сфері є суспільні відносини, які охороняються відповідними нормативними актами. Зокрема, проступки в ній регламентуються КУпАП з главою 11 «Адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою». Не дивлячись на те, що в КУпАП передбачені 7 складів правопорушень, але, на нашу думку, вони сьогодні просто не в змозі охопити усі суспільні відносини, на які посягають правопорушення в сфері ЖКГ. Так, до правопорушень в ЖКГ можна віднести порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, порушення в галузі охорони природи, у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів, норм містобудування, захисту прав споживачів, громадського порядку і громадської безпеки, встановленого порядку управління сферою ЖКГ, та мають безпосереднє відношення до охорони даних суспільних відносин. Окремим є питання про адміністративну відповідальність юридичних осіб, норми щодо встановлення відповідальності яких у ЖКГ містять Закони України «Про теплопостачання», «Про забезпечення комерційного обліку природного газу», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», «Про природні монополії». Зокрема, цими законами передбачено накладення таких санкцій, як застереження, штраф, зупинення дії ліцензії, анулювання відповідної ліцензії. При цьому порядок накладення штрафів, які мають право накладати уповноважені особи на юридичних осіб, здебільшого врегульований підзаконними нормативними актами. Стосовно Законів України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та «Про природні монополії», специфіка порядку притягнення осіб до відповідальності також визначена профільними підзаконними нормативними актами. Такий склад речей, на нашу думку, є неприпустимим, оскільки зацікавлене відомство в будь-який час може «прилаштувати» підзаконні нормативні акти відповідно до власних потреб та інтересів. Тобто актуальним є винесення встановленого порядку притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб (на відміну від фізичних осіб) на рівень Закону України [1, с. 119].

Таким чином, сфера будівництва в Україні активно продовжує свій сталий розвиток. Водночас разом із розвитком галузі зростає і кількість порушень вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Тому охорона учасників відносин у сфері будівництва реалізовується на різних законодавчих рівнях, зокрема за допомогою цивільного, кримінального та адміністративного права [3, с. 96].

Список використаних джерел

1. Зозуля І.В., Синельникова В.Г. Деякі питання адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі житлово-комунального господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Серія ПРАВО. Випуск 24. Том 3. С.118-121.
2. Скригулець О.В. Склад адміністративних правопорушень у будівництві. *Науковий вісник ЛДУВС*. 2011. № 2. С. 233–244.
3. Марченко О. Порушення вимог законодавства у сфері будівництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №7. С. 96-103.
4. Соколовська О. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі житлово-комунального господарства : автореф. дис. … канд. юр. наук Київ, 2011. 31 с.

Буга Ганна Сергіївна
начальник відділу організації наукової роботи Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПОНЯТТЯ НАГЛЯДУ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Ринки фінансових послуг – це важлива й невід‘ємна складова економіки кожної держави. Як і будь-яка частина економіки, вони потребують відповідної системи державного регулювання. Вибір оптимальної моделі такого регулювання є надзвичайно актуальним завданням, яке стоїть перед нашою державою. Воно безпосередньо пов‘язано з аналізом процесів виникнення та еволюції державного управління ринками фінансових послуг на території України. Адже здійснення такого аналізу дасть змогу почерпнути найкраще з досвіду минулого та запобігти повторенню помилок [1, с. 273].

Національний банк України (НБУ) здійснює нагляд за діяльністю на ринку небанківських фінансових послуг у формі безвиїзного та виїзного нагляду (інспекційних перевірок). Ключовими принципами нагляду за діяльністю на ринку небанківських фінансових послуг є пропорційність та ризик-орієнтований підхід. Таким чином, вибір інтенсивності нагляду визначається віднесенням діяльності небанківської фінансової установи (НФУ) до визначеної категорії ризиків. Також в нагляді за діяльністю на ринку небанківських фінансових послуг НБУ поступово запроваджується раннє виявлення потенційних ризиків та раннє втручання (перш ніж відповідні ризики реалізуються та заподіють шкоду споживачам) для своєчасної комунікації чи вжиття заходів [2].

З 1 липня 2020 року змінився порядок та підстави проведення інспекцій, перелік заходів впливу та порядок їх застосування [3]. Ці питання регулюються Законом України «Про фінансові послуги та державне

регулювання ринків фінансових послуг» [4].

НБУ здійснює такі види нагляду за діяльністю на ринку небанківських фінансових послуг:

– пруденційний нагляд (нагляд за дотриманням пруденційних нормативів та інших вимог до діяльності, установлених законодавством України) [5]. Пруденційний нагляд є складовою частиною загальної системи нагляду, що проводиться органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, і базується на регулярному проведенні оцінки загального фінансового стану фінансової установи, результатів діяльності системи та якості управління нею, дотриманні обов‘язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами;

– нагляд за ринковою поведінкою (нагляд за дотриманням фінансовою установою вимог до ведення діяльності, які передбачають відкритість і прозорість такої діяльності, бездоганну ділову репутацію власників та менеджменту, доброчесність та справедливе ставлення фінансової установи до клієнтів, увагу до їх потреб (надання якісних послуг, реклама, розкриття інформації, залучення посередників тощо), добросовісну конкуренцію щодо інших фінансових установ, недопущення шахрайства чи іншої протиправної діяльності, а також належну внутрішню організацію фінансової установи, яка забезпечує контроль за дотриманням вищезгаданих правил);

– нагляд на консолідованій основі. Фінансові групи, особливо ті, що поєднують банківську та страхову діяльність, набувають все більшого значення в Україні. І такі об‘єднання передбачають певні ризики: внутрішньо групові транзакції створюють можливості для уникнення регуляторних обмежень, є ризик зазнати втрат від поширення труднощів на всі бізнес-одиниці фінансової групи.

Складні організаційні структури фінансових груп знижують рівень прозорості, є також проблеми щодо конфлікту інтересів та зловживання економічною силою. Використання НБУ нових інструментів нагляду за діяльністю небанківських фінансових груп сприятиме досягненню ефективності та прозорості ринку, євроінтеграції і наближенню до світових стандартів. Фінансові компанії (крім тих, які мають право надавити гарантії) підлягатимуть пруденційному нагляду лише в частині дотримання мінімального рівня власного капіталу. Основним видом нагляду за діяльністю фінансових компаній буде нагляд за ринковою поведінкою [6].

Безперечно, в Україні побудовано секторну модель нагляду за діяльністю фінансових посередників, адже, відповідно до ст. 21 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», уповноваженими органами, що здійснюють державне регулювання на ринку фінансових послуг, визнано: НБУ – щодо ринку банківських послуг та діяльності з переказу коштів; НКЦПФР – щодо ринків цінних паперів і похідних цінних паперів (деривативів); Антимонопольний комітет України та інші державні органи – у межах визначених законом повноважень.

Список використаних джерел

1. Тахтай О.В. Становлення та розвиток механізму державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (12). С. 273-282.

2. Путівник для небанківських фінансових установ. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Guide-book_for_non-bank_financial_institutions.pdf?v=4

3. Про внесення змін до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» : Закон України від 15 січ. 2015 р. № 123-VIII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/123-19

4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-III. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14.

5. Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами : розпорядження Держкомфінпослуг України від 15 лип. 2010 р. № 585. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1301/85_4.pdf

6. Концепція пруденційного нагляду за фінустановами. *Цінні папери України*. 2010. № 36 (630). URL: http://www.securities.org.ua/securities_paper/–review.php?id=630&pub=4748

Бутузов Віталій Юрійович
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, майор

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БАТАЛЬЙОННИХ (РОТНИХ) ТАКТИЧНИХ ГРУП ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ ДІЙ

Проаналізувавши особливості локальних війн і збройних конфліктів сучасності [1-7], спираючись на досвід протидії гібридній війні проти України, збройного протистояння російському воєнному вторгненню, ведення бойових дій на Близькому Сході, у Кавказькому регіоні та інших збройних протистоянь, варто зазначити, що досягнення успіху та визначених цілей напряму буде залежати від здатності ефективно поєднати нові воєнні і невоєнні форми та способи збройної боротьби, зокрема асиметричні та інші дії, самостійно вирішувати бойові завдання підрозділами тактичної ланки, діючи автономно протягом тривалого періоду часу.

Бойові дії в ході збройного конфлікту у районі Нагірного Карабаху, а також під час відсічі повномасштабної російської агресії проти України продемонстрували, що основними тактичними одиницями в складі ударних

угруповань були та є саме батальйонні (ротні) тактичні групи.

Батальйонна (ротна) тактична група – це тимчасове військове формування, яке може виконувати тактичні завдання як у складі оперативного командування, так і самостійно на окремому напрямку. В якості основи використовується база батальйону (роти) із засобами посилення приданих (підтримуючих) підрозділів.

Дані підрозділи, зведені в батальйонну (ротну) тактичну групу не тільки виконують визначені їм в наступі та/або обороні завдання, а крім того, по мірі просування, забезпечують стабілізацію обстановки на лінії зіткнення та в районах, де бойові дії вже не ведуться.

Виходячи із характеристики сучасних бойових дій, враховуючи динаміку змін обстановки на полі бою (театрі воєнних дій), автором здійснено поглиблене вивчення питання складу, чисельності, озброєння батальйонних (ротних) тактичних груп й ретельний аналіз тактики дій в ході їх застосування під час ведення стабілізаційних дій, для подальшого використання органами управління в процесі прийняття рішення на створення батальйонних (ротних) тактичних груп та визначення завдань у стабілізаційних діях.

Список використаних джерел

1. Павліченко О., Мартиненко О., Гарбар О., Конопкін А., Кореньков О., Мовчан С. Збройний конфлікт в Україні: військова підтримка незаконних збройних формувань «ДНР» та «ЛНР» з боку Російської Федерації. *Українська Гельсінська спілка з прав людини.* Київ. 2018. 40 с. URL : https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/New.pdf (дата звернення 06.02.2022).

2. Аналіз бойових дій на сході України в ході зимової кампанії 2014–2015 років. *Міністерство оборони України.* URL : http://www.mil.gov.ua/news/2015/12/23/analiz-bojovih-dij-nashodi-ukraini-v-hodi-zimovoi-kampanii-2014-2015-rokiv--16785/ (дата звернення 06.02.2022).

3. Збірник оперативних і тактичних прикладів дій військ (сил) у збройних конфліктах сучасності. *Генеральний штаб Збройних Сил України.* Київ. 2013. 135 с.

4. Стрижевський В. В. Розвиток загальної тактики в локальних війнах і збройних конфліктах другої половини XX та на початку XXI століть: монографія. *Національна академія оборони України.* Київ. 2006. 272 с.

5. Телелим В. М., Загорка О. М., Стрижевський В. В. Досвід створення та застосування угруповань військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах другої половини XX та на початку XXI століття: монографія. *Національний університет оборони України.* Київ. 2012. 336 с.

6. Гуржій О. І., Мосов С. П., Макаров В. Д. та ін. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини XX століття (Історико-філософський аспект): монографія. *Знання України.* Київ. 2006. 356 с.

7. Ярош С. П., Гузченко С. В. Аналіз досвіду ведення бойових дій міжвидовими тактичними групами в ході війн і локальних конфліктів. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України.* Харків. 2013. № 4 (13). С. 9–

13.
8. Ярош С. П., Гузченко С. В. Класифікація тактичних груп. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил.* Харків. 2016. № 3 (48). С. 21–25.
9. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина 2 (батальйон (рота)). Київ. 2016. 351 с.
10. ADRP 3-0: Unified Land Operations. - Headquarters Department of the Army Washington. 2012. 74 p.
11. Allied Tactical Publication 3.2.2. Command and control of allied land forces. NATO. Brussels, Belgium: Standardization Office. 2016. 263 p.
12. Field Manual 6-0. Commander and Staff Organization and Operations. Washington: Headquarters Department of the Army. 2016. 394 p.
13. JP 1-02. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. 2010. 693 p.

Варава Дмитро Віталійович
заступник начальника 1-го відділу Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України, майор поліції

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ПОШИРЕННЮ АНАЛОГІВ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогодні значну частку обороту становлять так звані аналоги наркотичних засобів та психотропних речовин. Нові види психоактивних речовин синтетичного походження: стимулятори аморетамінового ряду, синтетичні анальгетики та синтетичні опіати, синтетичні канабіноїди групи JWH, поширення слайсів і так званих курильних сумішей, що містять психотропні речовини.

Стрімкому поширенню аналогів і як наслідок наростання наркотизації, сприяла ціла низка факторів, основними серед яких були:

– експансія з боку міжнародного наркобізнесу, представленого організованими групами та злочинними організаціями;

– порівняно низька вартість аналогів та їх поширення під виглядом легальних речовин, що маскуються під товари народного споживання (курильні суміші, слайси, товари побутової хімії, косметичні засоби, корм для тварин та засоби догляду за ними);

– мода, що поширилася в молодіжному середовищі на «легкі» наркотики;

– активне застосування безконтактних способів збуту з використанням Інтернет ресурсів;

– висока дохідність незаконного поширення аналогів;

– можливість виготовлення доз наркотику з концентрату в побутових умовах будь-якою особою без спеціальних знань;

– поява нових можливостей легалізації злочинних доходів за допомогою сучасних технологій банківських переказів, що дозволяють пересилати гроші практично в будь-яку точку світу;

– значне скорочення сировинної бази для виготовлення опію після вжиття заходів щодо законодавчого врегулювання обороту стиглого насіння маку із встановленням відповідної відповідальності.

Враховуючи всі ці фактори одним із найбільш перспективних напрямів боротьби з поширенням аналогів є припинення їх поширення з використанням глобальної комп‘ютерної мережі Інтернет [1, с. 57].

З 2020 років правоохоронними органами було припинено діяльність понад 250 Інтернет магазинів, створених для реалізації наркотичних та психотропних речовин та їх аналогів, було обмежено доступ до шістдесяти сайтів, що містять повідомлення та матеріали, спрямовані на незаконний обіг наркотиків, заблоковано понад 700 електронних гаманців [2, с. 42-43].

Таким чином, протягом усього періоду незалежності України в країні спостерігається стрибкоподібна тенденція до наркотизації окремих верств суспільства. Основною причиною такої ситуації стало зростання кількості наркотиків, що з‘явилися в незаконному обігу і, що характерно для останніх років, широке поширення нових особливо небезпечних синтетичних наркотиків.

З наростанням наркотизму пов‘язане зниження віку як наркоманів, і осіб, залучених до кримінальної відповідальності за скоєння відповідних злочинів.

На сучасному етапі в наркоманію залучені різні верстви населення. За віковою структурою більшість споживачів наркотиків складає молодь. Зазначається, що в Україні близько 55% наркозалежних перебувають у віці від 18 до 29 років; переважна більшість наркозалежних осіб перебуває у віці до 35 років – 82,3 %, їх молодше 15 років – 4,2 %; 15-19 років - 10,3%; 20-24 роки - 22%, 25-34 року - 50,1%.

Найбільшу тривогу викликає зниження віку первинного споживання наркотиків, що нині становить 12–16 років. Серед них все частіше зустрічаються школярі, підлітки, які не навчаються та не працюють, навчають ПТУ, коледжів та вищих навчальних закладів, міську та сільську молодь. Дослідження показують, що серед неповнолітніх, які вживають наркотики, деформація особистісних цінностей, втрата соціально-корисних зв‘язків, розвиток асоціальних установок відбувається особливо активно. При цьому відсутність у неповнолітніх наркозалежних самостійних джерел доходів штовхає їх на скоєння насильницьких, корисливих та корисливо-насильницьких злочинів з метою отримання коштів для придбання наркотиків злочинним шляхом

Таким чином, на сучасному етапі проблеми профілактики та попередження поширення наркотиків у молодіжній сфері мають першорядне значення як для юридичної науки, так і для правоохоронної практики.

З метою підвищення ефективності цього напряму профілактики необхідно забезпечити належне фінансування комплексу заходів щодо створення суспільних та соціально-економічних умов, що блокують розвиток наркоманії у молодіжному середовищі. Доцільним є фінансування та інша державна підтримка громадських організацій підприємців, які залучають громадськість, установи органів охорони здоров‘я, опікунські структури для реалізації конкретних антинаркотичних програм та проектів.

Поряд із загальною антинаркотичною пропагандою, необхідно акцентувати особливу увагу на суттєву небезпеку такого досить поширеного діяння як залучення малолітніх та неповнолітніх у злочинний обіг наркотиків. Слід підтримати пропозиції низки вчених-кримінологів щодо запровадження кримінальної відповідальності за залучення малолітніх та неповнолітніх у незаконні дії, пов‘язані з обігом наркотичних та психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів [3, с. 41] з боку осіб, які досягли як 18-річного, так і 16-річного віку (включивши до України ст. 304^1, 315^1).

Ключовим напрямом тут є активізація роботи з виявлення та припинення діяльності організованих груп та злочинних спільнот та особливо міжнародних, які здійснюють злочинний обіг наркотиків, з викриттям та притягненням до відповідальності їх організаторів та керівників. У комплексі у вищевказаному має здійснюватись і реалізація системи заходів щодо підриву економічної бази наркобізнесу, припинення легалізації злочинних доходів, вжиття заходів щодо конфіскації майна злочинців.

Список використаних джерел

1. Віктимологічна профілактика окремих видів злочинів: тези доп. кругл. столу (Київ, 29 квіт. 2014 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. 215 с.

2. Молодежь и наркотики (социология наркотизма) / под ред. В. А. Собелева, И. П. Рущенко. Харьков: Торсинг, 2020. С. 42–43.

3. Стеблинська О. С. Запобігання злочинам, які вчиняються неповнолітніми в стані сп‘яніння: монографія. Івано-Франківськ–Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2011. 280 с.

Варакута Володимир Павлович
доцент кафедри тактико-спеціальних дисциплін Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», кандидат військових наук, доцент

Стародубцев Сергій Олександрович
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки Національної академії Національної гвардії України, кандидат військових наук, доцент

ПРОЦЕС ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ – ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ БОЙОВОЇ ГОТОВНОСТІ ТА ЗЛАГОДЖЕНОСТІ ЧАСТИН ТА ПІДРОЗДІЛІВ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Одним із способів підвищення рівня бойової готовності підрозділів і частин Сухопутних військ (далі – СВ) та Національної гвардії (далі – НГ) України, злагодженості їх дій під час виконання бойових завдань (БЗ), є проведення командно-штабних (КШН) і тактико-спеціальних навчань (ТСН). Рівень бойової готовності СВ (НГ) в деякій мірі залежать від рівня організації бойової підготовки, технічного обладнання місць тренування, повноти, змістовності й складності завдань, що виносяться на КШН (ТСН).

Війна на сході України потребує раціонального використання бюджетних коштів, в тому числі накладає жорсткі обмеження щодо фінансування таких суттєвих заходів бойової підготовки як КШН (ТСН). Пропонується спосіб часткового вирішення цієї проблеми – створення тренажно-імітаційних комплексів (ТІК). Впровадження ТІК в систему бойової підготовки СВ і НГ під час проведення КШН (ТСН) можливе тільки при наявності програмного забезпечення для імітаційного моделювання бойової обстановки (далі БО), що запланована та використання в них інтерактивних тривимірних візуалізацій вивчення бойового досвіду підрозділів [1, 2]. Новим класом програмних засобів, появі яких сприяли успіхи в галузі штучного інтелекту, а так – створенню більш удосконалених ТІК, є відкриті експертні системи. Така система, що впроваджена в програмне забезпечення для імітаційного моделювання БО в ТІК, являє собою неоднорідну функціональну мережу та має такі позитивні якості: достатню простоту й зрозумілість для сприйняття тими, хто навчається, БО, в якій будуть виконуватися поставлені завдання; автоматичну обробку знань і вмінь тих, хто навчається, під час виконання функціональних завдань (тобто забезпечується як процедурна, так і символьна обробка знань); визначення бойових можливостей СВ та НГ в процесі змін бойової обстановки; закінченість процедури логічного висновку під час прийняття відповідними командирами рішень; можливість реалізації ефективних процедур контролю теоретичних і практичних знань тих, хто навчається. Насамперед, це стосується управлінських дій командирів у тісному сполученні (злагодженості) з виконавчими діями СВ та НГ. Водночас імітаційна модель у ТІК повинна забезпечити тренування як командира, так і

його підлеглих на загальному оперативно-тактичному фоні КШН (ТСН) та включати інформаційно-аналітичну підсистему підтримки рішень [3]. Тобто імітаційне моделювання у ТІК доцільно використовувати в першу чергу як технологію, що допомагає вдосконалити оперативне й аналітичне мислення посадових осіб органів управління СВ та НГ. ТІК забезпечуватимуть можливість проведення індивідуальної, а з деяких питань, наприклад, взаємодії, колективної підготовки СВ та НГ без витрачання коштовних ресурсів. При цьому, визначаються такі напрями використання ТІК у КШН (ТСН): теоретична підготовка командного складу СВ і НГ; удосконалення оперативного мислення командирів при прийнятті рішень [4]; відпрацювання стандартних алгоритмів (методик) при прийнятті рішень на бойове застосування; виконання функціональних обов‘язків посадовими особами органів управління в різних умовах обстановки; відпрацювання СВ і НГ окремих елементів бойової діяльності; теоретичне дослідження нештатних ситуацій під час виконання функціональних обов‘язків; теоретичне засвоєння нових способів виконання завдань під час взаємодії; теоретичне й маніпулятивне засвоєння нових зразків воєнної техніки й озброєння. Імітаційне моделювання умовно можна поділити на дві складові: до першої віднести оперативну підтримку процесу прийняття рішення, а до другої – процес проведення оцінювання бойової діяльності й злагодженості СВ та НГ. Отже, імітаційне моделювання БО в ТІК, що забезпечуватимуть проведення КШН (ТСН) сприяють: підготовці даних для прийняття рішень відповідними командирами СВ і НГ, що залучаються до навчання; плануванню виконання бойових завдань СВ та НГ; вибору ефективних способів взаємодії та виконання СВ і НГ бойових завдань; оцінці результатів бойової діяльності і злагодженості СВ і НГ; навчанню (тренуванню) посадових осіб органів управління під час прийняття рішень на бойове застосування та управління діями СВ та НГ у ході проведення навчання.

Список використаних джерел

1. Варакута В.П., Стародубцев С.О., Дяченко Д.В. Пропозиції щодо імітаційного моделювання в тренажно-імітаційних комплексах забезпечення командно-штабних (тактико-спеціальних) навчань з частинами, підрозділами сухопутних військ та Національної гвардії України. *Збірник тез доповідей науково-практичної конференції «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи». Секція 1. Оперативне мистецтво та тактика*. 25.03.2021 р. м. Харків. С. 13-15.

2. Баркатов І.В., Варакута В.П., Гончарук С.С. та ін. Використання інтерактивних тривимірних візуалізацій вивчення бойового досвіду підрозділів в операції об‘єднаних сил. *Збірник наукових праць ХНУПС.* 2021. Випуск №3 (69). С. 32-43.

3. Варакута В.П., Дробаха Г.А., Лавніченко О.В. та ін. Управлінська інформація в інформаційно-аналітичній підсистемі підтримки прийняття рішень на службово-бойову діяльність частин внутрішніх військ. *Честь і закон.* 2012. №2. С.78-83.

4. Варакута В.П., Кумпан О.О., Хліманцов Т.В. Визначення критеріїв і показників ефективності оборонної системи та розроблення моделі сил і засобів оперативно-тактичного угрупування для обґрунтування пропозицій щодо прийняття рішення на оборону. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України.* 2020. № 1 (38). С. 13–30.

Ващук Наталія Федорівна
т.в.о. начальника відділу розроблення та вдосконалення форми одягу науково-дослідної лабораторії спеціального транспорту та форменого одягу Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, старший дослідник

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для зміцнення діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану суттєвим фактором є забезпечення всім необхідним і мобільна готовність працівників. Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки.

Доречно зауважити, що поліція призначена для захисту життя, здоров‘я, прав і свобод громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства; для протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та для забезпечення громадської безпеки. В межах своєї компетенції керівництво діяльністю поліції здійснюють Президент України безпосередньо або через Міністра внутрішніх справ, керівники територіальних органів Міністерства внутрішніх справ і керівники підрозділів поліції.

На даний час в сенсі удосконалення забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану актуальним став Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.05.2022 № 287 «Про внесення змін до Правил носіння однострою поліцейських», який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 травня 2022 р. за № 571/37907 [1]. Де відповідно до частини четвертої статті 20 Закону України «Про Національну поліцію» [2], постанови Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 823 «Про однострій поліцейських» [3] є метою врегулювання порядку носіння поліцейськими предметів однострою внесено зміни до Правил носіння однострою поліцейських, що затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19 серпня 2017 року № 718, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 13 вересня 2017 року за № 1122/30990 [4].

В першому розділі визначено загальні положення, де однострій

поділяється за призначенням на:урочистий та спеціальний, за сезоном носіння на:літній та зимовий. Перехід на носіння літнього або зимового однострою оголошується наказом Голови Національної поліції України або особи, яка виконує його обов'язки. У другому розділі визначено особливості носіння предметів однострою поліцейських: під час виконання службових обов'язків (завдань), участі у спеціальних заходах (операціях), тренуваннях (навчаннях) в однострої поліцейські можуть використовувати засоби індивідуального захисту (шолом, бронежилет, інше екіпірування) та спеціальне спорядження.

У разі виконання службових обов‘язків (завдань), участі у спеціальних заходах (операціях), тренуваннях (навчаннях) для ідентифікації поліцейських на предметах спеціального однострою розміщують нашивну ідентифікаційну платформу у формі прямокутника із зазначеним на ній індивідуальним номером поліцейського згідно з описом, наведеним у постанові Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 823 «Про однострій поліцейських» [3], та вимогами щодо її розміщення, викладеними в підпункті 5 пункту 1 розділу VI Правил [4].

Забезпечення поліцейського одностроєм відбувається за наказом Міністерства внутрішніх справ України від 04 червня 2020 року № 434 «Про затвердження норм належності однострою поліцейських», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 23 червня 2020 року за № 568/34851 [5].

Отже, удосконалення забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану є комплексною проблемою, тому вирішення її потребує вдосконалення національного законодавства, чітко відпрацьованого нормативно-правового регулювання, що дозволить належними чином успішно виконувати завдання, поставлені державою і народом.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Правил носіння однострою поліцейських. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.05.2022 № 287 зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27.05.2022 р. № 571/37907. URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE37907.html (дата звернення: 23.06.2022).

2. Про Національну поліцію. Закон України редакція від 01.05.2022 підстава 2123-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 23.06.2022).

3. Про однострій поліцейських: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 823 зі змінами, внесеними Постановами КМ № 278 від 19.04.2017, № 1055 від 18.12.2019 . URL: https://iplex360.com.ua/ukr/doc?code=823-2015-%D0%BF (дата звернення: 23.06.2022).

4. Правила носіння однострою поліцейських, що затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.08.2017 р. № 718, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 13.09.2017 року за № 1122/30990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17#Text (дата звернення: 23.06.2022).

5. Про затвердження норм належності однострою поліцейських. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.06.2020 р. № 434, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23.06.2020 р. № 568/34851. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0568-20#Text (дата звернення: 23.06.2022).

Веселов Микола Юрійович
професор кафедри державно-правових дисциплін Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Дудник Дмитро Юрійович
головний спеціаліст командування (юрисконсульт) Саксаганського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки

РЕЛІГІЙНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах уведеного воєнного стану у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України з 24.02.2022 р. тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, почали обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, що у свою чергу продемонструвало наявну проблематику з питань національної та релігійної рівності в умовах повномасштабної війни.

Україна, як і будь-яка інша держава світу має у своєму розпорядженні заздалегідь розроблені комплекси дій, закріплені у відповідних нормативно-правових актах на випадок протиправного застосування збройної сили з боку іншої країни чи країн проти суверенітету, політичної незалежності чи територіальної цілісності і недоторканності України в межах міжнародно-визнаного державного кордону. Після початку військової агресії країни-агресора проти України, яка розпочалася ще у 2014 році (збройне вторгнення та подальша окупація території Автономної Республіки Крим, територій на сході України із захопленням частин Донецької і Луганської областей та створенням так званих Донецької і Луганської «народних республік») вперше за свою історію незалежності указом Президента України була оголошена часткова мобілізація. Фактично від тоді в Україні почав діяти особливий період (який, до речі, триває й до сьогодні). Однак з уведенням повномасштабного воєнного стану та «повноцінною» загальною мобілізацією Україна за всю історію своєї незалежності зіткнулась вперше лише з 24.02.2022 р. після повномасштабного вторгнення сусідньої нам країни-агресора. Можна вважати, що з цього дня, після підписання відповідних указів Президентом України наша держава перейшла від теоретичних питань до виконання практичних заходів, спрямованих на стримування ворога, що у

свою чергу наглядно продемонструвало прогалини вітчизняного законодавства щодо тієї категорії військовозобов‘язаних громадян, які належать до релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю, а відповідно – виконання військового обов‘язку котрими суперечить їхнім релігійним переконанням.

Конституція України, як Основний Закон визначає, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов‘язком громадян України. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом і не можуть мати привілеїв чи обмежень за ознаками релігійних та інших переконань. Однак Основний Закон також визначає право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Водночас ніхто не може бути увільнений від своїх обов‘язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі, якщо виконання військового обов‘язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов‘язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою [1]. Також слід зазначити, що альтернативна (невійськова) служба не вважається примусовою працею, а є виключно заміною традиційній військовій службі. Відповідне право громадян України на заміну виконання військового обов‘язку альтернативною (невійськовою) службою також відображене у Законі України «Про військовий обов‘язок і військову службу» [2].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» остання є службою, яка запроваджується замість проходження строкової військової служби і має на меті виконання обов‘язку перед суспільством [3]. Зазначається, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження права громадян на проходження альтернативної служби із зазначенням строку дії цих обмежень. Саме з цього моменту і виникає певний казус в правах громадян, віровчення яких не допускає користування зброєю, по відношенню до їх обов‘язку військової служби.

Виходячи з відповідного Указу Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану в Україні», жодних винятків щодо проходження альтернативної служби у відповідному правовому акті не вбачається, що вказує на те, що регуляція альтернативної (невійськової) служби під час дії воєнного стану та загальної мобілізації розпочинається та завершується саме на ст. 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу», оскільки регламентує дію відповідного компромісу прав (свобод) та військового обов‘язку громадян лише у мирний час.

Правової невизначеності цьому питанню додає ще й та обставина, що у п. 18 ч. 2 ст. 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» серед повноважень військової адміністрації населених пунктів на відповідній території законодавець згадує про сприяння організації призову громадян на строкову військову та альтернативну (невійськову) службу, а також їх

мобілізації. При цьому у ч. 1 тієї ж самої норми Закон каже, що військові адміністрації у своїй діяльності керуються Конституцією України, законами України, зокрема «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [4]. Натомість в Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [5], який встановлює повноваження і відповідальність посадових осіб та обов‘язки громадян щодо здійснення мобілізаційних заходів жодним чином не говориться про альтернативну (невійськову) службу. У ст. 23 зазначеного Закону, яка встановлює підстави відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, ця категорія громадян не згадується, а отже не дає їм права отримати законну відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації в умовах воєнного стану, що у підсумку прямо суперечить положенням ч. 4 ст. 35 Конституції України.

Отже, на завершення цього дослідження слід зазначити, що відсутність в Україні правової визначеності щодо законних підстав для заміни в умовах правового режиму воєнного стану військового обов‘язку громадянам, для яких його виконання (шляхом призову за мобілізацією до Збройних Сил України чи інших військових формувань) суперечить їхнім релігійним переконанням альтернативною (невійськовою) службою частково суперечить положенням Конституції України. «Частково» тому, що права (свободи) людини і громадянина, закріплені у ст. 35 Основного Закону не належать до переліку тих прав, які не можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 64 Конституції України) [1]. Але, якщо об‘єктивно казати про зазначену категорію громадян, то слід визнати, що користі від них у ЗСУ (особливо, якщо йдеться про їх участь у бойових діях, пов‘язаних із завданням знешкодження (знищення) живої сили і техніки ворога) буде небагато.

Єдиним можливим правовим вирішенням цієї проблеми вбачається внесення відповідних змін до Законів України «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про альтернативну (невійськову) службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» в частині, що стосується можливості заміни проходження не лише передбаченої строкової військової служби, а й військової служби під час воєнного стану та загальної мобілізації в цілому.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4381 (дата звернення: 23.05.2022).

2. Про військовий обов‘язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. Дата оновлення: 23.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text (дата звернення: 23.05.2022).

3. Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України від 12.12.1991 № 1975-XII. Дата оновлення: 23.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text (дата звернення: 23.05.2022).

4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Дата оновлення: 24.05.2022. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n100 (дата звернення: 23.05.2022).
5. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. Дата оновлення: 13.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text (дата звернення: 23.05.2022).

Вінник Оксана Мар'янівна
головний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ КІБЕРЗАХИСТУ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ

Переваги цифровізації в умовах нинішніх загроз суспільному благополуччю, включно з короно вірусною пандемією та російською агресією проти України [1], довели свою ефективність: дистанційні навчання, робота, наради; замовлення та оплата ліків/товарів/робіт/послуг в режимі онлайн; інформування громадян про небезпеку та коридори евакуації; використання Інтернет-ресурсів для збору коштів на підтримку Збройних Сил України, для допомоги біженцям від страхіть війни та постраждалим від агресивних дій російських окупантів; спілкування з використанням мобільного та Інтернет-зв'язку.

Кількість користувачів Інтернету різко збільшилася за рахунок тих осіб, які цього раніше побоювалися (переважно люди пенсійного віку). І хоча довоєнні плани забезпечити всіх вакцинованих громадян пенсійного віку смартфонами [2] і, відповідно, розширити коло осіб, які користуються перевагами цифрових технологій, не скоро здійсняться, проте екстремальність ситуації змусила багатьох критиків смартфонів перейти до їх використання. Разом з тим, актуалізувалася проблема безпеки користувачів електронних комунікаційних послуг/Інтернету, пов'язана з індивідуальними кіберзахистом та кібербезпекою. І цьому є пояснення: всім явищам суспільного життя притаманні дві сторони – позитивна та її протилежність. І цифровізація не стала виключенням: серед ризиків цифровізації (особливо в ракурсі широкого використання смартфонів) – питання кібербезпеки [3], від неналежного стану якої постраждало вже чимало українців (вкрадені з банківських карток гроші, взяті зловмисниками кредити на ім'я власника смартфону/банківської картки з використанням цифрових документів; блокування комп'ютера/смартфону, завдяки «зламу» паролів і доступу до критично важливої для власника гаджету інформації, з вимогою сплати значної суми за розблокування пристрою; шантаж з використанням вкраденої інформації користувача). Основна

причина таких прикрих ситуацій – неналежний стан індивідуальних кіберзахисту та кібербезпеки, основними знаннями про які володіє меншість українців, оскільки відповідні знання отримуються зазвичай в навчальних закладах (що доступно переважно для молоді), на відповідних сайтах, відомості про які відомі переважно більш-менш досвідченим користувачам Інтернету.

Серед причин неналежного стану індивідуальних кіберзахисту та кібербезпеки і відсутність в законах України положень про цифрові права громадян і одне головне з них – право на кібербезпеку, адже використання смартфонів планшетів, ноутбуків тощо потребує захисту від зловживань цифровими можливостями недобросовісними особами, а то й від кіберзлочинів. Постраждалими зазвичай є мало обізнані з питань кібербезпеки громадяни, а це – більшість користувачів. Натомість реклама згаданих гаджетів замовчує про ризики їх використання, а відсутність при їх придбанні будь-якої доступної і зрозумілої для пересічних громадян інструкції по кібербезпеці грає на руку зловмисникам, в тому числі рашистським окупантам.

Прийнятий 2017 р. Закон України «Про кібербезпеку» [4] (далі – Закон) має на меті захист національних інтересів України у кіберпросторі, визначаючи основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки. Спрямування цього Закону на забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави вельми важливе, проте проблема індивідуального кіберзахисту громадян України залишається поза увагою цього Закону. Про це свідчать положення ст. 4 Закону, відповідно до якої об‘єктами кібербезпеки є: 1) ***конституційні права і свободи людини і громадянина***; 2) суспільство, сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища; 3) держава, її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність; 4) національні інтереси в усіх сферах життєдіяльності особи, суспільства та держави; 5) об‘єкти критичної інфраструктури. Разом з тим, в Конституції України [5] відсутні положення про цифрові права та обов‘язки громадян, включно з правом на кіберзахист/кібербезпеку, а, отже – ці права не захищаються згаданим Законом.

Подібні (до вищезгданих) положення щодо захисту конституційних прав та свобод в умовах надзвичайних (включно з воєнним) станів містяться і в Кодексі цивільного захисту [6]. Отже, цифрові права (щодо доступу до Інтернету, на кіберзахист/кібербезпеку та ін.) залишаються поза правовим полем, оскільки Конституція України не закріплює їх як права українських громадян.

В ст. 6 Закону йдеться про кіберзахист об‘єктів критичної інфраструктури, в тому числі загальні вимоги до їх кіберзахисту, що мають затверджуватися Кабінетом Міністрів України, а в банківській системі України – Національним банком України. Стосовно індивідуального

кіберзахисту, положення про який важко знайти в законодавстві, це могли б бути періодично оновлювальні Рекомендації, запропоновані уповноваженим органом (Мінцифри, наприклад), а також короткий курс онлайн-лекцій щодо основних засад такого кіберзахисту. Під час продажу гаджетів громадянам (особливо пенсійного віку з огляду на відсутність у переважної їх більшості знань з інформатики) доцільно пропонувати (або навіть надавити в паперовій формі) відповідні Рекомендації з кібербезпеки.

Природно, що уповноважені у сфері цифровізації та кібербезпеки органи держави, включно з Мінцифри і кіберполіцією, не спроможні захистити кожного, хто використовує цифрові ресурси. Разом з тим, вони могли б допомогти громадянам України бути поінформованими в простій і доступній формі (консультацій на сайті уповноваженого органу, посібника не лише в електронній формі, а й в паперовій версії) про мінімальні заходи кібербезпеки при користуванні Інтернетом (використання VPN, періодичність зміни паролів, вимоги до них тощо).

Індивідуальна кібербезпека – складова національної кібербезкпеки і за мирних часів, а особливо – в умовах війни, оскільки індивідуальну кібервразливість українців рашистські окупанти використовують на шкоду Україні.

З метою підвищення рівня кібербезпеки в Україні як на загальнодержавному рівні, так і на індивідуальному рівнях, необхідно доповнити:

Конституцію України положеннями про цифрові права та цифрові обов‘язки громадян, включно з правом на кібербезпеку та кіберзахист, а також обов‘язком утримуватися від зловживання цифровими правами та цифровими можливостями;

Кодекс цивільного захисту України положеннями про індивідуальні кіберзахист та кібербезпеку громадян як складову системи цивільного захисту за будь-якого стану, а особливо – в умовах надзвичайних ситуацій і стану війни;

Закон «Про кібербезпеку» положеннями про індивідуальний кіберзахист як складову національного кіберзахисту та кібербезпеки та уповноважений орган, що має оперативно забезпечувати громадян України доступною та зрозумілою для більшості інформацією про заходи індивідуального кіберзахисту.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні. URL :https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення: 18.03.2022).

2. Смартфони для пенсіонерів від Зеленського: розкрито подробиці нового проекту. Смартфони для пенсіонерів від Зеленського: розкрито подробиці нового проекту — УНІАН (unian.ua) (дата звернення: 13.03.2022).

3. Известно, почему украинцы так часто страдают от схем мошенников. https://itech.co.ua/ru/novosty/izvestno-pochemu-ukraincy-tak-chasto-stradajut-ot-

shem-moshennikov/ (дата звернення: 12.03.2022).

4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 45. Ст. 403.

5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

6. Кодекс цивільного захисту України: прийнятий 2 жовтня 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text (дата звернення: 18.03.2022 р.).

Вітвіцький Сергій Сергійович
ректор Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції, заслужений юрист України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ГРОМАД ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний час гуртує українське суспільство дедалі тісніше. Сьогодні в Україні фактично зник поділ на соціальні верстви, політичні сили, професійні об‘єднання і навіть групи за інтересами. Всі, за рідкісним винятком, в єдиному пориві працюють на досягнення спільної мети – викинути окупанта за межі нашої держави. Важливим напрямом досягнення цієї мети слугує забезпечення надійної комплексної безпеки громад органами та підрозділами Національної поліції в умовах воєнного стану [1].

Ситуація, що склалася в країні, поряд із звичними повноваженнями, що реалізуються органами і підрозділами Національної поліції, обумовила виконання ними більш специфічних завдань, зокрема, щодо фіксації військових злочинів, виявлення і затримання диверсантів, мародерів, колабораціоністів, припинення незаконного бізнесу, надання допомоги пораненим тощо. З огляду на це, виникає необхідність перегляду як організації самої діяльності органів і підрозділів Національної поліції України в частині забезпечення публічної безпеки і порядку, так і її нормативно-правового врегулювання.

Активності перших місяців війни були характерні значним залученням усіх без винятку органів та підрозділів Національної поліції та торкались сфери забезпечення безпеки та правопорядку, першочергового оперативного реагування на кримінальні правопорушення та інші події та надання сервісної допомоги населенню, постраждалому внаслідок збройної агресії російської федерації. Зазначимо, що для забезпечення безпеки громад поліція повернулася до збільшення піших нарядів поліції, чисельність яких зросла в півтора рази.

Що стосується нормативно-правового забезпечення діяльності поліції в умовах воєнного стану, то низка норм вже існувала до його введення. Так, згідно з пунктом 24 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція, відповідно до покладених на неї завдань, мала повноваження щодо участі у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його введення на всій території України або в окремій місцевості [2].

Крім того, статтею 24 цього Закону визначено додаткові повноваження поліції та встановлено, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості. У ході забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості, виконання завдань територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції та дислокуються в межах Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, області, міста Києва, підпорядковуються відповідному начальнику Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, області, місті Києві [2].

Однак, чи достатній для забезпечення безпеки громад обсяг наданих поліції повноважень в умовах воєнного часу – питання, яке потребує ретельного обговорення як на рівні наукової спільноти, так і серед практичних працівників поліцейської служби.

Нагадаємо, що Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану».

Зокрема, доповнення стосуються питань взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними особами державної форми власності, у тому числі щодо військовополонених, забезпечення конвоювання та утримання затриманих осіб, розмінування та допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт, а також представництва в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі.

Крім того, передбачені зазначеним актом зміни спрямовані на врегулювання питання збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання, а також розширення переліку підстав для зупинки поліцейським транспортного засобу та його перевірки, а також перевірки водія та пасажирів [3].

Зазначені заходи, безумовно, спрямовані на забезпечення безпеки громад органами та підрозділами Національної поліції в умовах воєнного стану, і як зазначено Головою Національної поліції України призвели до встановлення з перших днів війни жорсткого контролю за криміногенною

ситуацією в країні, свідченням чого стало зниження рівня злочинності майже на 50% [4].

Вбачається, що основним пріоритетом в розбудові безпекового простору громад в умовах воєнного стану залишається співпраця поліції, інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства стосовно формування безпечних умов життєдіяльності територіальних громад, що обумовлює реалізацію низки спільних заходів, зокрема:

- створення зведених груп поліцейських та представників територіальної оборони для підтримання безпеки в громаді в умовах воєнного стану;
- збільшення патрульних нарядів у територіальних громадах, які звільнені з тимчасової окупації чи тих, які знаходяться поблизу зони бойових дій;
- посилення контролю за обігом зброї;
- забезпечення надійної роботи камер муніципального відеоспостереження, дані яких моніторитимуться працівниками поліції і використовуватимуться в поліцейській діяльності;
- встановлення рішеннями територіальних громад заборон на використання піротехнічних виробів та транспортних засобів у конструкції яких є система випуску відпрацьованих газів з прямотоком та інші вихлопні системи, де відсутній шумопоглинач, на їх територіях до скасування режиму воєнного стану;
- встановлення рішеннями територіальних громад заборон на продаж алкогольних напоїв;
- залучення приватного сектору до співпраці з органами публічного адміністрування в частині залучення їх можливостей для евакуації, транспортування, забезпечення життєдіяльності територіальних громад;
- проведення профілактичної та роз‘яснювальної роботи серед жителів з без пекових питань, зокрема, порядку роботи блокпостів, обмежень комендантського часу, інформування їх про існуючі канали повідомлень до поліції про підозрілих осіб чи невідомі предмети.

Підсумовуючи зазначу, що в умовах воєнного стану забезпечення безпеки громад залежить від консолідуючих зусиль не тільки органів і підрозділів Національної поліції України, державних органів влади, органів місцевого самоврядування, громадських інституцій, а й від відповідального ставлення кожного жителя територіальної громади до безпекових питань.

Список використаних джерел

1. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. URL: https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechyty-efektyvne-upravlinnya-v-konteksti-priorytetiv-povojennoho-rozvytku (дата звернення: 24.06.2022).

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст.379 (із змінами і доповненнями

станом на 15.06.2022).

3. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. *Голос України*. 2022. № 96.

4. Криміногенну ситуацію ми контролювали з перших днів повномасштабної війни, – Ігор Клименко / *Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.* URL: https://www.kmu.gov.ua/news/kriminogennu-situaciyu-mi-kontrolyuvali-z-pershih-dniv-povnomasshtabnoyi-vijni-igor-klimenko. (дата звернення: 24.06.2022).

Воловик Віктор Олександрович
аспірант кафедри адміністративного, фінансового і банківського права Міжрегіональної Академії управління персоналом

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

Як справедливо стверджується у теоретичних джерелах, розгляд проблем розбудови системи управління сектором безпеки і оборони в історичному ракурсі свідчить, що така розбудова має певною мірою циклічний характер: залежно від домінування відцентрових або доцентрових тенденцій певні складові елементи або набувають певної автономії, або знову поглинаються іншими складовими. Такі закономірності розвитку притаманні багатьом соціальним системам, і нічого негативного в них немає. Однак, якщо йдеться про керовані управлінські зміни у межах довгострокового реформування, необхідно чітко уявляти собі мету, зміст і кінцевий результат зміни структури певних суб‘єктів [1, с. 134]. Отже, удосконалення системи підготовки до військової служби потребує розмежування цього поняття з іншими, якими позначають окремі види підготовки у секторі безпеки і оборони. Особливо важливим є вирішення цього питання у нових для національної правової практики сферах, до яких, зокрема, належить і сфера територіальної оборони.

Слід сказати, що новелою військового законодавства стало прийняття Закону України «Про основи національного спротиву», яким було визначено правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення [2]. У вказаному Законі було закріплено низку дефініцій, у тому числі легальне визначення підготовки громадян України до національного спротиву, яка розуміється як сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України [2].

Як можна побачити, законодавець виділяє як основоположні категорії такої підготовки три складові: патріотичну свідомість, стійку мотивацію, а також комплекс професійно важливих знань і вмінь. Не заперечуючи проти визнання важливості вказаних категорій для забезпечення ефективної відсічі збройної агресії, звернемо увагу на розуміння схожої категорії у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу». У вказаному правовому акті відсутнє вичерпне легальне визначення досліджуваній нами категорії, однак його сутність, на нашу думку, повністю розкривається через структуру означеної підготовки. Так, у Законі визначено, що підготовка громадян України до військової служби включає патріотичне виховання, допризовну підготовку, підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, підготовку у військових оркестрах, військових ліцеях та ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, військову підготовку у закладах вищої освіти за програмою підготовки офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови [3].

Відмінність між наведеними визначеннями полягає перш за все у різних аспектах розуміння сутності підготовки: якщо розуміння підготовки до національного спротиву базується перш за все на суб‘єктних та цільових критеріях (тобто хто і з якою метою здійснює підготовку), то підготовка до військової служби включає переважно структурні критерії (тобто які складові утворюють підготовку до військової служби). Примітно, що така складова, як підготовка до національного спротиву, у вказаному переліку видів підготовки до військової служби відсутня. Певна логіка у цьому присутня, оскільки національний спротив здійснюється як у системі несення військової служби, так і по за нею. Як відомо, складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву [2]. Якщо територіальна оборона однозначно включає до себе несення військової служби у Силах територіальної оборони, то рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву можуть здійснюватися як військовослужбовцями, так і цивільними особами.

У той же час не можна не звернути увагу, що така категорія, як патріотичне виховання, фактично дублюється у двох наведених визначеннях. Однак фізична, мовна та освітня підготовка, необхідні для військової служби, у визначенні підготовки до національного спротиву, не згадуються. Втім, можна припустити, що вони розуміються як такі, що вже включені у систему професійно важливих знань та вмінь [4]. Це не суперечить результатам досліджень у сфері військової педагогіки.

Ще одне застереження стосується не включення до поняття підготовки до національного спротиву такої важливої для професійної педагогіки категорії, як навички. Навички, під якими звичайно розуміють розвинені до автоматизму професійні дії, на нашу думку, є дуже важливими саме для військових професій, оскільки в умовах дефіциту часу, притаманних бойовим діям, немає можливості повільно згадувати послідовність певних рухів.

З огляду на міждисциплінарність проблеми підготовки до військової служби не можна не звернути увагу на галузевий характер правових норм, які її визначають. З одного боку, такі норми регулюють публічні відносини, які традиційно охоплюються предметом адміністративного права [5, с.6]. Однак, з іншого боку, певні елементи відносин, що складаються у військовому середовищі, регулюються виключно нормами військового права, які можуть поєднувати як окремі елементи і публічно-правові, і приватно-правові складові. Крім того, така важлива частина підготовки до військової служби, як інформаційна компетентність, формується з урахуванням здобутків теорії інформаційного права та впливу норм інформаційного законодавства [6, с.400]. У сукупності галузевий характер відносин у досліджуваній сфері обумовлює відмінності між підготовкою до військової служби та підготовкою до національного спротиву.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що підготовка до військової служби та підготовка до національного спротиву є нетотожними категоріями, які частково пересікаються. Спільним для них є компонент «підготовка до несення військової служби у складі Сил територіальної оборони», а також патріотичне виховання. Натомість, об‘єкти вказаних видів підготовки мають свої відмінності.

Список використаних джерел

1. Шопіна І.М. Поняття та цілі публічного адміністрування в секторі безпеки і оборони. Аналітично-порівняльне правознавство. 2021. № 3. С.133-136. DOI https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.25

2. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text

3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text.

4. Оновлена доктрина публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони України : колективна монографія Львів : СПЛОМ, 2021. 482 с.

5. Адміністративне право України. Повний курс: Підручник / За ред. В. Галунька. Херсон, Олді плюс, 2018. 466 с.

6. Онопрієнко С.Г. Протидія загрозам національній безпеці в інформаційній сфері: правовий аспект. *Наука і правоохорона*. 2019. №4. С.399-403.

Вуткевич Вікторія Олегівна
курсант 221 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, солдат

Дем'янюк Тетяна Віталіївна
курсант 221 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, солдат

Науковий керівник: **Кривий Ігор Вікторович**
професор кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, кандидат військових наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ У ПРИКОРДОННОМУ ПРОСТОРІ

У зв'язку із суттєвим загостренням військово-політичної обстановки в прикордонному просторі, яке відбувається з 2014 року внаслідок збройної агресії російської федерації, відмічено значне зростання масштабів розвідувально-диверсійної і підривної діяльності підрозділів її збройних сил, у т.ч. діяльності незаконних збройних (воєнізованих) формувань невизнаних «народних республік», які повною мірою контролюються і забезпечуються країною-агресором. Від самого початку це зумовило необхідність здійснення Державною прикордонною службою України (ДПСУ) у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони України спеціальних організаційно-правових та практично-запобіжних заходів в окремих регіонах України щодо протидії різного роду провокаціям на державному кордоні України (лінії зіткнення чи межі з тимчасово окупованою територією), а в подальшому й участі у відбитті збройного вторгнення на територію нашої держави та виконання інших завдань, обумовлених введенням правового режиму воєнного стану.

Оскільки ДПСУ є правоохоронним органом спеціального призначення, саме на її підрозділи законодавством покладені завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України, протидії незаконній міграції на державному кордоні України, участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом тощо. Важливість, різнобічність та масштабність функцій ДПСУ щодо протидії загрозам прикордонній безпеці, як складової загальнодержавної безпеки, зумовили необхідність виконання принципово нових завдань у складі угруповання сил і засобів, від початку в зоні Антитерористичної операції, згодом Операції Об'єднаних сил, а в умовах сьогодення, із введенням правового режиму воєнного стану в країні, у складі, об'єднаних єдиним замислом, суб'єктів безпеки і оборони України. Охорону

державного кордону (визначених ділянок) прикордонні підрозділи здійснюють за посиленим варіантом, з повним напруженням своїх можливостей. Особливу увагу прикордонники зосереджують на виявленні та протидії діяльності різноманітних організованих груп, у т.ч. злочинних організацій, які порушують порядок перетинання рубежів нашої держави (визначених рубежів), беруть участь в заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, нейтралізацію діяльності диверсійно-розвідувальних груп, припинення спробам переміщення зброї, боєприпасів, інших засобів терору, наркотичних чи психотропних засобів, тощо. Крім того, наразі посилено контроль надводної обстановки акваторії Чорного моря та прикордонних річок, озер та інших водойм. В сучасних умовах завдання прикордонних підрозділів мають додаткове, доволі специфічне спрямування, а саме: здійснення контролю за дотриманням режиму державного кордону України і ведення військового спостереження за суміжною (непідконтрольною) територією, контроль дотримання режимних заходів в межах районів, які межують з росією та білоруссю, несення служби на блокпостах з метою виявлення та затримання осіб, причетних до диверсійно-розвідувальних сил противника чи незаконних збройних (воєнізованих) формувань, тих, хто переховується від органів досудового розслідування, слідчого чи суду та ухиляються від відбуття кримінальних покарань, тощо, беруть участь у відбитті збройного вторгнення, припинення озброєних та інших провокацій, пошуку, виявлення та захоплення правопорушників законодавства, особливо причетних до антиукраїнської діяльності, підтримання прикордонного режиму, та багато інших заходів, направлених на підтримання встановленого конституційного ладу і публічного порядку в країні.

Зважаючи на це, сили і засоби ДПСУ готові виконувати поставлені завдання з урахуванням сталої побудови охорони державного кордону та постійним пошуком нових форм і способів виконання воєнних та правоохоронних функцій, як на державному кордоні, так і на інших визначених ділянках та рубежах. Для підвищення можливостей лінійних підрозділів, що безпосередньо здійснюють охорону та захист державного кордону, з органів ДПСУ залучаються новостворені бойові резерви, т. зв. прикордонні комендатури швидкого реагування, і відповідно до можливостей, їх залучення особливо актуальне на напрямках, де можливе суттєве загострення обстановки, збройні вторгнення на територію нашої держави, озброєні та інші провокації противника, що наразі доволі актуальне і адекватне небезпекам у прикордонному просторі.

Таким чином, роль і місце ДПСУ в системі забезпеченні національної безпеки полягає у створенні належних умов, які забезпечують нейтралізацію наявних і потенційних загроз інтересам України та поширення їх наслідків углиб території держави. Тому саме на формування зазначених компетенцій і мотивації прикордонників передусім зосереджується увага органів управління і роботи з персоналом, а також відомчих навчальних закладів та центрів.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України (із змінами) від 03 квітня 2003 р. № 661-IV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2003.
2. Положення про прикордонну комендатуру швидкого реагування Державної прикордонної служби України : Наказ МВС України від 21 березня 2016 року №190.
3. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України – https://dpsu.gov.ua/

Гавриленко Анастасія Віталіївна
курсант Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Носевич Надія Русланівна**
завідувач кафедри правохоронної діяльності та поліцеїстики факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, підполковник поліції

РОЗМЕЖУВАННЯ МАРОДЕРСТВА ТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ КОРИСЛИВОЇ СПРЯМОВАНОСТІ, ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час війни українці самотужки затримують крадіїв та грабіжників, часто небезпечними способами та в засобах масової інформації пишуть про те, що затримано мародера. Багато хто закликає карати мародерів «за законами воєнного часу». І, нажаль, з початку війни серед населення трапляються випадки самосуду, як приклад, є випадок у Житомирській області Корестенцького району. Зазначається, що двоє чоловіків та жінка обікрали хату, де нещодавно поховали захисника України. «Виховували мародерів всім селом», - йдеться у повідомленні.

Проте, відповідно до вимог статті 432 Кримінального кодексу України мародерством є викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених.

До об‘єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 432 ККУ в даному випадку відноситься порядок несення військової служби під час ведення бойових дій.

Так, зокрема заволодіння майном шляхом викрадення в убитих, або поранених може відбуватись як із застосуванням насилля так і без нього у

відкритій, або таємній формі. До речей, які можуть бути предметом мародерства, належать особисті речі потерпілої особи (гроші, цінні предмети), а також предмети її обмундирування чи його частини. Не належать до речей як предмета мародерства озброєння і боєприпаси військові документи, техніка та предмети, що збираються для майбутнього застосування під час бою.

Варто розуміти, що для складу даного кримінального правопорушення не є важливим той факт до якої армії належали убиті чи поранені на полі бою.

Даний злочин вважатиметься закінченим з моменту фактичного розпорядження вилученою річчю.

Суб‘єктом мародерства може бути лише військовослужбовець.

Таким чином, є лише два критерії, які кваліфікують кримінальне правопорушення, як мародерство:

1) чітка локалізація місця вчинення кримінального правопорушення – поле бою, тобто місцевість, де ведуться або велись активні бойові дії, або зона, що перебуває під обстрілом військ;

2) викрадення майна (будь-яким яким способом) виключно у мертвих чи поранених.

07 березня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», № 2117-IX.

Вказаним Законом посилено відповідальність за ст. 185 ККУ (таємне викрадення чужого майна (крадіжка); за ст. 186 ККУ (відкрите викрадення чужого майна (грабіж); за ст. 187 ККУ (напад з метою заволодіння чужим майном (розбій); ст. 189 ККУ (вимога передачі чужого майна або права на майно (вимагання); ст. 191 ККУ (привласнення, розтрата майна або заподіяння ним шляхом зловживання службовим становищем), якими кваліфіковано дані діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану за ч. 4 відповідних статей.

Таким чином, в Україні запроваджено кримінальну відповідальність за мародерство в широкому розумінні цього слова, що прямо випливає із назви закону, не тільки за мародерство, як воно визначено самим КК у статті 432 – викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених, а й викрадення поза межами поля бою і майна не тільки загиблих чи поранених).

Таке розширення юридичного контексту мародерства має підґрунтя у Положенні про закони і звичаї війни на суходолі, що є додатком до IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі 1907 року.

Так, відповідно до статті 28 цього Положення мародерство у місті чи місцевості, навіть у випадку, якщо його взяли штурмом, забороняється.

У контексті Закону № 2117-IX мародерством у широкому розумінні, окрім визначених у статті 432 КК діянь, слід вважати також присвоєння майна цивільного населення будь-якими особами, у тому числі російськими військовими, у районах вогневого ураження, тимчасової окупації або проходу військ, а також саме з використанням умов воєнного або надзвичайного стану.

Суть законодавчих змін полягає в посиленні відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень корисливо-насильницької спрямованності.

Оскільки продовжує діяти правовий режим воєнного стану, кримінальні правопорушення корисливо-насильницької спрямованності на території України розслідуються саме за частиною 4 Кримінального кодексу України. За таких умов предмет викраденого може не мати великої цінності, і в мирний час аналогічні дії зловмисників могли б кваліфікуватися навіть як кримінальний проступок за ч. 1 ст. 185 КК України.

Щодо кваліфікації корисливих злочинів, вчинених в умовах воєнного стану, то їм притаманні усі об‘єктивні та суб‘єктивні ознаки викрадення чужого майна.

Як приклад, проникнення до залишених квартир і викрадення речей, чи заволодіння покинутим на автостоянці авто, крадіжка з магазинів у воєнний час не буде вважатися мародерством, а вказуватиме на вчинення інших злочинів (крадіжка з проникненням в житло, чи незаконне заволодіння транспортним засобом, перевищення повноважень військовослужбовцем, тощо).

Хоча цивільні особи і не можуть нести відповідальність за мародерство, проте Законом передбачено, що вчинення злочину в період воєнного стану є обтяжуючою обставиною, тобто особа, яка вчинила такий злочин, отримає більш суворе покарання, аніж у мирний час, тобто, на нашу думку, не завжди буде простежуватися зв‘язок із воєнним станом.

Вчинення майнового злочину в умовах воєнного чи надзвичайного стану може мати місце, наприклад, у районах вогневого ураження, тимчасової окупації або проходу військ, а також і поза межами згаданих районів. Наприклад, учиненим в умовах воєнного стану слід уважати такі викрадення чужого майна, які вчинені щодо осіб, які переміщуються у більш безпечні регіони України чи щодо їх майна, щодо майна, осіб, які тимчасово залишили житло без контролю для укриття в безпечному місці. Якщо ж викрадення відбулося хоча й під час дії режиму воєнного стану, але поза межами зазначених вище районів та без будь-якого використання умов воєнного стану, то навряд чи доцільно застосовувати відповідну кваліфікуючу ознаку та ознаку, що обтяжує покарання. Таке тлумачення відповідає меті посилення кримінальної відповідальності за злочини проти власності, яка відображена у пояснювальній записці до відповідного законопроекту, що став Законом №2117-IX, однак наступна судова практика, безперечно, визначить напрямок застосування цієї кваліфікуючої ознаки по майнових злочинах.

Обидва згаданих закони від 3 березня 2022 року дозволяють установити більш справедливу кримінально-правову реакцію держави, у тому числі на численні задокументовані діяння російських військових, які обкрадають покинуті людьми будинки, грабують магазини та навіть викрадають курей у цивільного населення.

Окрім цього, враховуючи, що відповідно до вимог ч. 11 ст. 67 КК України, вчинення будь-якого злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, є обставиною, що обтяжує покарання особи, дискусійним питанням є прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за

мародерство», № 2117-IX.

Таким чином, з одного іншого боку доповнення складу кримінальних правопорушень КК України кваліфікуючою ознакою «вчинено в умовах воєнного стану» є абсолютно правильною реакцією держави на виклики сьогодення, що пов‘язані зі збройною агресією рф.

Дискусійним, на наш погляд, є питання кваліфікації дій осіб за ч. 4 ст. ст. 185, 186, 189, 191 КК України у випадку вчинення кримінального правопорушення в регіонах України, де не ведуться бойові дії безпосередньо або поблизу, де територія не піддається ворожим обстрілам, а зловмисник жодним чином не використовує для викрадення майна умови воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T012341

2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», № 2117-IX від 03.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text

3. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

Ганаба Світлана Олександрівна
професор кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор філософських наук, професор

Присакар Анастасія Сергіївна
курсант 211 навчальної групи факультету безпеки державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ГЕНДЕР ТА БЕЗПЕКА: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Під час збройних конфліктів кордони зазвичай розглядаються як мілітаризовані спірні зони, для яких характерні насильство, порушення прав людини й переміщення великої кількості людей тощо. Досить часто у прикордонних територіях зростає рівень поширення проституції й торгівлі людьми. Під час цих та інших соціальних конфліктів загострюються питання гендерної нерівності. Йдеться про збільшення випадків потенційного збільшення насильства проти жінок й дівчат. Так, на українських територіях,

контрольованих російською армією, ситуація сьогодні особливо ускладнюється. Засоби масової інформації повідомляють про численні випадки, коли жінки та дівчата з цих районів викрадаються з метою сексуальної й трудової торгівлі людьми.

Загалом потенціал жінок під час війни залишається невикористаним, а участь у виробничій й публічній сферах скорочується. Тому гендерно-чутливі політики й протоколи є важливим фактором у становленні та підтримці ефективної діяльності, зокрема у прикордонній службі. Уважаємо, що з метою забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок у Державній прикордонній службі необхідно: забезпечити відповідні можливості на прикордонних переходах, включаючи транскордонні послуги громадського транспорту; проводити систематично навчальні заняття персоналу служби з метою розпізнавання та відповідного реагування на проблеми гендерної нерівності; покращити ефективність реалізації прикордонних процедур, що відповідають гендерній підзвітності та враховують культурні звичаї й цінності певного регіону (наприклад, врахування потреби жінок-мусульманок у носіння хіджабу, нікабу, бурки, карсафу, парди тощо); запровадження механізмів моніторингу та підтримки інтегрування гендерних питань серед персоналу (наприклад, запровадження посад гендерних радників, координаторів та створення робочих груп з вирішення гендерних проблем); розроблення чітких кодексів поведінки; доступність для усіх інструкцій та проведення регулярних консультацій з різними зацікавленими особами щодо формування громадської думки про загрози безпеці й пошук адекватних відповідей на них; збільшення набору, утримання й просування жінок серед персоналу, перегляд критеріїв відбору та просування, розгортання жіночих підрозділів, співпраця з організаціями громадянського суспільства, зокрема з жіночими організаціями та представницями прикордонних громад, щоб забезпечити навчання та послуги та зробити оцінку, проектування, впровадження та моніторинг та оцінку реформ; проведення моніторингу та оцінки досвіду та сприйняття питань охорони кордону та послуг (наприклад, через консультації з громадськістю та жінками, які працюють у прикордонних відомствах) тощо.

Зауважимо, що збалансована гендерна складова у Державній прикордонній службі України сприяє згуртованості та ефективності виконання різноманітних миротворчих, військових, навчальних тощо операцій. Впровадження принципів гендерної рівності означатиме врахування й поєднання досвіду, надасть можливість краще реагувати на різноманітні виклики суспільного життя, враховувати його потреби та перспективи розвитку. Отож, врахування гендерної складової у концепціях та стратегіях подальшого розвитку військових формувань сектору безпеки й оборони покращить ефективність їх діяльності [1]. У загальному розумінні гендерний підхід базується на врахуванні різних потреб та ситуацій, в яких опиняються жінки та чоловіки під час виконання своїх соціальних ролей. Відповідно до визначення ООН гендерний підхід (або гендерний аналіз) матиме для жінок і чоловіків здійснення будь якого запланованого заходу, включаючи

впровадження нового законодавства, стратегічної політики та програм у всіх сферах і на всіх рівнях.

Гендерна політика – про вільний доступ до можливостей. Кожен має бути вільним у своєму виборі. Встановлення гендерної рівності – це створення нових можливостей для жінок реалізувати себе в секторі безпеки та оборони. Політика спрямована на забезпечення гендерної рівності у будь-якій сфері має спиратися на комплексний характер змін з урахуванням конкретної специфіки інституцій, в яких вона здійснюється. Мета гендерної рівності полягає не в тому, щоб прирівняти жінок та чоловіків, а в тому, щоб наділити їх життя можливостями та шансами, як бути рівними і зберігатимуться такими. Політика рівних можливостей – це не про перевагу жінок над чоловіками та надання їм привілеїв лише за ознакою статі. Гендерна політика – про рівний доступ до можливостей. Кожен має бути вільним у своєму виборі. Засадничою ідеєю впровадження гендерної рівності є те, що жінки мають такі самі права та обов‘язки, як і чоловіки. З огляду на цю обставину участь жінок у функціонуванні прикордонного відомства має бути рівнозначною чоловічій. Основними якостями жінок, які цінуються під час проходження служби, за оцінками їх колег, є висока працездатність, внутрішня самодисципліна, відповідальність за доручену справу, професіоналізм тощо. Присутність жінок значно пом‘ягшує морально-психологічну атмосферу у військових колективах, змушує командирів та начальників бути більш стриманими і головне – значно підвищується культура взаємостосунків між військовослужбовцями в самому колективі. Також закріплюється принцип, за яким жінки проходять військову службу на рівних засадах із чоловіками, що включає рівний доступ до посад і військових звань та рівний обсяг відповідальності під час виконання обов‘язків військової служби.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з інтеграції гендерних підходів у систему підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України / Олена Волобуєва, Алла В‘яткіна, Світлана Ганаба та ін. Київ: ФОП Клименко Ю.Я., 2021. 292 с.

Гелета Єва Казимирівна
курсант 321 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, солдат.

Вафін Максим Євгенович
курсант 221 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, солдат.

Науковий керівник: **Кривий Ігор Вікторович**
професор кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, кандидат військових наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АКТУАЛІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ І ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ) ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Останнім часом внаслідок відкритої агресії російської федерації в нашій державі найбільшої уваги набрало питання, пов‘язане із спільним і скоординованим застосуванням окремих складових сектору безпеки і оборони України, адже в оборонному середовищі значно активніше почали діяти різноманітні його суб‘єкти, а також були утворені принципово нові, такі як: підрозділи територіальної оборони та військові адміністрації.

Ще у 2015 році відповідно до пропозиції Ради національної безпеки і оборони України Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про військово-цивільні адміністрації», дія якого мала продовжуватись тільки на період проведення Антитерористичної операції та на шість місяців після її завершення, але з часом, внаслідок ще більшого загострення обстановки на Сході держави, це обмеження було зняте. Таким чином, основною метою діяльності військових адміністрацій передбачене створення умов для забезпечення сталої життєдіяльності територіальних громад, вирішення загальних питань щодо особливого порядку здійснення повноважень органами місцевого самоврядування на території їх діяльності. Зважаючи на теперішню надскладну ситуацію державного рівня, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року №68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» створено 24 обласні та Київську міську, а також районні військові адміністрації для здійснення координації в сферах забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, не залишаючи поза увагою те, що їх створення не припиняє діяльність визначених Конституцією та Законами України органів виконавчої влади. Військові адміністрації беруть участь у забезпеченні безпеки життєдіяльності населення, протидії антиукраїнським проявам, підривній діяльності та актам збройної агресії, уникнення гуманітарної проблематики загалом в межах держави. До їх повноважень також належить сприяння Державній прикордонній службі України у підтриманні відповідного режиму на державному кордоні.

Не менш важливу роль у захисті національних інтересів в умовах

воєнного стану відіграють органи місцевого самоврядування, які у т. ч. безпосередньо на місцях взаємодіють з прикордонним відомством. Підтримуючи співпрацю з Державною прикордонною службою України, органи самоврядування допомагають здійснювати контроль за дотриманням режиму державного кордону, прикордонного режиму, додаткових режимних обмежень в прикордонних регіонах з країною-агресором, у т.ч. забезпечення публічної безпеки та правопорядку на своїх адміністративно-територіальних одиницях. Здійснюють вони це переважно шляхом взаємообміну інформацією щодо ситуації у прикордонні та різноманітних спільних організаційних, практичних та контрольних заходах. Їх взаємодія є досить важливою, адже вона забезпечує підвищення ефективності діяльності органів (підрозділів) охорони державного кордону, не тільки з протидії правопорушенням, а ще й нейтралізації осередків підривної діяльності противника в прикордонних регіонах.

Державна прикордонна служба, незважаючи на збройну агресію, активізацію діяльності диверсійно-розвідувальних сил та провокацій з боку противника, продовжує здійснювати охорону і захист державного кордону України. Прикордонні підрозділи, із введенням правового режиму воєнного стану, дещо змінили форми і способи застосування своїх сил і засобів із правоохоронної площини у загальновійськову, чим інтегрували контрольні функції щодо встановлених режимів на державному кордоні з силовими методами відсічі збройної агресії. В пріоритет поставлено військовий порядок охорони державного кордону прикордонними нарядами, якими переважно забезпечується військовим спостереженням з обладнаних у фортифікаційному відношенні тактично-вигідних пунктів місцевості, при цьому переважно зосереджується увага на прикордонні суміжних: республіки білорусь, російської федерація, придністровської народної республіки, на моніторинг повітряної обстановки та контроль надводної обстановки в Чорному морі. В зазначених умовах, прикордонники, які призначаються для охорони державного кордону, діють у більш критичних умовах, ніж зазвичай, адже підвищилась кількість випадків обстрілів зі стрілецької зброї прикордонних нарядів, застосування противником ракетно-артилерійського озброєння, що суттєво вплинуло на зміну тактики дій під час несення служби, їх матеріально-технічного забезпечення та інженерного облаштування місць служби і районів виконання оперативно-службових (службово-бойових) завдань. Ефективна діяльність підрозділів охорони державного кордону, під впливом вищевказаних умов, неможлива без глибокої взаємодії та активної підтримки названих раніше органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також свідомо налаштованих мешканців прикордоння і волонтерів.

Крім того, задля забезпечення національної безпеки, підтримання публічної безпеки та правопорядку у прикордонні, Державна прикордонна служба взаємодіє з підрозділами інших суб‘єктів сектору безпеки і оборони України, таких як: Збройні Сили, Служба безпеки, Національна поліція, Національна гвардія, різноманітні громадські формування і об‘єднання тощо. Не зважаючи на доволі важку ситуацію в країни, напрямки, форми й способи

спільного вирішення завдань щодо відсічі збройної агресії і захисту національних інтересів, у т.ч. прикордонної безпеки, ще більш актуалізуються і набувають нового змісту, що дозволяє належним чином здійснювати охорону і захист державного кордону України, забезпечувати безпеку громадян, не тільки прилеглих до кордону населених пунктів, а й усієї держави.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України (із змінами) від 03 квітня 2003 р. № 661-IV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2003.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України (із змінами) від 12 травня 2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2015.

3. Про національну безпеку України : Закон України (із змінами) від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2018.

4. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України (із змінами) від 03 лютого 2015 р. № 141-VIII / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2015.

5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України (із змінами) від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1997.

6. Постанова Кабінету Міністрів України № 48 від 18 січня 1999 року «Порядок здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні».

Гнедик Євген Сергійович
молодший науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ІНОЗЕМНИМИ ЛІКАРЯМИ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Аналізуючи ситуацію, що склалася у світі в Україні, у тому числі після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, вважаю за необхідне звернути увагу на проблему залучення іноземних лікарів до національної системи охорони здоров‘я.

Питання залучення іноземних лікарів до надання медичної не є новим. Особливу увагу світ звернув на цю проблему наприкінці 2019 року, після виявлення та значного поширення штаму вірусу COVID 19. Тоді багато країн

зрозуміли, що їх власних людських ресурсів у системі охорони здоров‘я вже недостатньо для подолання цієї пандемії. А, оскільки строк на навчання та підготовку лікаря становить до 7 років, єдиним виходом є залучення до роботи іноземних лікарів. Так, наприклад, у 2020 році, Президент Польщі Анджей Дуда підписав закон про спрощену процедуру залучення медиків з-за кордону, зокрема з України, на роботу до Польщі у рамках боротьби з пандемією COVID 19. Згідно із цим законом діятимуть спрощені умови підтвердження дипломів: не потрібні нострифікація, проходження відповідного післядипломного стажу і здача відповідного лікарського іспиту [1].

В Україні до початку 2022 року ресурсу національної системи охорони здоров‘я України цілком вистачало для подолання викликів пандемії та підтримання нормального рівня надання медичної допомоги населенню. Але все змінилося 24 лютого 2022 року, коли Російська Федерація розпочала війну проти нашої країни. Було повністю зруйновано або сильно пошкоджено інфраструктуру багатьох великих міст, таких як Київ, Харків, Херсон, Запоріжжя, Мелітополь, Маріуполь та інші, у тому числі станом на початок червня 2022 року було зруйновано або пошкоджено 672 об‘єкти закладів охорони здоров‘я. Вже немає сумніву, що метою дій Російської Федерації є знищення цивільної та критичної інфраструктури, спроба позбавити людей медичної допомоги [2].

Ситуація в Україні має наслідком значне збільшення кількості осіб що потребують медичної допомоги. До такої, що стрімко поширюється, пандемії COVID 19 тепер ще додалась велика кількість постраждалих внаслідок агресії РФ як військових (поранених), так і цивільних осіб. Виникла гостра потреба у лікарях, яких не вистачає. При цьому слід враховувати, що багато медиків відправились на фронт у складі бойових частин.

Усе це призвело до того, що Україна зіткнулася з критичною недостачею професійних медичних кадрів.

На сьогодні, весь світ допомагає Україні у подоланні військової агресії Російської федерації. У тому числі й надаючи допомогу у сфері медицини. Як приклад, з Ізраїлю до України вже прибула команда лікарів із мобільним шпиталем. Про це керівник Офісу Президента Андрій Єрмак повідомив у Твітері. Крім цього, понад 1100 лікарів з Німеччини повідомили про те, що були б готові надавати допомогу в Україні чи сусідніх країнах після узгодження цього питання з МОЗ України [3]. Як заявляв Міністр охорони здоров‘я України Віктор Ляшко, нині в Україні працюють 230 закордонних лікарів, ще близько двох тисяч готові на добровільних засадах допомагати українським медикам [4].

Разом із тим, правові підстави залучення іноземних лікарів до надання медичної допомоги в Україні фактично відсутні.

Так, відповідно до ст. 33 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-XII, медична допомога в Україні надається відповідно до медичних показань *професійно підготовленими медичними працівниками, які перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров’я (виділено мною – Є.Г.),* що

забезпечують надання медичної допомоги згідно з одержаною відповідно до закону ліцензією, та фізичними особами - підприємцями, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку і можуть перебувати з цими закладами у цивільно-правових відносинах.

Відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 285, медичну допомогу повинні надавати особи, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, затвердженим МОЗ. Відповідність цим вимогам засвідчується:

- документом про вищу освіту державного зразка;
- сертифікатом лікаря-спеціаліста встановленого зразка;
- посвідченням про присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії з лікарських спеціальностей;

Тому, проаналізувавши законодавство України у сфері охорони здоров'я, слід дійти висновку, що існуючий в Україні порядок допуску лікарів до здійснення медичної практики є досить складним і фактично не дає правомірної можливості іноземцям її здійснювати в Україні.

Усвідомлюючи це і намагаючись вирішити проблему допуску іноземних лікарів до надання медичної допомоги МОЗ України в якості законодавчої підстави обрало Закон «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI. Цей закон не містить жодних вказівок на здійснення медичної практики, але окремі загальні положення, що до надання волонтерської допомоги у медичних закладах (ст. 7) або договору про провадження волонтерської діяльності (ст. 9) під час воєнного стану можуть бути використані. На підставі цього закону було 26 лютого 2022 року було підписано та опубліковано Наказ МОЗ №383 «Про залучення медичних працівників-іноземців до надання допомоги постраждалим в умовах воєнного стану». Цим наказом було дозволено керівникам закладів охорони здоров'я, в період дії воєнного стану, допускати у добровільному порядку до надання допомоги постраждалим, які надходять до закладів охорони здоров'я, лікарів та інших медичних працівників-іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, за умови наявності в них документів, що підтверджують відповідну освіту та професійну кваліфікацію.

Але зміст цього наказу викликає певні питання. Так, наприклад, щодо способів залучення лікарів – п. 1 і п. 4 – відрізняються як за місцем надання допомоги, так і за вимогами до кваліфікації лікарів. Якщо в п. 4 – вимоги є чіткими та не викликають питань, то як сам слід тлумачити вимоги в п. 1 не зрозуміло. А саме, не надано роз'яснень що до перебування цих лікарів в Україні на законних підставах. Оскільки, відповідно до законодавства, якщо ми говоримо про працевлаштування іноземця або особи без громадянства на території України, то діє спеціальний порядок, пов'язаний з запрошенням від роботодавця, отриманням довгострокової візи та дозволу на працевлаштування і Україні. За звичайних умов цей процес займає до двох місяців. Крім цього, у Наказі МОЗ відсутні вимоги що до документів, що підтверджують відповідну освіту та професійну кваліфікацію іноземного

лікаря. Відповідно до чинного законодавства, іноземні лікарі, які бажають надавати свої послуги на території України повинні пройти процедуру нострифікації дипломів, тобто визнання іноземного диплому в Україні. Така процедура здійснюється Міністерством освіти та науки України та займає досить тривалий проміжок часу (до 60 діб).

Окрім цього, досить є чинним Наказ МОЗ N 118-С від 19.08.94 «Про затвердження Порядку допуску до медичної і фармацевтичної діяльності в Україні громадян, які пройшли медичну чи фармацевтичну підготовку в навчальних закладах іноземних країн», відповідно до якого Рішення про надання права на професійну діяльність в Україні для лікарів, які пройшли медичну або фармацевтичну підготовку в навчальних закладах іноземних країн, приймається Міністерством охорони здоров'я України на підставі розгляду документів заявника та визначаються додаткові умови, виконання яких дасть змогу встановити відповідність рівня кваліфікації заявника кваліфікаційним вимогам. Додатковими умовами можуть бути визначені: підготовка в інтернатурі, на курсах спеціалізації, стажування з присвоєнням (підтвердженням) звання лікаря - спеціаліста, легалізація кваліфікаційної категорії.

Очевидно, що на практиці ці положення застосовується формально бо законне залучення іноземних лікарів до медичної практики в Україні є сильно ускладненим, що неприпустимо в реаліях сьогоднішнього часу.

Тому вважаємо, що було на багато правильніше – не лише на час воєнного стану, а й у майбутньому визначити коло країн для спрощеного порядку допуску лікарів, що відповідають вимогам до професійної освіти та кваліфікації тієї країни, в якій працює відповідний медичний працівник. Питання потребує подальшого вивчення, але очевидно, що до такого кола можуть бути віднесені країни ЄС, США, Канада, Ізраїль, Австралія.

Відповідні зміни необхідно внести до Основ законодавства про охорони здоров‘я та Ліцензійних умови провадження господарської діяльності з медичної практики.

Список використаних джерел

1. Дуда підписав закон про залучення іноземних медиків на роботу до Польщі (https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3163603-duda-pidpisav-zakon-pro-zalucenna-inozemnih-medikiv-na-robotu-do-polsi.html)

2. Унаслідок російської агресії в Україні повністю зруйновано 115 закладів охорони здоров‘я та 33 аптеки. https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3503501-v-ukraini-vnaslidok-agresii-rf-povnistu-zniseni-115-zakladiv-ohoroni-zdorova.html

3. З Ізраїлю до України прибула команда лікарів із мобільним шпиталем. (https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3429900-z-izrailu-v-ukrainu-pribuli-likari-z-mobilnim-spitalem.html)

4. У Німеччині більше тисячі місцевих лікарів готові працювати в Україні https://www.rbc.ua/ukr/news/germanii-tysyachi-mestnyh-vrachey-gotovy-1650250776.html

Голик Володимир Анатолійович
старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Зубченко Людмила Вікторівна
доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СТРАЙКБОЛЬНОЇ ГРИ

Успішне виконання завдань в умовах локальних конфліктів залежить від рівня професійної й фізичної підготовленості правоохоронців. Вище зазначене вказує на необхідність пошуку шляхів вирішення завдань, які пов‘язані з професійною підготовкою майбутніх працівників правоохоронних органів до ефективного виконання завдань за призначенням. З метою посилення боротьби зі злочинністю та забезпеченням особистої безпеки працівників Національної поліції України (НПУ) під час виконання службових завдань існує необхідність удосконалення їх професійної підготовки із використанням всього арсеналу засобів та методів [1, с. 400].

Аналіз наукових досліджень і публікацій засвідчив: удосконаленню системи професійного навчання працівників правоохоронних органів присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: С. Асямова, М. Ануфрієва, О. Бандурка, Я. Бондаренка, С. Бутова, А. Губанова, О. Зарічанського, В. Пліска, В. Сокуренка, Г. Яворської та інших. Науковцями вивчається зарубіжний досвід підготовки поліцейських та надаються рекомендації стосовно його запровадження в Україні. Низка досліджень спрямована на вдосконалення програм первинної професійної підготовки вперше прийнятих працівників на службу в поліцію, обґрунтування новітніх методик підготовки курсантів та слухачів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання [1, 2, 3]. Також, заслуговують на увагу наукові дослідження, спрямовані на вдосконалення фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів.

На важливість стрілецької підготовленості майбутніх працівників Національної поліції вказують С. Гаврік та А. Черніков. Науковці наголошують, що гарантом життя та здоров‘я поліцейського при вогневому контакті зі злочинцем є швидкі дії пов‘язані із застосуванням вогнепальної зброї. На думку дослідників, в освітній процес майбутніх правоохоронців необхідно запроваджувати елементи імітаційного моделювання. Імітаційне моделювання дозволяє будувати моделі, що описують процеси так, як вони відбувались би у дійсності. Таку модель можна «програти» в часі як для одного

випробування, так і заданої безлічі. На сьогодняшній день, в системі професійної підготовки майбутніх працівників Національної поліції найбільш поширеними і перспективними є такі імітаційні засоби як ігри в страйкбол [2, с. 111].

За аналогією з Пейнтболом гра отримала назву – Страйкбол і відома з 1997 року. Страйкбол (від англ. Strike – удар і ball – куля) – рольова командна гра військово-тактичного спрямування. У процесі гри учасники імітують дії різних збройних структур (армія, поліція, жандармерія), виконуючи різні поставленні задачі. У якості зброї учасники використовують м‘яку пневматику, що стріляє кульками калібру 6 мм і вагою від 0,12 до 0,43 гр. Зброя – точна копія реального бойового озброєння (АК, М16, AUG MP5, AR та інші) [1, с.401].

В процесі гри учасники імітують дії військових угруповань (наприклад, спецпризначенців, армії, терористів) і виконують поставлені сценарієм завдання. Завдання можуть бути різні – від пошуку на ворожій території ігрових артефактів і до звільнення полонених та штурму і захоплення будівель.

Найбільш поширеними простими сценаріями є атака та охорона укріпленого району, звільнення заручників та конвой. Як форма навчального процесу, гра спрямована на відтворення і засвоєння досвіду у всіх його проявах: знаннях, уміннях, навичках, емоційно-оціночній діяльності.

Гра, як інструмент навчання, активізує розумову діяльність навчаємих, допомагає зробити навчальний процес більш цікавим та захоплюючим. Окрім того, варто наголосити на матеріальній складовій, під час гри відбувається значна економія боєприпасів, а так звані «приводи» (масогабаритні макети зразків стрілецької зброї) за своєю ергономікою близькі по побудові до бойової зброї [1, 2, 4].

Важливим елементом для сприйняття є больові ефекти, що можуть виникати під час влучення (використовується пластмасова кулька). Вони створюють необхідність ухилятись від попадань та використовувати елементи прикриття, приймати рішення, щодо пересування на полі бою, прикриття товариша та ін. [1, с.402].

Для формування професійно-бойових навичок та вмінь, впевненості у собі, гнучкості мислення, інтуїції, готовності до ризику, сміливості, швидкості реакції в екстремальних ситуаціях, викладачами кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ під час практичних занять, на навчальному полігоні «Тактичне містечко» (яке розташоване біля навчального корпусу) активно застосовуються ігри в страйкбол між здобувачами вищої освіти навчальних взводів всіх курсів.

Страйкбол має ряд незаперечних переваг: а) реальність зброї, що припускає практично повну відповідність зразків страйкбольної зброї реальній бойовій стрілецькій зброї за маса-габаритними і частково–тактичними характеристиками; б) малий травматичний вплив на гравця; необмежений район для гри, яким може бути будь-який ліс, поле, майданчики для ігор або міські умови (будівлі, будівництва); в) відносна дешевизна і легкість

боєкомплекту; принцип дії дозволяє вести вогонь з будь-якого положення; мінімальний вплив на зброю кліматичних умов. Існує кілька типів ігор, що відрізняються цілями, місцем проведення, задіяним екіпіруванням, вимогою до учасників тощо.

MILSIM (від англ. Military Simulation «військова симуляція») та любительські. MILSIM – це різновид ігор, що максимально доведені до реальних умов. Основними принципами подібного типу ігор є: одне життя на всю гру, обмеження по боєкомплекту, суворий відбір учасників. У різних країнах і регіонах правила ігор MILSIM можуть сильно відрізнятися. Варіант MILSIM для військовослужбовців є ідеальним варіантом, тобто ми самі диктуємо правила та умови гри (навчання) в залежності від завдань, які покладено на підрозділ (наближаючи їх до програм підготовки, як спеціалістів, так і в цілому груп, взводів і т.ін.) [1].

Слід зазначити, що використання страйкбольних ігор у професійній підготовці майбутніх працівників Національної поліції відповідає головному принципу «Вчити тому, що знадобиться в бою» [3]. Тобто такі елементи як небезпека, ризик, відповідальність включені у процес підготовки із застосуванням зазначених імітаційних ігор, розвивають у курсантів сміливість, мужність і стійкість. Страйкбольні ігри допомагають відточувати навички використання зброї, знання тактико-спеціальної і вогневої підготовки. У тренуваннях наявний азарт, завдяки якому курсанти ефективніше освоюють знання щодо поводження зі зброєю, основи сучасної боротьби та стрільби [1, 2, 3].

Таким чином, імітована діяльність майбутніх працівників підрозділів Національної поліції відбувається переважно в екстремальних умовах і передбачає значну інтенсивність функціонування психіки, виникнення перевантажень і завдань, що перевищують індивідуальні та групові можливості. Доцільність застосування страйкбольних ігор для розвитку професійно-важливих якостей майбутніх правоохоронців обумовлюється можливістю максимального наближення до реальних умов практичної діяльності. Під час використання зазначених ігор значно підвищується рівень формування умінь застосування зброї, навичок саморегуляції для подолання стрес-чинників професійної діяльності, досвіду розумової діяльності під час дій в умовах значного фізичного напруження тощо. Більш реально відбувається усвідомлення небезпеки та тренування раціонального прагнення до перемоги із обов‘язковими розвитком установки на виживання в будь-яких ризиконебезпечних ситуаціях.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі: передбачається подальше вивчення ефективності використання імітаційних засобів у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти – майбутніх працівників Національної поліції.

Список використаних джерел:

1. Бородін С.В., Шульга С.Ю., Бойчук Х.І. Страйкбол. Гра чи навчання. *Молодий вчений* : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров‘я

людини. Київ, 2020. Вип. 4 (80). С. 400–403.

2. Гаврик С. Ю., Черников А.И. Совершенствование огневой подготовки полицейских. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів І міжнар. наук.-практ. конф. Харків: ХНУВС, 2016. С. 111 – 116.

3. Методичні рекомендації щодо використання страйкбольного та пейнтбольного обладнання в системі службової підготовки працівників органів внутрішніх справ // Департамент кадрового забезпечення МВС України. – Лист МВС України від 28 березня 2013 року, № 5093/Лк.

4. Ролюк Олександр. Спеціальна фізична підготовка військовослужбовців-розвідників. *Фізична виховання, спорт і культура здоров я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. Київ, 2016. №1 (33). С. 57-63.

Голіна Володимир Васильович
головний науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових України

ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЯК СКЛАДОВОЇ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПРАВОПОРЯДКУ[1]

1. Як відмічається у наукових публікаціях (Бурбело Б. Ю., Мисливий В. А., Гуржій Т. О., Полтава К. О. та ін.), словосполучення «дорожній рух» – ключовий термін, що не має законодавчого визначення, не зважаючи на те, що на його базі формулюються такі важливі поняття, як: «дорожньо-транспортна пригода», «сфера дорожнього руху», «безпека дорожнього руху», «учасники дорожнього руху», «злочини проти безпеки дорожнього руху» та ін. Деякі пояснення щодо сутності дорожнього руху, як складової публічної безпеки та правопорядку, зазначені у преамбулі Закону України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 р. (зі змінами та доповненнями): «Цей Закон визначає правові та соціальні основи дорожнього руху з метою захисту життя та здоров‘я громадян, створення безпечних і комфортних умов для учасників дорожнього руху та охорони навколишнього природного середовища» [1]. Невизначеність поняття «дорожній рух» значно ускладнює, за зауваженнями фахівців, виокремлення істотних ознак безпеки дорожнього руху, що має негативне значення для організації ефективної взаємодії суб‘єктів забезпечення безпеки дорожнього руху, зокрема, щодо запобігання злочинам [2, с. 10]. Однак і автори цього зауваження, і названі

[1] Тези підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» (номер державної реєстрації в УкрІНТЕІ 0120U105615).

вище науковці, а також інші дослідники окресленої проблеми чомусь уникають конкретизації поняття дорожнього руху та розкриття його сутності [3, с. 15–22; 4, с. 8–10].

2. Дорожній рух – це об‘єктивна інтегративна динамічна система специфічного фрагмента соціуму, яким охоплюються щонайменше такі його складові, як: дорога – транспортний засіб – людина – дорожньо-транспортна пригода – запобігання. На наш погляд, у понятті повинні бути закладені основні ознаки системних компонентів дорожнього руху, які відобразять його природу та сутність, що матиме, методологічне значення для побудови стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху і досягнення реальної мети суттєвого скорочення в Україні смертності і травматизму від дорожньої аварійності. Подібна думка, тільки в іншому контексті, висловлювалася і раніше. Бажано, писав Т. О. Гуржій, щоб поняття дорожнього руху було таким, щоб можна було зрозуміти, що ті проблеми, які виникають у цій сфері, слід вирішувати інтегрально [5, с. 78–79], тобто об‘єднаними зусиллями багатьох у єдине ціле. Спрощено кажучи, говориться про своєрідну запобіжну кооперацію у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Розглянемо головні ознаки зазначених вище компонентів.

3. Поняття дороги (вулиці), а точніше – автомобільної дроги – надане у п. 1.10 Правил дорожнього руху (далі – ПДР), відповідно до якого дорога – частина території з усіма розташованими на ній спорудами та засобами організації руху, призначена для руху транспорту і пішоходів та обмежена по ширині зовнішнім краєм тротуару чи краєм смуги відводу. Цей термін включає також спеціально побудовані тимчасові дороги, крім довільно накатаних доріг (колій). Трамвайна колія – елемент дороги, призначений для руху рейкових транспортних засобів (п. 1.10 ПДР). Отже, головними ознаками дороги (вулиці, колії) є географічна земна площа з більш-менш унормованими правилами, нормами, стандартами та відповідною інфраструктурою і призначена на сьогодні в основному для переміщення – різних за видами рушійної сили і засобів управління – транспортних пристроїв та людей (пішоходів). Разом з тим відсутня у визначенні така важлива ознака дороги, як безпечність руху.

4. Відповідно до п. 1.10 ПДР дорога (вулиця, автомагістраль) призначена для руху саме транспортного засобу і людей (пішоходів та осіб, які беруть безпосередню участь у процесі руху). Визначення кола пересувних пристроїв, які також використовують дорогу для руху, є обов‘язковою ознакою поняття «дорожній рух». З приводу віднесення того чи іншого існуючого і майбутнього апарату (механізму, приладу, пристрою) до засобу, рух якого регулюється (чи повинен регулюватися) ПДР, слід зробити акцент на термін «перевізний засіб». Далеко не будь-яке і небудь що – різне за природою енергії руху – можна віднести до транспортного засобу. Але той механізм, керований людиною чи штучним інтелектом, для якого дорога, а не щось інше (наприклад, водне, повітряне, космічне середовище) є головною умовою функціонування і рух пов'язаний із певним набором ризиків для людей , можна зарахувати до транспортного засобу. Різноманітні у недалекому майбутньому,

різні за призначенням, трансформери під час використання ними доріг повинні під час використання ними доріг повинні підкорятися ПДР і нести за їх порушення відповідальність залежно від наслідків ДТП.

5. Небезпека – суттєвий атрибут дорожнього руху. Цілковито безпечного дорожнього руху просто не може бути. Люди, як учасники дорожнього руху, рівень забезпечення його безпеки є найвищою соціальною цінністю. Ступінь унормованості дій людей у процесі використання дорожнього руху максимально повинна бути спрямована на безпечність дорожнього руху. Ось чому у цьому контексті (і що важливо – більш чесно) говорити не про повну нейтралізацію існуючих загроз у цій сфері, а про досяжну мінімізацію їх шкідливого впливу на безпеку дорожнього руху. І сутність дорожнього руху з позицій сьогодення полягає в тому, щоб заходами підвищення рівня його безпеки поступово досягти сталого зниження смертності і травматизму від ДТП. Ця гуманістична ідея повинна бути закладена в поняття дорожнього руху.

6. Дорожньо-транспортна пригода – подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки (п. 1.10 ПДР). ДТП починається і розвивається з деліктів. Безделіктних кримінальних правопорушень не буває. ДТП – лише кримінально-правова частка масових адмінделіктів. Згідно із статистичними даними за період з 2011 по 2021 роки загалом в Україні було зареєстровано понад 2,4 млн. транспортних правопорушень, з яких 328 407 ДТП з постраждалими, що потягли за собою 48 тис загиблих і 406 817 осіб травмованих [6, с. 55].

Отже, ця особливість повинна відобразитися у понятті дорожнього руху, якому зараз притаманна небезпечність для життя і здоров‘я людей.

7. Дорожній рух передбачає самоконтролюючий і контрольований процес територіального переміщення і переміщення людей, транспортних засобів та інших речей. Рівень самоконтролю і контролю у сфері дорожнього руху визначає і стан його безпеки, а значить і ті пріоритетні напрями діяльності держави по запобіганню транспортних правопорушень.

Визначення дорожній рух – це унормований самоконтролюючий і контрольований процес територіального переміщення (перевезення) людей, транспортних засобів, вантажів та інших речей, стан і рівень безпеки для життя і здоров‘я людини і оточуючого середовища визначає пріоритетні напрями діяльності держави щодо запобігання дорожньо-транспортним правопорушенням.

Список використаних джерел

1. Про дорожній рух : Закон України від 30 червня 1993 р. № 3353-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12/ed20040316#Text (дата звернення: 20.06.2022).

2. Бурбело Б. Ю., Головін А. П., Саєнко С. І. Безпека дорожнього руху : механізм адміністративно-правового регулювання взаємодії суб‘єктів забезпечення : монографія. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2011. 248 с.

3. Полтава К. О. Кримінологічна характеристика та запобігання автотранспортним злочинам, що пов‘язані із загибеллю людей або тяжким тілесним ушкодженням, в Україні : монографія. Харків : Право, 2014. 284 с.

4. Перепелиця А. І., Собакарь А. О., Палій М. В. та ін. Адміністративна та кримінально-правова відповідальність за правопорушення (злочини) у сфері безпеки дорожнього руху : навч. посіб. Донецьк : Ноулідж, 2011. 304 с.

5. Гуржій Т. О. Адміністративно-правові проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні : монографія. Харків : Тимченко, 2010. 438 с.

6. Головкін Б. М. Оцінка дорожньо-транспортної аварійності та тяжкості її наслідків в Україні. *Проблеми законності.* 2022. Вип. 156. С. 52–75. doi: https://doi. org/10.21564/2414-990X.156.252879.

Гордієнко Сергій Георгійович
доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права факультету соціології та права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», доктор юридичних наук, доцент

ДО МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Сучасний стан розвитку державності надав унікальний шанс науковому суспільству запропонувати владі структуровані пропозиції з зазначених питань. Підґрунтям цьому є Указ Президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України», яким передбачено Кабінетові Міністрів України, державним органам за відповідними сферами національної безпеки подати у шестимісячний строк на розгляд Ради національної безпеки і оборони України 15 проектів різного роду стратегій, серед яких значиться стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України.

Як показує аналіз, опубліковані «стратегії» виписані різнобоко і різнотипно, хоча, як вбачається, мали б мати схожу між собою структуру.

Слід відзначити, що на даний час Указ виконано частково, хоча і пройшло вже майже два роки. Так, незатвердженою на середину 2022 року є і стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, яка частково регулюється Указом Президента України №231/2021 «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки».

Також важливим за напрямом сталого забезпечення національної безпеки загалом є Указ Президента України № 479/2021 «Про запровадження національної системи стійкості», яким зазначається, що національна система стійкості має передбачати забезпечення функціонування таких базових

елементів як гарантована дієвість та спроможність до повноцінного функціонування системи державних органів, їх інституційна стійкість; безпека та захищеність об‘єктів критичної інфраструктури; фінансово-економічна стійкість, зокрема, безперервність основних бізнес-процесів, які представляють найбільшу зацікавленість суспільства та значення для його розвитку.

Тим більше, що перелік базових елементів, на забезпечення яких має бути спрямована національна система стійкості, не є вичерпним і може бути розширений відповідно до особливостей розвитку безпекової ситуації [1].

Тобто, ми бачимо, що феномен публічної безпеки, а тим більше при воєнному стані не визначається навіть термінологічно на відміну від державної безпеки. Остання згадується лише у Законі України «Про національну безпеку України» і не розкривається змістовно. Ми користувалися у розкритті змісту державної безпеки такою логікою.

Держава – це політична форма організації управління суспільством, що характеризується суверенною владою, політичним та публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через систему спеціально створених органів та організацій, за допомогою яких здійснюється політичне, економічне та ідеологічне управління суспільством та керівництво загальносуспільними правами. Відтак, стає зрозумілим, що *державна безпека – це саме безпека органів влади та управління суспільними інтересами*.

Простіше: держава – формальний інститут, який є формою організації політичної спільноти під управлінням уряду, суб‘єкт політики, ядро політичної системи.

Тобто, безпека апарату влади та управління залежить від стабільності, адекватності і безпеки:

державно-політичного, конституційно легітимізованого ладу держави від змін його неконституційним шляхом;

державотворення і конструктивної політики задля стабільності суспільства;

політичного суверенітету;

територіальної цілісності України і недоторканності її кордонів;

інститутів державної влади;

національно-державних інтересів у сфері економіки задля ефективної реалізації соціального призначення держави.

Таким чином, констатуємо, що безпеку держави у сучасних умовах розвитку українського суспільства забезпечує не лише Служба безпеки України, як то зазначено в Законі, а й інші органи влади та управління, від яких безпека держави залежить безпосередньо: Верховна Рада, Президент, РНБО та суди України, Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Міністерство енергетики України; Міністерство закордонних справ України; Міністерство фінансів України; Міністерство юстиції України; Міністерство освіти і науки України; Міністерство охорони здоров‘я України,

ряд державних служб, агенств, інспекцій, ЦОВВ зі спеціальним статусом, колегіальних органів, інших ЦОВВ, місцевих органів влади та практично всіх інших державних інституцій.

Повторимося, що їх діяльності у забезпеченні безпеки держави властива своя специфіка, яка має бути виокремлена та закріплена в нормах права.

Наприклад, Служба безпеки України забезпечує безпеку держави від розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав специфічними силами, засобами, формами та методами; Збройні сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй: охорону та захист територіального та повітряного простору країни, надводного та підводного простору у межах територіального моря України.

Таким чином, доцільним вважаємо акцентувати увагу на феномені публічної безпеки та її змісті.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.10.2019 № 835 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху єдиної державної системи цивільного захисту» однозначно трактує публічну безпеку, як громадську.

Швець О. М. в одній із своїх робіт пише: «Підсумовуючи аналіз іноземного досвіду концептуальних підходів щодо забезпечення громадської безпеки, С. Сьомін розглядає громадську безпеку «як наявний в державі рівень протидії загрозам різноманітного характеру нормальному стану життєдіяльності останньої, а також ступінь захищеності людини й суспільства». С. Сьомін також зазначає, що до загроз громадській безпеці в розвинених правових системах європейських країн «відносять не лише протиправні посягання, але й інші загрози, зокрема природні, техногенні, соціокультурні тощо». При цьому «заходи з забезпечення громадської безпеки повинні мати насамперед упереджувальний характер з метою недопущення протиправних дій, соціальних збурень і катастроф природного й техногенного характеру».

Варто також відзначити, що в більшості європейських правових систем, судячи з дослідження С. Сьоміна, поняття публічної безпеки законодавством не визначається з метою недопущення обмеженості дій правоохоронних органів у кожній конкретній ситуації.

Отже, на основі аналізу нормативно-правових актів і наукових досліджень вважаємо необхідним визначити основні ознаки стану «публічна безпека та порядок»: 1) захищеність життєво важливих для суспільства й особи інтересів; 2) наявність почуття безпеки й суспільного спокою щодо різного роду загроз, а також відсутність страху перед ними; 3) державний характер забезпечення запобігання порушенням публічної безпеки та порядку.

Таким чином, дії, які створюють небезпеку для інших осіб, особливо вчинені в публічних місцях, можна вважати порушенням публічної безпеки та порядку [2].

Публічна безпека і порядок – урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист

прав і свобод громадян, їх життя та здоров‘я, попередження злочинів та проступків, повагу до честі й людської гідності, дотримання норм суспільної моралі і порядку [3].

Здійснивши лінгвістичний аналіз нормативної бази «Законодавство» Верховної Ради України, В. Г. Фатхутдінов констатував наявність визначення терміна «громадська безпека» лише у двох нормативних актах: 1) громадська безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки; 2) громадська безпека – стан захищеності інтересів людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних криміногенною ситуацією, стихійним лихом, катастрофами, аваріями і пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними ситуаціями.

Здійснений аналіз дає змогу дійти таких висновків: 1) терміни «безпека» і «порядок» є різними за змістом, так само як і «публічна безпека» та «публічний порядок»; 2) уживання в Законі України «Про Національну поліцію» термінів «публічна безпека» і «публічний порядок» є недоцільним у зв‘язку з відсутністю таких категорій в інших нормативно-правових актах, зокрема Конституції України; 3) на сучасному етапі розвитку законодавчого поля терміни «публічна безпека» і «публічний порядок» можна вважати рівнозначними поняттями з «громадська безпека» та «громадський порядок»; 4) з метою унормування законодавчої термінології шляхом внесення змін і доповнень до Закону України «Про Національну поліцію» пропонуємо замість поняття «публічна безпека і порядок» застосовувати раніше вживані терміни «громадський порядок» і «громадська безпека» (в іншому разі змін потребуватимуть понад 5 тис. нормативно-правових актів). В обох випадках слід дати офіційне законодавче визначення цим термінам [4].

Вікіпедія визначає громадську безпеку як стан захищеності громадянського суспільства (*суспільство складається з громадян – С. Гордієнко, може мається на увазі демократичне суспільство*), що характеризується відсутністю небезпеки для життя та здоров‘я людей, для їх спокою та майнових прав, для нормальної діяльності підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, для цілісності й збереження матеріальних цінностей.

Новацією Закону України «Про Національну поліцію» стала «модна» категорія «публічна безпека та порядок», хоча категорія «громадська безпека і порядок» також присутня.

У Конституції України слово «публічний» з‘явилося після змін від 2 червня 2016 р. А от термін «громадський порядок» вживається як однопорядковий з терміном «національна безпека», або разом з іншими об‘єктами охорони. Закон України «Про національну безпеку України» дає визначення термінів «національна безпека України» та «громадська безпека і порядок». У Законі України «Про правовий режим воєнного стану»

вживається словосполучення «громадський порядок і безпека», а Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» оперує поняттям «громадський порядок». Кримінальний кодекс України терміни «громадський порядок» та «громадська безпека» вживає як в окремих статтях, так і у назві розділів. Термін «громадський порядок» використовує і Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Отже, законодавець в основному оперує поняттями громадська безпека, громадський порядок та дає їх визначення, що не скажеш про поняття «публічний порядок та безпека».

Зарубіжне «поліцейське» законодавство інколи використовує поняття «публічний порядок», «публічна безпека», але смислове навантаження цих понять свідчить про наближеність до звичного нам поняття «громадська безпека та порядок».

Таким чином, законодавчого вирішення потребує проблема, яка склалася після введення Законом України «Про Національну поліцію» категорії «публічна безпека та порядок», яка немає визначення і яка або зовсім не зустрічається в інших нормативних актах, або ототожнюється з громадським порядком та безпекою [5].

Тихомиров Д. О. доводить, що громадська безпека та громадський порядок розрізняються, проте їх співвідношення і зміст не розкриваються в текстах нормативно-правових актів. У юридичній літературі запропоновано способи розв‘язання зазначеної проблеми. По-перше, шляхом внесення змін і доповнень та здійснення відповідних змін до вже прийнятого Закону України «Про Національну поліцію» і заміни невживаного в юридичній термінології для означення державної політики у сфері громадської безпеки терміна «публічна безпека» на термін «громадська безпека». По-друге, внесенням змін і доповнень у наявний масив нормативно-правових актів, а також визначення поняття публічна безпека через доповнення Закону України «Про Національну поліцію» відповідною статтею щодо визначення термінів» [6].

Ульянов О. І. вважає, що завданням держави є не тільки наділення громадян широким комплексом прав і свобод, але і створення умов для їх належної реалізації. Забезпечення ефективної охорони громадського порядку, надійний захист прав і свобод громадян в зазначеній сфері покладались на органи внутрішніх справ України як частини державної виконавчої влади. Соціально-економічні, політичні зміни, які відбуваються в країні зумовили необхідність проведення реформ в системі органів виконавчої влади, одним із завдань яких було створення замість міліції Національної поліції України. У Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року № 1118-р, зазначено, що за Службою національної поліції буде закріплено функцію превенції та охорони громадського порядку як за основним виконавцем. Реалізацію положень Концепції передбачається досягти шляхом, зокрема захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства, охорони громадського порядку та забезпечення

громадської безпеки. Із зазначеного видно, що при визначенні напрямів діяльності органів внутрішніх справ та поліції вживаються такі поняття як громадська безпека та громадський порядок як сфера, в якій громадяни реалізують свої права та свободи та які прописані в Конституції України та інших законодавчих актах. Так, категорії громадська безпека та громадський порядок прописані у Конституції України.

Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв‘язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 08.07.2011 № 3673-VI визначає громадську безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки.

Разом з тим Закон України «Про Національну поліцію» вводить нову категорію «публічна безпека і порядок». Так, у ст. 1 зазначено що Національна поліція України (далі – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. У ст. 2 серед завдань поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку. Попри те, що зазначений термін вживається в Законі 14 раз, його визначення на законодавчому рівні відсутнє. Слід зауважити, що поряд з терміном «публічна безпека» у Законі «Про Національну поліцію» вживається й терміни «громадська безпека» та «громадський порядок», визначення яких також відсутнє. При цьому зазначені терміни не вжито у ст. 1 та 2 Закону, які визначають поняття та завдання поліції.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу окремих статей Закону України «Про Національну поліцію» можна дійти висновку про те, що терміни «публічна безпека» та «громадська безпека» не тільки не ототожнюються, а «публічна безпека і порядок» виступає базовим [7].

Фахівцями пропонуються два основних способи врегулювання термінологічного казусу: або прибрати із Закону «Про Національну поліцію» визначення публічної безпеки і порядку, або внести зміни у 5000 нормативно-правових актів, що регулюють її діяльність.

Однак, такі способи нами вважаються дещо неадекватними з точки зору науки. На наше переконання в першу чергу слід визначитися з філософським розумінням громадської безпеки і порядку, та публічної безпеки і порядку, як було нами це зроблене при аналізі сутності та змісту державної безпеки.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №479/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості».

2. Швець О. М. Публічна безпека й порядок в умовах карантину. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 4. С. 238 – 241.

3. Барба В. Є. Поняття публічної безпеки і порядку як об‘єкта взаємодії територіальних підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2018. № 4. Ч.1. С. 32 – 36.

4. Крищенко А. Є. Особливості визначення терміна «публічна безпека і порядок». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2017. № 1 (102). С. 206 – 213.

5. Когут О. В. Категорія «публічна безпека та порядок»: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір:* Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 23 квітня 2019 року) / За ред. О.Г. Турченко. Вінниця, Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 55 – 59.

6. Тихомиров Д. О. Громадська та публічна безпека: проблеми співвідношення. *Наше право.* 2020. № 4. С. 34 – 38.

7. Ульянов О. І. Щодо співвідношення категорій «публічна безпека і порядок» та «громадська безпека і порядок» у Законі України «Про Національну поліцію». *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави:* матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 25 березня 2016 р. Одесса: ОДУВС, 2016. С.194 - 195.

Грицак Михайло Пилипович
старший інспектор сектору моніторингу та інформаційного забезпечення Львівського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України

РОЛЬ СУСПІЛЬСТВА У ПІДТРИМАННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В МІСЦЯХ КОМПАКТНОГО ПРОЖИВАННЯ БІЖЕНЦІВ

В час воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні особливої гостроти набула проблема забезпечення і підтримання законності, громадської безпеки і порядку. Сьогодні вона однаковою мірою стосується військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, окремих громадян, інститутів громадянського суспільства та суб‘єктів господарювання, а її вирішення можливе лише за рахунок мобілізації усіх сил і можливостей кожного громадянина України на своєму місці та має бути спрямоване на наближення перемоги і підтримку економіки нашої держави.

Гострота зазначеної проблеми обумовлена, зокрема, тим, що на Захід України переїхала значна кількість переселенців з територій, де ведуться

бойові дії. Тому військові адміністрації, волонтери та пересічні громадяни роблять усе можливе, щоб зменшити страждання людей, які тимчасово позбавлені власного помешкання, і найперше – поселяють тимчасово переміщених осіб у дитячі садочки, заклади освіти, відомчі гуртожитки, власні родини тощо.

Але зазначені заходи не забезпечують зростаючі потреби переселенців у житлі. Тому завдяки гуманітарній допомозі дружніх країн та ініціативній діяльності системи місцевих органів виникли модульні містечка, куди у відносно покращені побутові умови в першу чергу поселяють багатодітні родини, жінок з дітьми та літніх людей.

Теперішній досвід розміщення переселенців і набутий у 2014-2015 роках, однозначно засвідчує, що серед вимушених переселенців наявні особи, схильні до вчинення правопорушень, і такі, що вже мали «конфлікти» з законом. Тому в сьогоднішніх умовах особливо цінним варто вважати і найширше використовувати саме той досвід громад у наданні допомоги переселенцям та їх асиміляції в суспільство, який враховує усі недоліки та помилки, що виникали колись та помічені сьогодні у роботі з тимчасово переміщеними особами.

Оскільки у різних формах та масштабах війна в Україні триває вже вісім років, то перші тимчасові модульні поселення для вимушених переселенців з Донбасу були побудовані ще у 2015 році у семи містах – Дніпрі, Запоріжжі, Павлограді, Кривому Розі, Нікополі та Кам‘янському, а у цьому році вже звели три модульних містечка у Львові, де поселились понад 1000 людей.

Після відкриття першого модульного містечка у Львові під час брифінгу 19.04.2022 Міністр розвитку громад та територій Олексій Чернишов повідомив: «Держава та уряд працюють над розміщенням ВПО. Наш наступний фокус на реалізації модульних містечок в постраждалих регіонах – це Київська, Чернігівська, Сумська області Загалом наша мета і можливість, яку ми погодили з нашими польськими партнерами, це розміщення у подібних об‘єктах 5000 людей за наступний місяць. В таких містах, як Бородянка, Буча, Чернігів, а особливо його передмістя, яке дуже постраждало, Охтирка, Тростянець і багато інших» (про це передає Укрінформ [1]).

Аналіз публічної безпеки в місцях компактного проживання біженців показує, що у всіх зазначених містечках спостерігаються однакові проблеми, які мають різний рівень. Одне з найбільш відомих досліджень цих проблем провели журналісти тижневика «Новий Час Країни» [2], які у 2018 році оприлюднили дані про вивчення і аналіз життя в модульному містечку Харкова, побудованому для тимчасового розміщення переселенців у 2015 році. Тому доцільно детальніше зупинитись на основних результатах цієї роботи.

У зазначеному модульному містечку на час дослідження проживали 249 осіб, 90% з яких соціологи вважають людьми соціально вразливих категорій – це інваліди, пенсіонери, багатодітні родини. Житло, яке в момент поселення пропонувалося як тимчасове (на 3-6 місяців) – стало для більшості постійним. Голова правління громадської організації «Станція Харків» Алла Фещенко,

зокрема, зазначає: «Жителі харківського поселення не можуть повноцінно інтегруватися в суспільство, роками живуть одними й тими ж проблемами, варяться у власному соку. Яка інтеграція, якщо вони взагалі не спілкуються із зовнішнім світом? …частина людей в таборі розуміють, в якому кошмарі вони живуть, але у них немає інших варіантів. …за три роки в містечку утворилася своя ієрархія і закони: можуть побити своїх, якщо щось не подобається…» [2].

З іншого боку, благодійні організації та місцева влада забезпечили переселенців усім необхідним і продовжують надавати допомогу, хоча й в дещо менших масштабах, ніж спочатку. Волонтери констатують, що багато хто з їхніх підопічних приростає до цих «гуманітарних милиць» і вже не можуть без них обходитись. «Найстрашніше, що в деяких містечках починають формуватися своєрідні гетто», констатує Григорій Селищук, директор департаменту з гуманітарних програм благодійного фонду Карітас Україна, який, зокрема, допомагає людям, постраждалим від війни на Донбасі [2].

Після спілкування з мешканцями харківського поселення журналісти підсумовують, що закрита система – ідеальне середовище для конфліктів. різного роду. В поселеннях панує напружена атмосфера. Тому журналісти, опираючись на думку експертів, підсумовують: модульні містечка відмінно виконують свою функцію як «швидка допомога» зі створення тимчасового житла, але є абсолютно провальними як довгостроковий проект. При цьому Харківське містечко вважається успішним, бо в інших ситуація ще гірша [2].

Таким чином, аналіз результатів проведеного дослідження і узагальнення практичного досвіду волонтерів та адміністрацій дозволяє стверджувати, що спільнотам, які прийняли переміщених осіб, сьогодні вкрай необхідно рівноцінно розвивати два вектори допомоги тимчасово переміщеним особам, які проживають у модульних містечках.

Першим вектором залишається матеріальне забезпечення переселенців. Ця діяльність широко апробована, має значний досвід і здійснюється успішно.

Другий вектор є відносно новим, але надзвичайно важливим та стосується виведення усіх фактично наявних переселенців з умовного замкнутого середовища модульних містечок за рахунок певних дій. На наше глибоке переконання такими діями щодо мешканців модульних містечок повинні бути:

- забезпечення усіх без виключення працездатних осіб фаховою діяльністю (у кращому випадку) чи звичайною суспільно корисною роботою, наприклад, виготовленням маскувальних сіток для ЗСУ, озеленення територій, впорядкування парків тощо (у крайньому випадку);
- залучення усіх дітей у дитячі садочки та до навчального процесу в закладах освіти;
- залучення усіх мешканців у спортивні товариства, релігійні громади, громадські організації тощо.

Зазначені заходи, на нашу думку, сприятимуть кращому забезпеченню громадського порядку і громадської безпеки. Але крім зазначеного, для вказаної мети необхідно усіма можливими силами (включаючи, наприклад,

громадянські організації чи формування) та засобами (включаючи, наприклад, камери спостереження) домагатись припинення порушень і негайного, невідворотного, але, безумовно, справедливого притягнення порушників до відповідальності за законами воєнного стану. При цьому варто зосередитись саме на попередженні правопорушень силами і засобами охорони громадського порядку з метою створення сприятливих умов для реалізації усіма громадянами своїх конституційних прав і свобод у воєнний час [3].

Наприклад, для попередження правопорушень в громадах необхідно залучати волонтерів-аніматорів для занять з дітьми, викорінювати прояви пияцтва і наркоманії, а громадяни можуть брати участь в охороні громадського порядку (ОГП) в усталених класичних формах, якими є:

- масові громадські організації (профспілки, добровільні громадські товариства – сприяння обороні, мисливців і рибалок, охорони природи тощо);
- організації і органи громадського самоврядування: квартальні та вуличні комітети, ради сприяння родині та школі, батьківські ради, ради ветеранів праці, громадського виховання неповнолітніх;
- спеціальні громадські формування з охорони громадського порядку (добровільні народні дружини, товариські суди, громадські пункти охорони порядку);
- громадські помічники дільничних інспекторів поліції.

Крім цього, однією з найбільш масових форм участі громадськості в ОГП є створення спеціалізованих громадських формувань з охорони громадського порядку, оскільки участь громадян в ОГП регламентує Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [4].

Оскільки зміст громадського порядку складають системи суспільних відносин, які забезпечують життя, здоров‘я, честь і гідність громадян; збереження власності; нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян [3], то необхідно кожному громадянину України, включаючи тимчасово переміщених осіб, робити все можливе, щоб у важкий час війни, кожен наш співвітчизник, незалежно чи це місцевий чи переселенець, почувався захищеним та в безпеці.

Список використаних джерел

1. Укрінформ. 19.04.2022. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3461594-za-misac-u-modulnih-misteckah-rozselat-5-tisac-vimusenih-pereselenciv-cernisov.html.
2. Иванова К. (2018). Донецкий блюз. *Новое время*. №29 (205).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 1647-III. (2015). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення 09.06.2022).
4. Легеза Є. О. (2016). Конспект лекцій з дисципліни «Організація публічної безпеки і порядку». Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. С. 20-22. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/ files/Structure/library/student/lectures/odpzpbp_d.pdf.

Грищук Аліна Борисівна
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВОЄННИЙ СТАН ТА ПРАВА ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

На даний час Україна перебуває в умовах воєнного стану, який було введено Указом Президента України № 64 від 24 лютого 2022 року на всій території держави у зв‘язку з військовою агресією Російської Федерації проти України [1]. Наслідком введення воєнного стану є зміни, які відбулись в усіх сферах життєдіяльності суспільства та держави, і ці зміни торкнулись кожного незважаючи на місце перебування, статус, політичні чи інші переконання тощо.

Факт агресії та нападу Російської Федерації на Україну констатовано у рішеннях судів, зокрема у вироку Святошинського районного суду м. Києва від 18.03.2019 року по справі № 759/16863/16-к пр. Так, у ньому зазначено, що представниками влади Російської Федерації прийнято рішення розпочати планування та підготовку для ведення агресивної війни проти України саме з території Автономної Республіки Крим, а також встановлено факт блокування та захоплення органів державної влади, об‘єктів військової та цивільної інфраструктури на території Автономної Республіки Крим [2, с. 93].

Як зазначають Моца А.А., Моца В.В.: «Права людини в умовах війни – це невід‘ємна від прогресивного сучасного соціуму цінність; вона виступає ключовим об‘єктом конституційного і нормативно-правового регулювання, що є безумовною функцією національного законодавства. Під час озброєного конфлікту пріоритетність дотримання прав людини є не лише свідченням досягнення високого рівня демократії у державі, ступеня розвиненості суспільства, а й індикатором визнання громадян найвищою соціальною цінністю, національним пріоритетом» [3, с. 282].

Слід підкреслити той факт, що в Основному законі держави, а саме у статті 3 закріплюється положення про те, що «людина, її життя і здоров‘я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [4]. З даного положення слід розуміти те, що соціальні цінності людини, які визначаються у нормах Основного закону є важливими гарантіями захисту їх з боку держави, оскільки держава має обов‘язок виконувати функцію «захисту» відносно людини та має нести відповідальність перед людиною за свою діяльність.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, законодавець пояснює, що «воєнний стан» - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в

окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [5].

Міжнародний пакт «Про громадянські та політичні права» закріплює принципи дії надзвичайного стану, мету, умови та порядок введення, права і свободи, які не можуть бути обмежені в умовах надзвичайного стану. Відповідно до міжнародного пакту «Про громадянські та політичні права» не можуть бути обмеженні наступні права та свободи громадян: – Право на життя є невід‘ємне право кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя (ст. 6). – Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню. Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим дослідам (ст. 7). – Нікого не можуть тримати в рабстві: рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах. – Нікого не можуть триматив підневільному стані. – Нікого не можуть приневолювати до примусової чи обов‘язкової праці…(ст. 8). – Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом (ст. 9). – Ніхто не може бути позбавлений волі на тій лише підставі, що він не в змозі виконати якесь договірне зобов‘язання (ст. 11). – Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб‘єктності (ст. 16). – Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію (ст. 17). – Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Це право включає свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір і свободу сповідувати свою релігію та переконання як одноосібно, так і спільно з іншими, публічно чи приватно, у відправленні культу, виконанні релігійних і ритуальних обрядів та вчень (ст.18) [6].

У зв‘язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України [4].

О.В. Скрипнюк, вважає, що: «обмеження прав і свобод людини – це передбачений Конституцією та законами України режим тимчасового загального або конкретно-індивідуального призупинення чи звуження обсягу

визначених і гарантованих Основним Законом прав і свобод в інтересах забезпечення прав інших людей, а також забезпечення національної безпеки й оборони України» [7, с. 6].

Слід наголосити також й на тому, що в період дії воєнного стану можуть вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»:

- встановлювати (посилювати) охорону об‘єктів державного значення, об‘єктів державного значення національної транспортної системи України та об‘єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи. Порядок встановлення (посилення) охорони таких об‘єктів та їх перелік, що із введенням воєнного стану підлягають охороні, а також порядок особливого режиму їх роботи затверджуються Кабінетом Міністрів України;

- використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

- примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об‘єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка тощо [5].

З вище наведеного слід заначити, що введення воєнного стану в державі, це необхідна умова забезпечення безпеки громадян, збереження територіальної цілісності України та її кордонів, через військову агресію РФ. Сутність та зміст поняття воєнний стан регламентується як нормами вітчизняного так й міжнародного права, в яких йде мова про те, що основоположні права людини і громадянина не можуть бути обмежені навіть у період дії воєнного стану. Адже без їх забезпечення і гарантування неможливим є існування людини і держави у правовому демократичному полі, а також статусу держави на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

2. Топільницький В.В., Тичина Б.М. Проблеми правового регулювання понять «воєнний стан», «стан війни», «воєнний час». Правова позиція, № 4 (25), 2019. С.91-99.

3. Моца А.А., Моца В.В. Права людини в умовах воєнного стану. Наукові перспективи № 4 (22). С. 280-291.

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.73 № 2148-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
7. Скрипнюк О. В. Конституційно-правове регулювання обмеження прав і свобод людини й громадянина в Україні. Конституційно-правове регулювання обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні. Публічне право, 2011. С. 5-11.

Груздь Олександр Іванович
старший викладач кафедри організації досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Досить часто елементом об‘єктивної сторони складів злочинів, закріплених у розділі 19 КК є вчинення злочинного діяння в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці. На практиці, у зв‘язку із недостатнім нормативним регулюванням цих відносин, визначення цих понять викликає труднощі [1, с. 313].

Приділяючи особливу увагу відносинам, що складаються в сфері оборони держави, законодавець виділив окремий розділ в Особливій частині КК, у якому встановлюються санкції за злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини). Наскрізною ідеєю статей, які містяться у даному розділі, є посилення відповідальності осіб, які вчинили військовий злочин під час надзвичайного або воєнного стану. Таким чином, постає питання про визначення умов та порядку введення правового режиму воєнного стану, оскільки тільки його встановлення відповідно до всіх вимог законодавства може мати якісь юридичні наслідки.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і

громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2; 3].

Зокрема, Закон України «Про оборону» повністю повторює дане визначення. Якщо ж звернутися за дефініцією до Конституції України, то можна побачити, що конституцієтворець окрім поняття «воєнного стану» виділяє ще й поняття «стан війни», що створює проблему в їх диференціації. У статті 5 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» встановлюється порядок його введення, який починається з розгляду пропозиції щодо введення воєнного стану Радою національної безпеки і оборони України, потім закріплюється Указом Президента, затверджується Верховною радою та обов‘язково підлягає оголошенню через усі доступні засоби масової інформації. До того ж, оголошення воєнного стану супроводжується негайним скликанням усіх народних депутатів до Верховної Ради для здійснення ними своїх повноважень [3].

Таким чином, злочини як такі, що були вчинені за умов дії воєнного стану можна кваліфікувати лише у разі дотримання відповідної процедури його введення, встановленої законом.

Розглядаючи воєнний стан як кваліфікуючу ознаку злочину, доцільно привернути увагу наступним аспектам: 1. Воєнний стан як ознака злочинного діяння повинен бути чітко зазначеним у тексті кримінального закону. Здебільшого такі ознаки зазначаються у диспозиціях статей. Тільки у випадку нормативного закріплення дана умова впливає на кваліфікацію; 2. Воєнний стан як кваліфікуюча ознака має імперативний характер. У разі встановлення відповідним органом факту того, що злочин було вчинено саме за умов правового режиму воєнного стану, застосування норми, що встановлює санкцію за дане злочинне діяння є обов‘язковим; 3. Здійснення злочину за умов воєнного стану значно впливає на суспільну небезпечність злочину. У більшості випадків, це тягне за собою більш суворе покарання.

На думку Мармури Олега Зіновійовича, воєнний стан як кваліфікуючу ознаку слід розглядати як указану в законі і характерну для частини злочинів певного виду суттєву обставину, що відображає типовий, значно змінений у порівнянні з основним складом злочину ступінь суспільної небезпеки вчиненого та особи винного, і яка впливає на законодавчу оцінку (кваліфікацію) вчиненого і міру відповідальності за нього [4, с. 297].

Однак слід звернути увагу, що у Кримінальному Кодексі фігурує не лише поняття «воєнний стан» як кваліфікуюча ознака, а ще й поняття «бойова обстановка». Щодо поняття «бойова обстановка», то Законом України від 12 лютого 2015 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини» ст. 402 КК України було доповнено приміткою-дефініцією, в якій роз‘яснюється це поняття. У ній зазначено, що під бойовою обстановкою у Розділі XIX цього Кодексу необхідно розуміти обстановку наступального, оборонного чи іншого загальновійськового, танкового, протиповітряного, повітряного, морського бою, тобто безпосереднього застосування військової зброї і техніки стосовно військового супротивника або військовим супротивником. Обстановка бою, в

якому беруть участь військове з‘єднання, частина (корабель) або підрозділ, розпочинається і закінчується з наказу про вступ у бій (припинення бою) або з фактичного початку (завершення) бою.

Таким чином, законодавець запропонував універсальну дефініцію кримінально-правового поняття, вказавши, що вона поширюється на всі статті Розділу XIX Особливої частини КК України. Проаналізувавши наведену дефініцію, можна дійти висновку, що встановлення умов «бойової обстановки» не вимагає нормативного закріплення. Це означає, що її наявність не може бути обумовлена прийнятим рішенням того чи іншого органу державної влади про час її початку та закінчення.

Слід зазначити, що думки українських правників з цього приводу дещо різняться. Наприклад, М.І. Хавронюк вважає, що «бойова обстановка» – «це певний стан військових з‘єднань, частин (кораблів) та (або) підрозділів, за якими вони ведуть погоджені дії з метою знешкодження (розгрому) військового супротивника, оволодіння важливими районами (рубежами) або утримання їх і виконання інших тактичних завдань» [5; 10].

М.І. Панов зазначає, що «бойова обстановка – це період знаходження військової частини, підрозділу, окремих військовослужбовців у безпосередньому зіткненні і протиборстві з противником, підготовка чи ведення бою (бойової операції). Бойова обстановка може виникнути як у воєнний, так і мирний час, наприклад, під час відбиття нападу на державний кордон України» [6, с. 160].

Правильне визначення та застосування поняття «воєнний стан» та «бойова обстановка», є дуже важливим при кваліфікації злочинних діянь, вчинених військовослужбовцями під час несення або проходження військової служби, а також військовозобов‘язаними та резервістами під час проходження зборів. Таким чином, чітке встановлення та узгодження даних понять в окремому нормативно-правовому акті, який роз‘яснював би правникам ці особливості є необхідним для подальшого розмежування даних понять.

Список використаних джерел

1. Наконечна І.М. Поняття кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак складу злочину. Київ, 2013. С. 313.

2. Бодаєвський В.П. «Воєнний стан», «бойова обстановка» та «час перебування на військовій службі» як особливі обставини чинності кримінального закону щодо військових злочинів у часі. Київ, 2013. С. 180.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 28.06.2022).

4. Мармура О.З. Поняття ознак, що кваліфікують злочин. Львів, 2011. С. 297.

5. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. коментар / Хавронюк М.І., Дудоров О.О., Навроцький В.О. та ін.; за ред. Хавронюка М.І. 2003. С. 272.

6. Панов Н.І. Спосіб вчинення злочину та кримінальна відповідальність. Київ, 1982. С. 160.

Гузенко Олена Павлівна
доцент кафедри цивільного та господарського права Криворізького навчально наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент

ОКРЕСЛЕННЯ РОЛЬОВОГО СЕГМЕНТУ РОЗУМІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ ЗМІСТОВНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНА (ГРОМАДСЬКА) БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК» В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Сучасність доводить актуальність проблеми розуміння суспільством змістовності дефініції «публічна (громадська) безпека і порядок» в умовах воєнних дій. Обґрунтуванням такої позиції слугує, з одного боку, потреба суспільства в збереженні всіх життєвих цінностей в умовах воєнної агресії російської федерації проти України, з іншого боку, назріла нагальна потреба у тлумаченні поняття «публічна (громадська) безпека і порядок» з позиції викликів сьогодення.

Як показують дослідження, зазначена проблема не є новою та протягом тривалого часу залишається в атмосфері наукової дискусії. Більшість науковців вважають, що розуміння змісту та рольового значення дефініції «публічна (громадська) безпека і порядок» сприятиме більш активній позиції громадян України у співпраці з органами, котрі покликані забезпечити адаптацію вже існуючих правових регуляторів при вирішенні цієї проблеми. Серед науковців, котрі у своїх дослідженнях торкалися проблем публічної (громадської) безпеки і порядку під різним кутом зору доцільно відзначити О. О. Сердюк та К. Л. Бугайчук [1], О.І. Безпалова [2], Є.Б. Ольховського [3], А. В. Толстоухова, Н. Р. Нижник та Н. Т. Гончарук [4], К.О. Ващенко, С.М. Серьогіна, Є.І. Бородіна, Н.А. Липовську та Н.Г. Сорокіна [5] та ін. У своїх дослідженнях науковці з різних позицій обґрунтовують доцільність співпраці суспільства з органами, котрі покликані забезпечити публічну (громадську) безпеку і порядок, разом з тим практично обмежують висвітлення рішень поставленої проблеми в умовах воєнного стану, що і вказало на актуальність та сучасність обраного напряму дослідження.

Згідно із Законом України «Про Національну поліцію»[6] одним із основних завдань органів поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку. Вказаний Закон запроваджує нову категорію «публічна безпека і порядок», проте тлумачення її законодавець не надає, а лише у ст. 1 зазначає, що Національна поліція представляє собою центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. При цьому, у 2018 році законодавець вводить в дію Закон України «Про національну безпеку України» [7], де у п. 3 статті 1 надає тлумачення поняття «громадська безпека і порядок» та пропонує його розуміти як «...захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх

посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз». Враховуючи зазначене стає зрозумілим, що законодавець вказаним правовим документом встановлює те, що громадська безпека і порядок є пріоритетним завданням державних органів, органів місцевого самоврядування і громадськості, дорівнюючи заходи із забезпечення громадської безпеки національним інтересам України.

У своїй праці В.Є. Барба [8] пропонує тлумачити поняття «публічна безпека і порядок» як «...урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя та здоров‘я, попередження злочинів та проступків, повагу до честі й людської гідності, дотримання норм суспільної моралі і порядку». В свою чергу О.В. Батраченко [9] обґрунтовує позицію щодо доцільно тлумачити поняття «публічна безпека і порядок» шляхом окремого визначення:

по-перше, поняття «публічна безпека» як стан захищеності життєво важливих для держави, суспільства та кожної окремої особи інтересів, прав, свобод людини та громадянина, який є пріоритетним завданням діяльності кожного державного органу, органу місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

по-друге, поняття «публічний порядок» як стан упорядкованості публічних правовідносин та всієї публічно-правової системи, за якого кожна особа, державний орган, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи добровільно дотримуються правових та морально-етичних норм, культурних та інших соціальних правил, виконують відповідні приписи з метою досягнення публічної безпеки та загального добробуту.

Ми поділяємо думку С.П. Пономарьова [10] стосовно того, що у науковій літературі і в нормативно-правових актах публічна безпека і порядок характеризується також термінами «громадська безпека» і «громадський порядок». Саме ці поняття вважає науковець «...позначають сферу суспільних відносин, які виникають у процесі забезпечення правопорядку, але публічна безпека має більш широкий зміст, ніж громадська безпека чи громадський порядок». У зв‘язку з таким твердженням С.П. Пономарьов [10] пропонує розуміти «публічну безпеку» як стабільний стан щодо несприятливих впливів та стверджує той факт, що із введенням в обіг поняття «публічна безпека» до цієї сфери стали відносити чинники, пов‘язані з обставинами внутрішньої та зовнішньої загрози, насамперед ті, які можуть бути причинами і умовами вчинення протиправних дій.

На нашу думку, в умовах воєнного стану в Україні поняття «публічна (громадська) безпека і порядок» потребує уточнення з огляду на існування реальної зовнішньої воєнної загрози з боку російської федерації. На основі проведених досліджень пропонуємо такий зміст цього поняття: особлива сфера суспільних правовідносин, котра включає правові норми захисту суспільства в умовах воєнного стану та участі його у взаємодії з органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, які наділені

законодавчими повноваженнями щодо виконання відповідних приписів з метою досягнення публічної безпеки громадян під час війни. Такий підхід до тлумачення поняття «публічна (громадська) безпека і порядок» має свої переваги: враховує поведінку та взаємодію членів суспільства з органами місцевого самоврядування під час війни та конкретизує виконання ними спеціальних приписів, здатних захистити кожного члена суспільства від існуючих загроз з метою досягнення рівня публічної (громадської) безпеки.

Узагальнюючи викладене вище, ми можемо зробити висновок, що найголовніше, адміністративно-правове забезпечення публічної безпеки та публічного порядку в умовах воєнного стану в Україні могло б бути більш якісним, якби питання правового статусу представників суспільства, котрі задіяні в збереженні громадської безпеки та охороні публічного порядку були врегульовані законом із урахуванням зовнішньої воєнної загрози від російської федерації, реального економічного стану в країні.

Список використаних джерел

1. Публічна безпека та довіра до правоохоронних органів.: монографія / [О. О. Сердюк, К. Л. Бугайчук] ; за заг. ред. В. В. Сокуренка Харків : ХНУВС, 2017. 360 с.

2. Безпалова О.І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Харків : *Харківський національний університет внутрішніх справ*, 2014. 544 с.

3. Ольховський Є.Б. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки: дис… канд. юр. наук, 12.00.07 Х., 2003. 191 с.

4. Публічна адміністрація в Україні: становлення та розвиток : монографія / [А. В. Толстоухова, Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук]. Д. : Монолит, 2010. 400 с.

5. Публічна служба: системна парадигма : кол. моногр. / [К.О.Ващенко, С.М. Серьогін, Є.І. Бородін, Н.А. Липовська, Н.Г. Сорокіна та ін.]; за заг. ред. С.М. Серьогіна. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 256 с.

6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41, ст.379.

7. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/41987/print

8. Барба В. Є. Поняття публічної безпеки і порядку як об‘єкта взаємодії територіальних підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. С. 32-36.

9. Батраченко О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : автореферат ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми: СумДУ, 2017. 20 с.

10. Пономарьов С.П. Поняття та зміст публічної безпеки в системі сектору безпеки і оборони. *Право.ua.* 2017. № 2. С. 111 – 115.

Гурський Віктор Євгенович
завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

Миронов Юрій Олексійович
т.в.о. завідувача кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки Донецького державного університету внутрішніх справ

ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Указом Президента України № 64 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні», у зв‘язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні з 24 лютого введено воєнний стан [1].

Статтею 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII до заходів правового режиму воєнного стану віднесено і необхідність вжиття додаткових заходів щодо посилення охорони державної таємниці [2, п. 22, ч. 1 ст. 8]. Отже, зазначаємо актуальність розгляду питання охорони державної таємниці в умовах воєнного стану.

Згідно положень Закону України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-XII під державною таємницею слід розуміти вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [3]. З державною таємницею пов‘язані розвідувальна таємниця та військова таємниця, які деталізовані законодавством України.

Так, розвідувальна таємниця – це вид таємної інформації, що охоплює відомості та дані, отримані або створені розвідувальними органами України під час виконання покладених на ці органи завдань та здійснення функцій, визначених Законом України «Про розвідку» від 17 вересня 2020 року № 912-IX [4], розголошення яких може завдати шкоди функціонуванню розвідки і доступ до яких обмежено відповідно до Закону України «Про розвідку» в інтересах національної безпеки України.

Військова таємниця – вид державної таємниці, що охоплює відомості у сфері оборони. Віднесення відповідної інформації до військової таємниці здійснюється мотивованим рішенням Державного експерта з питань таємниць. За розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрату документів чи матеріалів, що містять такі відомості передбачена кримінальна відповідальність [5, с. 422].

Під охороною державної таємниці розуміємо комплекс організаційно-

правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв. Статтею 18 Закону України «Про державну таємницю» визначені основні організаційно-правові заходи щодо охорони державної таємниці. Так, з метою охорони державної таємниці впроваджуються:

- єдині вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації;
- дозвільний порядок провадження державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями діяльності, пов‘язаної з державною таємницею;
- обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом секретної інформації;
- обмеження щодо перебування та діяльності в Україні іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, їх доступу до державної таємниці, а також розташування і переміщення об‘єктів і технічних засобів, що їм належать;
- особливості здійснення державними органами їх функцій щодо державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов‘язана з державною таємницею;
- режим секретності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов‘язану з державною таємницею;
- спеціальний порядок допуску та доступу громадян до державної таємниці;
- технічний та криптографічний захисти секретної інформації [3, с. 18].

Державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації мають право провадити діяльність, пов‘язану з державною таємницею, після надання їм Службою безпеки України спеціального дозволу на провадження діяльності, пов‘язаної з державною таємницею. У разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення правового режиму воєнного стану надання спеціального дозволу на провадження діяльності, пов‘язаної з державною таємницею, органам військового управління, військовим частинам, установам і організаціям Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв‘язку та захисту інформації України, що відмобілізовуються, доукомплектовуються, заново формуються, здійснюється у десятиденний термін [3, с. 20].

Окрім того, слід зазначити, що у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення правового режиму воєнного стану допуск до державної таємниці громадянам України, які призиваються на військову

службу, а також військовослужбовцям та працівникам Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв‘язку та захисту інформації України, які переміщуються на посади, зайняття яких передбачає наявність допуску до державної таємниці, надається у десятиденний термін. Порядок проведення перевірки громадян у зв‘язку з їх допуском до державної таємниці визначається Кабінетом Міністрів України [3, с. 24].

Отже, підводячи підсумок, зазначаємо, що нами на підставі аналізу законодавчих актів визначені загальні засади охорони державної таємниці в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64 від 24 лютого 2022 року. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41 397.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (редакція від 09.06.2022). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

3. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII (редакція від 15.03.2022). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text.

4. Про розвідку: Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX (редакція від 30.04.2022). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text.

5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (редакція від 23.04.2022). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

Данилевська Юлія Олександрівна
завідувач докторантури Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Данилевський Андрій Олександрович
завідувач кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

В умовах широкомасштабної збройної агресії з боку Російської

Федерації та запровадження в Україні військового стану особливого значення набуває кримінально-правовий захист права власності. Мільйони громадян України з початком активних бойових дій втратили все або більшу частину свого майна, змушені були змінити місце проживання, шукати притулку в інших областях та за кордоном. Перебуваючи в такому положенню вони залишаються критично вразливими у разі посягань на їхнє майно. Саме тому законодавець вжив відповідних змін до кримінального законодавства і доповнив деякі кримінальні правопорушення проти власності такою кваліфікуючою ознакою як вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Метою цієї роботи є аналіз використання законодавцем такої кваліфікуючої ознаки кримінальних правопорушень проти власності як вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 3 березня 2022 року № 2117-IX частини 4 статей 185-187, 189, 191 КК України були доповнені кваліфікуючою ознакою «в умовах воєнного або надзвичайного стану».

Перше, що звертає на себе увагу, це відсутність системного підходу до використання такої кваліфікуючої ознаки. Так, одні кримінальні правопорушення отримали таку ознаку, в той час як інші – ні. Так, Р. Мовчан звертає увагу на відсутність такої ознаки у статті 190 КК України. Він звертає увагу на те, що шахрайство в умовах воєнного стану характеризується не меншим рівнем суспільної небезпеки, а відсутність такої кваліфікуючої ознаки у статті 190 КК України поряд з неможливістю застосувати до винного положення пункту 11 статті 67 КК України в частині врахування обставини «з використанням умов воєнного стану» призводить до відсутності нормативних умов не лише для диференціації, а й навіть для індивідуалізації покарання за подібні діяння, вчинені в умовах воєнного стану. Крім того, він звертає увагу на те, що законодавець не використав таку кваліфікуючу ознаку у низці спеціальних складів кримінальних правопорушень, які передбачають відповідальність за незаконне заволодіння майном із спеціальним статусом (наприклад, статті 262 та 289 КК України) [1].

Підтримуючи позицію Р. Мовчана, вважаємо за потрібне додати, що суспільна небезпечність посягання на власність в умовах воєнного стану пов‘язана перш за все з вразливістю жертв такого правопорушення, а не способом заволодіння таким майном, тому підходи до використання такої кваліфікуючої ознаки повинні бути системними. Саме тому такою кваліфікуючою ознакою повинні бути доповнені й інші статті, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності. Адже й інші зазіхання на власність в умовах воєнного стану заслуговують на більш суворе покарання (наприклад, умисне знищення або пошкодження майна, заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою тощо). Тим більше, що і як у випадку із шахрайством, далеко не для всіх з них можна застосувати положення пункту 11 статті 67 КК України через те, що вони відносяться до кримінальних проступків.

Можна було б припустити, що законодавець обрав найбільш поширені склади кримінальних правопорушень проти власності, проте статистика показує, що за період січень-травень 2022 року за кількістю осіб, яким повідомлено про підозру, шахрайство перевищує розбій, вимагання та привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем разом взяті. А умисне знищення або пошкодження майна вчинялося частіше за вимагання [2].

Другий момент, який звертає на себе увагу, це те, що зазначеною кваліфікуючою ознакою були доповнені частини 4 статей 185-187, 189, 191 КК України, однак ці частини передбачають різні за своїм характером кваліфікуючі ознаки. Так, у статтях 185, 186, 191 КК України умови воєнного стану за рівнем суспільної небезпеки «прирівнюються» до вчинення кримінального правопорушення у великих розмірах, в той час як у статтях 187 та 189 КК України вони згадуються поряд з вчиненням кримінального правопорушення в особливо великому розмірі або організованою групою, тобто ознаками, які у статтях 185, 186 та 191 КК України наділені законодавцем більшим рівнем суспільної небезпеки. Це пов‘язано як з недоліками формулювання кваліфікуючих ознак у цих складах кримінальних правопорушень, так і неуважністю законодавця.

Третій аспект, на який звертається увага фахівців, це зміст ознаки «в умовах воєнного стану» та його відмінність від положень пункту 11 статті 67 КК України, в якому згадується «з використанням умов воєнного стану». Серед науковців немає єдиної точки зору щодо змісту такої ознаки. Так, О. Кравчук та Д. Михайленко вказують, що вчинення майнового злочину в умовах воєнного чи надзвичайного стану може мати місце, наприклад, у районах вогневого ураження, тимчасової окупації або проходу військ, а також і поза межами згаданих районів. Наприклад, учиненим в умовах воєнного стану слід уважати такі викрадення чужого майна, які вчинені щодо осіб, які переміщуються у більш безпечні регіони України чи щодо їх майна, щодо майна, осіб, які тимчасово залишили житло без контролю для укриття в безпечному місці. Якщо ж викрадення відбулося хоча й під час дії режиму воєнного стану, але поза межами зазначених вище районів та без будь-якого використання умов воєнного стану, то навряд чи доцільно застосовувати відповідну кваліфікуючу ознаку та ознаку, що обтяжує покарання [3]. Ми поділяємо точку зору Р. Мовчана, який зазначає, що формулювання «в умовах воєнного стану» на відміну від «з використанням умов воєнного стану» дає підстави інкримінувати кваліфікуючу ознаку, що розглядається, в усіх випадках вчинення відповідного кримінального правопорушення проти власності, незалежно від місцевості та обставин їхнього скоєння, тобто того, чи були вони безпосереднього пов‘язані з використанням умов воєнного стану [1]. Такої ж позиції дотримується і Верховний Суд [4].

Таким чином, не зважаючи на підтримку намагань законодавця посилити відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності шляхом використання кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану», слід відзначити, що при запровадженні такої ознаки законодавець порушив

принцип системності. Для вирішення цієї проблеми необхідно переглянути підхід до визначення кваліфікуючих ознак окремих кримінальних правопорушень проти власності, розширити коло кримінальних правопорушень проти власності, у яких використовується така кваліфікуюча ознака.

Список використаних джерел

1. Мовчан Р. «Воєнні» оновлення Кримінального кодексу України: що варто враховувати громадянам та правозастосовцям і що забув врахувати законодавець. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid033w1VBWhheNn3xeFyE4dzxcddBxzGA5GVZDmLWUUUoXPF7Fjxm1xk2X132ntrsqwCl&id=100009400659772.
2. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за травень 2022 року. *Сайт Офісу Генерального прокурора.* URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=218875.
3. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. *Право.ua.* URL: https://pravo.ua/voiennyi-stan-iak-obstavyna-iaka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-pokarannia/.
4. Здійснення кримінального провадження та воєнний стан: які виклики стоять перед судами України. *Судова влада України.* URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1276689/.

Деревянко Богдан Володимирович

головний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ АКТИВНОЇ ВІЙНИ

З лютого 2014 року, а можливо навіть і з листопада 2013 року (якщо буде доведено участь російських спецпризначенців і снайперів у тодішніх подіях у центрі Києва) триває російсько-українська війна, активна фаза якої розпочалася із ночі на 24 лютого 2022 року. Ця війна є чи не найбільш витратною у матеріальному плані серед усіх відомих сучасному людству війн. Кожен день війни на території України коштує для усіх її економічних учасників більше, ніж рік сучасних війн на території Азії та Африки. Ці питання є вкрай важливими, але потребують окремих досліджень у межах монографічних, дисертаційних та інших великих аналітичних праць. Тези

доповіді обмежимо питаннями використання окремих інформаційних технологій, засобів та поширення і захисту інформації.

Поставлене у тезах питання складається із двох частин. Перша частина стосується російської пропаганди, а друга – максимального поширення українськими й іноземними службами, посадовцями, журналістами, блогерами та іншими особами через ЗМІ і мережу інтернет однієї інформації та забезпечення обмеження витоку і поширення цими ж та іншими особами певної стратегічної інформації.

Почнемо із першої частини. Сьогодні пропагандистський контент країни-агресора масово поширюється в Україні й усьому світі. Після 24 лютого 2022 року нарешті почалося масштабне обмеження цих процесів. Юридичне обмеження достатньо повільно просувається у багатьох державах Європи та світу. Але після запровадження юридичного обмеження технічне обмеження у таких державах, як правило, настає моментально. В Україні ж після названої дати юридичне обмеження російської пропаганди було запроваджено достатньо швидко. Але її технічне обмеження часто буває недостатньо ефективним. Якщо у підконтрольних українській владі містах і селах на території Луганської, Донецької, Харківської областей пропагандистський радіо-контент держави-агресора майже витіснив усі українські радіостанції, то як пояснити наявність російського інтернет- та теле-контенту на заході держави ? Не можна сказати, що українські спецслужби не працюють, адже станом на 25 червня 2022 року СБУ було заблоковано близько 500 проросійських Youtube-каналів з аудиторією у більш ніж 15 млн. підписників. На блокування подано 1529 Telegram-каналів і ботів, 426 акаунтів у Instagram, 93 – у Facebook, 1050 – у TikTok. Але очевидно, що цього недостатньо. На контрольованій владою території жодним чином не повинен мати місце в медіапросторі пропагандистський контент. Боротьбою із таким контентом мають займатися відповідні технічні структурні підрозділи СБУ, МВС, ЗСУ. У свою чергу, громадськість, а особливо професійна юридична громадськість, мають перманентно нагадувати про цю проблему і вимагати прийняття спеціальних підзаконних актів, спрямованих на пошук та виділення коштів, а також організацію процесів закупівлі, розподілу і використання технічних засобів.

Друга частина передбачає вжиття заходів, покликаних на поширення потрібної державі інформації, та одночасне приховування оперативної і таємної інформації. До позитивної інформації слід віднести відомості про перемоги на фронті і втрати ворога, про міжнародну допомогу, про перемоги представників України у спортивних, культурних та інших змаганнях і конкурсах. Також максимального поширення потребує новітній музичний контент, який оспівує героїчну боротьбу і піднімає дух народу. Окремі російські пропагандисти визнали, що з кінця лютого 2022 року в Україні з’явилося й отримало поширення у медіапросторі, зокрема й міжнародному, у двадцятеро більше популярних пісень на військову тематику, ніж на російській федерації. Цікавим було почути пояснення російських пропагандистів: «російська федерація – мультинаціональна, а в Україні є

переважна титульна нація. Тому у них і з'являються популярні військові пісні». Сучасні українські пісні монополізували вітчизняні хіт-паради та знайшли місце у європейських і заокеанських хіт-парадах. Але якщо у цій частині піднятого питання в цілому Україна має перевагу, то слід розглянути й інший бік цього питання.

У тезах доповіді, підготовлених за підсумками участі у Міжнародному науково-практичному онлайн-семінарі «Діяльність державних органів в умовах воєнного стану», що відбувся у м. Кривий Ріг 29 квітня 2022 року, нами наводилися приклади, що мали місце у різних містах та регіонах України у березні 2022 року. У цих прикладах чиновниками або журналістами чи блогерами наводилася неточна інформація про ситуацію із захопленням чи звільненням населених пунктів і навпаки – точна інформація про наявність певних хімічних речовин на конкретному хімічному заводі [1, с. 26-27]. На жаль, ця проблема залишається донині. Так, 24 червня Центр протидії дезінформації при РНБО і Генштаб ЗСУ закликали не поширювати жодної інформації про пересування українських військ і місцях їх розташування у Херсонській області. Таке ж прохання стосувалося і ситуації у містах Сєвєродонецьк та Лисичанськ…

Зважаючи на те, що на сьогодні ситуація із приховуванням оперативної і таємної інформації знаходиться на незадовільному стані, слід підтвердити попередню пропозицію: «Уявляється, що вирішенням піднятих проблем в умовах військового стану має бути виконання одночасно двох дій:
1) Визначити, що будь-які посадові особи мають узгоджувати зміст стратегічно важливої інформації, пов'язаної із організацією життєдіяльності населення та роботи органів виконавчої влади із представниками ЗСУ. Інформацію, що стосується діяльності будь-яких підрозділів ЗСУ на будь-яких територіях України, коментувати посадовим особам цивільних органів виконавчої влади слід заборонити; 2) Журналістам, блогерам та будь-яким іншим особам слід заборонити надавати стратегічно-важливу інформацію без посилання на першоджерело. Інформація з посиланням на певну посадову особу повинна передаватися дослівно, а в письмових джерелах у паперових чи електронних носіях має братися у лапки. Після цього особа може коментувати таку інформацію, зазначивши, що це її особистий аналіз та її особиста думка. Відповідно, порушення цих двох приписів має бути сформоване у Кодексі України про адміністративні правопорушення як склад правопорушення, а це діяння, вчинене повторно, свідомо або якщо завдало тяжкі наслідки, – навіть у КК України як склад злочину» [1, с. 27].

Список використаних джерел

1. Деревянко Б.В. Про припустимість інформації, яка надається посадовими особами або передається через інших осіб в умовах активної війни. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції)*, (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. С. 25–27.

Дмитрієв Дмитро Андрійович
аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ

ОЗНАКИ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Реалізація громадянами права на свободу світогляду та віросповідання гарантується Конституцією України та включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи та ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Також громадяни України мають право на свободу об'єднання у громадські організації, зокрема, релігійні організації, для здійснення та захисту своїх прав і свобод та задоволення соціальних, культурних та інших інтересів.

Аналіз законодавчого та наукових визначень поняття «релігійної організації» дає змогу виділити низку ознак, що є характерними для всіх без винятку релігійних організацій. Спробуємо розглянути їх більш детально.

По-перше, це мета створення будь-якої релігійної організації. Задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру – основна та єдина мета створення та діяльності кожної релігійної організації незалежно від її організаційно-правової форми та конфесійної приналежності. Ця ознака релігійної організації є визначальною для відмежування її від різноманітних об'єднань громадян (молодіжних, спортивних організацій, політичних партій, тощо), які мають зовсім іншу мету своє діяльності. Саме ця ознака є тим «індикатором», що дає можливість у кожному конкретному випадку дати відповідь на питання чи є певна організація релігійною чи ні.

Громадською організацію є об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх законних прав та інших інтересів. За спрямованістю і характером діяльності громадські організації в Україні розрізняються: організації для задоволення особистих потреб (спортивні товариства, спілки книголюбів, товариства мисливців і рибалок, гаражні кооперативи тощо); організації для задоволення професійних чи суспільних інтересів (профспілки, національно-культурні, наукові, науково-технічні товариства, творчі спілки, дитячі, молодіжні, жіночі, ветеранські тощо) [1, с. 46].

Сповідування певної релігії – є досить поширеним різновидом організації свободи віросповідання, тобто сповідування віри в того чи іншого бога чи в інше трансцендентне начало. Сповідування віри безпосередньо пов'язане із її поширенням. Поширення віри полягає в донесенні особою своїх релігійних поглядів будь-якими не забороненими законодавством способами до невизначеного кола осіб. Сповідування та поширення віри можна розглядати в якості статичної та динамічної складових мети діяльності релігійної організації.

Практично у всіх розглянутих визначеннях поняття «релігійної організації» ми бачимо мету її створення – задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру, що зайвий раз підкреслює

важливість та виключність цієї ознаки.

Наступною логічно пов‘язаною з метою діяльності релігійної організації ознакою є некомерційний характер її діяльності. Так, релігійні організації за свої суттю є некомерційними, неприбутковими організаціями, тобто їх діяльність не передбачає отримання будь-якого прибутку.

По-друге, до невід‘ємних ознак релігійної організації слід віднести добровільність об‘єднання віруючих. Зауважимо, що ця ознака є притаманною не лише релігійним організаціям, але і всім об‘єднанням громадян незалежно від їх виду та закріплена у ст. 5 Закону України «Про об‘єднання громадян» в якості одного з принципів створення і діяльності релігійних організацій [2].

Тобто членство в релігійних організаціях повинно завжди бути добровільним. Так, добровільність об‘єднання передбачає, що кожний громадянин може за власним розсудом безперешкодно вступити до будь-якої релігійної організації та в будь-який час вийти з її складу. Відповідно до ч. 2 ст. 20 Загальної декларації прав людини ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації [3].

Виходячи із того, що право на свободу думки, совісті і релігії включає право на сповідування релігії або переконання як одноособово, так і разом з іншими, то це право безумовно пов‘язано з правом на свободу мірних зборів і асоціацій, правом засновувати релігійні організації. Так, визначено, що кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій. Це право кореспондує тому, що ніхто не може бути примушений до будь-якої асоціації [4, с. 88].

Дане положення закріплене в ч. 2 ст. 3 Закону, згідно якої не допускається будь-яке примушування при визначенні громадянином свого ставлення до релігії, до сповідання або відмови від сповідання релігії, до участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, навчання релігії [5].

Останнім часом, своєї актуальності набувають і факти примушування громадян до виходу з релігійних організацій. Тому, доцільно було б встановити адміністративну відповідальність за примусове втягнення громадян до участі в релігійних організаціях чи примушування громадян до виходу з них. Це б стало вагомої гарантією захисту конституційного права на свободу світогляду та віросповідання.

По-третє, до ознак релігійної організації слід віднести релігійну освіту та релігійне виховання віруючих. Відповідно до ч. 4 ст. 6 Закону релігійні організації мають право відповідно до своїх внутрішніх настанов створювати для релігійної освіти дітей і дорослих навчальні заклади і групи, а також проводити навчання в інших формах.

Реалізація цієї правомочності релігійної організації поєднана з видами освіти та навчання, які мають за мету повідомлення знань, наявність яких в рамках даної конфесії визнається достатнім, щоби бути її послідовником. По суті ця правомочність стає обов‘язком для кожної релігійної організації, оскільки релігійне навчання та виховання виступають в якості її обов‘язкової ознаки. Цей обов‘язок включає необхідність надання інформації, зокрема через богослужіння, через проповіді, бесіди, про релігійне вчення конфесії

необмеженому колу осіб за їх волевиявленням, яке може бути виражене у вигляді конклюдентних дій, з метою її осмислення та освоєння.

Розглянувши загальні положення про релігійні та громадські об‘єднання, можна дійти висновку: єдиним, в чому схожі два види об‘єднань – це добровільність вступу учасників та нематеріальний інтерес створення. Таким чином, на нашу думку, під релігійною організацією слід розуміти добровільне, некомерційне об‘єднання осіб, створене для задоволення своїх релігійних потреб, яке діє відповідно до свого статуту.

Розглядаючи специфіку адміністративно-правового статусу релігійних об‘єднань, необхідно відмітити, що в науці та практиці відсутній однозначний підхід до вирішення питання про правовий статус релігійних об‘єднань та їхнє місце в організації суспільства. Сьогодні немає загальновизнаного визначення релігійного об‘єднання. Виявлені характерні риси цього суб‘єкта адміністративного права ускладнено тим, що зміст, який вкладається в поняття «релігійного об‘єднання» в юридичній літературі, розуміється неоднозначно. Саме тому спостерігається ситуація, за якої поняття «релігійне об‘єднання» має різне смислове навантаження залежно від ряду факторів, контексту роботи, особливостей авторського підходу до проблеми тощо.

На нашу думку, релігійні об‘єднання є невід‘ємними компонентами релігії та особливою формою задоволення релігійних потреб. Остаточне формування соціального інституту, заснованого виключно на прагненні спільності людей досягнення релігійної мети та здатного бути предметом правового регулювання, стало можливим тільки внаслідок проголошення світськості держави, що забезпечує та гарантує своїм громадянам реалізацію права на свободу совісті. Ця закономірність визначається в Законі Україні «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.), відповідно до ч. 2 ст. 7 якого, релігійними організаціями в Україні є релігійні громади, управління та центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об‘єднання, що складаються зі згаданих релігійних організацій.

Список використаних джерел

1. Додіна Є. Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні: дис..... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2001. 176 с.

2. Про об‘єднання громадян: Закон від 16.06.1992 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12#Text.

3. Загальна декларація прав людини 1948 р. *Офіційний вісник України.* 2008. № 93. С. 3103.

4. Додіна Є. Є. Загальна декларація прав людини щодо захисту прав у релігійній сфері. *Митна справ*а. 2008. № 1 (55). С. 85–88.

5. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон від 23.04.1991 р. № 987-XII. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text

Драган Юрій Анатолійович
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України

ОБЛІК ОСОБОВОГО СКЛАДУ В ЧАСТИНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній час одним із головних завдань, які покладаються на командирів та начальників, є вміння оперативно, своєчасно та точно проводити організаційно-штатні заходи щодо обліку особового складу, та в повній мірі використовувати його потенціал для поліпшення завдань служби в умовах воєнного стану.

Сутність організаційно-штатної роботи полягає в постійній плановій діяльності командирів, штабів, начальників щодо удосконалення існуючих, розробки, втілення і освоєння нових організаційно-штатних структур підлеглих об‘єднань, з‘єднань, військових частин, військових навчальних закладів з метою підвищення бойової готовності і спроможності з найбільшою ефективністю виконувати поставлені завдання в умовах воєнного стану.

Ця робота повинна проводитися на підставі системного аналізу існуючої організаційно-штатної структури та перевірки відповідності її завданням, що вирішуються з урахуванням змін складу сил, тактики і способів їх бойового застосування, розвитку та удосконалення озброєння і військової техніки, змін завдань, умов розміщення та базування військових частин, необхідності раціональної економії штатної чисельності та зменшення витрат на утримання Національної гвардії України в умовах воєнного стану. При цьому має бути забезпечене відпрацювання оптимального варіанту організаційно-штатної структури, яка повинна як найбільш повно реалізувати бойові можливості сил, а також органів управління та частин забезпечення під час ведення бойових дій. Організаційно-штатна робота є одним із основних обов‘язків командирів, штабів і начальників всіх ступенів в умовах воєнного стану. Планування та проведення організаційно-штатних заходів повинно бути спрямоване на вирішення основного завдання – підвищення бойової та мобілізаційної готовності військових частин, при цьому заходи воєнного часу тісно взаємопов‘язуються з заходами мирного часу. Пропозиції щодо внесення змін до організаційно-штатної структури військових частин у всіх випадках можуть бути надані не раніше як через рік після її введення, а під час війни в найкоротший термін. Протягом підготовчого періоду вона повинна бути перевірена та вивчена в бойових умовах, на навчаннях, маневрах та в повсякденній діяльності, що дасть змогу найбільш об‘єктивно підійти до рішення цього питання. До основних організаційно-штатних заходів в умовах воєнного стану належать: формування (створення), розформування (ліквідація), переформування, переведення на інші штати, внесення змін до штату, передислокування, перепідпорядкування, перейменування.

Таким чином, можна зробити висновок, що завдання, які покладені на облік особового складу, вимоги до обліку є невідкладною складовою

службових обов‘язків посадових осіб. Якісне їх виконання є успішною складовою виконання службово-бойових завдань.

Список використаних джерел

1. Медвідь А.П. Механізми реалізації кадрової політики в системі збройних сил України : автореф. дис. … канд. наук з державного управління : 25.00.02 «Механізми державного управління». Національна академія державного управління при президентові України. Київ, 2011. С. 26–27.

2. Кінь О.В., Захаров О.Б. Аналіз підходів щодо організації оцінювання кадрової політики в арміях провідних країн світу. *Збройна боротьба: теорія, забезпечення, досвід.* 2010. № 1 (23). С. 25–29.

3. Стародубцев О.П. Флорін В.Ю. Панченко О.М. Шаповал В.А. Романюк В.А. Управління повсякденною діяльністю підрозділів: Навчальний посібник. Харків. НАНГУ. 2020. 268 с.

Дружиніна Юлія Євгеніївна
курсант 3 курсу факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Селюков Вадим Сергійович**
доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Національна поліція, як суб‘єкт забезпечення національної безпеки України, відповідно до законодавства та завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності наділена у тому числі повноваженнями із охорони об‘єктів права державної власності, а також участі у здійсненні державної охорони; сприяння забезпеченню правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості тощо, та є суб‘єктом оперативно-розшукової діяльності. Саме на правоохоронні органи покладаються основні завдання сучасного етапу українського державотворення – захист державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності, зміцнення конституційного ладу, розвиток й підтримка суспільних цінностей, захист прав і свобод українських громадян.

Метою даного дослідження є висвітлення актуальних аспектів

діяльності органів Національної поліції та інших правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану.

Цікавими в даній сфері є роботи таких вчених: В.М. Комарницького, М.В. Коваліва, С.О. Кузніченка, А.В. Басова, С.О. Магди, Є. Ю. Соболя, А.С. Спаського.

Реагування на значні за масштабами загрози у сфері охорони публічного (громадського) порядку та забезпечення публічної (громадської) безпеки потребує залучення до виконання службово-бойових завдань значних сил та засобів правоохоронних органів, формувань та відповідних служб держави. У районах виникнення кризових ситуацій зазвичай створюються угруповання військ (сил), які виконують увесь спектр необхідних службово-бойових завдань, тим самим намагаючись локалізувати ситуацію і нейтралізувати її наслідки.

На нашу думку, під час реагування на виникнення або загрозу виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, та виконання службово-бойових завдань за призначенням провідну роль відіграють сили охорони правопорядку.

У свою чергу, всебічне забезпечення є невід‘ємним аспектом службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку під час реагування на виникнення або загрозу виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, та виконання службово- бойових завдань за призначенням, від рівня якого залежить ефективність і результативність заходів, що вживаються в межах компетенції підрозділів щодо безпекових питань [1, с. 80].

Особливості діяльності поліції в умовах режиму воєнного стану визначені чинним законодавством, насамперед це Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. Згідно з цим законом, органи Національної поліції під час введення режиму воєнного стану сприяють діяльності військової адміністрації, суду, органів прокуратури, юстиції тощо; перед військовою адміністрацією звітують про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території.

Для того щоб органи Національної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок та безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб дана діяльність була належним чином організована. Для цього, з урахуванням оперативної обстановки, соціальних, політичних та економічних умов, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися (захват будівель органів влади, особливо важливих об‘єктів, заручників тощо). У зв‘язку з цим потребує уваги здійснення ретельного планування дій поліцейських у відповідних ситуаціях [2, с. 11].

Охороняючи громадський порядок в умовах воєнного стану, правоохоронні органи використовують такі методи соціального

урегулювання, як переконання і примус, зокрема, адміністративне припинення. Роз‘яснювальна робота як основний метод правоохоронної діяльності, переконання громадян у необхідності свідомого і добровільного виконання правових вимог, припинення антигромадської поведінки, профілактична робота в трудових колективах і з окремими особами є необхідною умовою сприяння ефективному проведенню мобілізації.

Механізм переконання передбачає сукупність різних засобів, форм і методів впливу на свідомість і поведінку людей. Правовим переконанням повинні займатись працівники правоохоронних органів, які самі добре знають законодавство, користуються авторитетом і повагою серед населення.

Роз‘яснювальна робота може поєднуватись з примусом, коли необхідно взяти під охорону окремі важливі об‘єкти, перекрити шляхи сполучення, забезпечити блокування місцевості знаходження, документування протиправної діяльності, встановлення особи.

Якщо переконання – це система прийомів та засобів впливу з метою втілення в свідомості та реалізації в житті правової та моральної ідеології, принципів правових і моральних норм нашого суспільства, то примус - це такий метод впливу, за якого примусово нав‘язується воля держави; це зовнішній вплив на поведінку в межах закону і моральних вимог, що ґрунтується на організованій силі і відзначається безперечністю та категоричністю.

Заходи адміністративного припинення – найпоширеніша група адміністративного примусу і можуть застосовуватись для переривання як кримінально-правових діянь, так і адміністративних правопорушень. Надаючи поліції право на використання таких заходів адміністративного припинення, як застосування зброї, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, Закон України «Про національну поліцію» передбачає, що вони використовуються для забезпечення громадського порядку, громадської безпеки і боротьби зі злочинністю.

Заходи припинення, які застосовують правоохоронні органи в умовах режиму воєнного стану, можна поділити на дві групи. До групи заходів загального характеру (призначення) належать вимоги працівників поліції припинити протиправні дії, адміністративне затримання, вилучення речей та документів, огляд тощо [3, с. 68].

Щодо інших органів, то цікавим є правове регулювання взаємодії Національної поліції та ДСНС України в сфері забезпечення екологічної безпеки, особливо в умовах воєнного стану має бути спрямоване на: 1) визначення кола суспільних відносин у зазначеній сфері, які потребують захисту підрозділами Національної поліції та іншими суб‘єктами публічного управління в природоохоронній сфері; 2) чітке виокремлення (розподіл) їхніх повноважень між суб‘єктами правоохоронної діяльності щодо забезпечення реалізації прав громадян у сфері забезпечення екологічної безпеки; 3) закріплення видів і заходів відповідальності працівників за невиконання або неналежне виконання зазначених повноважень. Доцільно також узгодити термінологію Закону України «Про Національну поліцію» з тією, що

застосовується в Конституції України та в інших законодавчих актах, зокрема, в Законах України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», «Про правовий режим надзвичайного стану». Також конкретизувати положення ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію», яка містить перелік складу поліції. Адже в чинній редакції це положення надто загальне, не дозволяє судити про конкретне призначення відповідних підрозділів, про їхні відмінності один від одного, не несе належного інформаційно-регламентуючого навантаження [4, с. 176].

Працівники органів поліції, які виконують обов‘язки з охорони публічного порядку в умовах воєнного стану, мають знати організацію і тактику діяльності правоохоронних відомств у таких умовах, завдання, функції, форми і методи діяльності поліції, рішення місцевих органів влади з питань охорони публічного порядку, чинне законодавство, зокрема те, яке регламентує дії поліції та інших правоохоронних структур в умовах режиму воєнного стану. Тобто надзвичайна складність забезпечення публічного порядку в умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки працівників поліції. Дії поліцейських в умовах воєнного стану повинні бути юридично грамотними, сприйматися громадянами, чиї права та свободи обмежуються, як справедливі і законні.

Список використаних джерел

1. Большаков С.В. Оперативно-розшукове забезпечення службово-бойової діяльності Національної поліції під час виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці: постановка проблеми. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2.* URL: https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2019/07/2-18-ua/18.pdf (дата звернення: 22.06.2022).

2. Мінка Т.П. Забезпечення режиму воєнного стану органами Національної поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2016. №1.* URL: http://surl.li/cgogu (дата звернення: 22.06.2022).

3. Ковалів М. В., Іваха В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. 2016. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4948/vnulpurn201683712.pdf (дата звернення: 22.06.2022).

4. Казанчук І.Д. Проблемні аспекти взаємодії Національної поліції України та ДСНС України щодо забезпечення екологічної безпеки в умовах введення воєнного стану. *Проблеми сучасної поліцеїстики. Харків, 2022.* URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12282/Problemni%20aspekty%20vzaiemodii_Kazanchuk_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 22.06.2022).

Assoc. Prof. Elżbieta Żywucka - Kozłowska
Department of Criminal Procedure and Executive Criminal Law
Faculty of Law and Administration, University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

WAR CRIMES. PROSECUTION OF PERPETRATORS OF WAR CRIMES DURING THE WAR

Leaving aside the historical aspects of wars or armed conflicts, it should be clearly emphasized that during each war there were crimes, which are now referred to as war crimes. This was the case during World War II, which was started by the Third German Reich and the Soviet Union. Both German and Soviet soldiers murdered civilians, raped and robbed. This was the case in Poland during that war. This is the case now in Ukraine. The difference is limited to one thing: the aggressor is Russia, which in its imperial aspirations has attacked a sovereign, democratic state. There is also a certain similarity, namely that in this war there are also other countries that provide aid to Ukraine, in particular humanitarian and military aid, which makes this conflict a global one. It should also be emphasized that, just like during World War II, the aggressor state has found allies for its own aspirations (Belarus, Syria).[1] War crimes are penalized not only in international law, but also in the domestic law of individual countries. After World War II, in fact, few Nazi criminals stood before the Nuremberg Tribunal.[2] Some were convicted, some committed suicide during the criminal proceedings, and others, with considerable help from the Vatican, fled to South America, such as Adolf Eichmann.[3] Soviet soldiers have never been held responsible for the war crimes they committed during World War II against citizens of Poland and other countries. They were as ruthless, cruel as the Nazi soldiers.[4] It seemed that there would never be a war in Europe again. It was wishful thinking, not to say naive. The civilized world did not prevent the genocide in Srebrenica in 1995, where Serbian soldiers murdered more than

[1] Państwa UE zdecydowanie wspierają Ukrainę , choć nie sposób nie podkreślić w tym miejscu stanowiska Niemiec i Francji, które określane są mianem sprzyjających Rosji. Gospodarka tych państw , w szczególności dotycząca sektora energetycznego jest uzależniona od rosyjskich dostaw węgla, ropy naftowej i gazu. Między innymi z tego względu oba te państwa wstrzymywały nakładanie kolejnych pakietów sankcji na Rosję.

[2] Zob. Cyprian T., Sawicki J. , Nieznana Norymberga: dwanaście procesów norymberskich. Książka i Wiedza, Warszawa 1965; Kolasa J. (1988). Proces Norymberski-aspekt proceduralny (w:) Państwo i Prawo 1988,nr 5; Dynia E. Przestępstwa prawa międzynarodowego. Odpowiedzialność prawnomiędzynarodowa jednostki. Studia i Materiały; Polska Fundacja Spraw Międzynarodowych 1999, nr 21.

[3] Zob. Pearlman M. The Capture and Trial of Adolf Eichmann. Pickle Partners Publishing 2015; Gouri H., Mintz A. Facing the Glass Booth: The Jerusalem Trial of Adolf Eichmann. Wayne State University Press 2004.

[4] Warto wspomnieć, że w czasie II wojny światowej w Polsce „zorganizowano sprawnie działający wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego, który miał zająć się sądzeniem agentów, konfidentów, dezerterów, szabrowników i bandytów. Już 16 kwietnia 1940 r. Komitet Ministrów dla Spraw Kraju powołał Sądy Kapturowe jako specjalne sądy karne przy komendantach obszarów i okręgów ZWZ oraz przy Delegaturach Okręgowych. Od lutego 1942 r. działały Wojskowe Sądy Specjalne przy Dowódcy Armii Krajowej oraz Wojskowe Sądy Specjalne przy Komendantach Okręgów‖. [Cyt za: Biegański, Z. (2004). Kara śmierci w orzecznictwie specjalnych sądów karnych w Polsce (1944–1946). *Echa Przeszłości*, *5*,s. 176] Sądy te orzekały karę wobec winnych zbrodni, zaś wyroki były wykonywane przez żołnierzy AK.

7,000 men and boys whose bodies they buried in mass graves.[1] The way Serbs acted against Bosniaks was exactly the same as the way Germans and Russians acted against Poles, Jews, Roma and Ukrainians. Killing, torturing and mutilating are the most typical ways of eliminating attacked nations. German, Soviet and Serbian soldiers (despite different time limits) raped not only women but also children, including infants. Today, the international community is witnessing the genocide and war crimes committed by soldiers of the Russian Federation in Ukraine.

After the end of hostilities in the former Yugoslavia, only some of the Serb criminals faced the international judiciary.[2] After these events, the international community decided to establish one common International Criminal Tribunal in The Hague.[3] This tribunal has an international composition (prosecutors, judges and experts). The provision of art. 8.2. Of the Rome Statute of the International Criminal Court on 17 July 1998[4] defines war crimes as «serious violations of the Geneva Conventions of August 12, 1949, namely any of the actions listed below against people or property protected under the provisions of the relevant Geneva Convention».[5]

In common understanding, war crimes are equated as homicides, while the catalog in question includes 34 categories of acts, namely:

1. intentional homicide, which should be understood as killing a person with a direct intention,
2. torture and inhuman treatment, including biological experiments,
3. deliberately causing great suffering or serious damage to body and health,
4. significant damage and misappropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and arbitrarily,
5. forcing prisoners of war and other protected persons to serve in the armed forces of a hostile power,
6. intentionally depriving prisoners of war or other protected persons of the right to a fair trial conducted in the normal course,
7. unlawful deportation and resettlement or illegal deprivation of liberty,
8. hostage taking,
9. the deliberate directing of attacks against the civilian population or against civilians not directly participating in hostilities,
10. Deliberate targeting of attacks against civilian targets, i.e. facilities that are not military targets,
11. Deliberately directing attacks against personnel, installations, materials, units or vehicles related to humanitarian aid or peace-keeping missions under the United Nations Charter for as long as they are entitled to the protection enjoyed by

[1] K. Annan, Tragedia w Srebrenicy [https://www.unic.un.org.pl/jugoslawia/index.php?id=tragedia_w_srebrnicy] dostępne 13 czerwca 2020

[2] Zob. Hebda W. Chorwackie i serbskie zbrodnie wojenne, Międzynarodowy Trybunał Karny da Byłej Jugosławii oraz serbski i chorwacki wymiar sprawiedliwości. Sprawy Narodowościowe 2020, nr 52

[3] Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 roku [Dz.U. 2003, Nr 78, poz. 708]

[4] Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 roku [Dz.U. 2003, Nr 78, poz. 708]

[5] Art. 8.2 Statutu MTK

civilians and civilian objects under international law of armed conflict,

12. Deliberate carrying out of attacks with the knowledge that the attack will result in the accidental loss of life or injury to civilians, or damage to civilian objects, or extensive, long-term and serious damage to the environment, which would be clearly excessive in relation to the specific, direct and total benefit expected. military,

13. attacking or bombing, by any means, defenseless cities, villages, residential houses and buildings that are not military targets,

14. Killing or injuring an enemy who, having laid down his arms or no longer having any means of defense, has put himself at the mercy of

15. unjustified use of the conciliation flag or banner, or military markings and uniforms of the enemy or of the United Nations, as well as distinguishing markings established by the Geneva Conventions, resulting in the death or serious injury of a person,

16. Resettlement, directly or indirectly, by the occupying power of its own population into the occupied territory, or deportation or resettlement of all or part of the civilian population residing inside or outside the occupied territory,

17. deliberately targeting buildings for religious, educational, artistic, scientific or charitable purposes, historical monuments, hospitals and places where the wounded and sick are collected, provided that they are not military targets,

18. subjecting persons under the authority of the opposing party to physical mutilation or any kind of medical or scientific experimentation, not justified by medical, dental or hospital treatment of that person or carried out in his interest, and which cause death or a serious threat to that person's health or people,

19. deceptively killing or injuring persons belonging to the enemy's population or troops,

20. declaring that no one will be spared life,

21. destroying or seizing the enemy's property, except in cases where such destruction or seizure is required by war necessity,

22. announcing the rights and claims of citizens of the opposing party for expired, suspended or inadmissible to be brought before a court,

23. forcing citizens of the opposite party to participate in hostilities against their country, even if they were in the service of the belligerent before the start of the war,

24. spending cities or places even taken by storm,

25. using poison or poisoned weapons,

26. use of poisonous or asphyxiant or other gases and any similar liquids, materials or devices,

27. use of projectiles that expand or flatten easily in the human body, such as projectiles with a hard shell that does not fully cover the core or is nicked;

28. the use of weapons, missiles and materials and methods of warfare which by their nature cause unnecessary damage or excessive suffering or which by their nature constitute a violation of international law on armed conflict, provided that such weapons, missiles and materials, as well as the methods of conducting wars are totally prohibited and listed in the annex to the Rome Statute of the ICC as a

result of an amendment adopted in accordance with the provisions of Art. 121 and 123,

29. Committing attacks on personal dignity, in particular, humiliating and humiliating treatment,

30. committing rape, sexual slavery, forced prostitution, forced pregnancy within the meaning of Art. 7 sec. 2 (f), compulsory sterilization and other forms of sexual violence also constituting a serious violation of the Geneva Conventions,

31. using civilians or other protected persons to protect points, areas or military forces against military actions with their presence,

32. deliberately directing attacks against buildings, materials, medical units and means of transport, and personnel using the distinctive signs established by the Geneva Conventions in accordance with international law,

33. intended by civilians as a method of warfare by depriving them of the means necessary to live, including deliberate deprivation of food rations provided for in the Geneva Conventions,

34. integrating or recruiting children under the age of 15 to the national armed forces or actually using them in hostilities.[1]

The Rome Statute of the ICC defines the procedure for dealing with war crimes and the prosecution of their perpetrators. It should be emphasized at this point that all crimes specified in this Statute are not subject to the statute of limitations, as in the acts of Polish law.[2]

The Rome Statute of the ICC is closely related to the Geneva Conventions, which results directly from the text of the Statute. Agnieszka Szpak points out that «The 1st Additional Protocol for the Protection of Victims of International Armed Conflicts of 1977 states that serious violations of the Geneva Conventions for the Protection of War Victims of 1949 and of the Protocol itself constitute war crimes (Article 85 (5) of Protocol I)».[3] The prosecution of perpetrators of war crimes is the responsibility of states party to the Geneva Conventions.[4] When the International Criminal Court in The Hague was established, the Conventions and their additional Protocols did not lose their validity. It is undisputed that «each party will be under an obligation to search for persons suspected of committing or ordering any of these grave infringements and should prosecute them in its own courts, whatever their nationality». It is an expression of the principle of universal jurisdiction. [5] The experiences of both World War II and the armed conflict in Rwanda and in the former Yugoslavia made the international community decide to establish a permanent Criminal Tribunal in The Hague (ICC).[6] On the basis of this solution, in

[1] Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 roku [Dz.U. 2003, Nr 78, poz. 708]

[2] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny [Dz.U.1977, Nr 88, poz. 553 z późniejszymi zmianami]

[3] A. Szpak, Karanie zbrodni wojennych (w:) Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny , ROK LXXII – zeszyt 1 – 2010, s. 13

[4] Polska jest stroną Konwencji genewskich i Protokołów dodatkowych [przyp. autorki]

[5] A. Szpak, Karanie zbrodni wojennych (w:) Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny , ROK LXXII – zeszyt 1 – 2010, s. 14

[6] Zob. M. Płachta, Statut Stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego: podstawowe zasady kompetencyjne, organizacyjne i procesowe (w :) Państwo i Prawo 1998, z. 12; P. Ogonowski, Międzynarodowy Sąd Karny – tworzenie jego podstaw (w:) ,Państwo i Prawo 1998, z. 6.

Poland, which is a party to the Rome Statute of the International Criminal Court, criminal proceedings are initiated ex officio or upon application, provided that the law[1] provides for prosecution under the application procedure. War crimes are prosecuted ex officio, criminal proceedings are based on the provisions of the Code of Criminal Procedure. It is also extremely important that the International Criminal Court in The Hague has become a universal jurisdiction. The literature on the subject indicates that this Tribunal is a kind of extension of the Nuremberg Tribunal faced by German war criminals responsible for war crimes in the broad sense of the term.[2] In such a perspective, it would seem that the prosecution of war criminals may take place under both domestic and international law. International jurisdiction is definitely stronger, if it can be described that way. Such a reflection appears in the context of the prosecution of Nazi criminals after World War II. Defendants who stood before the Nuremberg Tribunal were sentenced to the most severe penalties provided for by law. Some of the fascist perpetrators were prosecuted under the criminal law of the German Federal Republic and were usually not criminally liable for war crimes.

War crime suspects have the same rights and obligations[3] War crimes suspects have the same rights and obligations as perpetrators of other crimes under Polish criminal procedural law (including: the right to defense, the right to remain silent, the right to an interpreter). In practice, suspects of war crimes are temporarily arrested after their arrest. If the state on the territory of which the suspect was to commit the acts does not apply for extradition, the proceedings will continue in the state where the law enforcement authorities detained the suspect.[4] The court of jurisdiction in this case is the court of that state. The execution of the punishment for war crimes is extremely interesting. While the Nuremberg Tribunal ruled on the death penalty and imprisonment, the death penalty is not currently imposed, as it is not included in the catalog of penalties in the Rome Statute. The real problem is indicating the place where these convicts are served. In trials of Serbian criminals convicted by the Criminal Court, he had to obtain the consent of the state party to admit the convicted person to carry out the sentence[5]enforcement of the sentence

[1] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks postępowania karnego [Dz.U. 1997, Nr 89, poz. 555 z późniejszymi zmianami]

[2] Zob. C. Blair, The Impact of the International Criminal Court in Strengthening Worldwide Respect for Human Rights. Speech given at HEI on July 1, 2004, Genewa 2004; T. Meron, Reflections on the Prosecution of War Crimes by International Tribunals (w:) The American Journal of International Law 2006, nr 3; E. Greppi, The Evolution of Individual Criminal Responsibility under International Law, w: N. Sanajaoba (red.), A Manual of International Humanitarian Law, New Delhi 2004Crimes by International Tribunals (w:) The American Journal of International Law 2006, nr 3; E. Greppi, The Evolution of Individual Criminal Responsibility under International Law, w: N. Sanajaoba (red.), A Manual of International Humanitarian Law, New Delhi 2004.

[3] Zob. Hamerlak, K., Bober, S. , Niemiecka Republika Federalna jako azyl dla nazistowskich zbrodniarzy wojennych. Analiza wybranych aspektów ścigania i skuteczności karania. Studia Polityczne, 2020, nr 48(3),

[4] Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie podejrzanego o zbrodnie wojenne w państwie trzecim możliwe jest na podstawie międzynarodowego listu gończego. Na podstawie art. 607a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.) w razie podejrzenia, że osoba ścigana za przestępstwo popełnione na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przebywa na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, właściwy miejscowo sąd okręgowy, na wniosek prokuratora, może wydać europejski nakaz aresztowania. Możliwe jest także ściganie podejrzanego na mocy umów bilateralnych w tym zakresie.

[5] Polska jest państwem, w którym odbywają kary pozbawienia wolności skazani przez Międzynarodowy Trybunał Karny do spraw byłej Jugosławii za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości. W zakładzie karnym w Piotrkowie Trybunalskim osadzono kolejnych skazanych , mianowicie Mićo Stanišića, minstra spraw

imposed.

The prosecution of war criminals in the perspective of Polish law is possible not only on the basis of the EAW, but also bilateral agreements and the Convention. Here, only by way of example can be mentioned:

1. Convention between the Republic of Poland and the Kingdom of Belgium relating to the rendition of criminals and judicial assistance in criminal matters[1]

2. Umowa między RP a Stanami Zjednoczonym Ameryki o wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych[2]

3. umowa RP a Ukrainą o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 24 maja 1993 roku [Dz.U. 1994, Nr 96, poz. 465].

The arrest of the prosecuted by an international arrest warrant in the territory of a state party to a bilateral agreement or the Convention results in immediate arrest and then transfer to law enforcement or justice authorities of the state that issued such a bill.

After the invasion of Ukraine by the Russian Federation, the Minister of Justice of the Republic of Poland, under a bilateral agreement with Ukraine, implemented a procedure for conducting trial activities in order to collect evidence in cases of war crimes committed by Russian soldiers on the territory of Ukraine.[3] The investigation initiated in Poland (the National Prosecutor's Office) is ancillary to the main investigation initiated by the International Criminal Court in The Hague. Only people whose psychophysical condition allows it, and only if they consent to it, are interviewed. The activities also include the participation of an expert psychologist. It should also be emphasized that during the Eurojust meeting (March 2022), with the participation of the Prosecutors General of Ukraine, Lithuania and Poland, a decision was made to establish a joint investigation team for war crimes in Ukraine.[4]

The experiences of past wars, in particular World War II and the one in the territory of the former Yugoslavia, where the invaders committed countless war crimes, prove that the prosecution of the perpetrators is possible at any time and in any place. An example of effective actions in this regard were the Mossad operations, which resulted in the capture of Adolf Eichmann, a war criminal who fled to Argentina. The lack of an agreement between Israel and Argentina made it

---

wewnętrznych Serbów bośniackich z czasów wojny na Bałkanach i Stojana Żupljanina, szefa policji oraz doradcę prezydenta Radovana Karadżicia ds. służb bezpieczeństwa. „Obaj zostali skazani w 2013 roku przez Międzynarodowy Trybunał Karny na 22 lata więzienia za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości, w tym morderstwa, tortury i deportacje Muzułmanów (Bośniaków) i Chorwatów z Bośni i Hercegowiny podczas wojny w latach 1992-1995‖ [cyt. Wojna K., Kolejni zbrodniarze wojenni skazani przez Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze trafili do Piotrkowa. To Mićo Stanišić i Stojan Żupljanin [https://piotrkowtrybunalski.naszemiasto.pl/kolejni-zbrodniarze-wojenni-skazani-przez-miedzynarodowy/ar/c1-7307865] dostępne 16 czerwca 2022]

[1] Dz.U. 1932, Nr 59, poz. 565, 566 i 5667

[2] Dz.U. 1999, Nr 93, poz. 1067

[3] Zob. https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/informacja-prokuratury-dla-swiadkow-zbrodni-wojennych-na-ukrainie [dostępne 18.08.2022]

[4] Zob. https://www.dziennikprawny.pl/pl/a/ruszylo-sledztwo-w-sprawie-zbrodni-wojennych-na-ukrainie [dostępne 18.06.2022]

impossible to extradite the criminal, but the Mossad agents managed to transport him to their own country, where he stood trial and was sentenced to death.[1]

War crimes in Ukraine (2022) are all categories listed in the Rome Statute of the ICC. The cruelty of the Russian soldiers surpassed everything that is known from history. The international community is striving for such legal solutions that the prosecution of war criminals would be effective. In the context of the war in Ukraine, hiding the perpetrators outside Russia is practically impossible. Only a few countries remain in close relations with the Russian Federation (Belarus, Syria). The civilized world condemns the military aggression and the "special operation" of Russian troops on the territory of Ukraine, which in fact is genocide, the extermination of the Ukrainian people and war crimes.

Bibliography

1. Biegański Z. Kara śmierci w orzecznictwie specjalnych sądów karnych w Polsce (1944–1946). Echa Przeszłości 2004, nr 5.

2. Blair C. , The Impact of the International Criminal Court in Strengthening Worldwide Respect for Human Rights. Speech given at HEI on July 1, 2004, Genewa 2004.

3. Cyprian T., Sawicki J. , Nieznana Norymberga: dwanaście procesów norymberskich. Książka i Wiedza, Warszawa 1965.

4. Dynia E. Przestępstwa prawa międzynarodowego. Odpowiedzialność prawnomiędzynarodowa jednostki. Studia i Materiały; Polska Fundacja Spraw Międzynarodowych 1999, nr 21.

5. Gouri H., Mintz A. Facing the Glass Booth: The Jerusalem Trial of Adolf Eichmann. Wayne State University Press 2004.

6. Greppi E., The Evolution of Individual Criminal Responsibility under International Law, w: N. Sanajaoba (red.), A Manual of International Humanitarian Law, New Delhi 2004.

7. Hebda W. Chorwackie i serbskie zbrodnie wojenne, Międzynarodowy Trybunał Karny da Byłej Jugosławii oraz serbski i chorwacki wymiar sprawiedliwości. Sprawy Narodowościowe 2020, nr 52.

8. Hamerlak, K., Bober, S. , Niemiecka Republika Federalna jako azyl dla nazistowskich zbrodniarzy wojennych. Analiza wybranych aspektów ścigania i skuteczności karania. Studia Polityczne, 2020, nr 48(3).

9. Kolasa J. Proces Norymberski-aspekt proceduralny (w:) Państwo i Prawo 1988,nr 5.

10. Lipstadt D. , Proces Eichmanna, Wydawnictwo Wielka Litera, Białystok 2012.

11. Meron T. , Reflections on the Prosecution of War Crimes by International Tribunals (w:) The American Journal of International Law 2006, nr 3.

12. Ogonowski P., Międzynarodowy Sąd Karny – tworzenie jego podstaw (w:) ,Państwo i Prawo 1998.

13. Pearlman M. The Capture and Trial of Adolf Eichmann. Pickle Partners

[1] Zob. D. Lipstadt , Proces Eichmanna, Wydawnictwo Wielka Litera, Białystok 2012

Publishing 2015.
14. Płachta M., Statut Stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego: podstawowe zasady kompetencyjne, organizacyjne i procesowe (w :) Państwo i Prawo 1998, z. 12.
15. Szpak A., Karanie zbrodni wojennych (w:) Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny , ROK LXXII – zeszyt 1 – 2010.
16. Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 roku [Dz.U. 2003, Nr 78, poz. 708].
17. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny [Dz.U.1977, Nr 88, poz. 553 z późniejszymi zmianami].
18. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks postępowania karnego [Dz.U. 1997, Nr 89, poz. 555 z późniejszymi zmianami].
19. Dz.U. 1932, Nr 59, poz. 565, 566 i 5667.
20. Dz.U. 1999, Nr 93, poz. 1067.
21. Annan K., Tragedia w Srebrenicy [https://www.unic.un.org.pl/jugoslawia/index.php?id=tragedia_w_srebrnicy].
22. Wojna K., Kolejni zbrodniarze wojenni skazani przez Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze trafili do Piotrkowa. To Mićo Stanišić i Stojan Żupljanin [https://piotrkowtrybunalski.naszemiasto.pl/kolejni-zbrodniarze-wojenni-skazani-przez-miedzynarodowy/ar/c1-7307865].
23. https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/informacja-prokuratury-dla-swiadkow-zbrodni-wojennych-na-ukrainie [dostępne 18.08.2022].
24. https://www.dziennikprawny.pl/pl/a/ruszylo-sledztwo-w-sprawie-zbrodni-wojennych-na-ukrainie [dostępne 18.06.2022].

Євенко Дмитро Володимирович
т.в.о. завідувача кафедрою державно-правових дисциплін та публічного управління факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ ОБОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

В умовах сьогодення актуалізується і зростає роль та значення забезпечення публічної безпеки і порядку в державі, що обумовлено низкою об‘єктивних та суб‘єктивних факторів. До першої групи факторів відносяться: глобальна зовнішня загроза для існування української державності з боку Російської Федерації; збройний конфлікт, що має всі ознаки агресії; як наслідок – анексія певної частини території суверенної Української держави; виникнення екстремальних ситуацій щодо функціонування державно-правових інститутів на вказаних територіях, що пов‘язано із захопленням органів влади і місцевого самоврядування, об‘єктивною неможливістю

виконувати завдання держави на захопленій території, масовим переміщенням населення із зон ведення військових дій за кордони держави та в межах її території. До другої групи факторів належать: ведення Росією на території України нового типу війни – «атепічної, гібридної, асиметричної», з прямою участю регулярних збройних формувань Росії, в тому числі й диверсійних груп, веденням агресивної інформаційної війни; прояви колабораціонізму на тимчасово окупованих територіях; наявність певної кількості осіб в середині країни, які співчувають, або відкрито підтримують агресію, розділяючи політику Росії в регіоні; пряме порушення Росією загальновизнаних принципів і норм міжнародного публічного права та своїх міжнародно-правових зобов‘язань щодо гарантування безпеки, в тому числі територіальної цілісності та недоторканості України; намір України у перспективі увійти до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) та прагнення до Євроінтеграції.

Тому дослідження питань забезпечення публічної безпеки і порядку в державі стає одним із життєво важливих для вітчизняної юриспруденції.

Враховуючи той факт, що воєнною організацією держави є сукупність збройних, а також військово-політичних, військово-економічних та інших органів, установ та інститутів держави, що займаються суто військовою діяльністю, її основним елементом є збройна організація держави, до якої входять збройні формування, передбачені чинним законодавством, а також військово-адміністративні, військово-правові органи. До складу воєнної організації входять три компоненти – військовий (збройні сили), матеріально-тиловий (система забезпечення ЗСУ, військово-промисловий комплекс) та управлінський (органи і установи державної влади, що безпосередньо займаються питаннями оборони і безпеки країни).

В умовах сьогодення, воєнного стану, з урахуванням тих викликів, що стоять перед державою, діяльність органів, які задіяні в забезпеченні публічної безпеки, претерпіла певних змін. Зокрема, на прикладі підрозділів Національної поліції України в Донецькій області слід зазначити, що окрім завдань, що стоять перед ними в повсякденній діяльності, в умовах війни додалися додаткові. А саме: виконання фільтраційних функцій на блокпостах, участь в організації та здійсненні евакуаційних заходів, задіяння в реалізації гуманітарних програм, у взаємодії з іншими правоохоронними органами виявлення, документування та припинення фактів колабораціонізму і, нарешті, у випадку крайньої необхідності – безпосередня участь у військових діях, в тому числі і при фактичному зіткненні з силами противника, як бойової одиниці. Слід також зазначити, що вище перелічені напрями діяльності потребують реалізації і відбуваються на тлі необхідності їхньої організації і виконання, коли підрозділи працюють не в стаціонарних, звичних умовах визначеної території оперативного забезпечення, а з урахуванням заходів, пов‘язаних з передислокацією до інших регіонів області та країни.

В організаційному аспекті діяльність підрозділів Національної поліції здійснюється у безпосередній взаємодії з підрозділами військової служби правопорядку, при цьому керівництво Головного управління входить до

військового штабу, який координує діяльність військових та правоохоронних структур, задіяних в реалізації усього спектру заходів в умовах воєнного стану, в тому числі і забезпеченні безпеки і порядку.

Безумовно, стала реалізація усіх вище перелічених завдань потребує і чіткого законодавчого підґрунтя, яке повинно враховувати особливості умов воєнного стану. Зокрема ст. 615 КПК України передбачено особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації. Положення зазначеної статті внесли певні корективи в КПК в частині, що стосується діяльності слідчого судді, його повноважень, в тому числі при обранні запобіжного заходу, повноважень прокурорів, з урахуванням особливості досудового розслідування в умовах воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».

Законодавче забезпечення публічної безпеки і порядку в державі забезпечується за допомогою складного та багатоаспектного конгломерату законодавчих актів, які повинні бути об‘єднані у відповідний системний комплекс на засадах нормативної регламентації та регулювання суспільних відносин, що виникають в процесі реалізації оборонної функції держави, в тому числі і з мінімізацією ускладнень, пов‘язаних з внутрішніми протиріччями іж правовими нормами.

Використання системного підходу до розуміння воєнної організації держави в умовах сьогодення, в контексті її модернізації, дає змогу зробити висновок про те, що її домінантою виступає забезпечення національної безпеки, що включає в себе: докорінну модернізацію правової політики держави в сфері оборони; побудову ефективно функціонуючої воєнної організації держави; мілітаризацію суспільства; нову якість конституційно-правового регулювання профільними процесами, що забезпечить високий рівень законодавчого забезпечення оборонної функції держави, публічної безпеки та порядку.

Єлаєв Юрій Леонідович
викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

МІЛІТАРНІ ОЗНАКИ ОБ’ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Станом на теперішній час, із урахуванням наявності умов воєнного

стану на всій території України та необхідності охорони і захисту Держави Україна, передусім, в царині боротьби зі злочинами проти основ національної безпеки України, суттєве значення для кримінально-правової кваліфікації мають ознаки об‘єктивної сторони складу злочину, які стосуються сфери державної безпеки та оборони України. Принагідно зазначаю, що в тексті даної наукової статті застосовується термін «злочин», а не термін «кримінальне правопорушення», оскільки, Розділ І Особливої частини Кримінального кодексу України [1] (далі за текстом – КК України) понайменований саме як: «**Злочини** проти основ національної безпеки України».

Вбачається, що такими ознаками об‘єктивної сторони складу злочину, які стосуються сфери державної безпеки та оборони України, в науково-теоретичному розумінні є, передусім: 1) час вчинення злочину; 2) місце вчинення злочину; 3) обстановка вчинення злочину. Конкретні види вищеназваних юридичних ознак будуть досліджені нижче за текстом цієї наукової роботи. Саме вищевказаним трьом ознакам об‘єктивної сторони складу злочину відповідають певні види ознак об‘єктивної сторони конкретних складів злочинів, в тому числі, злочинів проти основ національної безпеки України.

Так, вчинення злочину державна зрада (ст. 111 КК України [1]), може мати місце, в тому числі, у формі переходу на бік ворога в період збройного конфлікту (ч. 1 ст. 111 КК України [1]), що є кваліфікаційною ознакою основного складу злочину. В свою чергу, скоєння державної зради в умовах воєнного стану (ч. 2 ст. 111 КК України [1]) є кваліфікованим складом злочину. Вищеназвані кваліфікаційні ознаки складу злочину (ч. 1 і ч. 2 ст. 111 КК України [1]) є саме обстановкою вчинення злочину.

Так, приписи статті 111-1 КК України [1], яка передбачає кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність, визначає тимчасово окуповану територію України в якості обов‘язкової кваліфікаційної ознаки відповідних складів злочинів, які встановлені даною кримінально-правовою нормою.

Зокрема, тимчасово окупована територія України, саме в якості місця вчинення злочину, прямо передбачена нормами частин 2, 4, 5, 7 статті 111-1 КК України [1], як кримінально-правова ознака відповідних кваліфікованих складів злочину колабораційна діяльність.

Так, кваліфікований склад злочину диверсія (ч. 2 ст. 113 КК України [1]) характеризується тим, що скоєння злочину диверсія має місце саме за наявності наступних кваліфікаційних ознак: в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, які є обстановкою вчинення злочину.

Зауважу, що основний склад злочину перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (стаття 114-1 КК України [1]) характеризується певним часом вчинення злочину, котрим, в даному випадку, є саме: особливий період, який є кваліфікаційною ознакою об‘єктивної сторони даного складу злочину.

Необхідно зазначити, що приписи статті 114-2 КК України [1] визначають обстановку вчинення злочину в формі: умов воєнного або

надзвичайного стану, в якості обов‘язкової кваліфікаційної ознаки, як основного (ч. 1 ст. 114-2 КК України [1]), так і кваліфікованих (ч. 2 та ч. 3 ст. 114-2 КК України [1]) складів злочину Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Із урахуванням того факту, що вищеназвані три ознаки об‘єктивної сторони складу злочину мають безпосередній зв‘язок зі сферою оборонної та правоохоронної діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань України щодо охорони та захисту Держави Україна, вбачається за можливе, визначати вищевказані ознаки об‘єктивної сторони складу злочину саме, як **мілітарні ознаки** в сфері кримінально-правової кваліфікації. Одночасно з цим, зауважу, що юридичні відносини в сфері оборонної та правоохоронної діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань України є об‘єктом кримінально-правового захисту. Таким чином, вищевказані ознаки об‘єктивної сторони складу злочину доцільно об‘єднати в одну єдину групу (клас) кваліфікаційних ознак злочину – **мілітарних ознак об’єктивної сторони складу злочину**.

Внаслідок чого, із урахуванням формально-логічного методу тлумачення норм кримінального права України, є можливим диференціювати наступні види мілітарних ознак об‘єктивної сторони складу злочину: 1) умови воєнного стану; 2) умови надзвичайного стану (вказані дві ознаки є різновидами обстановки вчинення злочину); 3) період збройного конфлікту; 4) особливий період (вказані дві ознаки є різновидами часу вчинення злочину); 5) тимчасово окупована територія України (вказана ознака є одним із різновидів місця вчинення злочину). Вищеназвані різновиди кримінально-правових ознак об‘єктивної сторони складу злочину мають сутнісне юридичне значення у зв‘язку з тим, що: «Для правильної кваліфікації злочину особливу увагу необхідно приділяти й установленню таких ознак об‘єктивної сторони складу злочину, як *спосіб, місце, час, обстановка, засоби (знаряддя) вчинення злочину.»* [2, с. 105]. Вищеназваний доктринальний принцип сформулював вчений-юрист Ус О.В.

Вбачається, що вищевказані ознаки об‘єктивної сторони складу злочину можуть бути понайменовані, саме як **мілітарні кримінально-правові ознаки**, оскільки, вони є, зокрема, кваліфікаційними ознаками складів злочинів, які протиправно посягають на процес озброєння та законної діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (статті 114-1, 114-2 КК України [1]).

Так, безпосереднім основним об‘єктом злочину, вищевказаних двох умисних злочинів є правовідносини в сфері законної діяльності Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, як складової частини конституційно-правового принципу Забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України (ч. 3 ст. 17 Конституції України [3]). Вищеназваний юридичний принцип у галузі

Конституційного права України повністю відповідає завданню правового забезпечення охорони конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань (ч. 1 ст. 1 КК України [1]). Внаслідок чого, вбачається, що вищеназваний конституційно-правовий принцип одночасно з цим є юридичним принципом кримінально-правової кваліфікації.

Звертаю увагу на те, що три з п‘яти вищеназваних мілітарних кримінально-правових ознак, а саме: особливий період, умови воєнного стану та умови надзвичайного стану, притаманні саме вищевказаним двом злочинам проти основ національної безпеки України (статті 114-1, 114-2 КК України [1]. У зв‘язку з цим, вбачається, що інститут мілітарних ознак об‘єктивної сторони складу злочину має найбільш тісні сутнісні взаємозв‘язки з інститутом злочину в кримінальному праві України, який у нормативно-правовому вимірі визначається, зокрема, приписами ч. 1, ч. 3 ч. 4, ч. 5, ч. 6, ч. 7 ст. 12 КК України [1].

Зауважу, що мілітарні ознаки об‘єктивної сторони складу злочину мають найбільш тісні сутнісні міжгалузеві взаємозв‘язки з цариною науки адміністративного права України, передусім, з інститутом «режими адміністративно-політичної сфери» [4, с. 77], оскільки, «До цієї сфери, на думку більшості дослідників, належать управління у сфері оборони і військової служби, управління у сфері безпеки і охорони державного кордону України, управління внутрішніми і зовнішними справами, а також управління юстицією» [4, с. 77]. Вищеназвані наукові принципи сформулювали вчені-правознавці Настюк В. Я., Бєлєвцева В. В. Таким чином, в даному випадку, передусім, взаємозв‘язок вищевказаних ознак об‘єктивної сторони складу злочину з цариною «управління у сфері оборони і військової служби, управління у сфері безпеки і охорони державного кордону України, управління внутрішніми … справами …» [4, с. 77] визначає саме мілітарні: а) назву (найменування); б) публічно-правову природу, вищевказаних ознак об‘єктивної сторони складу злочину.

Вбачається, що мілітарні ознаки об‘єктивної сторони складу злочину (зокрема, обстановка вчинення злочину в умовах воєнного або надзвичайного стану) можуть мати значення кваліфікаційних ознак відповідних основних та кваліфікованих складів кримінального правопорушення у випадках, якщо вони прямо передбачені в диспозиціях відповідних норм Особливої частини КК України [1], в якості обов‘язкових ознак певного складу злочину (в тому числі, в умисних тяжких та в умисних особливо тяжких злочинах проти власності, які передбачені, зокрема, нормами ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186 та ч. 4 ст. 187 КК України). Також, теоретико-юридичне дослідження мілітарних ознак в сфері кримінально-правової кваліфікації можливо вважати новітнім напрямком тактики та стратегії наукового пізнання: царини вчення про злочин та інші види кримінальних правопорушень; юридичної доктрини інших кримінально-юрисдикційних галузей та інститутів. Окрім цього, мілітарні ознаки об‘єктивної сторони складу злочину, як обов‘язкові ознаки певного конкретного складу злочину, як правило, є юридичними ознаками умисних тяжких злочинів та умисних особливо тяжких злочинів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст. 131.

2. Ус О.В. Кваліфікація злочину за ознаками об‘єктивної сторони складу злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету,* 2017. Серія ПРАВО Випуск 47 Том 3, С. 101-106, УДК 343.214.

3. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.

4. Адміністративно-правові режими в Україні: монографія / Настюк В.Я., Бєлєвцева В.В. Х. : Право, 2009. 128 с.

Єрошкін Микола Володимирович
старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету №1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, майор поліції

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, СКОЄНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення охорони та захисту усіх форм власності є важливим завданням держави та правоохоронних органів. Ст. 17 Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, закріплено, що кожна людина має право володіти майном і ніхто не може бути його свавільно позбавлений. У ст. 41 Конституції України встановлено, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Однак злочини проти власності завжди становили значну частину серед усіх кримінальних правопорушень в Україні. Сьогодні в умовах збройного конфлікту, викликаного агресією Російської Федерації проти нашої держави, для багатьох людей стало актуальною проблемою питання збереження свого майна. Адже як у зонах бойових дій, так і на інших територіях активізувалися так звані в побуті «мародери», що розкрадають залишене без нагляду власниками майно. Зараз законодавець розмежовує поняття «мародерство» та злочини проти власності, скоєні в умовах воєнного стану. Нещодавно до Кримінального кодексу України були внесені суттєві зміни. Посилення кримінальної відповідальності за злочини, склад яких є характерним для умов воєнного стану, є одним із заходів, необхідних для забезпечення правопорядку і безпеки в Україні, захисту інтересів населення та держави в цілому.

Стаття 432 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за мародерство [5]. Під цим поняттям зазвичай у повсякденному житті люди мають на увазі інший, більш широкий зміст, аніж воно містить у офіційному

законодавстві.

Мародерство – це викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених, - карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років [5].

Об‘єктом злочину є порядок несення військової служби під час ведення бойових дій. Суб‘єктом може бути лише військовослужбовець. Для мародерства характерні дії, пов‘язані з викраденням речей у вбитих і поранених. Викрадення може бути таємним або відкритим, із застосуванням насилля чи без такого.

Викрадення повинно вчинятися на полі бою, тобто на ділянці, де ведуться або велись бойові дії. Полем бою є також ділянка тилу, яка піддається обстрілу противником.

Для складу злочину «мародерство» не має значення, до якої армії належать вбиті і поранені, речі яких розкрадалися на полі бою. Викрадення речей поза межами поля бою (наприклад, у санітарному потязі) створює склад загальнокримінального злочину - крадіжки, грабежу та ін. Також не є мародерством заволодіння речами здорових військовослужбовців. Ці дії можуть кваліфікуватись як злочини проти власності [7]. Таким чином, у межах українського кримінального законодавства мародерство – військове правопорушення, суть якого полягає у викраденні на полі бою речей поранених чи вбитих. За такі злочинні дії раніше було передбачено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 10 років.

Нещодавно набрав чинності Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», яким мінімальний термін позбавлення волі за такий злочин збільшено до 5 років [6].

Зміни до Кримінального кодексу України торкнулися й складу кримінальних правопорушень, передбачених у статтях 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання), 191 (заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем) [5]. Ці злочини доповнилися кваліфікуючою ознакою – скоєння в умовах воєнного або надзвичайного стану.

За вчинення кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного або надзвичайного стану відповідальність стала жорсткішою:

- за крадіжку (таємне викрадення чужого майна) – порушнику загрожує позбавлення волі на строк від 5 до 8 років (п.4 ст. 185 ККУ) [5];

- за грабіж (відкрите викрадення чужого майна) – строк від 7 до 10 років (п.4 ст.186 ККУ) [5];

- за розбій (напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров‘я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства) – злочинцю загрожує не лише позбавлення волі на строк від 8 до 15 років, а ще й конфіскація майна (п.4 ст.187 ККУ) [5];

- за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом

зловживання службовим становищем, – не тільки позбавлення волі на строк від 5 до 8 років, а ще й позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років (п.4 ст.191 ККУ) [5].

Крім того, у п. 11 ч. 1 ст. 67 Кримінального кодексу України закріплено, що вчинення злочину з використанням умов воєнного стану є обставиною, яка обтяжує покарання [5]. Саме тому покарання для осіб, визнаних винними у вчиненні кримінальних правопорушень в період воєнного стану, суд буде призначати з урахуванням цієї обтяжувальної обставини, тобто вид і розмір призначеного покарання має бути наближеним до максимальної межі, передбаченої КК України [7]. Приклади злочинів, вчинених під час дії воєнного стану є непоодинокими. Наприклад, вироком Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 03.06.2022 року по справі засуджено за п.4 ст. 185 ККУ чоловіка, який, 07.04.2022 р. № 183/2084/22 у м. Сєвєродонецьк Луганської області, зайшов до зруйнованого після обстрілів приміщення СНУ ім. В. Даля і забрав із зруйнованої будівлі телевізор [2].

Однак для кваліфікації злочину проти власності за ч.4 ст. 185 ККУ не є обов'язковою умовою скоєння правопорушення саме у місцевості, що піддалася руйнуванню внаслідок бойових дій. Має значення саме чинність воєнного стану, який зараз введений на всій території України. Так, наприклад, вироком Коростишівського районного суду Житомирської області від 09.06.2022 року по справі № 935/945/22 було засуджено за ч.4 ст.185 ККУ чоловіка, який викрав із магазину «Сільпо» спиртні напої, свідомо не сплативши їхню вартість на касі [1].

Отже, на сьогоднішній день в українському законодавстві є розмежування між військовим злочином «мародерство», що вчиняється на території бойових дій і суб'єктом якого є військовослужбовець та загальними злочинами, кваліфікуючими ознаками яких є вчинення в умовах воєнного стану. Внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України, на території нашої держави було введено і продовжено воєнний стан. Тяжкі обставини та умови, в яких опинилося суспільство свідчать про підвищений ступінь суспільної небезпеки злочинів, які вчиняються в умовах воєнного стану. Тому з метою запобігання зростанню рівня злочинності було посилено кримінальну відповідальність за мородерство та до статей Кримінального кодексу України щодо злочинів проти власності (крадіжка, грабіж, розбій, вимагання) було внесено зміни, які стосуються вчинення вищевказаних кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

Аналіз наявної судової практики свідчить, що часто руйнування, спричинені бойовими діями, полегшують вчинення особами злочинів, деякі обставини навіть підштовхують до їх вчинення, хоча в звичайних умовах особа їх би навряд скоювала. Тому оцінюючи шкоду, завдану конкретним правовідносинам, суди як і раніше, беруть до уваги обставини справи, особу винного і часто звільняють засуджених від виконання покарання у вигляді позбавлення волі, встановивши їм випробування із іспитовим терміном.

Список використаних джерел

1. Вирок Коростишівського районного суду Житомирської області від 09.06.2022 року по справі № 935/945/22. Єдиний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104711651 (дата звернення: 22.06.2022).
2. Вирок Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 07.04.2022 р. по справі № 183/2084/22. Єдиний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104598356 (дата звернення: 22.06.2022).
3. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 22.06.2022).
4. Конституція України: прийнята на п‘ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. – № 30. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96 %D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 22.06.2022).
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 16.06.2022).
6. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text (дата звернення: 20.06.2022).
7. Роз‘яснення щодо відповідальності за мародерство та інші злочини, скоєні під час воєнного стану. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-vidpovidalnosti-za-maroderstvo-ta-inshi-zlochini-skoyeni-pid-chas-voyennogo-stanu (дата звернення: 20.06.2022).

Єрьоменко Ярослав Сергійович
курсант 3 курсу факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ

Калякін Сергій Володимирович
викладач кафедри протидії кіберзлочинності факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ, ПОРТАЛІВ ТА СИСТЕМ НП УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

XXI сторіччя – час розвитку технологій, автоматизації процесів, роботизації та спрощення роботи для деяких професій шляхом застосування

сучасних гаджетів. Професія поліцейського завжди пов‘язана з ризиками, стресами та непередбачуваними ситуаціями, саме тому люди, які намагаються зберігати порядок у країні, в першу чергу потребують автоматизації процесів, які можуть відбуватися без участі людини, наприклад, збір статистики або інформації про потерпілих чи підозрюваних. Зараз, під час жорсткої війни, роль правоохоронних органів важко переоцінити, адже вони працюють понаднормово, майже без вихідних та перепочинку, проте завдяки інформаційним ресурсам та системам Національної поліції України їхня робота стає не набагато, але легша.

Отже, далі буде йти мова про систему «Інформаційний портал Національної поліції України», що регулярно використовується в роботі НП України. Відповідно до наказу МВС України від 03.08.2017 №676 «Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»» інформаційно-комунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – ІПНП) – сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення. Система ІПНП є функціональною підсистемою єдиної інформаційної системи МВС (далі – ЄІС МВС) [1]. Якщо сказати простою мовою, то ІПНП – це портал, де можна знайти інформацію майже про усе: про злочинців, про ДТП, про зниклих безвісти та інше.

ІПНП містить у собі багато підсистем, серед яких варто відзначити 3 основні:

Перша та одна з найголовніших підсистем – Інтегрована інформаційно-пошукова система органів внутрішніх справ України (далі ІІПС). Вона допомагає знайти інформацію про осіб, що є громадянами України, про іноземців та осіб без громадянства, про викрадені речі, про зброю, що перебуває у користуванні громадян та інше. До складу ІІПС входять ІП «Розшук», ІП «Річ», ІП «Втрачені документи», ІП «Угон», ІП «Мігрант» та багато інших. Саме ІІПС найчастіше застосовується в органах НП саме зараз, адже під час воєнного стану поліція повинна перевіряти документи у підозрілих осіб, а зазвичай у них немає з собою паспорта або інших паперів, що засвідчують особу. У цей момент і приходить на допомогу ІІПС.

Друга – система централізованого управління нарядами поліції «ЦУНАМІ». Система «ЦУНАМІ» – комплекс апаратних та програмних засобів, а також персоналу, призначений для управління силами та засобами органів внутрішніх справ України. Завдання: оптимізація роботи нарядів поліції, скорочення часу реагування нарядами поліції на звернення громадян та здійснення контролю за своєчасністю та якістю реагування нарядів поліції. Загалом система «ЦУНАМІ» значно спростила роботу патрульної поліції, а особливо під час воєнного стану, коли викликів поліції стало значно більше.

Третя – ДБД «Арсенал». Вона призначена для відомості щодо зброї, яка перебуває на озброєнні МВС, МО, МНС, АДПС, СБУ, ДПА, ДМС, ДДПВП та УДО. Наразі це одна з найголовніших баз даних, адже зараз, під час війни

багато зброї було введено в обіг, тому вона стає в нагоді доволі часто.

Крім цих, офіційно задокументованих інформаційних ресурсів, є ще багато допоміжних, наприклад, чат-боти в меседжері Телеграм. Зараз є декілька найкорисніших: чат-бот «Народний месник», чат-бот «Пошук дітей», чат-бот «#ДійПротиНасильства» та чат-бот «СтопНаркотик». Кожен з цих ботів направлений на найбільш швидке реагування правоохоронними органами на правопорушення. За допомогою боту «Народний месник» можна швидко повідомити про пересування ворожих військ та мітки на дорогах, які залишають поплічники армії РФ. Цей ресурс зарекомендував себе надзвичайно корисним, адже завдяки йому було виявлено надзвичайну кількість дорожніх міток. Через чат-бот «Пошук дітей» можна надіслати заяву про пропажу дитини. Начальник Управління ювенальної превенції НПУ Василь Богдан на своїй сторінці у Фейсбуці повідомив, що завдяки цьому боту було надіслано понад 120 звернень щодо зникнення маленьких українців [2].

Підсумовуючи, важливо зауважити, що інформаційні портали та системи значно допомагають роботі Національної поліції України, особливо зараз, під час воєнного стану. Найбільш використовувані: Інтегрована інформаційно-пошукова система органів внутрішніх справ України, система централізованого управління нарядами поліції «ЦУНАМІ», ДБД «Арсенал» та чат-бот «Народний месник».

Список використаних джерел

1. Про затвердження положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ МВС України від 03.08.2017 №676. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#Text

2. Через чатбот «Пошук дітей» у поліцію надійшло понад 120 звернень. URL: https://projectcentre.com.ua/через-чатбот-пошук-дітей-у-поліцію-надійшло-понад-120-звернень-181700.html

Єсімов Сергій Сергійович
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Публічна безпека як частина національної безпеки представляє систему суспільних відносин, безпосередньо пов‘язаних із захистом особи та суспільства від загроз, що походять від протиправних посягань, надзвичайних

ситуацій соціального, природного, техногенного характеру в умовах воєнного стану.

В умовах воєнного стану зростає роль органів Національної поліції у виявленні загроз публічній безпеці, протидії та профілактиці загроз, усуненні причин і умов, що їх породжують на місцевому рівні. Органи поліції забезпечують захищеність прав та інтересів громадян, які проживають на території відповідно до стандартів та вимог, встановлених законом.

Органи поліції вільні у виборі законних форм, заходів, засобів та методів забезпечення публічної безпеки на території обслуговування.

У системі Національної поліції особлива роль у вищезгаданій сфері належить дільничному офіцеру поліції. Це пояснюється тим, що дільничні офіцери поліції, на відміну від поліцейських інших підрозділів, виконують майже весь комплекс правоохоронних функцій, передбачених чинним законодавством.

Наприклад, патрульна служба поліції за низкою показників досягає певних результатів роботи із забезпечення публічної безпеки, зокрема, в умовах воєнного стану. Патрульна поліція здійснює цю діяльність за одним-двома основними напрямами, а дільничні офіцери поліції з більшості з них.

Кількість заходів, які виконуються дільничними офіцерами поліції, становить більшу частину від усього обсягу превентивної діяльності, що здійснюється іншими структурними підрозділами Національної поліції.

У масштабах країни основна частина превентивної роботи, спрямованої на попередження кримінальних та адміністративних правопорушень, які зазіхають на публічну безпеку й порядок, виконується дільничними офіцерами поліції.

Певного підвищення рівня забезпечення громадського порядку та публічної безпеки було досягнуто за допомогою здійснення дільничними офіцерами поліції індивідуальної профілактичної роботи. Індивідуальна профілактична робота з найбільш небезпечним контингентом осіб визнається одним із важливих напрямів правоохоронної діяльності поліції із захисту громадян від кримінальних правопорушень у вигляді їх попередження.

В умовах воєнного стану реалізація обговорюваного напряму діяльності дільничних офіцерів поліції сприяє запобіганню надзвичайним обставинам різного роду, які можуть виникнути внаслідок діяльності диверсійно-розвідувальних груп противника, різкому погіршенню криміногенної обстановки. Це позитивно впливає на підвищення ефективності забезпечення публічної безпеки.

Поряд із розглянутою функцією, для забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану важливе значення має здійснення посадовими особами служби дільничних офіцерів поліції прийому громадян та розгляду звернень населення. Реалізація цієї форми діяльності є однією з основних для дільничних офіцерів поліції. Це має особливе значення у правоохоронній сфері. Пояснюється це тим, що ця робота виконується дільничними офіцерами поліції безпосередньо на поліцейських дільницях за місцем проживання населення – у приміщеннях поліцейських станцій.

Дільничний офіцер поліції є першим і найдоступнішим представником влади, до якого населення може звернутися з будь-якою проблемою [1].

У разі виникнення або загрози виникнення надзвичайних обставин, пов‘язаних із воєнним станом, ця особливість дає можливість розгляду заяв, повідомлень та інших звернень населення у гранично короткі терміни. Це дозволяє швидко вжити відповідних невідкладних заходів з відновлення громадського порядку та публічної безпеки при отриманні відомостей про виникнення надзвичайних обставин.

Не менш значущим для забезпечення громадського порядку та публічної безпеки в умовах воєнного стану є здійснення дільничними офіцерами поліції профілактичних обходів поліцейських дільниць. Відповідно до вимог Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, під час щоденних обходів офіцери повинні відвідати всі розташовані на дільницях будівлі та об‘єкти, зустрітися з їхніми власниками. Слід відвідати всіх осіб, які проживають на адміністративних ділянках, які перебувають на профілактичних обліках, познайомитися з мешканцями квартир і будинків.

Це дозволяє оперативно виявити або отримати від громадян інформацію, що представляє інтерес для правоохоронних органів у частині попередження колабораціонізму, передачі інформації про військові об‘єкти, про рух залізничного та автомобільного транспорту у сфері військових перевезень.

Своєчасне виявлення таких факторів сприяє негайному залученню необхідних сил та засобів для локалізації та мінімізації небезпечних наслідків.

При проведенні профілактичних обходів на закріплених поліцейських дільницях дільничні офіцери поліції повинні приділяти особливу увагу отриманню від населення відомостей про осіб, які розповсюджують матеріали ворожої пропаганди.

Під час проведення профілактичних обходів дільничними офіцерами поліції вирішуються питання протидії таким надзвичайним обставинам, як терористична активність, які становлять безпосередню загрозу публічній безпеці.

Зауважимо, що авторами наукових праць наголошується на особливо важливому місці дільничних офіцерів поліції, яке вони займають серед інших співробітників поліції в частині протидії диверсійно-розвідувальній діяльності. Такий висновок вчені аргументують тим, що дільничні офіцери поліції є основною ланкою зв‘язку з населенням у системі правоохоронних органів, оскільки виконують весь спектр обов‘язків поліції у превентивній діяльності.

Дільничні офіцери поліції реалізовують передбачені Законом України «Про Національну поліцію» обов‘язки вживати заходів, спрямованих на [2]:

- оперативне виявлення фактів та осіб, схильних до скоєння правопорушень, спрямованих на підрив обороноздатності Збройних Сил (у тому числі під час профілактичних обходів адміністративних ділянок);
- попередження колабораціоністської діяльності (у тому числі через здійснення індивідуальної профілактичної роботи);
- припинення та розкриття протиправних діянь колабораціоністської та

диверсійно-розвідувальної спрямованості.

Значення виконання розглянутих функцій посадовими особами служби дільничних офіцерів поліції для охорони громадського порядку та публічної безпеки за наявності або загроз виникнення надзвичайних обставин в умовах воєнного стану зростає. Це пов‘язано з тим, що сьогодні це визнається однією з основних загроз публічній безпеці в державі. Тому попередження та припинення таких загроз є одним із пріоритетних напрямів забезпечення національної безпеки.

Згідно з Інструкцією з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, при проведенні профілактичних обходів закріплених поліцейських дільниць дільничні офіцери поліції звертають увагу на отримання інформації про зброю, що знаходиться на зберіганні у громадян, патрони до неї, роз‘яснюють положення Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [3].

Наслідком неможливості диференціації характеру загроз є об‘єктивна необхідність взаємодії поліції та населення у забезпеченні публічної безпеки, що здійснюється при сприянні органів місцевого самоврядування.

Забезпечення публічної безпеки органами місцевого самоврядування ускладняється тією обставиною, що на сьогоднішній день не повною мірою сформовано нормативно-правову базу цієї діяльності. Правотворча складова значно випереджає розвиток відповідної практики.

Відповідно до ст. 36 «Повноваження у галузі оборонної роботи» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» дільничні офіцери поліції беруть участь у організації призову на військову службу [4].

Враховуючи, що загрози безпеці мають комплексний характер, немає і не може бути чіткого розмежування загроз публічній безпеці, локалізація або усунення яких належить виключно до компетенції державних органів або до компетенції органів місцевого самоврядування. Інтереси місцевого самоврядування у сфері публічної безпеки пов‘язані з можливістю реалізації конкретних потреб населення у забезпеченні особистої та майнової безпеки.

Зазначене вимагає організації взаємодії дільничних офіцерів поліції з органами місцевого самоврядування. У Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції цей аспект не знайшов розширеного трактування, що вимагає внесення доповнень.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Tex

3. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022 р. № 2114-IX. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text

4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997

р. № 280/97-ВР. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-%D0%B2%D1%80/conv

Жукова Євгенія Олексіївна
докторант Міжрегіональної академії управління персоналом, кандидат юридичних наук

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Необхідність відсічі повномасштабній збройній російській агресії проти України загострила багато існуючих раніше у сфері публічного управління проблем. Однією з таких проблем є звільнення теорії права та національної управлінської практики від рудиментів радянської епохи, які обумовлювали викривлене розуміння співвідношення потреб особистості та держави у системі державного управління.

Протягом останнього десятиліття зростання громадської свідомості та соціальної відповідальності широких верств населення справило свій позитивний вплив на систему публічного адміністрування. Особливо це простежується у сфері надання адміністративних послуг, що почасти пов‘язано із процесами цифровізації всіх у всіх галузях економічної, політичної, соціальної та інших видів діяльності.

Важливим аспектом ефективності адміністративно-правового забезпечення є визначення сильних та слабких сторін правових новел та обраних концепцій правового регулювання різних сфер суспільних відносин. Слід сказати, що проблему ефективності пов'язують з соціальною цінністю права. Правова норма не існує в абстрактному середовищі сама по собі, вона завжди з'являється у суспільних відносинах і слугує цілі їх упорядкування для досягнення певного правового результату, який у правовій демократичній державі має базуватися на принципах верховенства права та пріоритету прав і свобод людини та громадянина [1, с. 134]. Досягнення цього результату свідчить про існування певного соціального ефекту від затвердження і застосування реалізації правової норми, і пов'язане з визначенням її ефективності.

На нашу думку, слід відрізняти ефективність правового забезпечення і ефективність правової норми. Право за своїм змістом значно ширше, ніж сукупність правових норм, і включає до своєї складної розгалуженої структури певні стратегії, доктрини, концепції, правові принципи та практику правореалізації. У сукупності цієї елементи характеризують систему правового забезпечення, окремим елементом якої є правова норма. Отже, ефективність правової норми є однією із складових ефективності правового

забезпечення. Однак ефективність правового забезпечення ширша за своїм змістом, ніж ефективність правових норм, які до нього входять.

Перед правовою наукою і практикою вже багато років стоїть проблема визначення ефективності як правового забезпечення в цілому, так і правових норм зокрема. Вказане обумовлює увагу до проблеми правового моніторингу, який уявляє собою спостереження за особливостями реалізації правових норм, правових актів та галузей законодавства в цілому. Слід сказати, що прийняттю підзаконних правових актів, які зачіпають права і свободи людини і громадянина, передує обговорення, за результатами якого органи публічного адміністрування узагальнюють отримані відгуки, пропозиції та зауваження і оприлюднюють звіти, в яких міститься вказана інформація.

У механізмі правового забезпечення діяльності публічних адміністрацій важливе місце займає громадський (неурядовий) контроль [2, с.194]. За умов дії правового режиму воєнного стану деякі нормотворчі процедури відбуваються у спрощеному порядку, а громадянська активність має певні обмеження. Отже, звичні для української політико-правової реальності інструменти коригування невдалих з точки зору громадськості правових новел (мітинги, блокування органів публічної влади тощо) нині не використовуються. Однак це не означає відсутності уваги громадськості до результатів нормотворення. Змінилися форми впливу на ефективність вказаного процесу: перевагу отримали експертні обговорення та публікації у засобах масової інформації.

Отже, визначення шляхів ефективності досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення має базуватися на залученні громадськості до оцінювання ефективності окремих правових норм для подальшого розвитку суспільних відносин, позбавлення від застарілих елементів правового регулювання, плідному та раціональному використанні досвіду демократичних держав, активному впровадженні новітніх інформаційних технологій та підвищенні прозорості процесів нормотворчості публічних адміністрацій.

Напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення основних видів публічного адміністрування включають: а) зміцнення та модифікацію відповідно до потреб часу системи систематичного громадського моніторингу якості нормотворчої діяльності; б) своєчасне очищення системи адміністративно-правового забезпечення від рудиментів радянської епохи, лакун та суперечностей законодавства; в) акумуляцію, аналіз та раціональне використання здобутків правової практики розвинених демократичних держав у сфері публічного адміністрування; г) цифровізацію процесів нормотворення та правозастосування; ґ) підвищення транспарентності реалізації кожного із видів публічного адміністрування (з урахуванням інформаційних обмежень відповідно до правового режиму воєнного часу).

Список використаних джерел

1. Ганьба О. Б. Окремі проблеми визначення ефективності правового регулювання та ефективності його механізму з урахуванням їх проявів у сфері

прикордонної безпеки України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Т. XXIV. С. 27–33.

2. Shopina, I, Kobets, M., Tarasov, S. (2021). Non-Governmental Control in the Sphere of National Security of Ukraine. *Advances in Economics, Business and Management Research,* volume 188, pp. 194-199. URL: https://dx.doi.org/10.2991/aebmr.k.210826.034.

Захарченко Андрій Миколайович
завідувач науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Бобкова Антоніна Григоріївна
головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану потребує докладання скоординованих зусиль багатьох суб‘єктів, наділених владними повноваженнями у правоохоронній, військовій, економічній та інших сферах життєдіяльності суспільства. Поряд із органами Національної поліції, військовим командуванням та військовими адміністраціями важлива роль у вирішенні відповідних питань належить органам місцевого самоврядування, які є найбільш наближеною до населення ланкою публічної влади.

На цей час деякі повноваження органів місцевого самоврядування, пов‘язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану, закріплено Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [1] та прийнятими на його виконання підзаконними нормативно-правовими актами. Разом з тим наразі положення цих нормативно-правових актів є недостатньо конкретизованими, і можливості органів місцевого самоврядування щодо участі в організації та здійсненні безпекових заходів в умовах воєнного стану не завжди використовуються достатньою мірою.

Окремі аспекти, що стосуються участі органів місцевого самоврядування у забезпеченні публічної безпеки і порядку, раніше розглядалися у наукових працях Р.С. Веприцького, В.О. Демиденка,

В.В. Кадали, В.А. Орлова, О.О. Панової та інших представників юридичної науки. Проте питання щодо надання зазначеним органам додаткових повноважень у цій сфері на період дії воєнного стану дотепер не одержало належної уваги науковців.

Наведене вище свідчить про актуальність заявленої тематики та доцільність її дослідження з метою обґрунтування відповідних пропозицій.

Визначаючи правові засади діяльності різних органів та організацій в умовах воєнного стану, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» уповноважує військове командування залучати органи місцевого самоврядування до запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Поряд із цим відповідно до пункту 1 ст. 4 Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» [2] Кабінетом Міністрів України затверджено План запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану в Україні, у якому до кола виконавців віднесено й органи місцевого самоврядування [3]. У комплексі заходів, передбачених цими документами, є й такі, що безпосередньо впливають на стан публічної безпеки і порядку. Зокрема, це стосується:

організації посиленої охорони та оборони важливих об‘єктів національної економіки та об‘єктів, що забезпечують життєдіяльність населення;

залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб правоохоронних органів;

запровадження комендантської години (заборони перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), встановлення спеціального режиму світломаскування;

встановлення особливого режиму в‘їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів;

заборони торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

проведення евакуації населення, якщо виникає загроза його життю або здоров‘ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення.

Крім того, 12 травня 2022 р. до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» внесено зміни стосовно надання додаткових повноважень сільським, селищним, міським головам. А саме, передбачено, що у період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення, з обов‘язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин, щодо:

1) звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку;

2) обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій. Обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій, здійснюється відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»;

3) демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об‘єктів оборонного і спеціального призначення, об‘єктів культурної спадщини та об‘єктів, на які поширюється дія Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»).

Також у період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення щодо:

1) передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;

2) створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

3) боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;

4) поводження з небезпечними відходами [4].

Зазначені новели законодавства загалом є обґрунтованими. Разом з тим потрібно констатувати, що формування нормативно-правової бази стосовно участі органів місцевого самоврядування у забезпечення правового режиму воєнного стану дещо відстає від потреб сьогодення, і поза законодавчою регламентацією залишається низка проблемних аспектів. Перелік додаткових повноважень органів місцевого самоврядування, зорієнтований на період дії воєнного часу, доцільно розширити та конкретизувати. При цьому серед повноважень, що пов‘язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану, варто передбачити такі, як:

прийняття рішень про передачу окремих об‘єктів комунальної власності у тимчасове безоплатне користування територіальних органів (підрозділів) Національної поліції або громадських формувань з охорони громадського порядку за умови використання таких об‘єктів для здійснення заходів правового режиму воєнного стану;

надання допомоги органам (підрозділам) Національної поліції у проведенні евакуації населення, якщо виникає загроза його життю, а також проведенні евакуації матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення;

участь в організаційному та матеріально-технічному забезпеченні

роботи контрольно-пропускних пунктів;

забезпечення залучення комунальних підприємств, установ організацій до оперативного задоволення потреб органів (підрозділів) Національної поліції на час дії воєнного стану;

сприяння за потреби проведенню евакуації (передислокації) органів (підрозділів) Національної поліції;

сприяння здійсненню контролю за додержанням комендантської години, а також спеціального режиму світломаскування.

Зазначені повноваження пропонується закріпити на рівні Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Поряд із цим на рівні підзаконних нормативно-правових актів та актів індивідуальної дії додаткової регламентації потребує питання стосовно порядку взаємодії органів місцевого самоврядування, органів (підрозділів) Національної поліції, військових адміністрацій та інших суб‘єктів, задіяних у забезпеченні правового режиму воєнного стану, в тому числі в частині вирішення питань, пов‘язаних з підтриманням публічної безпеки і правопорядку.

Реалізація вищенаведених пропозицій сприятиме більш ефективному вирішенню органами місцевого самоврядування нагальних завдань забезпечення публічної безпеки громад, з урахуванням специфіки воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. (Із змінами).

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. *Голос України.* 2022. 24 лютого.

3. Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 181-р. (Із змінами). *Офіційний веб-портал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 р. № 2259-IX. *Голос України.* 2022. 19 травня.

Зозуля Євген Вікторович
професор кафедри соціально-гуманітарних та загально-правових дисциплін, факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Міжнародне співробітництво є невід‘ємною складовою діяльності органів та підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ). Зазначена складова набула особливої актуальності в умовах триваючої збройної агресії російської федерації проти України, коли органи і підрозділи НПУ діють в умовах правового режиму воєнного стану. Згідно Указу Президента України органи і підрозділи НПУ, разом з Збройними Силами України, іншими правоохоронними органами, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування повинні запроваджувати та здійснювати передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [1].

В цьому контексті у сфері міжнародного співробітництва, серед достатньо широкого спектру його напрямів, особливо важливою є взаємодія органів НПУ з правоохоронними органами інших держав та міжнародними правоохоронними організаціями за такими напрямами як протидія екстремізму та тероризму, кіберзлочинності, співпраця з міжнародними правоохоронними органами у справі розслідування воєнних злочинів, які скоєні військовослужбовцями рф на території України.

За напрямом протидії кіберзлочинності в умовах правового режиму воєнного стану ключовим завданням кіберполіції є протидія російському ворогу в інформаційному просторі. В цьому контексті важливою формою міжнародної взаємодії є співпраця з кіберпідрозділами правоохоронних органів інших держав у сфері розробки інформаційних систем та рішень, які дозволяють поліпшити стан комунікації та покращують захист від хакерських атак із російської федерації. Крім того, приорітетним напрямом української кіберполіції є протидія шахрайству в Інтернеті. Відтак, коли в умовах воєнного стану до України надходять величезні обсяги гуманітарної допомоги надзвичайно важливим завданням є організація міжнародної взаємодії у протидії таким актуалізованим видам злочинності як псевдоблагодійність, пропозиції з оренди неіснуючого житла, фейкові пасажирські перевезення та продаж неіснуючих товарів, зокрема військової амуніції та спорядження.

Необхідно також зазначити, що, на жаль, кіберзлочинність в Україні протягом вже майже чотирьох місяців збройного протистояння з російським агресором невпинно зростає. Відтак, постала необхідність удосконалення

нормативно-правової бази у протидії кіберзлочинності. Позитивним є те, що законодавець оперативно вніс зміни до діючого законодавства які спрямовані на оптимізацію кримінального та кримінально-процесуального законодавства, удосконалення підстав та процесуальних механізмів притягнення до кримінальної відповідальності кіберзлочинців. Ці зміни знайшли свою реалізацію у положеннях законів, ухвалених Верховною Радою України, а саме таких як Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» від 15.03.2022 № 2137-IX та Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2149-IX [2-3].

Зокрема, Законом № 2137-IX від 15.03.2022 року внесено зміни до чинного КПК України, яким доповнено чинний КПК України ст. 245, в якій закріплено нову слідчу (розшукову) дію, а саме зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису. Дана слідча (розшукова) дія була закріплена з метою забезпечення повноти імплементації Конвенції про кіберзлочинність та щодо підвищення ефективності досудового розслідування за «гарячими слідами» та протидії кібератакам [4, с. 384].

У свою чергу Закон № 2149-IX від 24.03.2022 направлений на посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі шляхом оптимізації положень статей 361, 3611 Кримінального кодексу України.

Для досягнення вказаної мети статтю 361 Кримінального кодексу України викладено в новій редакції, яка диференціює кримінальну відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж залежно від спричинених наслідків.

Також частиною п‘ятою 5 статті 361 Кримінального кодексу України встановлено посилену кримінальну відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж, яке призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації, чи заподіяло значну шкоду або створило небезпеку тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків.

Окрім цього, передбачено посилення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 361 та 3611 Кримінального кодексу України [5]. Ухвалення вищезазначених нормативно-правових актів, безумовно, дозволить значно підвищити функціональні спроможності підрозділів кіберполіції, в тому числі і у сфері організації

міжнародного співробітництва за цим напрямом їх оперативно-службової діяльності.

В умовах правового режиму воєнного стану новітнім напрямком міжнародної взаємодії стала діяльність органів і підрозділів НПУ щодо співпраці з міжнародними правоохоронними органами, зокрема Міжнародним кримінальним судом (м. Гаага) (далі МКС), у справі розслідування воєнних злочинів, які скоєні військовослужбовцями рф на території України. Масштаби і серйозність цих злочинів є безпрецедентними в історії України, тому сьогодні вся правоохоронна система України постала перед складним завданням збирання доказів та розслідування міжнародних злочинів проти українського народу. В цій масштабній роботі саме органи НПУ розслідують 95 відсотків зазначеної категорії злочинів, фіксує, збирає доказову базу, яка в майбутньому ляже в основу кримінальних проваджень і вироків для військових рф, які робили ці воєнні злочини. Станом на кінець травня 2022 року органи НПУ розпочали майже 14 тисяч кримінальних проваджень за фактами злочинів, вчинених військовослужбовцями РФ та їх пособниками [6].

Очевидно, що ефективне розслідування таких злочинів вимагає відповідної компетенції слідчих, експертів. Саме тому наразі важливим є організація міжнародного співробітництва з метою залучення до цього процесу міжнародних фахівців та іноземних експертів, які мають досвід при документуванні та розслідуванні воєнних злочинів, злочинів проти людяності та злочину геноциду. На сьогодні, після рішення Офісу прокурора МКС про початок повноцінного розслідування від 2 березня 2022 року слідчі МКС прибули до України для проведення розслідування міжнародних злочинів разом із українськими колегами. Таким чином, міжнародна співпраця представників МКС та правоохоронних органів України уже розпочалася [7].

В той же час організація повноцінної та ефективної діяльності роботи міжнародних слідчиз та прокурорів на території України, встановлення належного рівня співпраці з органами прокураткри, НПУ потребує внесення необхідних змін до чинного законодавства пов’язаних з допуском МКС до роботи в Україні, а також покращення взаємодії правоохоронних органів, Збройних Сил України при документуванні та розслідуванні цих злочинів.

При цьому необхідно зазначити, що законодавець вже здійснив перші суттєві кроки на цьому шляху. Зокрема, Верховною Радою України був ухвалений Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» від третього травня 20022 року. Законом визначаються обсяг і порядок співробітництва з Міжнародним кримінальним судом, зокрема: центральні органи України щодо співробітництва; консультації із судом; передання кримінального провадження в рамках співробітництва; виконання прохання МКС про надання допомоги; забезпечення збереження доказів; виконання Міжнародним кримінальним судом функцій на території України; тимчасова передача особи суду для проведення процесуальних дій; особливості затримання осіб, які розшукуються МКС або стосовно яких надійшло

прохання про тимчасовий арешт або про арешт і передачу; застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на прохання МКС про тимчасовий арешт.

Крім того серед інших форм міжнародної взаємодії на цьому напрямку необхідно виокремити участь органів НПУ в організації діяльності національних платформ фіксації та розслідування злочинів російської федерації проти цивільного населення України. Зокрема, в Україні діє цілодобова «гаряча лінія» Національної поліції України для родичів загиблих українців внаслідок військових дій рф. За телефоном встановленим телефоном оператори готові надати необхідну консультацію та роз‘яснення щодо процедури поховання загиблих. Можна також звертатись на цю телефонну лінію щодо зниклих безвісти. Крім того Міністерство внутрішніх справ та Google оцифровують зруйновані армією рф українські міста. Інформацію про цей механізм можна отримати за посиланням, яке надається на сайті Комітету з прав людини Верховної Ради України [8].

Таким чином, організація належного рівня міжнародної взаємодії, визначення дієвих та актуальних форм міжнародного співробітництва, дозволяє органам та підрозділам НПУ вирішувати складні, але надзвичайно важливі завдання згідно із призначенням та специфікою діяльності що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення 20.06.2022).

2. «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам»: Закон України від 15.03.2022 № 2137-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222137?an=1(дата звернення 20.06.2022).

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: ЗаконУкраїни від 24.03.2022 № 2149-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222149?bl=&_ga=2.233473950.1029443636.1655723767-2139861551.1654774012 (дата звернення 20.06.2022).

4. Соцький А.М. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 384-386

5. Інформація Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/221309.html (дата звернення 20.06.2022).

6. У Нацполіції прозвітували про злочини і кримінальні справи за час

воєнного стану. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-politsiya-viyna-spravy/31870345.html (дата звернення 20.06.2022).
7. Віталія Лебідь. Яким має бути спеціальне правосуддя для злочинів проти українського народу. Закон і бізнес. URL: https://zib.com.ua/ua/151148.html (дата звернення 20.06.2022).
8. Інформація Комітету з прав людини Верховної ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/222106.html (дата звернення 20.06.2022).

Іващенко Віта Олександрівна
професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДТРИМАННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

До завдань Національної поліції України віднесено надання поліцейських послуг, зокрема у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку (п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію») [1]. При цьому до виконання зазначеного завдання може бути залучена громадськість. Розширення участі громадян та їх об‘єднань у забезпеченні публічної безпеки та порядку має важливе значення як у напряму запобігання та протидії злочинності, так і сприяє прозорості діяльності поліції. Особливої актуальності участь громадськості у забезпеченні публічної безпеки і порядку набула після введення в Україні воєнного стану у зв‘язку з військовою агресією Російської Федерації. Тому розглянемо особливості правового регулювання цього питання.

Розпочнемо з положень Основного Закону. Відповідно до ч. 1 ст. 36 Конституції України громадяни мають право на свободу об‘єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров‘я населення або захисту прав і свобод інших людей. Крім того, ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об‘єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Усі об‘єднання громадян рівні перед законом (ч.ч. 4, 5 ст. 36). Заборона діяльності об‘єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку (ч. 4 ст. 37). В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень (ч. 2 ст. 64) [2].

Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р. [3] закріпив, що громадяни мають право створювати громадські об‘єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров‘я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин (ч. 1 ст. 1).

Крім того, в ч. 2 ст. 1 Закону встановлено, що громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути створені на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння Національній поліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо.

Такі громадські формування можуть створюватись за місцем роботи, навчання або проживання громадян у складі не менше ніж 10 осіб. Рішення приймається на зборах (конференціях) громадян. Діють формування на підставі положення (статуту) та підлягають державній реєстрації.

Звернемо увагу на вимоги щодо членства у громадських формуваннях з охорони громадського порядку і державного кордону. По-перше, наявність громадянства України. По-друге, досягнення 18-річного віку. По-третє, наявність бажання брати участь у зміцненні правопорядку і в охороні державного кордону. По-четверте, здатність за діловими, моральними якостями і станом здоров‘я виконувати взяті на себе зобов‘язання. Також потрібно пройти відповідну правову та спеціальну підготовку в органах Національної поліції, підрозділах Державної прикордонної служби України і одержати в органі місцевого самоврядування посвідчення члена громадського формування і нарукавну пов‘язку.

Є також окремі обмеження щодо можливості членства у зазначених формуваннях. Мова йде про осіб, які порушують громадський порядок, мають судимість, раніше були засуджені за умисні кримінальні правопорушення, хворі на хронічний алкоголізм і наркоманію, визнані судом недієздатними чи обмежено дієздатними.

Зупинимось на окремих завданнях громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону. Вони систематизовані відповідно до сфер охорони громадського порядку, державного кордону та у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Серед завдань у сфері охорони громадського порядку: надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним і кримінальним правопорушенням; інформування органів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, кримінальні правопорушення, місця концентрації злочинних угруповань; сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті кримінальних правопорушень, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті

інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від кримінально протиправних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх.

У Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» також закріплені права і обов‘язки членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, особливості застосування ними заходів фізичного впливу і спеціальних засобів, їх соціальний захист, питання контролю і нагляду за додержанням громадськими формуваннями законодавства.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. передбачено можливість військового командування разом з військовими адміністраціями самостійно або із залученням органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування порушувати питання про заборону діяльності громадських об‘єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров‘я населення (п. 9 ч. 1 ст. 8) [4].

Досить актуальним на сьогодні залишається залучення громадян до національного спротиву. Згідно із Законом України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 р. до завдань територіальної оборони віднесено, зокрема участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах (п. 9 ч. 3 ст. 3) [5].

Крім розглянутого, згідно зі згаданим вище Законом України «Про Національну поліцію» діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об‘єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб (ч. 1 ст. 11). Також зазначений законодавчий акт містить положення щодо громадського контролю за діяльністю поліції. Зауважимо, що під час дії воєнного стану положення щодо звіту про поліцейську діяльність, прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції, взаємодії між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування, залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських не здійснюються. У той же час, обмеження не стосуються спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань.

З урахуванням викладених лише окремих аспектів правового регулювання участі громадськості у підтриманні публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану в Україні можна зробити деякі висновки. По-перше, в Україні створена спеціальна правова база щодо участі громадян в охороні громадського порядку і державного кордону, а також законодавчо закріплене право на свободу об‘єднання у громадські організації для здійснення та

захисту прав і свобод. По-друге, право на свободу об‘єднання у громадські організації належить в Україні до конституційних прав людини і громадянина. По-третє, в надзвичайно складних сучасних умовах для української держави питання участі громадськості у підтриманні публічної безпеки і порядку постало особливо гостро, що пояснюється необхідністю відбиття російської агресії, в ході якої потрібно забезпечувати конституційні права громадян, а положення законодавства не завжди застосовуються та є можливість виконати. По-четверте, вдосконалення потребує саме законодавство щодо участі громадськості у підтриманні публічної безпеки і порядку, яке в деяких аспектах є застарілим і таким, що не завжди узгоджене з умовами правового режиму воєнного стану. Але, безумовно, взаємодія Національної поліції з громадськістю є важливим напрямом забезпечення ефективної поліцейської діяльності, сприяє зростанню довіри громадян до правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

2. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України.* URL: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

3. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон від 22 черв. 2000 р. № № 1835-III. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text.

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

5. Про основи національного спротиву: Закон від 16 лип. 2021 р. № 1702-IX. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n2.

Кадала Віталій Віталійович
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ НОВАЦІЙ: ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА, СУБ’ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ВОЄННИЙ СТАН

Останнім часом активізувалися питання публічної безпеки та порядку з позиції діяльності суб‘єктів господарювання незалежно від сфери їх бізнесу. Беззаперечним є той факт, що головним чинником негативного впливу на

діяльність суб‘єктів господарювання стало розв‘язання воєнних дій російською федерацією проти України. У зв‘язку з цим законодавець прийняв рішення осучаснити ряд законодавчих положень, котрі не лише торкаються діяльності суб‘єктів господарювання, а й надають можливість активізувати публічну безпеку і порядок в умовах воєнного стану.

Нагадаємо, у більшості випадків науковці пропонують розуміти публічну (громадську) безпеку як складне суспільне явище, яке передбачає не тільки певний стан громадського порядку та його захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз, а й захищеність від джерел небезпеки природного або штучного характеру. У нашому випадку саме воєнні дії в країні і виступають джерелом небезпеки штучного характеру. Постало питання захисту від воєнної загрози не лише фізичних осіб, а й суб‘єктів господарювання, котрі здатні забезпечити дієвість як економічної системи країни, так і забезпечити життєдіяльність тих же фізичних осіб.

Доцільно зауважити, що питання публічної безпеки і порядку не є новим, проте особливо загострилося в період воєнних дій в Україні. Серед науковців, які досліджували проблеми публічної безпеки і порядку з різних позицій варто відзначити О.В. Батраченко [1], С.Ю. Жила [2], О.О. Сердюк, К.Л. Бугайчук та І.В. Щербакова [3], О.М. Ільницький [4], Н.В. Бобро та І.В. Щербакова [5], В.Г. Фатхутдінов [6] та інші. У своїх дослідженнях науковці надають різні позиції впливу публічної безпеки і порядку на життєздатність суспільства, визначають рольовий аспект фізичних та юридичних осіб щодо їх взаємодії з представниками різних органів у питаннях публічної безпеки і дотримання порядку, проте одноголосно стверджують, що нормативно-законодавче забезпечення потребує оновлення та осучаснення з позиції ситуацій, які несуть загрозу в період сьогодення.

Ми вважаємо, що в умовах воєнного стану пильної уваги потребує питання безпеки діяльності суб‘єктів господарювання, яке частково може бути вирішено через дієві законодавчі інновації, направлені не лише на захист їх діяльності, а й на створення більш сприятливих умов ведення бізнесу.

Справедливим буде відзначити, що при вирішенні поставленої проблеми доволі активну позицію зайняв законодавець, котрий розробив та затвердив ряд правових документів, які містили певні пільгові умови для діяльності суб‘єктів господарювання в умовах воєнного стану. Так, з позиції юридичних осіб Постановою КМУ від 18.03.2022 №314 [7] законодавець розкриває деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану, а 03.05.2022 року Постановою КМУ № 535 [8] вносить зміни з метою покращення умов діяльності підприємців.

Слід зазначити, що відповідно до п. 1 Постанова КМУ № 314 [7] у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб‘єктами господарювання на підставі подання до Міністерства економіки декларації про провадження господарської діяльності. При цьому, законодавець застерігає «...крім видів господарської діяльності згідно з переліком видів господарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі подання декларації в умовах воєнного стану».

Після внесення змін Постановою КМУ № 535 [8] законодавець наводить ряд вимог:

по-перше, органи ліцензування, дозвільні органи та суб‘єкти надання публічних (електронних публічних) послуг на своїх офіційних веб-сайтах розміщують переліки поданих декларацій;

по-друге, у переліку поданих декларацій суб‘єкт господарювання зобов‘язаний надати інформацію про організаційно-правову форму та повне і скорочене найменування;

по-третє, суб‘єкт господарювання вказує вид господарської діяльності та в місце її провадження, строки дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру автоматично продовжуються на період воєнного стану та три місяці з дня його припинення чи скасування.

Наступним етапом стало прийняття Постанови КМУ від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» [9], у відповідності з якою законодавець заборонив проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) в контексті діяльності суб‘єктів господарювання. Проте, Постановою КМУ від 13.05.2022 № 573 [10] вносить зміни та звертає увагу на те, що «...протягом періоду воєнного стану позапланові заходи державного нагляду (контролю) (позапланові невиїзні перевірки) за дотриманням суб‘єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов, здійснюються за рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров‘я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави». Отже, до завершення дії воєнного стану в Україні припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) в усіх сферах господарської діяльності, окрім вищезазначеної сфери.

Необхідно також підкреслити, що згідно з пунктом 2 Постанови КМУ від 13.03.2022 № 303 [9] протягом періоду воєнного стану дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в окремих сферах, зокрема щодо запобігання неконтрольованому зростанню цін на товари, які мають істотну соціальну значущість, виключно на підставі рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері, за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров‘я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави. Виходячи з цього, законодавець рішення щодо доцільності здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в окремих сферах включив до компетенції центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері.

На основі вищевикладеного варто зробити висновок, що на даний час в умовах воєнного стану в Україні актуальним для вирішення залишається

питання розробки більш дієвих правових норм, котрі у сукупності створять не лише умови для діяльності господарюючих суб‘єктів, а, перш за все, сприятимуть захищеності їх діяльності в специфічних військових умовах.

Список використаних джерел

1. Батраченко О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : автореферат ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми: СумДУ, 2017. 20 с.
2. Жила С.Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної поліції: автореф. дис канд. юрид. наук: 12.00.07. Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2016. 20 с.
3. Безпека та довіра 2021 : монографія / [Сердюк О. О., Бугайчук К. Л., Щербакова І. В. та ін.; за заг. ред. Сокуренка В. В.] ; Харків : ХНУВС, 2021. 184 с.
4. Ільницький О.М. Організаційно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2015. 20 с.
5. Публічна безпека та довіра до правоохоронних органів 2020 : монографія / [Сердюк О. О., Бобро Н. В., Щербакова І. В. та ін.]; Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 346 с.
6. Фатхутдінов В.Г. Адміністративно-правове забезпечення громадської безпеки України: дис. … док. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». МВС України, НАВС. К.: 2017. 440 с.
7. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 18.03.2022 №314. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text
8. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 р. № 314: Постанова КМУ від 03.05.2022 № 535. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/535-2022-п
9. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану :Постанова КМУ від 13.03.2022 № 303. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-п#Text
10. Про внесення змін до постанов КМУ від 13 березня 2022 р. № 303 і від 26 квітня 2022 р. № 481: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.2022 № 573. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2022-п

Казанчук Ірина Дмитрівна
доцент кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ І ГРОМАДСЬКОСТІ В СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан. З цього моменту перед органами (підрозділами) Національної поліції України окрім підтримання правопорядку в регіонах країни постало ще одне дуже важливе завдання – забезпечення безпеки громадян під час пожеж, швидке та всебічне надання допомоги тим, хто цього особливо потребує у складний для країни і суспільства час. Для прикладу, працівники ДСНС та підрозділів поліції Харківського гарнізону щодня вживають комплекс заходів для створення безпекового простору на території регіону та допомагають населенню долати важкі наслідки воєнного часу. Зокрема поліцейські відділів поліції міста Харкова відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» надають невідкладну домедичну і медичну допомогу особам, які постраждали внаслідок воєнних дій, а також особам, які опинилися в безпорадному стані під час пожеж під час бомбардувань житлових будівель в місті Харкові та області [1, с. 32].

Слід зазначити, що для виконання поставлених завдань весь особовий склад Національної поліції України працює в посиленому режимі. В регіонах збільшено кількість вуличних патрулів, забезпечено охорону громадського порядку на соціально важливих об‘єктах, в тому числі на станціях харківського та київського метрополітенів. Також поліцейські здійснюють правоохоронні функції на блок постах. За таких умов були внесені Верховною Радою України відповідні зміни і доповнення до ст.ст. 23, 24 Закону України «Про Національну поліцію» в питанні розширення основних та додаткових повноважень поліції. Так, у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на всій території України тощо [2]. Втім, обрання європейської моделі функціонування органів Національної поліції визначили пріоритетність принципу тісної взаємодії і співпраці на засадах партнерства [2]. Звісно, без співпраці з громадськими інституціями не можливо правоохоронцям належним чином виконати важливу функцію держави – захист прав людини в сфері охорони публічного порядку та забезпеченні екологічної безпеки. І у цьому напрямку потрібно багато зробити в удосконаленні правових засад та

форм взаємодії поліції з різними колами громадськості в природоохоронній сфері.

Багаторічна практика органів поліції європейських країн показала, що одним із найважливіших інструментів поліцейської діяльності є взаємодія з громадськістю. Разом з тим, партнерство між поліцією і населенням, може бути успішним лише за умови довіри з обох сторін. На сьогодення однією із найпоширеніших моделей партнерської взаємодії поліції і громадянського суспільства у світі є модель «Community Policing» [3, с. 85]. Внаслідок чого, стає цілком зрозумілим доцільність аналізу і впровадження провідного досвіду природоохоронної діяльності поліцейських структур, насамперед, Німеччини Великобританії та Польщі, урахування його в процесі удосконалення діяльності правоохоронних органів України в сфері охорони природного середовища.

Слід відзначити, що європейська модель взаємовідносин поліції і громадянського суспільства включає в себе відносини на загальнодержавному, індивідуальному, локальному (місцевому) рівнях [3, с. 91]. У межах такої моделі поліція взаємодіє із законослухняними громадянами, які мають належний рівень правосвідомості і правової культури, внаслідок чого вони налаштовані на допомогу у забезпеченні екологічного правопорядку у державі. Однією із найрозповсюдженіших форм взаємодії громадянського суспільства і поліції у сучасних державах, є сумісна діяльність поліції і добровільних громадських формувань. До числа такого роду добровільних громадських формувань слід віднести: створені у Німеччині «добровільні поліцейські служби», «Варти безпеки», «Добровільний поліцейський резерв» [4, с. 88]. Аналіз особливостей формування і функціонування добровільних громадських формувань дає підстави стверджувати, що вони є альтернативною для правоохоронної системи контрольованою формою громадських об‘єднань, які скеровано у межах права створюються і функціонують у суспільстві. Крім того, такі добровільні громадські формування є своєрідним «важливим добровільним внеском громадськості як у підвищення громадської активності, так й у покращання правоохоронної функції держави» [5, с. 127]. З одного боку, такі громадські формування сприяють активній участі громадськості у забезпеченні екологічної безпеки та правопорядку в цілому, а з іншого – активізують роль пересічних громадян із пасивних спостерігачів за поліцейською діяльністю в активних учасників правозахисного процесу. Таким чином, добровільна поліцейська служба згідно з п. 3 ст. 1 закону Баден-Вюртемберга «Про добровільну поліцейську службу» входить до складу поліцейської виконавчої служби та підпорядковується поліції Штудгарта і територіальним органам поліції [4, с. 87]. Ця поліцейська служба у Баден-Вюртемберзі та Гессені шляхом патрулювання, своєчасного надання інформації про протиправні дії та надзвичайні події, у тому числі природнього характеру, допомоги поліції Німеччини в забезпеченні прав і свобод громадян. Діяльність добровільної поліцейської служби сприяє вихованню соціально активної правомірної поведінки членів суспільства, обумовлює бажання громадськості сприяти

діяльності поліції, та власними активними діями впливати на рівень екологічної безпеки та правопорядку у своїй місцевості. Громадським формуванням, яке покликане забезпечити участь населення в охороні безпеки і правопорядку в Баварії є «варта безпеки». Згідно з законом «Про варту безпеки у Баварії» територіальна громада має право за власною ініціативою створити громадське об‘єднання «варта безпеки». Основною метою діяльності громадського об‘єднання є сприяння поліції у виконанні нею завдань [5, с. 128].

У Польщі територіальним громадам на нормативно-правовому рівні надано право засновувати групи самооборони. Такого роду об‘єднання прийнято називати «громадська сторожа». Характерною особливістю для організації форми сумісної діяльності польської поліції із громадською сторожею є право Рад міст самостійно визначати організаційно-правові засади діяльності такого об‘єднання, умови фінансового забезпечення, форми контролю, а також засади співпраці з територіальними органами поліції і міською сторожею. Враховуючи специфічність місцевих умов, Ради міст у Польщі на правовому рівні можуть вирішувати питання, які пов‘язані з організацією та проведенням спільних патрулів міською сторожею та територіальними органами поліції, визначати способи і форми зв‘язку членів сторожі з дільничними офіцерами поліції, встановлювати правила передачі інформації про правопорушення, а також порядок організації взаємозв‘язку «громадського патруля» зі структурними територіальними органами поліції. Як бачимо, пріоритетною формою взаємодії правоохоронних органів і громадянського суспільства в країнах Європи є співпраця структурних підрозділів поліції із громадськими об‘єднаннями.

Глибокий аналіз досвіду поліції Франції і Великої Британії щодо участі населення в природоохоронній діяльності, вказують на те, що майже половина справ щодо попередження і розкриття правопорушень в сфері природоохорони стала можливою внаслідок сприяння громадян у виявлені порушників або наданні інформації, яка привела до ідентифікації правопорушника [6, с. 301]. Таке положення пояснюється не лише систематичною роботою поліції з населенням, але й активним інформаційно-пропагандистським впливом на свідомість населення, уважним ставленням до прав громадян. У Великобританії поліцією на сьогодні розроблено два критерії оцінки довіри населення. Перший критерій оцінки базується на дослідженні заяв і повідомлень громадян, які безпосередньо звертаються до поліції за допомогою. Другий критерій пов‘язаний з вивченням досвіду постійних контактів глав поліцейських дільниць з різними верствами населення не тільки з питань охорони навколишнього природного середовища, але й особистого характеру. Оскільки ці критерії оцінки кореспондуються зі специфічними обов‘язками поліцейських, вони частково вказують на те, які засоби чи форми взаємодії необхідно обрати, щоб така взаємодія в природоохоронній сфері оцінювалась позитивна і була набагато ефективнішою. Окрім цього, результати оцінки використовуються для надання можливості главам поліцейських дільниць персонально відповідати за показники рівня

злочинності, оцінки стану охорони навколишнього природного середовища та чисельності правопорушників в регіоні. З цього приводу показовою є статистика роботи поліцейського управління «Долина Темзи» Великобританії. За десять років відсоток потерпілих, вдоволених діями поліції з захисту прав громадян в країні та поновлення порушених екологічних прав становив 74-80%, у тому числі, дії поліції із розкриття злочинів, пов‘язаних з незаконним використанням природних ресурсів, позитивно оцінили 90% опитаних [6, с. 302].

Проте діяльність з охорони навколишнього природного середовища в Україні не повинна базуватися виключно на використанні закордонного досвіду. Для його упровадження здебільшого потрібен диференційований підхід і системне прогнозування наслідків. Слід враховувати і те, що оцінка поліцейської діяльності не може бути тільки підбиттям результатів зробленої роботи. Діяльність органів поліції повинна бути спрямована також на соціальне обслуговування населення в природоохоронній сфері.

На підставі зазначеного можна стверджувати, що важливим чинником ефективності дій з охорони навколишнього природного середовища в Україні є:

1) всебічне впровадження провідного досвіду природоохоронної діяльності поліції європейських країн в діяльність органів Національної поліції України, використання успішних міжнародних практик, інноваційних інструментів і сприяння реалізації спільних проектів поліцейської діяльності;

2) необхідність соціального підходу до механізму взаємодії поліції з громадськістю та вироблення комплексу спільних дій у сфері природоохорони. Подібні партнерські відносини можна визначити як «взаємний зворотний зв‘язок», тісна співпраця з територіальними громадами і суспільством у цілому, який проявляється, з одного боку, у включенні громади у правоохоронну діяльність, як мінімум у формі встановлення її пріоритетів, з іншого боку, – у відповіді поліції на конкретні місцеві проблеми, пов‘язані зі станом природоохорони та захисту права громадян на сприятливе довкілля;

3) удосконалення форм цивільного контролю за діяльністю поліції в природоохоронній сфері, і насамперед за результатами роботи водної поліції;

4) відкритість і прозорість процесу підготовки й прийняття публічних рішень з питань забезпечення екологічної безпеки, а також максимальне використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності поліції.

Список використаних джерел

1. Гусаров С.М. Сучасний стан побудови організаційної структури Національної поліції України. *Проблеми сучасної поліцеїстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 квіт. 2022 р.) / МВС України, Хар-ків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2022. С. 32-37.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 24.03.2022. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/580-19?lang=en

3. Пендюра М. М., Старицька О. О. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. К. : ФОП Маслаков, 2020. 276 с.

4. Gesetz über Sicherheitswacht in Bayern (Sicherheitswachtgesetz – SWG) vom 28. April 1997. *Gesetz – und Verordnungsblatt*. 1997. S. 86-89.

5. Проневич О.С. Організаційно-правові засади участі населення у здійснення поліцейської діяльності: досвід Німеччини та Польщі. *Вісник ХНУВС*. 2012. № 1(56). С. 125-133.

6. Kazanchuk I.D. Analysis of the international experience of the administrative activities of the police in the field of environmental protection: prospects for implementation in Ukraine. *MODERN SCIENCE, PRACTICE, SOCIETY*. Abstracts of XVIII International Scientific and Practical Conference (25-26 May 2020). Boston, USA 2020. Pp. 300-304.

Калаченкова Катерина Олександрівна
доцент кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА

Події 2014 року, які розгорнулись на Сході України, надали поштовху для розвитку волонтерства як суспільного інституту, а завдяки ефективній реалізації людського потенціалу – перетворенню волонтерських ініціатив на інститути громадянського суспільства. Проте повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року завдало удару по громадському сектору та відповідно має стати новим викликом державно-громадянському партнерству.

Наразі важливими питаннями, окрім безпеки України та збереження української державності, є підтримка системи публічного управління та місцевого самоврядування на належному функціональному рівні задля вирішення таких питань, як: надання гуманітарної допомоги, облік та фінансова підтримка вимушених переселенців, підтримка бізнесу, промисловості, освіти, охорони здоров‘я тощо. Частина вирішення цих питань була взята на себе громадськими організаціями, підприємствами, благодійними фондами, волонтерами, проте залишаються актуальними питання функціональної взаємодії держави та громадянського суспільства. Основними принципами взаємодії держави та громадянського суспільства мають бути самоорганізація, саморегуляція, взаємоінтеграція, особливо в умовах воєнного стану.

Сьогодні громадське суспільство характеризується високим ступенем

здатності до самоорганізації та пошуку інноваційних способів співпраці з органами державної влади, бізнесом, міжнародними громадськими організаціями та самофінансування визначених завдань, для чого широко використовуються сучасні комунікації, ЗМІ, інтернет-платформи, соціальні мережі, особисті та професійні зв‘язки. Звітування про результати роботи перед суспільством відбувається через публікацію фото, відео-матеріалів у мережі Інтернет. Крім того, інтенсивно розвиваються Інтернет-платформи для взаємодії громадян і органів публічної влади з життєво важливих питань, наприклад чат-боти у месенджері Telegram: @stop_russian_war_bot, на який можна надсилати дані про позиції і техніку окупантів; @Traitor_Search_bot, на який можна надсилати дані про позиції і техніку окупантів; @StopOverpriceBot, який створено Бюро економічної безпеки задля того, щоб виявляти випадки необґрунтованого завищення цін під час воєнного стану (бот орієнтовано на випадки завищення цін на товари повсякденного вжитку, послуги або житло для переселенців); @RobotaVZakarpattiBot, який розробила ОВА для накопичення, систематизації та аналізу даних щодо потенційних роботодавців і працівників з числа внутрішньо переміщених осіб; @robotaua_now_bot, запущений сайтом з працевлаштування robota.ua, для полегшення пошуку вакансій в Україні та за кордоном тощо.

В умовах розвитку діджиталізації доречною є ідея створити державний мобільний застосунок (або адаптувати функціонал вже існуючого мобільного застосунку «ДІЯ») з системою зворотного зв‘язку за посередництвом якого громадяни, що мають можливість здійснити фіксацію, могли б надсилати фотографічні зображення місцевості з геолокацією (зроблені через Photo Map, SurveyCam) [1, с. 26].

Громадянське суспільство і держава – це дві взаємодіючі частини єдиної суспільної системи, які у своєму розвитку взаємообумовлюють одне одного. Якісні зміни в структурі та зрілості громадянського суспільства неминуче детермінують зміни у формі та змісті політики держави, зокрема в системі публічного управління та адміністрування. В умовах війни цей зв‘язок значно посилюється. Розвиток громадянського суспільства не зупиняється, і суттєво впливає на удосконалення інститутів публічної влади. З урахуванням великого ступеня самоорганізації та спроможності громадянського суспільства в умовах воєнного стану, слід створити всі можливі умови для розкриття його потенціалу.

Підвищення ефективності взаємовідносин між органами влади і громадськістю можливо за умов:

- розширення співпраці та комунікацій публічної влади, бізнесу і громадянського суспільства через перегляд інституційних рамок соціального діалогу на законодавчому рівні;

- створення центрів допомоги з українськими фахівцями: психологами, юристами, медиками, перекладачами (у тому числі з числа біженців) на волонтерських засадах та з використанням цифрових технологій задля налагодження взаємодії українських переселенців/біженців із зарубіжними й вітчизняними органами публічної влади та публічними організаціями;

- підтримка Інтернет-платформ для постійної взаємодії громадян і органів публічної влади для вирішення важливих питань як в умовах воєнного стану, так і в поствоєнний період.

Список використаних джерел

1. Васильєв М.А., Ковтун О.А. Організаційні аспекти фіксації фактів заподіяння шкоди грунтовому покриву України у зв‘язку зі збройною агресією російської федерації. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф.: у трьох томах. (Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.). Київ: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 25-29. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t2.pdf.

Карпенко Артем Валерійович
здобувач магістратури Криворізького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Котковський Володимир Станіславович**
завідувач кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін Криворізького факультету Національного університету «Одеська юридична академія», доктор економічних наук, доцент

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах воєнного стану в Україні постає проблема захисту прав та свобод людини та громадянина у сфері охорони прав власності. Отже, протиправні посягання на власність негативно впливають на соціальні і економічні процеси, що відбуваються в державі, несприятливо впливають на загальний стан злочинності, виступають однією з детермінантів, які здатні перешкоджати зростанню матеріального добробуту громадян України і розвитку української економіки в цілому. У зв‘язку з цим, «на сучасному етапі вкрай необхідно вирішення теоретичних проблем кримінально-правової охорони власності в Україні, що буде сприяти як удосконаленню національного законодавства щодо всебічного захисту власності кримінально-правовими засобами, так і підвищенню ефективності правозастосовної практики у цій сфері» [1].

Серед українських вчених дослідженням питань кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності в порівняльному аспекті займалися такі вчені, як Н.О. Антонюк, С.В. Дьоменко, О.М. Плютіна, М.І. Хавронюк та ін.

Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти,

користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об‘єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об‘єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану [2].

Актуальність запобігання кримінальним правопорушенням проти власності пояснюється їх особливою суспільною небезпекою та великою матеріальною шкодою. У ч. 1 ст. 193 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачається відповідальність за незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність [3]. Майно, що має художню цінність – це твори мистецтва, що відтворюють дійсність у творчих образах. До них належать твори художників: картини, малюнки, портрети, фрески, гравюри, естампи, літографії; інші твори: кіно, фото, відеоматеріали, скульптурні, аудіовізуальні твори, унікальні і рідкісні музичні інструменти тощо. Майно, що має культурну цінність – це предмети, що відображають досягнення людства в духовних, інтелектуальних, культурних, виробничих відносинах. Це, наприклад: твори прикладного мистецтва; предмети культового призначення (зокрема ікони); вироби традиційних художніх народних промислів; стародавні книги; вироби, що становлять літературний інтерес; рідкісні рукописи; поштові марки, інші філателістичні матеріали; монети, ордени, медалі та інші предмети колекціонування тощо. Привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося в неї, чужого майна традиційно зараховують до так званих корисних злочинів проти власності, не пов‘язаних з оберненням чужого майна на свою користь або на користь інших осіб. Аксіоматичним вважається положення про те, що родовим об‘єктом усіх злочинів, об‘єднаних у Розділі VI Особливої частини КК, є власність. Саме це положення закріплено у назві зазначеного розділу «Кримінальні правопорушення проти власності». Не зважаючи на значну кількість досліджень власності у політичній, економічній, соціологічній, правовій тощо доктринах, «загально узгодженого поняття цього феномена так і не склалося» [4, с. 119]. Особливої актуальності захист таких суспільних відносин набуває в умовах дії воєнного стану, оскільки під час дії воєнного стану значна територія нашої держави опинилась під окупацією. Великі території знаходяться у зоні активних бойових дій. Також великі території опинились у так званих «сірих зонах», які фактично не контролюються, внаслідок чого мають вільний та неконтрольований доступ з боку воюючих сторін. Усе вищевказане сприяє негативному поширенню криміногенного середовища та зросту рівня кримінальних правопорушень проти власності як з боку кримінальних елементів, так і громадян, які там опинились та відчувають постійний страх і водночас безкарність за скоєні

вчинки.

Варто зазначити, що «привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилось у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність не належить до поширених кримінальних правопорушень» [5, с. 166]. Механізм заподіяння злочинної шкоди основному безпосередньому об‘єкту – відносинам власності, що формують легальні підстави власника володіти своїм майном (правомочність володіння), «виглядає як перешкоджання у володінні власникові або володільцю майном, які з будь-яких причин втратили майно або воно ще не надійшло у їх володіння, та було знайдено або випадково опинилося у особи, яка його безпідставно привласнила» [4, с. 124].

Підсумовуючи усе вищевказане, можна зробити наступні висновки. Об‘єктом розглянутого кримінального правопорушення є право власності. Винна особа не має законного права володіти, користуватися чи розпоряджатися чужим майном або скарбом, які вона знайшла чи які у неї випадково опинились. Таке право належить власникові чи законному володільцю загубленої речі чи майна, яке випадково вибуло із їх володіння [6]. Предметом злочину може бути лише майно, яке: 1) є чужим для винного; 2) знайдене винним чи випадково опинилося в нього; 3) має особливу історичну, наукову, художню, культурну цінність або є скарбом. Привласнення – це звернення такого майна на свою користь. За своєю правовою суттю привласнення особою знайденого чи чужого майна, що опинилося у неї, а також скарбу є приховуванням факту його знайдення або отримання винним з подальшим його використанням на свою користь. Закінченим цей злочин вважається з моменту, коли винний привласнив знайдене ним майно чи майно, яке випадково у нього опинилось, або скарб і мав можливість повідомити про володіння ним таким майном власника, відповідний орган державної влади або орган місцевого самоврядування.

Таким чином, в умовах воєнного стану механізм регулювання охорони права власності найбільш вразливий, оскільки він унеможливлюється у більшості випадків встановленням осіб, які скоїли кримінальні правопорушення та неможливістю повернення самого майна на окупованій території.

Список використаних джерел.

1. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

4. Чус О. В. Власність як об‘єкт незаконного привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося в неї. *Право і суспільство.* 2013. № 3. С. 119-125.

5. Чус О.В. Генеза кримінальної відповідальності за незаконне

привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї. *Право і суспільство*. 2013. № 2. С. 166-173.

6. Науково-практичний коментар до статті 193 Кримінального кодексу України. *Liga 360.* URL: https://ips.ligazakon.net/document/KK004699 (дата звернення: 15.06.2022) .

Князькова Любов Михайлівна
доцент кафедри загально-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ГРОМАДЯН У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Як свідчить стаття 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов‘язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [1]. Право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб також передбачено ч. 1 статті 55 Конституції України [2]. 24 лютого поточного року і по цей час триває військова агресія Російської федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [3]. Дію воєнного стану продовжено до 26 квітня 2022 року згідно з Указом Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» № 7168 від 14 березня 2022року [4].

Введення в Україні воєнного стану вплинуло на всі соціальні явища та правовідносини в українському суспільстві, у тому числі і на здійснення правосуддя. Що стосується судового захисту прав громадян, то у період воєнного стану згідно статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [5] повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Не дивлячись на військові дії, за період з 24 лютого по 31 травня 2022 року судами ухвалено та надіслано до Єдиного державного реєстру 1 279 548 рішень. Щодо використання ресурсів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, то за цей же період проведено 30 438 судових засідань у режимі відеоконференції. Відправлено до суду 85 659 заяв та клопотань. У підсистемі зареєстровано 6 002 нових користувачі. Контакт-центром судової влади та службою технічної підтримки роботи судів

опрацьовано 20 851 звернення [6]. Однак війна суттєво вплинула на діяльність судів, а саме: частина судів України призупинили свою діяльність через активні бойові дії та тимчасову окупацію в Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Чернігівській, Харківській та Херсонській областях. Внаслідок чого відповідними розпорядженнями Голови Верховного Суду «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану», враховуючи неможливість здійснювати судами правосуддя під час воєнного стану, територіальну підсудність судових справ, що розглядались в цих судах, було змінено. Реалізація таких повноважень Головою Верховного Суду стала можлива завдяки прийнятими на початку березня законодавчими змінами до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [7]. Дана стаття в редакції чинній станом на сьогодні передбачає, що у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об‘єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв‘язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється. Крім того, у відповідності з пунктом 12 розділу Х1 Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої Наказом Державної судової адміністрації України від 20 серпня 2019 року №814 із змінами, внесеними Наказом Державної судової адміністрації України від 24 березня 2021 року №92 передбачає, що у разі неможливості видати копію судового рішення в суді, який ухвалив судове рішення, таку копію рішення може виготовити з ЄДРСР за заявою особи апеляційний суд.

Дуже доречним та позитивним є відновлення діяльності судів на звільнених територіях [8]. Проте не все так просто з початком відновлення роботи в цих судах, оскільки «… залишається чимало проблем, адже понад півсотні приміщень судів зазнали пошкоджень, а деякі з них – повністю зруйновані. Деякі суди розграбовані – зникла комп‘ютерна техніка та інші матеріальні цінності», повідомив Голова Верховного Суду Всеволод Князєв під час онлайн-зустрічі із Генеральним директором Генерального директорату з прав людини і верховенства права Ради Європи Крістосом Джакомопулосом 26 квітня 2022 року [9]. У свою чергу, Державна судова адміністрація розробила порядок проведення відеоконференцзв‘язку під час судового засідання за участі сторін поза межами приміщення суду. Таким чином було передбачено використання системи EasyCon або інших доступних для суду та учасників судового процесу засобів, що забезпечують проведення судових

засідань в режимі відеоконференцзв‘язку. Такий механізм проведення судових засідань в дистанційному форматі, без присутності учасника справи безпосередньо в залі судового засідання, допоміг значно нормалізувати здійснення правосуддя в умовах карантину. Проте практика показує, що умови воєнного стану перешкоджають реалізувати права осіб на розгляд їх справи судом навіть у такий спосіб.

Слід відзначити, що в Україні відсутнє зараз повністю безпечне місце і чи не щодня у кожній місцевості нашої держави лунають сирени, що в свою чергу передбачає необхідність особи (судді, учасника справи або працівника суду) переміститись в укриття. Недотримання зазначених вказівок може мати сумні наслідки, що, на жаль, мали місце в Миколаївській області, коли в результаті ракетного удару по Миколаївській ОДА, у якій був розміщений Господарський суд Миколаївської області, загинули працівники суду [10].

Слід відмітити, що сучасна судова практика свідчить про те, що видача виконавчих листів та копій судових рішень (у паперовому вигляді) тимчасово призупинена. На сьогодні, Донецький окружний адміністративний суд, наприклад працює у дистанційному режимі, з урахуванням рекомендацій Ради суддів України. Прийом вхідної кореспонденції та процесуальних документів здійснюється судом на електронну пошту через офіційну електронну адресу та підсистему «Електронний суд». У визначеному законом порядку справи розглядаються за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи (у письмовому провадженні). Розгляд справ у судових засіданнях за участю сторін не здійснюється до усунення обставин, які в умовах воєнної агресії проти України зумовлюють загрозу життю, здоров‘ю та безпеці відвідувачів, суддів та працівників апарату суду.

Таким чином, не дивлячись на складні умови воєнного часу, військові дії, окупацію окремих територій, суди України продовжують відправляти правосуддя. Потребують дослідження питання виконання судових рішень, адже невиконання судового рішення свідчить про відсутність дієвого механізму захисту порушених прав громадян.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 04.07.1950р., ратифікована Законом від 17.07.97 №475/97ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення 11.06.2022).

2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення 11.06.2022).

4. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 7168 від 14 березня 2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2022#Text (дата звернення 11.06.2022).

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня

2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення 11.06.2022).

6. В Україні не працюють понад 100 апеляційних та місцевих судів. URL: https://sud.ua/ru/news/sud-info/239538-v-ukrayini-ne-zdiysnyuye-pravosuddya-mayzhe-100-apelyatsiynikh-ta-mistsevikh-sudiv (дата звернення 11.06.2022).

7. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text (дата звернення 11.06.2022).

8. Про відновлення територіальної підсудності судових справ (поновлено діяльність Ірпінського міського суду Київської області): Розпорядження Верховного Суду від 19.05.2022 № 30/0/9-22 та Про відновлення територіальної підсудності судових справ (поновлено діяльність Тростянецького міського суду Сумської області): Розпорядження Верховного Суду від 25.05.2022 № 32/0/9-22 URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/terutor_pidsudnist/ (дата звернення 11.06.2022).

9. Голова Верховного Суду повідомив про зустріч з представником Ради Європи. URL: https://ukrainepravo.com/news/ukraine/golova-verkhovnogo-sudu-povidomyv-proviv-zustrich-z-prestavnykom-rady-yevropy/ (дата звернення 11.06.2022).

10. Чернілевька К. Особливості судочинства в умовах воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennya-sudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu (дата звернення 11.06.2022).

Ковалів Мирослав Володимирович
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Публічна безпека України прямо пов‘язана з реалізацією різних функцій держави. Насамперед із забезпеченням прав, свобод і законних інтересів громадян, створення умов нормальної життєдіяльності та захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Реалізація державою правоохоронної функції передбачає встановлення у нормативно-правових актах комплексу правових (зокрема, адміністративно-правових, інформаційно-правових) засобів забезпечення публічної безпеки України, які повинні мати запобіжний характер та мати алгоритми (схеми дій) у разі виникнення загроз, які посягають на суспільну безпека.

У забезпеченні публічної безпеки у період воєнного стану використовуються не лише правові, а й організаційні, матеріальні, кадрові та інші засоби та можливості суспільства та держави, що зумовлює концептуальне бачення проблеми та вказує на можливість використання загальнонаукових методів пізнання, орієнтованих на цілісне теоретико-прикладне обґрунтування механізму адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки України.

Соціальна потреба в теоретико-прикладній розробці проблеми забезпечення публічної безпеки України у період воєнного стану викликана ще й тим, що формування теоретичних і законодавчих основ має вельми нетривалу історію.

З 2014 року робилася спроба розробити Доктрину публічної безпеки України з урахування військового конфлікту на сході України, яка мала скласти основу для розмежування функцій органів виконавчої влади у сфері забезпечення публічної безпеки України в умовах проведення операції об‘єднаних сил.

Однак Доктрина з різних причин не була затверджена. Нормативно-правові акти в цій галузі (у тому числі на законодавчому рівні), були роз‘єднані за змістом, хоча й мали єдину мету – забезпечення захищеності суспільства.

До цього часу розробці системи концептуальних поглядів, що визначають задум стратегії та тактики забезпечення публічної безпеки України, ні адміністративно-правовим, ні інформаційно-правовим проблемним аспектам не надається належної уваги на дослідницькому та на нормотворчому рівнях.

Не можна не врахувати наступне принципове міркування: складний характер взаємозв‘язку соціально-економічних, політичних, правових, психологічних і інших елементів інфраструктури суспільства та держави потребує створення системи соціальних та державно-правових (адміністративно-правових, інформаційно-правових) заходів сприяння позитивним та протидії негативним тенденціям щодо забезпечення публічної безпеки України.

Проблеми забезпечення публічної безпеки України органічно пов‘язані з політичними, економічними, соціальними, державно-правовими реформами, що проводяться в країні, проблемами формування громадянського суспільства, демократії, що потребує системного їх осмислення у контексті Стратегії національної безпеки України [1].

У зв‘язку з цим виникають завдання щодо подальшого розвитку норм законодавства, які діють у сфері забезпечення публічної безпеки, з урахуванням осмислення національного та зарубіжного досвіду, але головне – наукового обґрунтування Стратегії публічної (громадської) безпеки України як сукупності понятійних категорій, що відображають систему стратегічних і тактичних заходів протидії загрозам публічної безпеки з урахування ведення бойових дій на певній території держави.

Ці принципово важливі міркування дозволяють надати проблемі забезпечення публічної безпеки України загальнонаукового характеру, її

розробка передбачає координацію зусиль науковців та спеціалістів різних галузей знань з метою здобуття науково-обґрунтованих і практично значущих результатів як основи конструювання адміністративно-правових засад діяльності органів державної влади України, органів місцевої державної влади (обласних і районних державних адміністрацій), органів місцевого самоврядування, громадських об‘єднань із забезпечення публічної безпеки України.

Система взаємодії суб‘єктів забезпечення публічної безпеки потребує врахування особливостей функціонування в умовах військового стану, рівня розвитку економіки, стану правопорядку та інших факторів, що прямо чи опосередковано, позитивно чи негативно впливають на досягнення мети та завдань забезпечення публічної безпеки України.

Концептуальне конструювання системи забезпечення публічної безпеки України становить складність через багатоаспектність та передбачає розробку адміністративно-правового механізму, основних напрямів, форм і методів реалізації відповідних нормативних положень. Стратегія повинна надати нормативне забезпечення реалізації Закону України «Про основи національного супротиву» [2].

Важливо дотримуватися поєднання теоретичних і прикладних аспектів вивчення проблеми адміністративного забезпечення публічної безпеки України так, щоб на основі встановлення її ролі, функціонального значення та місця у загальній структурі проблем забезпечення національної безпеки України виробити та обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення адміністративного законодавства та практики його застосування.

Концептуальність як принцип дослідження проблеми адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки України переоцінити важко, якщо врахувати, що останні роки починаючи з 2014 року пов‘язані з кризовим станом соціально-економічної сфери, сепаратистськими тенденціями у певних регіонах, локальними збройними зіткненнями на сході у Донецькій та Луганській областях, інших видів соціальних конфліктів, у вирішенні яких беруть участь органи Національної поліції та Національної гвардії України.

Національна поліція, як основний суб‘єкт забезпечення публічної безпеки України, не має власного концептуального документа (як, наприклад, Стратегія воєнної безпеки України щодо системи Міністерства оборони України), який би визначав місце, роль та основні напрями діяльності у досліджуваній сфері [3].

Чинне законодавство, закріплюючи основні завдання та функції поліції, не визначає місце у системі публічної чи національної безпеки, як це має місце у Збройних Силах України.

Подальша розробка проблем забезпечення публічної безпеки України є важливою при визначенні заходів, що сприяють сталому розвитку суспільства та держави, створенню умов для нормального функціонування юридичних та фізичних осіб у різних сферах життєдіяльності, а також гарантій дотримання їхніх прав, свобод і законних інтересів в умовах воєнного стану.

У здійсненні цих завдань дослідження адміністративно-правового

способу забезпечення публічної безпеки України має ключове значення – формується механізм реалізації стратегії безпеки, який покликаний забезпечити охорону та захист прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Організаційно-правовий механізм забезпечення публічної безпеки України як специфічний напрям державної політики не обмежує дію лише правоохоронною сферою державного управління. Механізм складається з певної сукупності економічних, правових, організаційних та інших заходів щодо запобігання та припинення загроз публічній безпеці та ліквідації наслідків проявів впливу військових дій на стан економіки та стан забезпечення безпеки населення.

Організаційно-правовий механізм забезпечення публічної безпеки динамічно розвивається. Його елементи трактуються не роз‘єднано, а в органічному взаємозв‘язку та взаємозалежності у межах єдиної по суті та змісту правоохоронної сфери управління. Це обумовлено принципами конституційності, комплексності, поєднання державних та регіональних цілей та завдань забезпечення публічної безпеки, обліку та використання соціально-правового моніторингу та прогнозування кримінологічної обстановки.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL. https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/392/2020#Text

2. Про основи національного супротиву: Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1702-20

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/ 2021#Text

Ковальов Ігор Вікторович

доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат військових наук, полковник

ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства

внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону. Однією із основних функцій Національної гвардії України (НГУ) є участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров‘я громадян, участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану [1, ст. 2]. Визначено порядок спільного залучення сил і засобів Національної гвардії та інших правоохоронних органів держави щодо забезпечення охорони громадського порядку під час зазначених заходів, та організації взаємодії під час виконання поставлених завдань за призначенням.

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації [2, ст. 4].

Взаємодія між НГУ та іншими правоохоронними органами здійснюється в межах, визначених законодавством, а саме шляхом:

спільного патрулювання нарядами з вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;

проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [3, п. 4].

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876- VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text (дата звернення 06.02.2022).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389 - VIII. https://ips.ligazakon.net/document/T150389an=1

3. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку. Наказ МВС України №773 від 10.08.2016 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16#Text.

Ковальова Ольга Вікторівна
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ

ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ГРОМАДЯН ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану на території України в нормативно-правовій базі нашої держави з‘явилась низка змін. Не став виключенням і чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України). Більшість редакцій норм стосувалась спрощення та загального удосконалення роботи правоохоронних органів в частині проведення досудового розслідування. Однак, не можна не зазначити, що достатньо значну увагу законодавець приділив особливостям інформаційного забезпечення досудового розслідування, що вплинуло певним чином і на конституційні права та свободи громадян України (у т.ч. – щодо забезпечення публічної безпеки). Отже, враховуючи вказане, пропонуємо зупинитись на цьому питанні більш детально.

Відтак, нещодавно було прийнято Закон України від 15 березня 2022 року № 2137-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» [1]. Виходячи з назви, можна дійти до логічного висновку, що більшість змін, які передбачає нормативно-правовий акт спрямовані на спрощення алгоритму реагування на кримінальні правопорушення в частині їх «процесуально-дозвільного» супроводження. Інакше кажучи, законодавець виокремив випадки, коли сторона обвинувачення має право отримати фактичний доступ до доказової інформації без попереднього узгодження та отримання процесуально передбаченого дозволу. Такий крок має забезпечити швидкість реагування на суспільно небезпечне діяння в особливих умовах здійснення досудового розслідування. Однак, ми вимушені визнати те, що такий підхід не може не відбитись на конституційній гарантії захисту прав громадян країни, навіть якщо вони вчинили кримінально протиправне діяння.

Прикладом вищенаведеного є абзац другий та третій, якими було доповнено ст. 236 КПК України (виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи), де зазначено, що якщо під час обшуку слідчий, прокурор виявив доступ чи можливість доступу до комп‘ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв‘язку, для виявлення яких не надано дозвіл на проведення обшуку, але щодо яких є достатні підстави вважати, що інформація, що на них міститься, має значення для встановлення обставин у кримінальному провадженні, прокурор, слідчий має право

здійснити пошук, виявлення та фіксацію комп‘ютерних даних, що на них міститься, на місці проведення обшуку. Особи, які володіють інформацією про зміст комп‘ютерних даних та особливості функціонування комп‘ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв‘язку, можуть повідомити про це слідчого, прокурора під час здійснення обшуку, відомості про що вносяться до протоколу обшуку [2]. Таким чином, вказане свідчить про те, що сторона обвинувачення на власний розсуд має право здійснити пошук, виявлення та фіксацію комп‘ютерних даних, якщо вважає, що такі дані мають відношення до кримінального правопорушення та можуть бути додані до масиву речових доказів. На нашу думку, такий підхід є не в повній мірі аргументованим, оскільки не завжди під час слідчих дій, слідчий або прокурор може вірно оцінити обстановку, що може призвести до фактичного втручання у приватне та публічне життя осіб, котрі не мають відношення до суспільно небезпечного діяння. Враховуючи вказане, конкретизації потребує фраза: «щодо яких є достатні підстави вважати, що інформація, що на них міститься, має значення для встановлення обставин у кримінальному провадженні».

Варто звернути увагу на те, що вищевказаний нормативно-правовий акт не визначає межі дискреції та не встановлює об‘єктивних критеріїв доступу до даних на пристроях, які не визначені в ухвалі суду. Також незрозуміло, який обсяг даних підлягає копіюванню, якщо прокурор/слідчий таки отримають доступ до електронного пристрою. Очевидно, що копіюватися мають саме ті дані, які потенційно мають значення для кримінального провадження. Проте нечіткість формулювання нових повноважень дає змогу прокурору/слідчому скопіювати абсолютно весь вміст пристрою. Адже під час обшуку не вбачається реальним достовірно визначити, які дані є справді потрібними. За таких умов, особа може зазнавати невиправданого порушення прав щодо збереження конфіденційності інформації про себе чи приватного спілкування. Це також ставить під сумнів передбачуваність досудового розслідування та кримінального процесу загалом [3]. Ми абсолютно погоджуємось із вказаним та вважаємо, що дані зміни потребують перегляду, оскільки у іншому випадку це може призвести до необґрунтованого порушення прав та свобод громадян країни, що є недопустимим як у мирний, так і у воєнний час.

Цікавим також є те, що у КПК з‘явилася нова слідча дія – зняття показань технічних приладів та технічних засобів. Ця слідча дія має на меті забезпечити законність копіювання фото- або кінозйомки, відеозапису, зокрема, зроблених автоматично, коли вони необхідні для з‘ясування обставин кримінального провадження. Нова слідча дія обмежується лише публічно доступними місцями; приватні помешкання виключено з її сфери. Використання матеріалів зйомки особи в публічних місцях з огляду на дотримання її права на приватність можна вважати пропорційним. Адже, за загальним правилом, згода особи допускається, якщо відеозйомка проводиться, зокрема, на вулиці. Тому нова слідча дія є позитивним кроком у напрямку визначеності процедури доступу до записів з камер спостереження [3]. Таке нововведення як один із нових способів удосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування, на нашу думку, є

достатньо позитивним та може сприяти удосконаленню курсу кримінального процесуального законодавства. Єдине на що хотілося б звернути увагу – відсутність чітких вимог до сторони обвинувачення доводити необхідність її проведення в межах певного кримінального провадження, що також може негативно відбитись на принципах кримінального процесуального права. Суб‘єктивний підхід слідчого або прокурора до кримінального правопорушення може створити хибне уявлення про необхідність проведення усіх можливих процесуальних дій для швидкого розслідування правопорушення. Однак безперспективне зняття показань технічних приладів та технічних засобів у публічних місцях також може порушувати права та свободи окремих громадян.

Таким чином, можемо підсумувати, що новели, внесені до кримінального процесуального законодавства України частково є позитивними та можуть сприяти удосконаленню інформаційного забезпечення досудового розслідування. Однак, фактично дозволений доступ сторони обвинувачення до інформації, яка містить лікарську та банківську таємницю, а також інформації, отриманої в результаті користування телекомунікаційними послугами може призвести до посягання на персональні та публічні дані громадян країни, що є недопустимим. У зв‘язку із цим наведені позиції потребують додаткового перегляду.

Список використаних джерел

1. Закон України від 15 березня 2022 року№ 2137-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#Text

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran387#n387

3. Захист персональних даних в умовах війни. Вплив воєнного стану на право на приватне життя. URL: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/zahyst-personalnyh-danyh-v-umovah-vijny-vplyv-voyennogo-stanu-na-pravo-na-pryvatne-zhyttya/

Козьяков Роман Сергійович
начальник Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області, полковник поліції

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна п‘ятий місяць поспіль протистоїть російській збройній агресії. Широкомасштабне військове вторгнення, окупація територій, обстріли, загибель людей, руйнування інфраструктури цивільних та промислових об‘єктів не лише на лінії ведення активних бойових дій, а й у тилу нашої держави, переміщення значної кількості населення з небезпечних та окупованих міст і районів до центральних та західних регіонів України вимагає максимально ефективної діяльності від усіх гілок та органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах введення воєнного стану спрямована на максимальну підтримку органів військового управління, створених для безпосереднього виконання завдань оборони держави. Поліції у системі органів держави належить особливе місце, оскільки її діяльність в умовах правового режиму воєнного стану спрямовується на забезпечення виконання завдань та функцій, визначених Законом України «Про Національну поліцію», а також інших спеціальних завдань, передбачених ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Окремо варто наголосити, що безпосередню координацію виконання завдань територіальної оборони покладено на військову адміністрацію, при цьому поліція у виконанні спеціальних завдань територіальної оборони частково підпорядковується ОВА.

Війна внесла зміну деяких пріоритетів у функціонуванні державних органів, зокрема правоохоронних, і вони стосуються багатьох галузей суспільного життя. Це зумовлює необхідність уточнення компетенції та повноважень поліції, оскільки лише такий підхід дозволяє обґрунтовано реалізовувати функції і завдання щодо гарантування дотримання законності.

Введення в Україні воєнного стану визначило перед військовим командуванням, військовими адміністраціями (із залученням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування) необхідність запровадження тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб відповідно до заходів правового режиму воєнного стану.

Зокрема, на сьогодні серед таких заходів застосовуються: встановлення (посилення) охорони важливих об‘єктів державного значення, об‘єктів національної транспортної системи України та об‘єктів життєзабезпечення населення; запровадження комендантської години; встановлення особливого режиму в‘їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів; заборона

проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів і т. ін. [1]. Проводяться заходи боротьби з ворожими диверсійно-розвідувальними групами (особливо у перші тижні військового вторгнення), розміщення на дорогах блокпостів і перевірка на них громадян і транспортних засобів, розмінування небезпечних об‘єктів та деокупованих територій тощо.

З початку введення воєнного стану на території Кіровоградської області організовано цілодобове функціонування 94 блокпостів та 123 постів спостереження. У подальшому кількість таких нарядів було оптимізовано до 48 блокпостів та 65 постів спостереження. На вказаних постах цілодобово здійснюються заходи щодо дотримання порядку особливого режиму проїзду транспортних засобів, їх перевірка з метою виявлення осіб, причетних до протиправної діяльності в інтересах ворога тощо.

Так, з початку воєнного стану на блокпостах установлено 86 транспортих засобів, які перебували в розшуку, виявлено та передано до СБУ 186 осіб, які могли б бути причетними до колабораційної та іншої діяльності, спрямованої проти України. Водночас вилучено 4 одиниці вогнепальної та 6 одиниць холодної зброї, 1675 набоїв, 168 гр. марихуани, 566 гр. психтропів та прекурсорів. Також 14 осіб притягнено до адміністративної відповідальності за ст. 122-5 КУпАП та 183 – за ст. 130 КУпАП.

З метою належного виконання заходів, передбачених Законом України «Про правовий режим воєнного стану», стабілізації оперативної обстановки, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку проводяться профілактичні заходи з відпрацювання населених пунктів, установлення та перевірки осіб, які можуть бути причетними до співпраці з окупаційними військами, колаборації, диверсійної, терористичної та іншої діяльності, спрямованої проти України. Наявність цих та інших завдань, котрі постають перед органами поліції обумовило розширення переліку повноважень цього державного органу.

Під час дії воєнного стану, порівняно з аналогічним періодом минулого року, на території області зменшилась загальна кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень на 45,5% (з 4473 до 2438), у тому числі тяжких кримінальних правопорушень – на 19,5% (з 1372 до 1105). Спостерігається й зниження кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень майнової спрямованості. Так, протягом вказаного періоду. на території Кіровоградської області зменшилась на 64,8% кількість зареєстрованих крадіжок (з 2043 до 719), в тому числі з квартир на 57,7 %, з приватних будинків, дач на 58,2 %.

Разом із тим, збільшилась кількість виявлених фактів незаконного обігу наркотичних засобів – на 32,1% (з 237 до 313), зокрема фактів незаконного збуту наркотичних засобів – на 34,5% (з 84 до 113).

В умовах воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Зокрема Законом України від 15.03.2022 р. № 2123-IX до Закону України «Про Національну поліцію» внесено зміни, які стосуються: певних

винятків щодо обов‘язковості розміщення спеціальних жетонів (інших ідентифікаційних знаків) на однострої, засобах індивідуального захисту при здійсненні поліцейських функцій; повноважень отримувати протягом трьох днів інформацію від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності, зокрема, щодо військовополонених, отримує право на конвоювання затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі та право утримання в ізоляторах осіб, затриманих за кримінальні або адміністративні правопорушення, стосовно яких у якості запобіжного заходу застосовано тримання під вартою; збирання біометричних даних осіб у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України тощо. Правоохоронці отримують повноваження на оперативне розмінування – виявлення, знешкодження та знищення вибухівок, які є засобами вчинення правопорушень, техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події та спеціальні технічні роботи за фактами скоєння вибухів. Поліція в умовах правового режиму воєнного стану може створювати власні реєстри та бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, документообігу, а також бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до Закону, та інформаційно-аналітичні системи (у тому числі міжвідомчі), необхідні для виконання покладених на неї повноважень. Зміни торкнулися підстав, умов та порядку застосування поліцейських заходів, і зокрема – заходів примусу [2].

Варто зазначити, що всі зміни, які стосуються повноважень поліції, є необхідними та відповідають реаліям сучасного сьогодення. Більш слушно звернути увагу на інший бік діяльності Національної поліції – забезпечення дотримання поліцейськими законності та прав громадян, які гарантовані Конституцією України в умовах воєнного стану. Слід наголосити, що разом зі збільшенням компетенції поліції законодавець суттєво змінив баланс контролю за її діяльністю, зокрема це стосується форм контролю за участю громадськості, які здійснювалися у мирний час.

По-перше, в умовах війни жоден із проявів громадського контролю за діяльністю поліції, що передбачені Законом України «Про Національну поліцію» (крім спільних проектів з громадськістю) не здійснюється.

Виконання поліцейських функцій, здебільшого, перейшло в превентивну площину, а саме – збільшено кількість піших та автопатрулів, поліцейські задіюються для виконання завдань на блокпостах разом з бійцями ТРО, НГУ, ВСП, СБУ; проводяться відпрацювання населених пунктів тощо. Тобто маємо значне зростання поліцейської присутності на територіях, з виконанням відповідних завдань, котрі, перш за все, спрямовані на встановлення осіб, що діють проти інтересів нашої держави.

Належність інструктажів особового складу, з урахуванням особливостей несення служби в певному регіоні, аналіз оперативної обстановки та подій минулої доби (у т.ч. в сусідніх районах, областях), опрацювання скарг

громадян, прогнозування розвитку подій, чітке доведення завдань до особового складу та відповідний дієвий контроль і допомога з боку досвідчених колег та керівництва сприяють успішному та якісному забезпеченню правопорядку на ввіреній території.

Важливу роль у здійсненні контролю за діяльністю поліції відіграє комунікація із суспільством, впровадження та існування безпекових проєктів на території області, котрі дають можливість громаді долучатись до створення безпечного простору. При цьому, бачити, в межах можливого, сутність та процес виконання певних поліцейських функцій.

Співпраця поліції з органами місцевого самоврядування, об‘єднаними територіальними громадами, громадськими та волонтерськими організаціями, окрім досягнення поставлених завдань, також дає розуміння сутності роботи поліції та виконує функцію своєрідного громадського контролю.

По-друге, під час дії воєнного стану атестування поліцейських не проводиться. Рішення щодо переміщення поліцейських здійснюється відповідними керівниками з урахуванням інтересів служби. При цьому зазначимо, що у мирний час до складу атестаційних комісій могли включатися працівники громадських, правозахисних організацій, представники проектів міжнародної технічної допомоги, громадськості та засобів масової інформації (згідно з Інструкцією про порядок проведення атестування поліцейських, затвердженою Наказом МВС України від 17.11.2015 р. № 1465 [3]).

По-третє, у період дії воєнного стану службове розслідування за фактом порушення поліцейським службової дисципліни може проводитися як дисциплінарною комісією, так і однією особою, зокрема безпосередньо уповноваженим керівником, який одноособово здійснює передбачені Статутом повноваження дисциплінарної комісії. Водночас Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України, затверджене Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893, для мирного часу містило припис, згідно з яким, у разі проведення службового розслідування за відомостями про порушення поліцейським конституційних прав і свобод людини і громадянина до складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет [4]. Крім того, у зазначених умовах службове розслідування призначається та проводиться у формі письмового провадження та має бути завершене у значно коротші строки (15 календарних днів замість 30) [5].

Реалізація деяких контрольно-наглядових функцій за діяльністю поліції з боку прокуратури також може бути суттєво обмежена. Тому, цілком закономірним виглядає припис, який міститься у ч. 10 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію»: «Під час дії воєнного стану у разі застосування поліцейським заходу примусу, передбаченого статтею 42 цього Закону стосовно осіб, які здійснюють агресію проти України, та завдання зазначеним особам тілесних ушкоджень, каліцтва, застосування вогнепальної зброї, за наявності можливості, з урахуванням подій на відповідній території, поліцейський усно або за допомогою засобів комунікаційного зв‘язку

повідомляє свого безпосереднього керівника, який у разі необхідності за можливості повідомляє центральний орган управління поліції та відповідного прокурора».

Зважаючи на це, необхідно використовувати всі можливі засоби для гарантування законності діяльності поліцейських, навіть в умовах особливого періоду.

Починаючи з 2018 року в ГУНП в Кіровоградській області у застосунку Телеграм діє група комунікації поліції та громадян «Безпечне місто». Ідея створити такий чат з‘явилась коли ми аналізували рівень вуличної злочинності. Залучати громадськість до інформування про випадки правопорушень – дуже ефективний спосіб їх попередження та розкриття. Важливо, що серед учасників чату «Безпечне місто» чимало молоді, і це добре, що у нас свідомі й небайдужі громадяни, а поліція має можливість оперативно реагувати. Це сучасний спосіб спілкування, який створює відчуття у кожного громадянина власної причетності до підтримання правопорядку в місті та області в цілому. Близько 700 працівників Головного управління поліції області долучено до групи, а також працівники управління патрульної поліції в режимі онлайн на робочий планшет отримують інформацію про події. Одночасно інформацію фіксує працівник служби «102», та реагує наряд патрульної поліції, який перебуває найближче до місця пригоди. Після відпрацювання, за можливості, поліцейські надсилають у «Безпечне місто» інформацію про проведену роботу. Таким чином громадяни мають змогу спостерігати за роботою поліцейських, її результативністю. До групи долучено представників органів місцевого самоврядування, рятувальну службу, комунальників. Окрім інформації про правопорушення, надходять повідомлення по лінії інших зацікавлених служб, котрі оператор «102» передає їм для опрацювання.

За час існування цього форуму до нього приєдналося близько 21 тис. мешканців м. Кропивницького та Кіровоградської області. З початку його роботи надійшло більш ніж 15 тис повідомлень різного характеру, значна частина яких стосувалася порушень ПДР, у сфері протидії незаконному обігу наркотиків тощо. На сьогодні в умовах війни подібна комунікація продовжується і набула ще більшої актуальності, оскільки сприяє виявленню не лише порушників ПДР, а й підозрілих осіб, агітаторів «руського миру» та ін.

Також у ГУНП області впроваджено роботу цілодобового телефону інформаційної підтримки (далі – ТІП), за його допомогою кожен громадянин може дізнатися про хід розгляду поданої заяви, повідомити про неправомірні дії працівників поліції, отримати довідкову інформацію тощо. З початку роботи ТІП надійшло близько 1,5 тис. дзвінків різного характеру від громадян, це додатковий канал зворотного зв‘язку та контролю за ефективністю та законністю діяльності поліції.

Безумовно, що за вказаних обставин має посилюватися й відомчий контроль з боку керівників усіх рівнів і спеціальних підрозділів Національної поліції, який має компенсувати відсутні чи обмежені форми інших видів

контролю за діяльністю поліції. Участь у реалізації заходів із контролю за службовою діяльністю підрозділів поліції, оптимізації управлінських процесів, дотриманням працівниками поліції службової дисципліни бере Управління головної інспекції ГУНП в Кіровоградській області. Серед іншого цей підрозділ здійснює повторний зворотній зв‘язок з особами, які контактували з поліцейськими, з метою оцінки якості надання поліцейських послуг, причин скарг тощо.

Окрім безпосередньої функції контролю з боку керівника підрозділу важлива належна організація робочого процесу, поточний аналіз службової діяльності, чітке визначення пріоритетів, ділові, чесні та доброзичливі стосунки в колективі, визнання помилок, навчання, підтримка (за необхідності), що значно підвищує професійний рівень поліцейських та сприяє формуванню довіри суспільства до нашої служби.

Наразі довіра до українських правоохоронців знаходиться на високому рівні, проте, довіра – це процес, котрий потребує постійної кропіткої роботи.

При значній довірі до поліції рівень громадського контролю зменшується, зважаючи на те, що суспільство впевнено у поліцейських, в силу попереднього досвіду спілкування, наявності позитивних вражень, відгуків про діяльність, як підрозділу, так і окремих співробітників, зважаючи на забезпечення спокою та порядку на вулицях, а також, на належне реагування на проблемні ситуації. При цьому, кількість звернень до поліції збільшується, у зв‘язку з відчуттям у суспільства того, що поліцейські зацікавлені у якісному виконанні своїх службових обов‘язків.

Значну роль у формуванні високого рівня довіри до правоохоронців відіграє патріотичний настрій як суспільства, так і поліцейських, та об‘єднання у своїй діяльності навколо однієї мети – протидія та відсіч агресору та наближення кожним, виконуючи свої обов‘язки, нашої Перемоги.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Редакція від 09.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 20.06.2022).

2. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#n6 (дата звернення: 20.06.2022).

3. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських: Наказ МВС України від 17.11.2015 № 1465. Редакція від 18.12.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15#Text (дата звернення: 20.06.2022).

4. Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : Наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18#n4. (дата звернення: 20.06.2022).

5. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. Редакція від 01.05.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#n310 (дата звернення: 20.06.2022).

Корягіна Анжела Миколаївна
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу Державного торговельно-економічного університету, кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ БЕЗПЕКОВІ ФАКТОРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Декілька років тому Україна розпочала свій активний рух у напрямку Європейського Союзу. Цей рух поставив перед нашою державою нові виклики і вимоги, які, перш за все, стосуються впровадження європейських цінностей в усі сфери життя суспільства. Тож, Україна розпочала реформи по всіх напрямках життєдіяльності. І особливу реформаторську увагу приділено безпековій складовій, дотриманню і забезпеченню прав людини, створенню безпечного середовища, такого, що дозволяє розкрити та реалізувати життєвий потенціал кожного громадянина. Так, метою реформи правоохоронних органів в Україні стало створення саме такого безпечного, комфортного середовища.

Не будемо вдаватися до аналізу проблем та помилок в процесі реформування, зазначимо лише, що не всі етапи реформи відповідали поставленим завданням та меті. Але, деякі правові та організаційні заходи щодо забезпечення публічної безпеки та порядку було впроваджено. Так, наприклад, у діяльність національної поліції із забезпечення громадського порядку було запроваджено «скандинавську модель», зокрема, при проведенні масових заходів [1]. Реформа впроваджувалась з урахуванням викликів сьогодення: економічних, соціальних, гібридної агресії північного сусіда та ін. Але вони не були розраховані на повномасштабне вторгнення росії в Україну, що значно ускладнило виконання повноважень із забезпечення публічної безпеки та порядку національною поліцією, навіть, не зважаючи на їх розширення в умовах воєнного стану.

Терміни «публічна безпека» та «публічний порядок» законодавчо не визначені але широке коло науковців дійшли висновку, що вони тотожні термінам «громадська безпека» та «громадський порядок» [2]. Але, головне, з чим не можемо не погодитись так це із тим, що публічна безпека та порядок визначають рівень спокою суспільства, якість та ефективність роботи правоохоронних органів [2].

Станом на зараз частина території нашої держави є тимчасово-окупованою і це значно ускладнює або, навіть, унеможливлює виконання своїх повноважень правоохоронцями на цих територіях. Тому, говорити про спокій суспільства там не доводиться. З метою збереження власного життя багатьом громадянам і правоохоронцям, в тому числі, довелося залишити ці території. Окрім цього, війна оголила багато проблем серед яких неякісна кадрова робота з відбору кандидатів на посади у правоохоронних органах. Ми спостерігаємо, що достатньо велика кількість правоохоронців (майже 50% у деяких районах) перейшли на бік окупанта, зрадили Присязі та стали колаборантами. Реформування кадрового сектору в органах внутрішніх справ стане ще одним завданням у мирний час. Одночасно ми можемо побачити, як суспільство самоорганізувалося в окупованих містах.

Присутність російської армії в місті автоматично ставить громаду у небезпеку, оскільки порушується звична стабільність життя, його надійність в усіх сенсах. Також, немає впевненості, що загарбники не завдадуть ніякої фізичної шкоди здоров‘ю та життю. Так, з першого дня захоплення Херсону, в місті не припинялися мирні акції протесту. Мирний спротив був дуже потужним і якісно вибудованим. В результаті, такої мети як деморалізація ворога, було досягнуто. І вже через деякий час, росіяни почали силою придушувати мирні акції цивільних людей. Забезпечити безпеку громади в таких умовах органи державної влади не в змозі. В квітні з‘явилися перші постраждалі серед мирного населення (у Херсоні). «27 квітня 2022 року під час мирного проукраїнського мітингу на площі Свободи в місті Херсоні, військовослужбовці збройних сил рф застосували сльозогінний газ та світлошумові боєприпаси до мирного населення. За попередніми даними, постраждало четверо мирних мешканців» [3]. Наразі, подібних фактів стало дуже багато, вони документуються та по ним порушуються кримінальні провадження.

Для мирних мешканців небезпека на окупованих територіях продовжує зростати, бо окупанти намагаються вирахувати та розшукати учасників та активістів мирних акцій. Фіксується безліч фактів викрадення людей, утримання в неволі, катувань та інших злочинних дій солдатів рф на окупованих територіях.

Незважаючи на небезпеку мирний спротив в окупованих містах продовжується. Відомий американський політолог Джин Шарп описує 198 методів ненасильницької боротьби. Він розподіляє їх на три великі групи:

ненасильницький протест і переконання;

відмова від співробітництва (соціального, економічного, політичного);

ненасильницьке втручання [4].

До кожної групи входять різноманітні активні або пасивні дії, що в умовах війни теж можуть тягнути за собою небезпеку. Наприклад, ненасильницький протест і переконання можуть проявлятися в офіційних заявах, публічних виступах, розповсюдженні листівок, газет, електронної інформації, вивішуванні прапорів, плакатів та інших наочних засобів, різноманітні групові акції – пікетування, марші, мітинги протесту і т. ін.

Навряд чи мешканці Херсону читали книжку Джина Шарпа, але багато методів було застосовано на початку війни и досі застосовуються ними, незважаючи на високий рівень небезпеки. Люди здійснюють акції супротиву абсолютно розуміючи, що на даній території вони беззахисні, українська правоохоронна система не в змозі їм допомогти, або, навіть, врятувати.

Після Перемоги нам доведеться зануритися у реформи і не лише для того, щоб виконати всі зобов‘язання щодо вступу в ЄС. Особливу увагу треба буде приділити реформуванню правоохоронної системи, починаючи з кадрового забезпечення, навчання, освіти, військової та фізичної підготовки. Зважаючи на проблеми, що виникли із забезпеченням публічної безпеки в умовах війни, необхідно ретельно переглянути механізми взаємодії правоохоронних органів з громадськістю. Законодавство вже містить норми, що вказують на необхідність співпраці правоохоронців з населенням, наприклад, Закон України «Про Національну поліцію» містить вказівку на те, що «Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об‘єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб» [5]. Також, принцип взаємодії з громадськістю закріплений в багатьох відомчих нормативних актах МВС. У 2022 році було прийнято Закон України «Про основи національного спротиву», який встановлює правові та організаційні засади національного спротиву [6]. Але ситуація, яка склалася на окупованих територіях, коли громадяни опинилися сам на сам з військовими рф, показала наскільки уразливими та незахищеними є прості люди перед обличчям небезпеки, яку принесла війна. Ця обставина спонукає до вжиття заходів, націлених на навчання та підготовку суспільства до подібних екстремальних ситуацій, в яких людина опиняється поза правовим полем. Мають бути розроблені необхідні навчальні матеріали, побудовані на вивченні та аналізі конкретних життєвих ситуацій (посібники, інструкції і т. ін.) для навчання українців різного віку. Для школярів необхідно додати окремі теми по самозахисту в особливих умовах до дисципліни «безпека життєдіяльності». Навчальні матеріали мають бути розміщені на спеціальних сторінках сайту Національної поліції та інших правоохоронних органів із зазначенням графіку проведення практичних занять за участю правоохоронців. Кожен громадянин повинен мати знання щодо виживання в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Безпека для громадян: *Урядовий портал.* URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/bezpeka-ta-oborona/bezpeka-dlya-gromadyan (дата звернення: 24.06.2022).

2. Крищенко А.Є. Особливості визначення терміну «публічна безпека і порядок». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2017. №1. (102). С. 206-213.

3. Укрінформ: URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3468829-sered-ucasnikiv-mitingu-u-hersoni-akij-rozignali-okupanti-e-poraneni-deputat-

oblradi.html (дата звернення 24.06.2022).
4. Gene Sharp. The Politiks of Nonviolent Ektion. Boston. Porter Sargent. 1973. 930 p.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 24.06.2022).
6. Про основи національного спротиву: Закон України від 01.01. 2022. № 1702–IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text (дата звернення 24.06.2022).

Краснощок Андрій Валерійович
доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету №1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ АЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДТРИМАННЯ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні в умовах воєнного стану питання обігу алкогольної продукції в Україні є дискусійним. За період дії воєнного стану у різних регіонах нашої держави приймалися рішення про введення заборони на продаж алкоголю, дані заборони послаблювалися, а то й скасовувалися. Введення обмежень має на меті досягнення позитивних результатів, однак призводить і до негативних наслідків. Тому аналіз доцільності та результативності правового регулювання обігу алкогольної продукції в умовах воєнного стану є сьогодні важливим та актуальним.

У теорії держави і права розглядається існування двох режимів здійснення державної влади: ординарний (звичайний) та екстраординарний (особливий правовий, надзвичайний). Підставою для запровадження так званого надзвичайного режиму виступає внутрішня чи зовнішня загроза конституційному ладу держави, існуванню самої держави, а метою його запровадження є захист, відновлення конституційного правопорядку [7, с.140]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан визначається як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого

самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Згідно зі ст. 2 зазначеного вище Закону правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, цей Закон та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України [5]. На сьогоднішній день діє Указ Президента України від 17 травня 2022 року №341/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», який був затверджений Законом України від 22.05.2022 р. №2263-IX [6].

Навіть у мирний час українське законодавство передбачає норму про встановлення особливого порядку обігу алкогольної продукції. Обмеження можуть стосуватися віку покупців, часу продажу, переліку місяць реалізації, спеціального оподаткування, а також можливості повної заборони обігу алкоголю [3].

У разі введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати заборону торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі (п. 13 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану») [5]. Урядом затверджено Порядок заборони торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, в умовах правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях (постанова КМУ від 29.12.2021 р. №1457) [4].

Так, для забезпечення громадської безпеки і порядку видається наказ військового командування разом з військовою адміністрацією (у разі її утворення), яким визначаються час введення та строк дії такої заборони в межах території, на якій вводиться воєнний стан. Водночас, забезпечується негайне інформування про запровадження такої заборони, зокрема через засоби масової інформації, суб‘єктів господарювання та населення на відповідній території [4].

Доцільність введення подібних обмежень та заборон пояснюється бажанням досягнути наступних цілей: 1) зменшити кількість правопорушень, що вчиняються особами у стані алкогольного сп'яніння, адже вони становлять приблизно 30%; 2) не допустити деградації суспільства, оскільки алкоголь у надмірній кількості шкодить здоров'ю людини, а збільшення кількості хворих на алкоголізм призводить до незворотнього процесу деградації генофонду. Водночас противники заборони алкоголю під час воєнного стану наголошують на тому, що це має негативні наслідки: 1) зменшення доходів

держави, оскільки реалізація алкогольної продукції в Україні передбачає акцизний збір; 2) заборона обігу алкоголю порушує ланцюг його виробництва і збуту - призводить до зупинення роботи підприємств, а це в свою чергу шкодить як підприємцям, так і працівникам; 3) обмеження та заборона легального продажу алкогольної продукції призводить до збільшення його незаконного продажу та виробництва («самогоноваріння»), що є правопорушеннями [7, с.142].

Зважаючи на об'єктивні реалії та доцільність введення заборон на обіг алкогольної продукції під час воєнного стану місцеві військові адміністрації різних областей України сьогодні приймають різні рішення, а також їх змінюють відповідно до ситуації. Наприклад, сьогодні послаблено раніше введені обмеження щодо обігу алкоголю в Києві та Львівській області.

На Харківщині частково дозволили продаж міцного алкоголю у торговельній мережі та закладах громадського харчування. Відповідні зміни до спільного наказу керівника Харківської ОВА та начальника Харківського військового гарнізону внесено 30 травня 2022 року. Згідно нової редакції документа, торгівля алкогольними напоями та речовинами, виготовленими на спиртовій основі, заборонена з 15:00 до 9:00, а закладам громадського харчування – з 21:00 до 9:00. Повністю продаж алкоголю заборонено військовослужбовцям ЗСУ, Нацгвардії, правоохоронцям та усім особам, які мають зовнішні ознаки належності до силових структур, тобто носять форму, мають озброєння та спецзасоби [2].

Наказом начальника Одеської ОВА Максима Марченка з 22 червня 2022 року в Одесі та області дозволено продаж усіх видів алкогольних напоїв у період з 09.00 до 20.00. Водночас й надалі суворо забороняється продаж алкогольних напоїв військовослужбовцям Збройних сил України, Національної гвардії, а також представникам військових формувань та правоохоронних органів [1].

Отже, алкоголь є специфічною речовиною, яка у надмірній кількості шкодить здоров'ю людини та негативно впливає на її поведінку, під дією алкоголя вчиняється багато правопорушень. Тому держава має регулювати його обіг. Однак введення жорстких офіційних заборон на продаж алкогольної продукції призводить до зменшення доходів бюджету, припинення роботи підприємств шкодить підприємцям і працівникам, зростає кількість випадків нелегального продажу та виробництва алкоголю (самогоноваріння). Згідно з п. 13 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у разі введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати заборону торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі. Доцільність введення обмежень та заборон визначається зважаючи на ситуацію у регіоні, вони вводяться та змінюються місцевими військовими адміністраціями. Особливе

значення має заборона продажу та вживання алкогольних напоїв військовослужбовцями Збройних Сил України, Національної Гвардії, представникам військових формувань та правоохоронних органів. На нашу думку, такий підхід є розумним, соціально та економічно виправданим.

Список використаних джерел

1. На Одещині дозволили продаж усіх видів алкоголю протягом дня. URL:https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3512594-na-odesini-dozvolili-prodaz-usih-vidiv-alkogolu-protagom-dna.html (дата звернення: 22.06.2022).

2. На Харківщині частково дозволили продаж міцного алкоголю. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3497512-na-harkivsini-castkovo-dozvolili-prodaz-micnogo-alkogolu.html (дата звернення: 22.06.2022).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам місцевого самоврядування повноважень встановлювати обмеження продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових: Закон України від 23.03.2018 р. №2376-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2376-19#Text (дата звернення: 22.06.2022).

4. Про затвердження Порядку заборони торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, в умовах правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: Постанова Кабінету Міністрів іністрів України від 29.12.2021 №1457. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1457-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.06.2022).

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. / Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 16.06.2022).

6. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 17.05.2022 №341/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3412022-42617 (дата звернення: 22.06.2022).

7. Утяшов Е. У. Алкоголь і режим воєнного стану. Гуманітарні та юридичні дослідження. 2020. №1. С.138-145.

Кривий Ігор Вікторович
професор кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат військових наук

Олешко Дмитро Олександрович
доцент кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат психологічних наук

Синишин Михайло Миколайович
викладач кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ЩОДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ КОНФЛІКТІВ ТА НЕСТАНДАРТНИХ СИТУАЦІЙ

Більшість авторів пропонує схожі набори макроетапів процесу підготовки та прийняття управлінського рішення.

Так, М. Мескон в своїй праці «Основи менеджменту» наводить такі етапи раціонального рішення проблем: діагностика проблеми, формулювання обмежень і критеріїв прийняття рішення, визначення альтернатив, оцінка альтернатив, вибір альтернативи, реалізація (впровадження), контроль виконання, зворотній зв‘язок.

В роботі М. Козелецького «Психологічна теорія рішень» визначаються наступні етапи: усвідомлення проблеми, збір інформації по проблемі, висування гіпотез, їх апробація, прийняття рішення, корекція рішення.

Раніше за інших управлінські рішення, порядок їх прийняття та виконання стали досліджувати військові. Несвоєчасне, неправильне, неоптимальне рішення у військовій сфері приводило до поразки, значних втрат людських і матеріальних ресурсів.

Для підготовки та прийняття рішення була висунута блочна модель, дана модель є узагальненою та відображає прямі та зворотні зв‘язки, які існують між блоками.

Блок 1. Відбувається збір, обробка та зберігання інформації. Ця інформація класифікується, систематизується та при необхідності передається в інші блоки для прийняття рішення.

Блок 2. Ідентифікується ситуація, що склалася, з раніше необхідною для використання вже апробованого досвіду рішення управлінської задачі. Визначаються ознаки принципово нової ситуації, яка вимагає розробки нових підходів до рішення проблеми, що виникла. Діагностується проблема, виявляючи причини виникнення та релевантну інформацію (яка відповідає конкретній проблемі), забезпечують блок 3.

Блок 3. Розробляються проекти (альтернативи) рішення проблеми на основі врахування обмежень і критеріїв. При цьому складність проблеми визначає необхідні засоби для її рішення.

Блок 4. Оцінюються альтернативи рішення проблеми, використовуючи стандарти (критерії) прийняття рішення, враховуючи обмеження в можливостях та способи її оцінки, якими володіють особа та персонал управління.

Блок 5. Приймається рішення. При цьому якщо проблема була правильно визначена, а альтернативні рішення об‘єктивно оцінені, то прийняти рішення нескладно, якщо ні, то слід повернутися в блок 3. Це складно зробити за умов невизначеності та ризику.

Оцінка альтернатив розрізняється ступенем впевненості, пов‘язаної з можливими майбутніми умовами. Тут зазвичай розглядають три варіанти: впевненість, ризик і невизначеність.

При прийнятті рішення керівники мають прогнозувати їх можливі результати в різних обставинах або станах середовища. По суті, прийняття рішення відбувається в різних обставинах по відношенню до ризику.

Коли відомо, яке з прийнятих рішень здійснюється, обирається та альтернатива, яка має найбільший ефект в цих умовах. У цьому випадку особа, яка приймає рішення точно знає результат кожного з варіантів вибору.

Повна протилежність цьому – невизначеність, оскільки відсутня повна інформація про характеристики різноманітних умов. Часто це відбувається, якщо фактори середовища невідомі або складні й неможливо отримати повну, достовірну інформацію.

Ризик – це стан між двома полярними випадками – впевненості та невизначеності. Під ризиком розуміється ситуація, яка дозволяє спрогнозувати можливі наслідки кожного варіанту прийнятого рішення та ймовірності їх появи.

Змішувати ситуації невизначеності та ризику не можна, оскільки вони принципово різні в силу критеріїв, які використовуються при виборі оптимального рішення. При ризику ймовірність виникнення наслідків прийняття рішення часто виражається через математичне очікування, а в ситуації невизначеності відсутня ймовірність виникнення наслідків прийняття рішення.

У ряді випадків в ситуації невизначеності корисно змінювати стратегію поведінки у відповідності з обраними критеріями.

Таким чином, в загальній формі проблема прийняття рішення характеризується сукупністю елементів:

критеріями і правилами, сформульованими на основі інформації про ситуацію;

необхідною інформацією;

правилами вибору рішення;

альтернативними рішеннями;

особливостями особи, яка приймає рішення;

наявністю часу.

Основною функцією виконавців всіх категорій, особливо керівного складу, є прийняття рішення щодо поліпшення або удосконалення стану справ на ділянці відповідальності. У залежності від способу прийняття рішення вони поділяються на стандартні та нестандартні.

Ситуації, що виникають в процесі, спонукають керівника до визначених заходів, тобто до прийняття рішення. Як правило, керівник вдається до прийняття стандартного рішення. Стандартні рішення дають можливість економити час роботи, чітко прогнозувати кінцевий результат та збільшити час, у разі необхідності, на прийняття нестандартного рішення.

Знання та використання стандартних правил свідчить не про відсутність творчості та ініціативи, а про високу кваліфікацію керівника та управлінського персоналу, так як, по-перше, скорочується час на прийняття рішення, розробку та реалізацію відповідних заходів; по-друге, зменшується ймовірність прийняття помилкових рішень; по-третє, звільнюється час для прийняття рішення в нестандартних, нових або складних ситуаціях, які вимагають збору інформації, її аналізу, використання математичних і економіко-математичних методів, які об‘єднуються поняттям дослідження операцій.

У разі виникнення непрогнозованої ситуації керівник мусить адекватно реагувати на неї. При цьому керівник вдається до прийняття нестандартного рішення. На прийняття нестандартного рішення, на яке суттєво впливатимуть особисті якості керівника.

При прийнятті нестандартного рішення, у разі виникнення відповідної ситуації, схема роботи виконавця змінюється. Для прийняття нестандартного рішення застосовується ціла низка заходів та методів, які цілком залежать від виконавця, його досвіду роботи, компетенції, індивідуальних якостей тощо.

Прийняття нестандартного рішення відбувається в умовах невизначеності. При цьому, при прийнятті нестандартного рішення широко застосовуються статистико-ймовірнісні методи щодо визначення кінцевого результату. А саме: дослідження операцій, теорія масового обслуговування, теорія ймовірності, логіка тощо.

Процес прийняття рішення – це вибір варіанту рішення з кількох можливих варіантів. Він складається з кількох характерних операцій.

Таким чином, наслідками помилок у прийнятті рішень посадовими особами в конфліктних та нестандартних ситуаціях можуть бути незаконне перетинання державного кордону, провоз контрабанди, загострення політичної обстановки, тощо. Тому, особливу роль у недопущенні подібних ситуацій належить особі, що приймає рішення.

Список використаних джерел

1. Алгоритм дій сил та засобів відділу прикордонної служби у разі ускладнення обстановки в районі міжнародного пункту пропуску для автомобільного сполучення: розпорядження Адміністрації Державної прикордонної служби України від 27.09.2010 № 498. Доступ із інформ.-правової системи «Ліга-Закон».

2. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфліктологія; Навч. посіб. для вузів. -

Харьків, 1997.
3. Борисевич, В.І, Кандаурова, Г.А. Прогнозування та планування економіки. Київ, 2003. 121 с.
4. Братко А. В. Рекомендації щодо застосування резервів при ускладненні обстановки на державному кордоні Хмельницький: НАДПСУ, 2009. 472 с. Режим доступу: http://www.hups.mil.gov.ua/periodic-app/article/15858/zhups_2016_1_33.pdf

Кузнецова Людмила Валеріївна
завідувачка кафедри публічного та приватного права Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова, кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Адміністративна діяльність поліції реалізується в конкретних діях суб‘єктів, які її здійснюють, такі дії знаходять своє вираження у певних формах діяльності. У юридичній літературі сформувався підхід до визначення форм управлінської діяльності як зовнішнього вираження конкретних дій, що проводяться з метою практичного втілення поставлених завдань [1, с. 6]. З огляду на це, змістом кожної з форм діяльності поліції щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина буде сукупність однорідних, конкретних дій поліцейських, пов‘язаних зі створенням найбільш оптимальних умов для використання людиною та громадянином своїх прав і свобод і їх належної охорони та захисту.

Під діями маються на увазі державно-владні повноваження, хоча особливість забезпечення прав і свобод зумовлює необхідність широкого застосування неправових засобів. Різноманіття ж форм діяльності поліції спричинено великою кількістю завдань і напрямів [2, с. 173]. За характером наслідків діяльності розрізняють правові, тобто встановлені в нормативних правових актах, що тягнуть юридичні наслідки і неправові, що не мають юридичних наслідків форми. Бажаними для діяльності поліції є, безумовно, правові форми. Інакше дії її співробітників може бути поставлено під сумнів, а їх зміст оскаржено в установленому законом порядку. Однак це не означає, що владний суб‘єкт у кожному конкретному випадку не може діяти на свій розсуд. Він може самостійно, залежно від ситуації, визначати найбільш прийнятну форму для вирішення тих чи інших завдань. Крім цього, в науковій літературі пропонується поділ форм на гласні та негласні, процесуальні і непроцесуальні, правотворчі та правозастосовні.

Отже, форми адміністративної діяльності поліції – це однорідні за характером і правовою природою групи адміністративних дій, в яких реалізується компетенція поліції в сфері підтримання публічної безпеки та

порядку і боротьби зі злочинністю [4, с. 66]. За допомогою форм практично реалізуються функції адміністративної діяльності. Численні та різнопланові завдання поліції обумовлюють різноманіття форм адміністративної діяльності. Проте, поліція, яка наділена державно-владними повноваженнями, повинна використовувати тільки форми, передбачені відповідними правовими актами. Вони закріплені в законодавстві, яке визначає правовий статус поліції: законах, положеннях, статутах, наказах, інструкціях та інших актах, що регламентують адміністративну діяльність.

Водночас, особливий характер завдань поліції та специфіка оперативної обстановки передбачає певну самостійність у виборі тих чи інших встановлених законодавством форм. Вибір їх проводиться з урахуванням конкретних життєвих обставин, вимог ефективності і доцільності. В одних випадках дії уповноважених осіб поліції тягнуть за собою юридичні наслідки, наприклад, встановлення, зміну чи припинення адміністративно-правових відносин, в інших – ні, наприклад, правова пропаганда, узагальнення передового досвіду роботи. Відповідно до цього форми адміністративної діяльності поділяють на дві групи: правові та неправові або ще їх називають організаційні.

Правові форми пов‘язані зі встановленням і застосуванням норм права, вони класифікуються за змістом, цілеспрямованістю, способом вираження. До правових форм адміністративної діяльності поліції належать: видання актів органів Національної поліції; укладення адміністративних договорів; здійснення юридично значущих дій.

Крім адміністративної діяльності, поліція уповноважена здійснювати управлінські дії, які дістали назву неправових форм поліцейської діяльності. Ця діяльність також має свої форми, які є формами управління. До них відноситься проведення організаційних заходів. До організаційних заходів належать, перш за все, заходи, які здійснюються усередині апарату поліції. Ними є заходи, передбачені у планах роботи окремого органу на відповідний період. Це також інструктажі працівників, вивчення документів, що регламентують діяльність органу, навчання його особового складу, стажування молодих спеціалістів, збирання та обробка інформації, що характеризує роботу та її результати, контроль за виконанням прийнятих рішень. Організаційні заходи можуть також здійснюватись і поза межами поліції (зовнішньо-організаційна діяльність) [3, с. 81]. Це роз‘яснювальна робота серед населення, заходи пропаганди, агітації, надання допомоги загонам сприяння поліції та іншим організаціям, які беруть участь в підтриманні публічної безпеки та порядку. Так, зокрема, поліція проводить профілактично-роз‘яснювальну роботу серед населення з метою формування у свідомості громадян, особливо молоді, правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ.

Адміністративна діяльність поліції реалізується на практиці в конкретних формах і конкретними методами. Методи адміністративної діяльності поліції – це способи та засоби цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку громадян, а також діяльність підприємств та організацій

в інтересах підтримання публічної безпеки і порядку та реалізації прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [2, с. 183]. Методи адміністративної діяльності поліції характеризуються загальністю і універсальністю, вони упорядковують таку діяльність, виявляються в ній, але існують поза нею та їй передують. Вони комплексно поширюються на діяльність усіх структурних підрозділів поліції, будучи найважливішими, неодмінними інструментами вирішення завдань.

Таким чином, форми й методи діяльності поліції щодо забезпечення прав і свобод, з одного боку, визначають форми і методи всієї діяльності, а з іншого – проявляються в них. Встановлюючи форми діяльності поліції, слід зважати на те, що кожен структурний підрозділ має свій комплекс специфічних завдань, а отже, і форми їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Батраченко О.В. Форми правоохоронної діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. *Форум права*. 2016. № 2. С. 5 – 10. URL:https://file:///C:/ Users/ User/ Down loads/FP_index .htm_2016_2_3.pdf.

2. Гурковський М.П., Єсімов С.С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина України. *Науковий вісник ЛДУВС.* 2016. № 4. С. 171-186.

3. Жила С.Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної поліції: монографія. Одеса: Одісей, 2016. 192 с.

4. Основи управління в органах внутрішніх справ: навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Бандурка. Харків: ХНУВС, 2016. 591 с.

Кузьменко Анастасія Сергіївна
студентка спеціальності «Правоохоронна діяльність» освітнього ступеня «Магістр» Донецького державного університету внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Злочинність неповнолітніх – одна із нагальних кримінологічних проблем, яка відбиває основні тенденції злочинності в країні, є індикатором морального здоров‘я суспільства і дає змогу спрогнозувати загальні перспективи й можливі напрями розвитку злочинних проявів на майбутнє. Цей вид злочинності досить специфічний: з одного боку, він входить у неосяжне поле дитячої деліквентності, а з іншого – переростає в злочинність молоді та загальнокримінальну злочинність [1, с. 105].

Злочинність неповнолітніх завжди була і залишається однією з найбільш актуальних соціально-правових проблем нашого суспільства. Численні дослідження показують, що значна частка злочинців-рецидивістів свою першу судимість отримали саме в неповнолітньому віці. Статистика свідчить про те, що в останні роки кількість злочинів, вчинених неповнолітніми, поступово знижується. Проте офіційні показники не відображають повною мірою сутність цієї дуже складної проблеми. Питома вага злочинності неповнолітніх в загальній структурі злочинності залишається значною, а зміни різних сфер життя суспільства, що відбулися в Україні за останні роки, мали істотний вплив на умови формування особистості сучасних дітей і підлітків, які стали більш вразливими перед несприятливими суспільними процесами. Злочинність неповнолітніх характеризується низкою особливостей, виокремлення та дослідження яких є запорукою здійснення ефективної протидії такій злочинності [2, с.156].

Злочинність неповнолітніх, порівняно зі злочинністю дорослих, характеризується підвищеною латентністю. Адже в багатьох випадках діяння, які вчинили особи, котрі не досягли вісімнадцяти років, сприймаються як дитячі пустощі, про які, зазвичай, не прийнято повідомляти у правоохоронні органи. За експертними оцінками, рівень злочинності неповнолітніх у 3–4 рази перевищує офіційно зареєстрований [3, с. 275]. На латентність злочинності неповнолітніх опосередковано вказує й те, що з-поміж злочинів, вчинених неповнолітніми, майже 51–69 % щорічно становили тяжкі й особливо тяжкі злочини [4, с. 203].

Слід відмітити, що неповнолітньою вважається особа, яка не досягла 18 років. Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося 16 років, а згідно із ч. 2 ст. 22 Кримінального кодексу (далі – КК) України – 14 років. За 2016–2021 рр. було виявлено 16203 неповнолітні особи, які вчинили кримінальні правопорушення. У структурі всіх виявлених за цей період осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, неповнолітні становлять 3,6%, з них громадян України – 99,7% (16 148 осіб), решта іноземці [5, с. 203].

Характер і спрямованість кримінальної активності дітей визначається несприятливими умовами формування й розвитку їх особистості в пубертатний період, віковими особливостями мотивації, способом життя, а також впливом осіб, які мають кримінальний досвід. Неповнолітні стають на шлях вчинення злочинів з чотирьох основних причин: по-перше, їх втягують у злочинну діяльність дорослі особи, які мають кримінальний досвід; по-друге, через заборонену (протиправну) поведінку діти в ігровій чи протестній формі самовиражаються, спотворено реалізують право на самостійність (дорослість); по-третє, вчинення злочинів – це захисна реакція на соціальну безпорадність, відчуття покинутості, невизначеність і страх перед майбутнім; по-четверте, злочинна поведінка виступає засобом адаптації до складних умов життя, боротьби за виживання у будь-який спосіб. Варто говорити про те, що злочинність неповнолітніх помітно відрізняється від злочинності дорослих. Так, виокремлення злочинності неповнолітніх в окремий вид злочинності

здійснюється на підставі такої специфічної кримінальної інтегруючої ознаки, як вік злочинця, точніше суб‘єкт злочину. Зокрема, чинним Кримінальним кодексом України чітко встановлено вік, з якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності, це особи, якідосягли 16 років, а в деяких випадках за особливо тяжкі злочини – особи, які досягли 14 років. Проте дослідження вчених показують, що вік неповнолітніх злочинців трохи ширше, ніж ті рамки, які встановлено ККУ (від 11 років). Щодо таких злочинців чинним законодавством передбачено покарання у вигляді поміщення до приймальників-розподільників для дітей, або поміщення дитини в спеціальні навчально-виховні заклади. Обов‘язковим при наданні кримінологічної характеристики неповнолітнього злочинця є врахування соціально-демографічних ознак неповнолітнього, а саме: стать, вік, освіта, рід занять, стан здоров‘я, виховання, оточення, схильності, звички, загальний розвиток. Отже, вивчення особи злочинця зводиться переважно до виявлення й оцінки тих властивостей і рис, що вказують на причини злочинної поведінки та можуть бути використані з метою її профілактики [6, с. 270-271].

Таким чином, слід зазначити, що в останні роки зазнали змін тенденції розвитку злочинності неповнолітніх. Так, відзначається зменшення загальної кількості злочинів, але на цьому фоні зростає злочинна активність; втягується у злочинну діяльність все більша кількість підлітків; збільшується питома вага тяжких і особливо тяжких злочинів; зростає кількість планованих злочинів; структура злочинності неповнолітніх поповнилася новими видами злочинів; неповнолітні злочинці стають основним джерелом поповнення організованої злочинності; зростання суспільної небезпечності злочинів [7, с. 206].

Список використаних джерел

1. Головкін Б.М., Батиргареєва В.С. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх у місті Харкові. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2005. No 10. С. 105–131.

2. Стецька Х.С. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх та фактори що їх обумовлюють. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/4151/1/-%20%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%20%20%D0%BE%D1%81%D1%82._p154-155.pdf.

3. Криминология: учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. М.: Юристъ, 1995. 512 с.

4. Якимова С. В. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / С. В. Якимова, Н.Є. Маковецька, О. М. Омельчук. Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2014. 442 с.

5. Старко О.Л. Кримінологічні ознаки особи неповнолітнього злочинця. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №5. С. 203-205.

6. Дубович О.В. Актуальні питання щодо злочинності неповнолітніхяк суспільна проблема. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/dubovych/pdf.

7. Лисенко А.О. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх у сучасній Україні. URL: http://109.237.87.242/bitstream/123456789/9772/1/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD.%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80.%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82._p236-239.pdf.

Кузьменко Сергій Георгійович
професор кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук, професор

ВІЙСЬКОВІ ЦИВІЛЬНІ АДМІНІСТРАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Люди вже звикли, що всі нагальні питання життя територіальної громади вирішують місцеві ради та їх виконавчі комітети. Так було до цієї клятої війни, але сьогодні, ми все частіше чуємо про військові цивільні адміністрації, як орган влади про який раніше не чули [2]. З початком проведення у Донецькій та Луганській областях антитерористичної операції відразу виявилось існування багатьох проблем, зумовлених тим, що органи місцевого самоврядування, на протязі тривалого часу, практично не виконували покладені на них повноваження. Де факто, вони самоусунулися від виконання своїх законних повноважень, що, в свою чергу, досить негативно позначилося на безпеці та життєдіяльності місцевого населення в районі проведення АТО [3].

Такого стану справ, ні в якому разі, не можна було допустити, а тому, після пропозиції, внесеної Радою Національної Безпеки та Оборони, Президентом України Петром Порошенком був підписаний Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» від 3 лютого 2015 року № 141-VIII [6]. Дія цього Закону спочатку продовжувалася тільки на період проведення антитерористичної операції та на шість місяців після дня її завершення, але не більше ніж на три роки з дня набрання ним чинності, проте згодом, зважаючи а ситуацію в країні – ці обмеження прибрали [6].

На час прийняття Закону військово-цивільна адміністрація в Україні визначалася, як тимчасовий державний орган у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України або у складі Об‘єднаного оперативного штабу Збройних Сил України, який діяв в районі відсічі збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей і був призначений для забезпечення виконання Конституції та законів України, гарантування безпеки і нормалізації життєдіяльності

населення, правопорядку, протидії диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи [3].

Військово-цивільна адміністрація має за мету створення умов для забезпечення життєдіяльності відповідних територіальних громад, вирішення питань місцевого значення шляхом установлення особливого порядку здійснення окремих повноважень органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських рад, їх виконавчих органів, обласних, районних рад) на території їх діяльності, у разі коли відповідні органи місцевого самоврядування такі повноваження не здійснюють або самоусунулися від їх виконання [3].

Різниця між ними є у тому, що військово-цивільні адміністрації населених пунктів є юридичними особами публічного права. На відміну від них, районні та обласні державні адміністрації просто тимчасово набувають статусу військово-цивільних адміністрацій та не потребують реєстрації окремої юридичної особи [3].

Починаючи з 2021 року вся Україна була поділена на об‘єднані територіальні громади. Тож, зараз змінюється система управління і більше повноважень та грошей залишають в місцевих бюджетах, а не забирають у державний. Керувати цими грошима мають місцеві ради. В тих випадках, коли вони не виконують свою роботу, владу заміняють військово-цивільною адміністрацією. Подекуди такі адміністрації працюють вже по 6 років. У них є керівник та підлеглі. Саме вони розподіляють бюджетні кошти, які є в громади. Поки є ВЦА, то на виділення коштів не потрібні голоси депутатів [1].

З практичної точки зору військові адміністрації надзвичайно важливі для мешканців відповідних територій, оскільки уповноважені приймати рішення, від яких залежить життя людей: щодо евакуації, запровадження комендантської години та багато іншого [2].

Згідно чинного Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» від 5 лютого 2015 року № 157-VIII [6], військові адміністрації населених пунктів фактично формуються «з нуля» з військовослужбовців військових формувань, правоохоронних органів, служби цивільного захисту, працівників, які уклали з Генеральним штабом Збройних сил України трудовий договір [6]. Однак, на розгляді парламенту уже перебуває законопроєкт щодо функціонування місцевого самоврядування в період дії воєнного стану, який покликаний виправити таку ситуацію [2]. На нашу думку, це вірне рішення, адже кожна місцева рада має законний мандат на представлення інтересів членів своєї громади.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» 12 травня 2015 року № 389-VIII [7] передбачено, що на територіях, де введено воєнний стан (у нашому випадку це вже вся Україна) можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації. Рішення про їх утворення приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування. Безпосереднє керівництво військовими адміністраціями здійснюють їхні начальники [7].

Коли мова йде про села, селища й міста, то військові адміністрації таких

населених пунктів може утворюватися в одному чи декількох населених пунктах. Вона може бути утворена, якщо сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, в т.ч. внаслідок: 1) фактичного саморозпуску, 2) самоусунення від виконання своїх повноважень, 3) фактичного невиконання повноважень, 4) припинення повноважень згідно з законом [2].

Розглядаючи перелічені підстави, можна вказати, що така підстава, як «фактичне невиконання повноважень» є досить суб‘єктивною, оскільки вона не деталізує цих повноважень. Однак, зважаючи на те, що Президент володіє значно більшим обсягом інформації і має можливість діяти на випередження, ми вважаємо, що в даному випадку це цілком виправдано. При цьому, зауважимо, що необхідно розширити змістовно саме поняття «фактичне невиконання повноважень». Тому, що така по суті, дуже суб‘єктивна трактовка поняття «фактичне невиконання» у воєнний час не завжди пов‘язана з небажанням або бездіяльністю [2].

Інакше проводиться утворення військової адміністрації в районі чи області. Так, їх статусу набувають, відповідно, районні, обласні державні адміністрації, а голови районних, обласних держадміністрацій набувають статусу начальників відповідних військових адміністрацій. Тобто, вже існуючі органи державної влади наділяються новими повноваженнями та набувать іншого статусу [2].

Діючий Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII прямо не передбачає автоматичне припинення повноважень відповідних органів місцевого самоврядування у разі утворення військових адміністрацій [7].

Таку пряму вказівку можна зустріти у статті 78 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»: «Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради достроково припиняються з дня набрання чинності актом Президента України про утворення відповідної військово-цивільної, військової адміністрації» [8]. А Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII вказує тільки на момент припинення повноважень військових адміністрацій [7].

Військові адміністрації населених пунктів, а також районні, обласні військові адміністрації, утворені у зв‘язку з нескликанням сесії, відповідно, районної, обласної ради у встановлені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР строки, «здійснюють свої повноваження до дня першого засідання першої сесії відповідної ради, обраної після скасування воєнного стану» [8]. Як бачимо, зазначена норма містить слова «…ради, обраної після…», що взаємопов‘язано з положеннями Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [8], який передбачає «припинення діяльності місцевої ради у зв‘язку з утворенням військової адміністрації». Аналогічні за змістом норми містять і «Прикінцеві положення» Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [7], але вони стосувалися періоду, коли збройна агресія рф мала місце лише у

Донецькій та Луганській областях [7,2].

Окремо Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [7] виділяє випадок, коли районна чи обласна військова адміністрація утворена не «у зв‘язку», а «для». Так, «у разі створення районних, обласних військових адміністрацій для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку такі адміністрації здійснюють свої повноваження до скасування воєнного стану. У даному випадку без прив‘язки до першої сесії новобраної ради» [7,2].

Крім того, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Законів України «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про правовий режим воєнного стану» від 24 березня 2022 № 7153 [10] щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану» [10, 4].

Таким чином, з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні введено особливий правовий режим, що передбачає «надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» (стаття 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, далі – Закон № 389-VIII) [7].

У сфері реалізації публічно-владних управлінських функцій це означає запровадження особливостей, передбачених Законом № 389-VIII [7].

Зокрема, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» [9] було утворено 24 обласні та Київську міську, а також районні військові адміністрації для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку. Разом з тим, це не означає припинення діяльності визначених Конституцією та законами України органів державної влади і органів місцевого самоврядування [5].

Згідно зі статтею 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII «в умовах воєнного стану Президент України та Верховна Рада України діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами України. Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, військове командування, військові адміністрації, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України» [7].

Таким чином, можно підсумувати, що утворення військової цивільної адміністрації завжди означає припинення діяльності відповідної місцевої ради. ВЦА потрібна, щоб нині прифронтові територіальні громади були об‘єднані, хоча б умовно, та мали спільне майно і бюджет вже зараз.

Повернення до функціонування органів місцевого самоврядування на таких територіях можливе лише після скасування воєнного стану. Коли в громадах проведуть вибори, то додатково об‘єднувати ради або бюджети не доведеться. Депутати продовжать роботу військово-цивільної адміністрації. Але то вже будуть заново обрані ради, можливо, і з урахуванням думки виборця про ефективність попереднього їх складу.

Список використаних джерел

1. Що таке військово-цивільна адміністрація та для чого вона створена? URL: http://www.pereselenci.kh.ua/?p=2623

2. Залізнюк В. Хто важливіший: військова адміністрація чи місцева рада? *Юридична Газета* від 23 квітня 2022. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/hto-vazhlivishiy-viyskova-administraciya-chi-misceva-rada.html

3. Військово-цивільна адміністрація. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F

4. Військові адміністрації виконуватимуть повноваження місцевих органів влади. URL: https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/vijskovi-administratsiyi-vykonuvatymut-povnovazhennya-mistsevyh-organiv-vlady/

5. Євгеній Гречківський. Вертикаль влади в умовах воєнного стану. Які права у військової адміністрації? URL: https://everlegal.ua/vertykal-vlady-v-umovakh-voennogo-stanu-yaki-prava-u-viyskovoyi-administratsiyi

6. Про військово-цивільні адміністрації**:** Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 1. Ст.87.

7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 28. Ст.250.

8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст.170.

9. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022. *Урядовий кур'єр.* 11.03.2022. № 54.

10. Верховна Рада прийняла Закон, який врегульовує діяльність механізму держави в умовах воєнного стану. URL: https://www.rada.gov.ua/print/220856.html.

Кузьменко Сергій Сергійович
старший оперуповноважений на ОВО 1 відділу ГВ КР 2 управління (з дислокацією у місті Маріуполь Донецької області) ГУ СБУ в Донецькій та Луганській областях, майор, кандидат юридичних наук

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАХОДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДИТИНИ

Індивідуальний рівень віктимологічного запобігання, на відміну від загального та спеціального, охоплює запобіжні заходи щодо таких категорій осіб, які, враховуючи їх поведінку та сукупність особистісних якостей, з великою ймовірністю можуть стати жертвами злочинів, забезпечення їх особистої безпеки, а також здійснення щодо них цілеспрямованого запобіжного впливу [1, с. 127–128].

Погляди вчених на зміст запобігання на індивідуальному рівні близькі за змістом. Так, А. І. Долгова, визначила індивідуальне запобігання злочинам як діяльність державних й утворених відповідно до закону недержавних органів, організацій та їх представників з виявлення осіб, від яких, відповідно до об‘єктивно встановлених даних, можна очікувати вчинення злочинів, і здійснення на них та їх навколишнє соціальне мікросередовище позитивного коригуючого впливу. А. П. Закалюк зазначив, що індивідуальне віктимологічне запобігання є діяльністю державних органів і громадськості з виявлення осіб, які своєю поведінкою засвідчили схильність до злочинів, і спрямування на них запобіжного впливу засобами виховання, допомоги, контролю, які здійснюються з метою усунення чи нейтралізації причин і умов, що сприяють злочинам за допомогою заходів, які не мають характеру покарання [2, с. 318].

Виходячи із зазначеного, індивідуальне віктимологічне запобігання злочинам полягає у виявленні осіб з підвищеною віктимністю і проведенні з ними профілактично-виховних заходів, спрямованих на зниження ризику стати жертвою злочинних посягань [3, с. 43]. Прийоми і методи індивідуального віктимологічного запобігання достатньо відомі. Проте вони, як правило, зводяться лише до захисно-виховної роботи з громадянами, які стали потерпілими. Робота з виявлення осіб з підвищеною віктимністю практично не ведеться. Така однобічність у віктимологічному запобіганні обумовлена, головним чином, відсутністю спеціальних методик виявлення осіб із підвищеною віктимністю і суб‘єктів, які здійснюють цей вид запобігання [1, с. 130].

Як свідчить практика, індивідуальна віктимність виявляється в різноманітних формах. Наприклад, у потерпілих від шахрайства і зґвалтувань вона виражається в байдужій, аморальній, провокуючій поведінці; від кишенькових крадіжок – у легковажній поведінці. У цьому разі, без сумніву, необхідне використання двох взаємопов‘язаних напрямів у межах індивідуального віктимологічного запобігання:

а) виявлення осіб з підвищеною віктимністю;

б) корекція віктимності в окремих громадян.

Виходячи з індивідуального кримінологічного запобігання злочинам, індивідуальне віктимологічне запобігання злочинам можна поділити на різні групи:

а) попереднє, екстрене, реабілітаційне;

б) безпосереднє та раннє;

в) переконання й допомога та ін.

Попереднє індивідуальне віктимологічне запобігання злочинам – виявлення підвищеної віктимності; інформування про можливі кримінальні небезпеки; спеціальне вчення, виховання і психологічний тренінг, вирішення гострих конфліктів. У свою чергу, екстрене індивідуальне запобігання злочинам полягає в розробленні системи швидкого реагування на сигнали про допомогу потерпілим, наданні екстреної допомоги й захисту потенційних жертв безпосередньо в передкримінальній і кримінальній ситуаціях (у кризисних ситуаціях).

Водночас реабілітаційне індивідуальне запобігання злочинам здійснюється за допомогою спеціалістів, які усувають посттравматичний стресовий стан й ефекти пережитої небезпеки, надають медичну та правову допомогу.

У результаті проведеного нами дослідження визначено, що виявивши певний ступінь віктимності й ознак, що визначають можливість її розвитку в подальшому, та використовуючи заходи індивідуального віктимологічного запобігання, можна знизити потенціал віктимності конкретної особи. Саме в цей момент і повинна починати діяти програма корекції віктимності в окремих громадян. Вона здійснюється у двох формах – безпосереднього і раннього індивідуального запобігання злочинам [2, с. 12]. При цьому заходи безпосереднього запобігання злочинам спрямовано на особу, яка вже стала жертвою злочину або перебуває у стані, близькому до «перетворення» на жертву; заходи раннього запобігання злочинам – на особу, яка підпадає під ознаки потенційної жертви через те, що вона володіє високим ступенем віктимності. Відмінність між цими формами запобігання злочинам зумовлена головним часовим критерієм, за допомогою якого можна визначити стан потенційної жертви до моменту вчинення стосовно неї злочину. Останнє пов‘язане з вибором конкретних запобіжних заходів. Наприклад, якщо громадянин поводиться безпечно й легковажно в громадському місці, явно демонструє зміст свого гаманця, не контролюючи при цьому ситуацію, то треба негайно припинити його очевидну віктимну поведінку. Наразі йдеться про безпосередній запобіжний вплив, оскільки часовий фактор тут зведено до нуля.

Список використаних джерел

1. Кримінологічна віктимологія : навч. посіб. / Є. М. Моісеєв. О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. / за заг. ред. проф. О. М. Джужі. Київ : Атіка, 2006. 352 с.

2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: підручник. У 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

3. Бакун В. І. Проблемні питання індивідуального попередження злочинів у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2013. № 7. С. 36-44.

Купчишина Валентина Чеславівна
старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін факультету забезпечення оперативно-службової діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день в Україні воєнний стан продовжено до 24 серпня 2022 року. Воєнний стан визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози національній безпеці.

Публічна безпека та порядок – це урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя і здоров'я, попередження злочинів та проступків, повагу до честі й людської гідності, дотримання норм суспільної моралі і порядку. Питанням публічної безпеки та порядку на сьогодні приділяється особлива увага, адже, як зазначає В. Барба, «найголовнішою умовою інтеграції України в Європейське співтовариство було й залишається приведення національного законодавства до рівня міжнародних стандартів» [1, с. 32].

Дана проблематика стала основою наукових праць цілої низки науковців (В. Авер'янова, В. Барба, О. О. Бандурка, Батраченко, А. Долинний, І. Зозуля, О. Когут, А. Крищенко, О. Остапенко, О. Проневич та ін.). Питання забезпечення публічної (громадянської) безпеки досліджували М. Ануфрієва, Ю. Битяка, О. Горбачова, С. Жили, О. Платковська та ін.). Так, О. Горбачова та О. Платковська звертають увагу, що психологічні аспекти забезпечення публічної безпеки та порядку мають два спрямування: «1) психологія безпеки у системі «людина – середовище існування»; 2) психологія забезпечення публічної безпеки та порядку уповноваженими суб'єктами, зокрема поліцією як провідними з них у цій сфері» [2, с. 95].

Питання підготовки фахівців для забезпечення публічної безпеки та порядку також є актуальними, адже сучасний світ зазнає кардинальних змін через свою динамічність, насиченість, великий обсяг інформації тощо. Ці зміни відображаються не тільки на розвитку суспільства, але й на діяльності

людини. Питання її психічного здоров‘я неодноразово ставало предметом детального розгляду та наукових досліджень представників різних епох (М. Андрос, Д. Келлі, Л. Карамушка, К. Роджерс, Е. Потапчук, Г. Олпорт, Р. Поташнюк, О. Урбанович, А. Форель та ін.), адже воно виступає одним з основних компонентів здоров‘я особистості.

Як відмічають І. Коцан, Г. Ложкін, М. Мушкевич у своєму дослідженні, згідно формулювання Всесвітньої організації охорони здоров‘я, «людське здоров‘я – це не просто відсутність хвороби, а повне фізичне, душевне та соціальне благополуччя» [3, с. 5]. Сучасні науковці виокремлюють різні види здоров‘я особистості. На їх думку «здоров‘я – єдність фізичного, психічного, духовного, соціального, інтелектуального та творчого аспектів здоров‘я, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад» [7, с. 4]. Ці різновиди вивчаються ними як окремі компоненти, так і як взаємопов‘язані складові однієї системи, що допомагають людині якісно виконувати свої професійні завдання. У своїх дослідженнях деякі науковці (Г. Нікіфоров, В. Ананьєв) також виокремлюють такі поняття як «гармонія особистості», «душевне здоров‘я» [5, с. 15-28].

Аналіз наукової джерельної бази засвідчив, що під психологічним здоров‘ям більшість вчених розуміють функціонування психіки особистості, що сприяє налагодженню гармонійної взаємодії людини з навколишнім світом, яке проявляється в ефективній діяльності, поведінці, особистісному розвитку тощо. Також ними було визначено складові психічного здоров‘я особистості: розумове (уміння отримувати, синтезувати, аналізувати та застосовувати необхідну інформацію), емоційне (здатність розуміти, висловлювати, аргументувати та регулювати власні емоції та почуття), практичне (уміння усвідомлювати свої потреби та інтереси, визначати та досягати відповідні цілі).

Дослідники звертають увагу на той факт, що психічне здоров‘я особистості, за ознакою спрямованості, має складові (особистісні та соціальні), які також слід враховувати при вивченні життєдіяльності фахівця. Також особлива увага ними приділяється проявам психічного здоров‘я згідно вікових особливостей індивіда. У своїх наукових працях психологи відмічають цілу низку порушень психічного здоров‘я особистості, що може викликати емоційно-чуттєвий дискомфорт через проблеми в міжособистісному спілкуванні (з колегами, керівництвом тощо), через внутрішньоособистісні, сімейні та соціально-побутові причини. Ці та інші причини також стають предметом детального обговорення сучасних зібрань психологів-науковців.

Відповідно до формулювання Всесвітньої організації охорони здоров‘я, людське здоров‘я визначається гармонійною стратегією поведінки, що прийнято називати «здоровим способом життя» [3, с. 5]. Питання щодо підтримки та відновлення психічного здоров‘я є на сьогоднішній день досить актуальне, і тому викликає таке зацікавлення наукової спільноти в світі. Так, сучасні дослідження Л. Батукова (шкільна медитація як сучасна модель підтримки психічного здоров‘я учнів); І. Загорської (вектори психологічного здоров‘я особистості); Л. Карамушки (актуальні напрямки дослідження

психологічного здоров‘я освітнього персоналу); В. Кислого і Д. Приходько (моніторинг виникнення у військовослужбовців негативних психічних станів); Г. Лісовенко (впровадження здоров‘язберігаючих технологій у початковій школі); Є. Потапчука (теорія і практика збереження психічного здоров‘я військовослужбовців); М. Савчина (психічне здоров‘я у контексті оптимістичної концепції людини для XXI століття); Ю. Савінної (сприятливий морально-психологічний клімат колективу першокласників як умова збереження психічного здоров‘я) та інших вчених допомагають краще зрозуміти як сприяти збереженню та відновленню психічного здоров‘я сучасного фахівця [4].

Це питання також розглядається і на державному рівні. В різних країнах вивчаються питання щодо забезпечення збереження психічного здоров‘я своїх громадян. Так, Конституція України визначає життя і здоров‘я людини одним із найважливіших соціальних цінностей. Виклики сьогодення визначають все нові і нові завдання щодо цього. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш заявив, що «проблеми психічного здоров‘я, зокрема депресія і тривожність, є однією з найбільших причин нещасть у нашому світі… Десятки мільйонів людей переймаються через те, що можуть втратити роботу, й відтак, доходи і засоби до існування… Збільшується кількість суїцидів… Через змушену ізоляцію люди зіткнулися також із підвищеним ризиком домашнього насильства і жорстокого поводження» [6, с. 3].

Інноваційними підходами щодо відновлення психічного здоров‘я особистості є не тільки соціальна підтримка, медитація, психокорекція, психологічний супровід та інші види психологічної допомоги, але й застосування на практиці різноманітних технологій, які допомагають вирішувати нагальні проблеми особистості.

Отже, сучасними технологіями щодо відновлення психічного здоров‘я особистості є ненасильницьке спілкування; фасилітація як інноваційна технологія управління різноманітними конфліктами; медіакомпетентність та медіакультура особистості, які також допомагають оволодівати новітніми технологіями, що сприяє уникненню дискомфорту перебування у соціумі; різноманітні тренінги, які ознайомлюють фахівців з методами та вправами відновлення та збереження психічного здоров‘я в умовах воєнного стану особливо.

Список використаних джерел

1. Барба В. С. Поняття публічної безпеки і порядку як об‘єкта взаємодії територіальних підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення.* 2018. № 4. Ч. 1. С. 32.

2. Горбачова О. В., Платковська О. В. Національна поліція як суб‘єкт забезпечення публічної безпеки та порядку: психологічний вимір. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917-2017 рр.).* Харків, 2017. С. 95.

3. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров‘я

людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. С. 5.

4. Матеріали міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров‘я особистості: теорія та практика, м. Харків, 13-14 грудня 2019. УІПА, Харків : ТОВ «Рейтинг», 2019. 120 с.

5. Потапчук Є. М. Теорія і практика збереження психічного здоров‘я військовослужбовців : монографія. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2004. 323 с.

6. Психологічне здоров‘я особистості у кризовому суспільстві : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року) / уклад. З. Р. Кісіль. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 3.

7. Сучасні технології збереження здоров‘я учнів у діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій : посіб. / авт. кол.: А. Г. Обухівська, Т. В. Жук, О. А. Зеленько та ін.; за ред.. А. Г. Обухівської. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 218 с.

Кушнір Ярослав Олександрович
старший викладач кафедри адміністративної діяльності факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор філософії в галузі права

Мота Андрій Федорович
начальник кафедри адміністративної діяльності факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБОЮ УКРАЇНИ У ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ В РАЙОНАХ, ЩО МЕЖУЮТЬ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ БІЛОРУСЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24.02.2022 року стало точкою відліку якісно-нового етапу забезпечення загальнодержавної системи національної безпеки України, її суверенітету і територіальної цілісності. На виконання конституційного обов‘язку держави в контексті забезпечення й утвердження прав і свобод людини та громадянина, органи державної влади переорієнтували власну діяльність з метою протидії існуючим та перспективним загрозам національної безпеки України, не стала винятком й Держприкордонслужба України.

Державна прикордонна служба України – правоохоронний орган

спеціального призначення, на який покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглій зоні та виключній (морській) економічній зоні [1]. Аналіз положень Закону України «Про національну безпеку України» дозволяє зробити умовивід про віднесення прикордонного відомства до складу сектору безпеки та оборони [2]. А.М. Притула зазначає, що для забезпечення належного рівня супротивної діяльності існуючим загрозам національної безпеки України раціональною є пропозиція щодо зміни правового статусу Держприкордонслужби на збройне формування спеціального призначення з правоохоронними функціями [3, с. 41], зазначаємо, що актуальність такої пропозиції лише посилюється в контексті нового етапу воєнної агресії Російської Федерації. Більше того, Я.О. Кушнір у своєму дисертаційному дослідженні вказує на приналежність органів охорони державного кордону до системи забезпечення національної безпеки, обґрунтовуючи свої висновки напрямами діяльності прикордонного відомства, якими, серед іншого, є недопущення незаконної зміни проходження лінії державного кордону, відбиття вторгнення або нападу на територію України, припинення збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму та інше [4, с. 48].

Проведення наукових розвідок на рівні монографічного дослідження на предмет забезпечення Держприкордонслужбою правопорядку у прикордонній сфері проводив вчений-практик Ю.Б. Курилюк, що дозволило сформулювати останньому вихідну дефініцію: «Правопорядок у прикордонній сфері – це режим соціального простору, врегульованого законодавством про державний кордон, що покликаний забезпечити належний збалансований стан захищеності суспільних відносин від зовнішніх і внутрішніх загроз охоронюваних цим законодавством інтересам людини, суспільства й держави» [5, с. 51]. Як бачимо, дослідник детермінує «правопорядок у прикордонній сфері», проводячи порівняльно-правовий аналіз із нормативно-правовим визначенням національної безпеки (п. 9 ч. 1 ст. 1) [2], конкретизуючи зміст власної дефініції із прив‘язкою саме до прикордонної безпеки. В цілому поділяючи такий підхід, зазначаємо лише про необхідність розгляду не лише зовнішніх та внутрішніх загроз, тобто із врахуванням джерела їхнього походження, а й вірогідність/неминучість виникнення стану «небезпечності», тобто виникнення/вірогідність виникнення реальних та потенційних загроз, що дозволить активізувати в тому числі превентивну діяльність, зважаючи на існуючий інструментарій державно-владних повноважень прикордонного відомства. В той же час повністю поділяємо висновки Ю.Б. Курилюка стосовно твердження: «Держприкордонслужба України є органом охорони правопорядку та основною державною інституцією у спеціально визначеній для неї сфері – прикордонній.» [5, с. 51].

У свої доповіді, ми хочемо надати відповідь на питання: «Яким саме чином реалізується оперативно-службова діяльність (далі по тексту – ОСД) Держприкордонслужби на ділянках державного кордону України, що

перебувають під ударом, в умовах обстановки, що склалася?».

Для потреб цієї доповіді ми пропонуємо виділяти специфіку ОСД Держприкордонслужби за географічним критерієм розташування органів та підрозділів охорони державного кордону на: А) підрозділи, що входять до складу Частин центрального підпорядкування (йдеться про Житомирський та Чернігівський прикордонний загони, 10 мобільний прикордонний загін), Східного та Південного регіональних управлінь, а також Регіонального управління Морської охорони; Б) підрозділи, що входять до складу Західного регіонального управління. Такий критерій поділу обумовлено обставинами об‘єктивної дійсності.

Так, з відкритих інформаційних джерел ми щоденно дізнаємось про кардинально різну оперативно-бойову обстановку на ділянках відповідальності органів та підрозділів охорони державного кордону класифікованим нами за географічним критерієм. Наприклад, 22.06.2022 року ворог здійснив мінометний обстріл на території Краснопільскої громади, а також рашисти здійснили артилерійський обстріл населених пунктів Шосткинського району (ділянка відповідальності Сумського прикордонного загону) [6]. 20.06.2022 року під артилерійський удар потрапили прикордонні села Новгород-Сіверського району (ділянка відповідальності Чернігівського прикордонного загону) [7]. Адміністрація Держприкордонслужби України повідомляє про 160 зафіксованих артилерійський обстрілів зазначених ділянок відповідальності лише від початку червня [8].

Такі обстановка на державному кордоні зазначених ділянок відповідальності зміщує акцент з ОСД Держприкордонслужби на службово-бойову діяльність прикордонного відомства, а саме підрозділів, яких ми умовно віднесли до підгрупи «А». При визначені службово-бойової діяльності Держприкордонслужби розділяємо висновки О.О. Гриньків, під якою дослідниця розуміє систему форм і способів охорони державного кордону, прикордонної території з метою недопущення завдання всіх видів шкоди прикордонній безпеці наявними силами та засобами, в тому числі військовими методами і засобами [9, с. 37].

Ми в свою чергу додаємо, що в контексті предмету даної доповіді та умовах обстановки, що склалась, «на перший план» для досліджуваних підрозділів виходить оборонна функція Держприкордонслужби України. Вважаємо, що оборонна функція Держприкордонслжуби деталізується законодавцем у такому нормативному визначенні: «недопущення зміни лінії проходження державного кордону». Законодавцем передбачено й відповідні обов‘язки, реалізація яких забезпечує цей напрям функціональної діяльності. До них відносяться: припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження лінії державного кордону України; припинення у взаємодії з відповідними правоохоронними органами збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України; участь у взаємодії із Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями у відбитті вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави або групи держав; участь у виконанні заходів територіальної оборони, а також заходів,

спрямованих на додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану. [1]

Додатково, на нашу думку, оборонна функція прикордонного відомства характеризуються як спільними рисами цього напряму діяльності, характерними й для будь-якої іншої ділянку державного кордону, як скажімо: добування і обробка інформації в ході проведення розвідувальної та контррозвідувальної діяльності, прогнозування і оцінка ризиків національної безпеки; готовність до відбиття/відбиття збройного вторгнення, проте разюча відмінність в прояві функціонального напряму оборонної функції органів охорони державного кордону на вказаних ділянках відповідальності полягає у наявності не прогнозованих чи потенційних загроз національної безпеці, а їхньої реальності тут і зараз. Наприклад, особливістю діяльності зазначених прикордонних підрозділів є те, що крім типової ОСД, як-от, охорона державного кордону, додаються нетипові форми діяльності, скажімо, вогневе прикриття або бій, які й являються практичним проявом оборонної функції.

Як висновок, констатуємо, що станом на сьогодні прикордонне відомство у межах своїх повноважень, взаємодіючи зі Збройними Силами України та іншими віи˘ськовими формуваннями, правоохоронними органами, територіальною обороною здійснює заходи з відсічі збройної агресії Російської Федерації на вказаних ділянках державного кордону, забезпечуючи тим самим дотримання правопорядку у прикордонній сфері у його доктринальному та практичному розумінні.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 року № 661-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text (дата звернення - 22.06.2022 року).

2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 року № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення - 22.06.2022 року).

3. Притула А.М. Теоретико-правові засади оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 332 с.

4. Кушнір Я.О. Державна прикордонна служба України як суб‘єкт протидії порушенню порядку в‘їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: дис. … д-ра філософії в галузі права. Хмельницький, 2021. 297 с.

5. Курилюк Ю.Б. Державний кордон і правопорядок (законодавство, теорія, практика): монографія. Київ: Дакор, 2020. 446 с.

6. Ворог обстріляв Сумську область з мінометів. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/news/Vorog-obstrilyav-Sumsku-oblast-z-minometiv/ (дата звернення - 22.06.2022 року).

7. Ворог тричі обстріляв прикордоння Сумщини та Чернігівщини. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/news/vranci-vorog-trichi-obstrilyav-prikordonnya-sumshchini-ta-chernigivshchini/ (дата звернення - 22.06.2022 року).

8. Росія не припиняє обстрілювати територію Чернігівщини та, особливо Сумщини. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/news/potuzhni-kvadrocikli-ta-specialniy-prichep-do-nih-otrimali-sogodni-prikordonniki-volinskogo-zagonu-/ (дата звернення - 22.06.2022 року).

9. Гриньків О.О. Теоретико-правові засади кримінально-правового та оперативно-розшукового забезпечення оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України: монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2020. 470 с.

Лабуткіна Катерина Ігорівна
аспірантка 1-го курсу Донецького національного університету імені Василя Стуса

Науковий керівник: **Мовчан Роман Олександрович**
професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, професор

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСОБЛИВИЙ ПРЕДМЕТ КОНТРАБАНДИ (СТ. 201 КК УКРАЇНИ)

Боротьба з контрабандою є важливою складовою забезпечення як національної безпеки країни, так і безпеки світової культурно-історичної спадщини. Особливого значення протидія і боротьба з контрабандою набуває в період воєнного стану. У зв‘язку з цим, в Україні склалася напружена криміногенна ситуація, з‘явилися і набули поширення нові види антигромадських дій, надзвичайно загострилася проблема корупції, хабарництва, зловживання владою. Саме тому, контрабанда розглядається як соціальне явище, ввезення/вивезення товарів та інших матеріальних засобів (предметів) з порушенням встановлених державою правил, які призводять до руйнування основних інститутів та систем суспільства і держави. Тому виникає нагальна необхідність в кримінально-правовому захисті від незаконного переміщення культурних цінностей через митний кордон України, а також в правовій визначеності дефініцій при кваліфікації правопорушень, пов‘язаних з контрабандою культурних цінностей.

Для визначення понять, які необхідні для кримінально-правової охорони митного кордону України від незаконних посягань суб‘єктів правопорушення, є необхідність розуміння предмету злочину – культурні цінності і визначення правового режиму приховування від митного контролю.

Визначення поняття категорії «культурні цінності», надає І.В. Тулянцева: «особливо охоронювані правом унікальні речові результати людської діяльності, які, будучи продуктом загальної праці, мають важливе

історичне, наукове, художнє, або інше культурне значення для суспільства, тобто слугують ланкою між різними поколіннями людей, носять конкретно-історичний характер і виступають фактором формування необхідних суспільству якостей в людині» [1, с. 87]. Тому, на нашу думку, поняття «культурна цінність» з врахуванням вище зазначеної точки зору, може бути сформульовано, як «унікальний результат людської діяльності, як продукт спільної праці, що має історичне, наукове, мистецьке чи інше культурне значення для суспільства і як фактор формування необхідних якостей в людині».

Переміщення культурних цінностей через митний кордон України має багато особливостей, однією з яких є дотримання митного режиму. На цьому етапі поняття «режим» все більше утверджується як одна з найважливіших категорій у юриспруденції. Використовується діалектичний метод, який ґрунтується на розкритті часткового через загальне. Французьке слово за походженням «режим» - це управління і може вживатися у таких значеннях: державний устрій; точно встановлений розпорядок життя; умови існування чого-небудь; система правил, заходів, запроваджуваних для досягнення певної мети [2, с. 157].

У найзагальнішій формі поняття «правовий режим» визначається як порядок регулювання, комплекс правових засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих дозволів, заборон, а також позитивних зобов‘язань, який створює особливу спрямованість регулювання [2, с. 165]. У юридичній літературі правовий режим визначають по-різному:

1) як соціальний режим об‘єкта, який закріплено правовими нормами й забезпечено сукупністю юридичних засобів,

2) як порядок регулювання, виражений у комплексі правових засобів, які характеризують особливе поєднання дозволів, заборон та позитивних зобов‘язань, які взаємодіють між собою та становлять особливу спрямованість правового регулювання,

3) як особливий порядок правового регулювання, виражений у відповідному поєднанні юридичних засобів і утворюючий бажане соціальне становище й певну ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб‘єкта права [3, с. 201].

Таким чином, скоєння такого злочину як контрабанда (ст. 201 КК України) передбачає собою порушення порядку проходження чи переміщення через митний кордон предметів, які є культурними цінностями. Такі порушення митного режиму виражаються у активній або пасивній поведінці суб‘єкта злочину, і відповідно такими діями він доводить свій злочинний намір до кінця. При цьому, порушуючи правила митного режиму, які передбачають особливий порядок правового регулювання переміщення культурних цінностей через митний кордон України і відповідальність осіб за їх порушення.

Список використаних джерел

1. Правове регулювання переміщення культурних цінностей через

митний кордон України : автореф. дис. … канд. Юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адм. право і процес»; «Фін. Право»; «Інформ. Право» / Тулянцева Інна Василівна ; Нац. юридична акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2010. 20 с.

2. Адміністративне право України : Підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / Ю. П. Битяк. К.: Юрінком Інтер, 2015. 543 с.

3. Україна в міжнародно-правових відносинах : Юридична енциклопедія / Ю.С. Шемшученко, В. І. Акуленко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. 432 с.

Лапкін Андрій Васильович
доцент кафедри кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах війни судова та правоохоронна система України зіткнулася з численними проблемами, що обумовлюють необхідність перебудови її роботи відповідно до потреб воєнного стану. Ці проблеми пов‘язані, з одного боку, із потребою забезпечення безпеки суддів та працівників апаратів судів, а з іншого – з підтриманням стабільної роботи системи судоустрою задля реалізації її завдань та функцій. Передумовою для розв‘язання цих проблем є належне нормативне врегулювання, на рівні якого спостерігаються певні прогалини та колізії. Зважаючи на це, питання правового регулювання функціонування судів в умовах воєнного стану потребують належного наукового дослідження з метою формулювання пропозицій щодо його удосконалення.

Загальну правову основу для функціонування судів в умовах воєнного стану створюють положення Конституції України. Стаття 55 Основного Закону встановлює, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом, а ст. 64 – що це право не може бути обмежене в умовах воєнного стану. Крім того, відповідно до ст. 124 Конституції України «правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються». Таким чином, здійснення судами правосуддя в умовах воєнного стану гарантовано на конституційному рівні.

Зазначені конституційні положення знайшли своє відображення і в Законі України «Про правовий режим воєнного стану», ст. 26 якого присвячена правосуддю в умовах воєнного стану. Вона встановлює, що «правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції

України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається». Отже, воєнний стан загалом не повинен позначатися на здійсненні правосуддя, однак може передбачати зміну територіальної підсудності чи місцезнаходження судів. При цьому Закон України «Про правовий режим воєнного стану» не конкретизує особливості функціонування судів в умовах воєнного стану.

Особливості здійснення кримінального судочинства в умовах воєнного стану регламентуються Розділом IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Вказаний Розділ існував в КПК України на оголошення воєнного стану під назвою «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях». Однак досить швидко виявилося, що нормативне регулювання, розраховане більшою мірою на локальні військові конфлікти, є недостатнім в умовах повномасштабної війни. Відтак до Розділу IX-1 КПК України Законами України № 2125-IX від 15.03.2022, № 2201-IX від 14.04.2022 послідовно вносилися зміни, спрямовані на його удосконалення й приведення у відповідність до нових реалій. В чинній редакції під назвою «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» цей Розділ регламентує особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, зокрема питання здійснення досудового розслідування, особливості реалізації повноважень слідчого судді та прокурора, застосування, продовження строків тримання під вартою під час судового провадження, а також скасування запобіжного заходу тощо. Разом з тим, КПК України не передбачає специфіки судового розгляду під час війни.

На жаль, особливості здійснення інших видів судочинства – цивільного, господарського та адміністративного – в умовах воєнного стану відповідними процесуальними кодексами не регламентуються. Так, ЦПК та ГПК взагалі не містять відповідних положень, а КАС України регулюється лише порядок розгляду адміністративних справ про заборону політичної партії в умовах воєнного стану (п. 4 Розділу VII «Перехідні положення»).

Порядок дій у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об‘єктивних причин під час воєнного стану регламентується ч. 7 ст. 147 Закону «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої «у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об‘єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв‘язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що

ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється». Крім того, у п. п. 55, 56 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» регламентовано тимчасові повноваження Державної судової адміністрації України та Голови Верховного Суду в період дії воєнного стану і за умови відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя.

Слід зауважити, що вказані положення були внесені до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» лише Законами № 2112-IX від 03.03.2022 (до ч. 7 ст. 147) та № 2128-IX від 15.03.2022 (до Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення»), тобто на момент початку повномасштабної військової агресії проти України ці питання законодавчо не регламентувалися, що, серед іншого, призвело до часткової неготовності системи судоустрою до діяльності в умовах війни. Ускладнила ситуацію й та обставина, що Вища рада правосуддя, відповідальна за вирішення низки ключових питань у сфері забезпечення здійснення судової влади, фактично не функціонувала через відсутність її конституційного складу.

Наявність указаних законодавчих прогалин обумовила необхідність їх термінового подолання після початку бойових дій. Необхідно відмітити, що ініціативу у цьому виявив вищий орган суддівського самоврядування – Рада суддів України (далі – РСУ), яка вже 24.02.2022 розглянула питання щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв‘язку зі збройною агресією з боку РФ. За наслідками цього РСУ звернула увагу усіх судів України, що в умовах воєнного стану робота судів не може бути припинена, тобто не може бути обмежено конституційне право людини на судовий захист, а також анонсувала розробку рекомендацій судам щодо дій в умовах воєнної агресії РФ. Вказані Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану були оприлюднені РСУ 02.03.2022. Вони стосувалися порядку та факторів щодо визначення особливостей роботи судів, встановлення відповідальних суб‘єктів, режиму роботи працівників суду, підходів до розгляду судами справ та здійснення функцій слідчих суддів, забезпечення участі у судових засіданнях їх учасників тощо.

Іншим напрямом діяльності РСУ стало те, що в умовах припинення повноважень ВРП та з метою забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні, вона звернулася до суб‘єктів законодавчої ініціативи з пропозицією терміново внести законопроєкт та ухвалити закон, яким врегулювати питання реалізації повноважень ВРП у період припинення функціонування цього органу. Відповідний Закон України «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування

судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя» було прийнято 15.03.2022.

03.03.2022 Голова Касаційного кримінального суду Верховного Суду з метою забезпечення стабільного функціонування системи кримінальної юстиції на час відсічі збройної агресії і належного реагування на випадки вчинення кримінально караних діянь у цих умовах видав Інформаційний лист «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», в якому сформулював підхід до вирішення найбільш важливих процесуальних питань, які постають перед судами в умовах війни. 04.03.2022 Голова Верховного Суду видав наказ, яким встановив у Верховному Суді особливий режим роботи й запровадив відповідні організаційні заходи.

Таким чином, незважаючи на відсутність належної нормативної бази для організації та функціонування судової влади в умовах воєнного стану, її було досить оперативно розроблено та затверджено. Провідну роль у цьому відіграло суддівське самоврядування в особі РСУ. Разом з тим варто відмітити, що врегулювання питань здійснення правосуддя в умовах воєнного стану відомчими актами не є формально правильним підходом, оскільки суперечить приписам п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України, згідно з яким виключно законами України визначаються, зокрема, судоустрій, судочинство, статус суддів. Крім того, вирішення цих питань виходить за межі компетенції РСУ, яка, як орган суддівського самоврядування, відповідно до ст. 126 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», діє для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів в Україні. До їх числа належать питання організаційного забезпечення судів та діяльності суддів, соціальний захист суддів та їхніх сімей, а також інші питання, що безпосередньо не пов‘язані зі здійсненням правосуддя. Таким чином, питання особливостей судоустрою та судочинства в умовах воєнного стану повинні бути вирішені виключно законом. Участь РСУ у їх вирішенні можна розглядати як екстраординарний захід, зумовлений ситуацією крайньої необхідності, а її рішення з цих питань – такими, що мають суто рекомендаційний характер.

Липницька Євгенія Олександрівна
доцент кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перехід економіки країни на «воєнні рейки» зумовив необхідність внесення змін до чинного законодавства України та прийняття нових нормативно-правових актів щодо регулювання відносин в різних галузях господарства. Звісно, зміна підходів до регулювання відносин є вимушеною і необхідною мірою, яка запроваджується законодавцем, перш за все, для захисту населення, забезпечення продовольчої, енергетичної безпеки, відновлення зруйнованих об‘єктів тощо, але важливим є створення такої правової основи, яка б не лише відповідала потребам воєнного стану і не суперечила чинному законодавству, а й сприяла забезпеченню екологічної безпеки, як складової публічної безпеки. В цьому аспекті суттєве значення наразі має набуття Україною статусу кандидата на вступ у ЄС, що означає як найшвидше виконання всіх зобов‘язань, в тому числі приведення у відповідність національного законодавства до законодавства ЄС, невідхилення від принципів та цілей Європейського зеленого курсу та дотримання положень міжнародних угод в сфері охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. Отже, врахування екологічної складової під час розроблення нормативно-правових актів, а також документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, є обов‘язковою умовою євроінтеграції.

Слід зазначити, що великі неурядові громадські організації екологічного спрямування вже звертаються до вищого керівництва країни з проханнями утриматися від впровадження у законодавство «спрощених» норм щодо реалізації державою екологічної політики, вказуючи, що ці норми мають враховувати довгостроковий контекст розвитку країни та інші виклики, зокрема знищення біоресурсів, деградацію ґрунтів, водний дефіцит, втрату біорізноманіття, зміну клімату, які не зникнуть, а лише посиляться через військові дії та негативно вплинуть на всі сфери нашого життя [1].

Отже, вже сьогодні можна стверджувати, що повоєнне законодавство часто не враховує довкіллєвий аспект і ті шкідливі наслідки для природних об‘єктів, екосистем, які можуть мати місце в результаті прийняття тих чи інших рішень. Тому метою даної роботи є аналіз окремих законодавчих актів на предмет врахування екологічної складової та відповідності вимогам законодавства ЄС, визначення можливих ризиків правового регулювання для довкілля.

Вбачається доцільним зупинити увагу на законах, які спрямовані на

регулюванні земельних відносин в умовах воєнного стану і відбудовний період. А саме, мова йде про Закон України від 24.03.2022 р. № 2145 (далі – Закон № 2145) [2] та Закон України від 12.05.2022 р. № 2247 (далі – Закон № 2247) [3], якими впроваджено ряд позитивних та важливих норм, пов‘язаних зі спрощенням порядку набуття прав користування земельними ділянками та забезпеченням продовольчої безпеки. Втім, важливо проаналізувати наслідки дії цих норм.

Так, доцільно звернути увагу на наступні положення Закону № 2145, який доповнює пунктом 27 Перехідні положення ЗК України:

1. Передбачається передача в оренду земельних ділянок державної, комунальної власності, невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського здійснюється без проведення земельних торгів, що може призвести до зменшення відкритості розпорядження сільськогосподарськими землями, нейтралізації конкуренції, також існують ризики передачі в оренду земельних ділянок за мінімальні кошти.

2. Формування земельної ділянки з метою передачі її в оренду здійснюється без внесення відомостей про таку земельну ділянку до Державного земельного кадастру та присвоєння їй кадастрового номера. Таке положення може мати наслідком передачу для сільськогосподарських потреб земель, що не належать до такого цільового призначення або ці землі можуть перебувати у статусі таких, що за законодавством не можуть бути використані для зазначених потреб, наприклад, землі природо-заповідного фонду (далі – ПЗФ).

3. Власники, користувачі земельних ділянок звільняються від відповідальності за невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням, що полягає у невикористанні земельної ділянки. Дана норма допускає тривале невикористання земельної ділянки для сільськогосподарських потреб, що може призвести до погіршення якості родючих ґрунтів і зменшення їх родючості, і є недопустимим в умовах катастрофічного зменшення кількості угідь внаслідок воєнних дій.

Законом № 2247 було конкретизовано положення п. 27 Перехідних положень ЗК України, зокрема, змінено порядок встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок, що може нести шкідливі наслідки для довкілля, зокрема:

1. Передбачається перелік потреб, для яких можуть передаватись земельні ділянки в оренду без зміни цільового призначення або таке призначення змінюється за спрощеним порядком (пп. 4, 11 п. 27 Перехідних положень ЗК України). Разом з цим зроблено застереження щодо недопуску передачі в користування земельних ділянок державної, комунальної власності, віднесених до категорії земель ПЗФ, іншого природоохоронного та історико-культурного призначення. При цьому дана заборона застосовується тільки до потреб, що передбачені п.п. а-в пп. 4 п. 27 Перехідних положень, але не розповсюджується на потреби, вказані у п.п. г та ґ, а саме, передачу в оренду земельних ділянок для товарного сільськогосподарського виробництва та

розміщення морських портів. Це створює ризики передачі таких земель для інших цілей, що означатиме знищення екосистем чи окремих цінних природних об‘єктів, створених на них.

2. Підпунктом 11 п. 27 Перехідних положень ЗК України визначено потреби, щодо яких дозволяється зміна цільового призначення земельної ділянки без дотримання правил співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки та видом функціонального призначення території (потреби, передбачені п.п. а-в п.п. 4 п. 27 Перехідних положень ЗК України, а також для нового будівництва, реконструкції будівель для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, об‘єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань, зумовлених бойовими діями, терористичними актами, диверсіями або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків). Для цього правила встановлено виключення, а саме, забороняється зміна цільового призначення, якщо земельна ділянка розташована на ландшафтно-рекреаційній території, визначеній містобудівною документацією на місцевому рівні, природоохоронній території, визначеній такою документацією, або віднесена до категорії земель ПЗФ та іншого природоохоронного призначення, земель історико-культурного призначення, земель водного фонду, а також у випадку, якщо згідно з містобудівною документацією на місцевому рівні на території, на якій розташована земельна ділянка, передбачено розміщення певних соціальних та оборонних об‘єктів. Таким чином, для вищевказаних цілей розширено перелік категорій земель та видів цільового використання земель, щодо яких заборонено змінювати цільове призначення. Однак серед цих виключень відсутня така категорія як землі лісогосподарського призначення, хоча п.п. 4 п. 27 Перехідних положень для таких земель передбачено заборону на розміщення тимчасових споруд, їх комплексів, призначених для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб, а також інженерних мереж. В редакції ЗК України до воєнного часу для зміни цільового призначення земель лісогосподарського призначення передбачалась особлива процедура з погодженням КМУ (ст. 20), разом з цим, чинна редакція Кодексу встановлює спрощену процедуру зміни призначення як для інших категорій земель без врахування екологічної складової.

3. Ще одним недоліком вищевказаної норми є те, що вона не встановлює охорону тих земель, які включені до територій ПЗФ, але не визначені як такі у Державному земельному кадастрі (наразі таких земель залишається чимало). Це ж стосується і особливо цінних земель під торфовищами, які не охоплюються вищевказаними категоріями земель. Тому залишається загроза забудови таких земель житловими, промисловими чи іншими об‘єктами.

Виходячи з цього вбачається певна неузгодженість щодо визначення земель природоохоронного характеру чи тих земель, на яких знаходяться природні ресурси як таких, щодо яких не допускається зміна цільового призначення без дотримання співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки та видом функціонального призначення території.

4. Певні ризики несуть положення п.п. 11 п. 27 Перехідних положень ЗК України щодо зміни цільового призначення земельної ділянки для цілей, зазначених у п.п. а-в п.п. 4 цього пункту, що здійснюється без дотримання вимог ч. 9 ст. 20 ЗК України (передбачає виключні випадки, коли допускається зміна цільового призначення особливо цінних земель). Якщо щодо ділянок ПЗФ, іншого природоохоронного та історико-культурного призначення Законом № 2247 встановлено певні запобіжники, то щодо цінних ґрунтів, земель лісогосподарського призначення наразі відсутні заборони чи спеціальний порядок зміни призначення.

Також доцільно звернути увагу на окремі недоліки Закону України від 15.05.2022 р. № 2132 [4], зокрема, ним призупинено дію ч. 5 ст. 39 Закону України «Про тваринний світ». Ця частина передбачає заборону здійснювати певні види діяльності у період розмноження тварин. З призупиненням дії цієї норми дозволяється здійснювати всі види рубок головного користування та всі види рубок формування і оздоровлення лісів на різних лісових ділянках, у тому числі у межах ПЗФ. Така норма нівелює всі можливі норми як національного, так і міжнародного законодавства в сфері охорони лісів та заповідних територій і при існуючому рівні корупції щодо незаконних рубок можуть використовуватись в тіньовому секторі.

Отже, аналіз показав, що вищевказані закони мають певні недоліки і несуть ризики, в тому числі корупційні, для збереження об‘єктів природи і як наслідок не сприяють виконанню Україною зобов‘язань в рамках євроінтеграції. Вбачається необхідність перегляду вищевказаних положень законодавства, їх уточнення та узгодження з іншими положеннями природоохоронного законодавства. Подальша нормотворча діяльність має спрямовуватись на досягнення Україною цілей сталого розвитку і базуватись на засадах інтеграції екологічної складової в акти всіх галузей законодавства, які регулюють діяльність, що впливає на навколишнє природне середовище.

Список використаних джерел

1. Звернення щодо ризиків заподіяння додаткової шкоди довкіллю. Екологія-Право-Людина. URL: https://www.facebook.com/epl.org.ua/posts/pfbid02vTt47G9L3vyqzNAMK5eZHn8TCzcnUEpvFRCJdUGhsoVCt8tThj8ncmdDbJjZefbxl

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. №2145. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. №2247. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного

стану і у відбудовний період: Закон України від 15.05.2022 р. № 2132. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20#Text

Литвиненко Ольга Георгіївна
старший викладач кафедри організації досудового розслідування факультету №1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії за спеціальністю 081 «Право», майор поліції

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення зі сторони російської федерації змусило національне законодавство України вносити зміни та доповнення задля адаптації до його правозастосування в умовах війни.

Так, 1 травня 2022 року набрав чинності закон України № 2201-IX від 14 квітня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення порядку провадження кримінального провадження в умовах військового становища».

Зазначеним Законом значно розширюються повноваження правоохоронних органів під час дії воєнного стану. Зокрема, КПК України було доповнено статтею 615 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», в якій передбачено випадки та особливості проведення тих чи інших слідчих (розшукових) або процесуальних дій. У п.6 ч.1 ст.615 КПК України зазначено, шо у разі введення воєнного стану та якщо: наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, визначені статтею 208 цього Кодексу, або виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, - уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду або постанови керівника органу прокуратури затримати таку особу. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури під час дії воєнного стану не може перевищувати двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу. Затримана без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури особа під час дії воєнного стану не пізніше двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до слідчого судді, суду чи керівника органу прокуратури для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу [1].

В умовах воєнного стану питання обрання такого тимчасового запобіжного заходу як затримання набуває особливої актуальності, адже це є предметом судового контролю, а в умовах війни діяльність судів ускладнюється як неготовністю законодавства забезпечити належне функціонування всієї системи кримінальної юстиції, так і фізичною неможливістю здійснювати правосуддя у зв‘язку з веденням бойових дій на певних територіях.

Варто зазначити, що у статті 29 Конституції України вказано, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [2].

У статті 64 Конституції України зазначено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені, зокрема ст. 29 цієї Конституції [2].

Ми погоджуємось із фахівцями, які наголосили, що строк затримання на 9 діб не відповідає положенням Конституції України, адже відповідно до статті 64 та частини третьої статті 29 Конституції України, у разі термінової необхідності запобігти злочину або його припинити, уповноважені на те законом органи можуть застосувати утримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом семидесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом семидесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено мотивованого рішення суду про утримання під вартою [3].

Довготривале перебування затриманого в умовах ізоляції негативно впливає не лише на його конституційні та процесуальні права, а я на психічний стан особи, оскільки у разі не підтвердження підозри у вчиненні певного злочину, особа безпідставно буде триматись в специфічних умовах, закритому приміщенні, у присутності раніше неодноразово судимого контингенту, що є досить складним випробуванням.

Отже, під час застосування новел, зазначених у ст. 615 КПК України необхідно уважно підходити до їх реалізації, оскільки порушення основного Закону України може стати підставою для скасування вироків та відшкодування завданої шкоди, як українськими судами так і Європейським судом з прав людини.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року.URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Конституція України від 28 червня 1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

3. Бугайчук К. Дія положень КПК України в умовах воєнного стану. 09-05-2022. Харківський національний університет внутрішніх справ. URL: https://univd.edu.ua/uk/news/12781

Лук'янчиков Євген Дмитрович
професор кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», доктор юридичних наук, професор

Лук'янчиков Борис Євгенович
доцент кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кандидат юридичних наук, доцент

Микитенко Ольга Борисівна
здобувач вищої освіти Університету економіки, права та інформаційних технологій «КРОК»

СУЧАСНІ ЗАСОБИ РОЗМІНУВАННЯ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ

Широкомасштабне воєнне вторгнення, яке 24 лютого 2022 р. розв'язала «РФ» проти нашої Країни призвело до безмежного забруднення майже всієї території України вибухонебезпечними предметами (далі – ВНП). Бомбардування та ракетні обстріли призводять до руйнувань об'єктів інфраструктури та загибелі як військових, так і мирних громадян [1]. На сьогодні ми не маємо можливості навести загальну кількість постраждалих від ВНП в Україні, оскільки на просторах Інтернет-видань можна побачити лише розрізненні данні, які постійно оновлюються [2]. Так, ДСНС інформує, що лише їх силами було знешкоджено більше 126 тис. вибухонебезпечних предметів, у тому числі 1 тис. 983 авіаційні бомби. Обстежено територію площею понад 27 тис. га. Але за підрахунками фахівців потрібно розмінувати близько 300 тис. кв. км – це майже половина площі території України. Така велика робота потребує багато нових фахівців-саперів, та багато спеціальної техніки [3].

Саме тому, перед бійцями ЗСУ та співробітниками правоохоронних підрозділів, які займаються розмінуванням, постає нагальна потреба з розмінування як у бойових умовах, так і звільнених від ворога територій, споруд та приміщень. Як свідчить практика, розмінування здійснюється двома способами. На великих звільнених від ворога ділянках місцевості механічним – за допомогою спеціальної техніки, що в свою чергу сприяє підвищенню темпів розмінування, а також визначення меж замінованих ділянок.

Ручне розмінування ґрунтується на використанні детекторів для визначення місць знаходження мін або ВНП та застосуванні спеціальних інструментів і пристроїв для їх повного знешкодження та утилізації. Кожен спеціаліст-вибухотехнік досліджує виділену для нього ділянку місцевості з метою виявлення ВНП (мін-пасток, нерозірваних снарядів і т. ін.). У випадках

виявлення ВНП перед вибухотехніком постає завдання щодо ідентифікації виявленого підозрілого об‘єкта (ВНП) і лише після ідентифікації ВНП може бути прийняте рішення щодо розмінування або методу його знищення. Як свідчить наукова література, перевага надається знищенню ВНП безпосередньо на місці їх виявлення [4, с. 291].

Також, деякі науковці у своїх роботах згадують про існування третього способу «Розмінування із використанням мінно-розшукових собак» [5]. І це не дивно, оскільки з давніх часів людству відомо про застосування тварин для пошуку різноманітних об‘єктів та речовин. Вважаємо, що використання спеціально підготовлених на пошук ВНП собак слід розглядати як застосування біологічного детектору, за допомогою якого спеціаліст-мінер виявляє місця знаходження ВНП, а отже це такий саме інструмент, як і звичайний щуп або металошукач. Взагалі, всі детектори для пошуку ВНП можна розділити на три групи: 1) механічні (щуп); 2) електронні (міношукач) та 3) біологічні (собака).

Але, наука не стоїть на місці. Нещодавно молодий, талановитий ліцеїст Політехнічного ліцею Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського» Ігор Клименко разом із науковим керівником Олегом Козленко, завідувачем наукової лабораторії кріогенної техніки фізико-математичного факультету НТУУ «КПІ», розробив квадрокоптер-міношукач [6]. Ця розробка була презентована на Х Фестивалі інноваційних проєктів «Sikorsky Challenge 2021: Україна і світ» під час Міжнародного оборонного інвестиційного форуму в НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» 12 серпня. Суть розробки полягає у застосуванні невеличкого за розмірами безпілотного літального засобу (далі – БПС(А)) «Tello». Такий БПС(А) запрограмований спеціально створеним кодом для руху на базі програми DroneDlocks Code на мові JavaScript та поєднано із відповідною схемою для знаходження магнітних полів та передачі інфрачервоного сигналу на плату, а міни – на сильні феромагнетики. Схема для пошуку магнітних полів розташована в нижній частині БПС(А) та спрямована донизу герконом. Сама схема складається з літієвого акумулятора, геркона та інфрачервоного діода [7]. Принцип роботи базується на тому, що БПС(А) облітаючи досліджувану територію на невеликій висоті (близько 40 см) виявляє будь-який металевий об‘єкт, починає передавати інфрачервоні сигнали на плату або комп‘ютер. Відповідно до відомого часу і швидкості БПС(А) визначаються координати виявленого ВНП. Отже, на ділянках, де по GPS виявлено ВНП, позначаються координати – і БПС(А) «маркує» спеціальною фарбою (за потреби люмінесцентною) потенційно небезпечну ділянку місцевості. Саме на це і буде орієнтуватися спеціаліст-вибухотехнік.

Зазначений пристрій має низку переваг над іншими: в першу чергу завдяки компактним розмірам та малій вазі він зручний у застосуванні військовими в процесі бойових дій. По-друге, мініатюрний розмір та можливість літати на невеликій відстані від землі унеможливлює його виявлення ворогом, а отже і його ліквідацію. По-третє, значно пришвидшує процес відшукання ВНП на великих територіях, та істотно мінімізує участь

людини, а отже зменшує можливі людські втрати.

Такий інноваційний пристрій може бути корисним і у післявоєнний час як в нашій країні, так і в інших країнах світу, де відбуваються воєнні конфлікти.

Список використаних джерел

1. МВС: в Україні зростає незаконний обіг зброї. URL: http://www.dw.com/uk/%D0%BC%D0%B2%D1%81-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D0%B7%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%94-%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3-%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%97/a-18462327
2. Втрати серед цивільних громадян та об‘єктів від вторгнення Росії (оновлюється). URL: https://zmina.info/articles/vtraty-sered-czyvilnyh-gromadyan-ta-obyektiv-vid-vtorgnennya-rosiyi-onovlyuyetsya/
3. ДСНС готує нові підрозділи саперів. URL: http://www.autoconsulting.com.ua/article.php?sid=51320
4. Барбашин В. В., Назаров О. О., Рютін В. В., Толкунов І. О. Основи організації піротехнічних робіт: Навчальний посібник / Під ред. В. П. Садкового. Харків: ВРВД УЦЗУ, 2010. 353 с. URL: https://nuczu.edu.ua/images/menu/it-tehnologii/OOPR_Navchal'nij_posibnik_2010.pdf
5. Гуманітарне розмінування. URL: https://uos. ua/uslugi/gumanitarnoe -razminirovanie
6. Українські підлітки з Києва, Маріуполя, Сумщини вибороли нагороди на Міжнародній виставці інновацій і новітніх технологій Malaysia Technology Expo. URL: https://man.gov.ua/about/news/ukrayinsski-pidlitki-z-kiyeva-mariupolya-sumshini-viboroli-nagorodi-na-mizhnarodnij-vistavci-innovacij-i-novitnih-tehnologij-malaysia-technology-expo
7. Київський школяр розробив квадрокоптер-міношукач для розмінування Донбасу. URL: https://novynarnia.com/2021/08/13/demined-iklymenko/

Лунгол Ольга Миколаївна
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

CYBERSECURITY OF SOCIETY IN A HYBRID WAR

We live in the era of the information society. Information technologies cover different spheres of society and more and more actively influence the well-being of every citizen of Ukraine. Therefore, the issue of cybersecurity in society is extremely important.

Almost all of us are in a single information space. Therefore, one of the most important aspects of cybersecurity is to analyze the current state of security of individual users of information technologies, conduct trainings with students and employees of various industries on preventing and countering cyberattacks.

War in the information space can cause no less harm than physical war on the battlefield. The notion of a hybrid war turned out to be theoretically and practically the most suitable for determining the nature of russian aggression against Ukraine. Hybrid war is generally understood as military actions carried out by combining military, diplomatic, informational, economic and other means in order to achieve strategic political goals. [1]. The peculiarity of this combination of different areas is that each of the military and non-military methods of hybrid conflict is used for military purposes and used as a weapon.

During the first month of the war, the Parliament promptly optimized the criminal procedure legislation, improving the grounds and procedural mechanisms for bringing cybercriminals to justice [2]. The changes are concentrated in two laws [3; 4]. The changes are aimed at strengthening the capabilities and optimizing the national cybersecurity system to counter cyber threats; the introduction of effective criminal law mechanisms to combat cybercrime; ensuring the reliability and security of the use of digital services.

At the national level, higher education institutions, public organizations etc., actively developed recommendations, courses, trainings, round tables for pupils, students, specialists in various fields and civilians in general on the ability to recognize and protect against misinformation and cyber attacks in hybrid warFor example, on the Prometheus platform, anyone can take an online course «Fundamentals of Information Security» and learn in detail about the features of computer viruses, the main types of malware, modern information security threats, major threats to mobile devices, antivirus programs, electronic security finance, principles of handling personal information, principles of safe work with mobile devices, security tips in information warfare, cyber warfare and familiarity with the techniques used in information war [5].

Educational series «Cybersecurity» for civil servants and local government officials offers «Diia. Digital Education» – a national online platform for the development of digital literacy [6]. This course explains the basic principles of cyberhygiene and typical algorithms for dealing with signs of information attacks.

During the training, users learn through real-life examples how to avoid becoming victims of IT intruders.

Seminars on the basis of educational institutions on information security are actively held. For example, on May 16-18, 2022, a short-term thematic online seminar «Information Security» for civil servants of the State Emergency Service of Ukraine (SESU) was held on the basis of the Institute of Public Administration and Research in Civil Protection, using distance learning technology; on June 11, 2022, a seminar for teachers of partner schools of National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» within the project of the Engineering School «University for Teachers Seminars» a seminar on «How computer science has become a block of information warfare» was held; free online course «Information Hygiene. How to recognize lies on social networks, on the Internet and on television» on the Prometheus platform for any Internet user; on May 25, 2022, the Council of Young Scientists of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Council of Young Scientists of the State Institution «The Institute of Environmental Geochemistry of National Academy of Sciences of Ukraine» held an online scientific seminar «Scientific Youth – Ukraine‘s Potential for Recovery» one of the areas of discussion of which was information and cybersecurity of Ukraine. At each of these events, issues of information, communication, security as strategic resources for the development of the digital society, the problems of the basics of information security management in modern conditions, etc. were actively discussed.

The issues of ensuring cybersecurity for the citizens of Ukraine are extremely relevant and have no alternative in the context of a hybrid war and are not only determined by general global trends. The cyberthreat concerns both the operation of critical infrastructure and the violation of the information space as a whole at the state level to form a negative anti-state and anti-Ukrainian opinion. In many cases, the traditional solution to cybersecurity is to resolve technical issues related to telecommunications systems and computer technology.

The intensification of cyber threats by the aggressor country, the purposeful and large-scale use of cyber attacks necessitate the development of an effective security system in cyberspace, based on the introduction of an effective legal mechanism and the formation of a sustainable national cybersecurity system.

References

1. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Політика.* 2016. № 4(41). С. 41–48.

2. Безпека бізнесу. Боротьба з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: Закон 2149-IX. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/210562_borotba-z-kberzlochinnstyu-v-umovakh-d-vonnogo-stanu-zakon-2149-ix (дата звернення: 08.06.2022).

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2149-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-IX#Text (дата звернення: 09.06.2022).

4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам: Закон України від 15.03.2022 р. № 2137-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-IX#Text (дата звернення: 09.06.2022).

5. Основи інформаційної безпеки: онлайн-курс. Київський Політехнічний Інститут. Prometheus – освітня платформа України. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/KPI/IS101/2014_T1/about (дата звернення: 09.06.2022).

6. Основи кібергігієни: освітні серіали. *Платформа «Дія. Цифрова освіта».* URL: https://osvita.diia.gov.ua/courses/cyber-hygiene (дата звернення: 09.06.2022).

Мальцев Андрій Юрійович
начальник кафедри національної безпеки та управління факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент

Мельничук Юрій Петрович
доцент кафедри національної безпеки та управління факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук

Карасьов Дмитро Леонідович
старший викладач кафедри національної безпеки та управління факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ

В сучасних умовах противник під час військової агресії та ведення дестабілізаційних дій, окрім збройних сил, системно та комплексно залучає сили спеціальних операцій, нерегулярні озброєні формування, диверсійно-розвідувальні групи та окремо підготовлених диверсантів. Як відомо, в досягненні успіху з питань протидії їм важливе місце займає чітка організація

взаємодії. Але, у ході аналізу виконання завдань, покладених на органи охорони державного кордону, приходимо до висновку, що одним із складних питань є взаємодія між державними органами, органами місцевого самоврядування та силовими структурами, яка організується завчасно у мирний час і уточнюється з початком та у ході виконання завдань, з подальшим її підтриманням під час проведення заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану.

Особливо гостро постає питання організації взаємодії між частинами та з‘єднаннями Міністерства внутрішніх справ України, Збройних сил України та Служби безпеки України під час підготовки і в ході проведення спільних заходів. Це питання на сьогоднішній день до кінця ще не вирішене і, як проблема, в сучасних умовах є одним з найбільш важливих завдань теорії і практики проведення спільних заходів для досягнення єдиної мети – забезпечення публічної безпеки і порядку.

Однією з проблем залишається питання визначення місця, ролі і завдань органів (військових формувань) Міністерства внутрішніх справ України та інших взаємодіючих силових структур під час проведення спільних заходів.

Діяльність підрозділів прикордонного загону може включати профілактичні, охоронні, режимні, захисні, ізоляційно-обмежувальні заходи із застосуванням спеціальних засобів, спеціальної і військової техніки та передбачає і відповідні способи: спостереження, патрулювання, пошук, охорона, огляд, супровід, оточення, блокування, переслідування, затримання, прикриття, штурм тощо. Проблемна ситуація полягає у тому, що, з одного боку, складність обстановки під час воєнного стану та виконання визначених завдань, ефективне виконання яких вимагає чіткої регламентації відносин між органами управління та підрозділами всіх суб‘єктів реагування, потребує швидкого прийняття точних і раціональних рішень при правильній організації (уточненні) взаємодії, а з іншого боку, існуючі методи роботи командирів і штабів з прийняття рішення не містять порядку і правил визначення раціональних способів взаємодії в різних умовах обстановки, в яких приймається рішення, що не дає можливості ефективно організувати взаємодію з подальшим її підтриманням. Це знижує ефективність виконання оперативно-службових (службово-бойових) завдань. Тому дослідження питань взаємодії підрозділів різних правоохоронних відомств під час виконання завдань в умовах воєнного стану є актуальним, оскільки впливає на підвищення їх спроможностей.

Виконання спільних завдань передбачає залучення великої кількості різних за складом, призначенням та можливостями сил та засобів та потребує чіткої підготовки й узгодженості їх дій. Необхідність удосконалення взаємодії суб‘єктів захисту державного кордону, громадського порядку зумовлено наявністю загальної мети, функцій і завдань правоохоронних органів та військових формувань та потребують комплексного підходу до створення системи і формування процесів забезпечення публічної безпеки і порядку, удосконалення форм і способів спільних оперативно-службових (службово-бойових) дій.

Забезпечення публічної безпеки і порядку може досягатися проведенням охоронних, сторожових, ізоляційних дій у взаємодії з органами і підрозділами Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України. Пошук і знищення диверсійно-розвідувальних груп та збройних формувань може здійснюватися силами спільних тактичних груп у взаємодії або під оперативним підпорядкуванням військових частин (підрозділів) Збройних сил України шляхом ведення розвідувально-пошукових та пошуково-ударних дій, що здійснюються поетапно шляхом блокування противника у визначеному районі, ізоляції району, прочісування визначених ділянок місцевості; виявлення базових таборів і окремих груп, їх оточення, ведення переговорів стосовно припинення опору та складання зброї, а в разі відмови – вогневого ураження окремих об‘єктів і груп, знищення їх вогнем, розчленування району їх дій на окремі сектори, проведення спеціальних дій сил та засобів Державної прикордонної служби, Національної гвардії, Національної поліції, Служби безпеки України із залученням підрозділів спеціального призначення Збройних сил України щодо роззброєння та проведення фільтраційних заходів.

В умовах воєнного стану уособлена діяльність окремих державних відомств (структур), як закритих систем, не може бути достатньо ефективною, адже завжди виникають проблеми із обмеженістю тих чи інших ресурсів, правовими та просторово-часовими межами діяльності суб‘єктів, тощо.

Зростання значущості взаємодії різнорідних сил під час спільного виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань, складність взаємозв‘язку і взаємодії заходів, що проводяться у різних умовах обстановки, а також наявність великої кількості способів та форм оперативно-службової діяльності викликає потребу їх глибокого дослідження з урахуванням умов та завдань. Тобто, у практиці управління об‘єктивно існує невідповідність між наростаючою складністю й обсягом задач та спроможністю органів управління різних відомств і рівнів до їх вирішення суб'єктивним відношенням керівників до визначення мети, завдань та способів дій.

Підвищення обґрунтованості планування може бути досягнуто шляхом врахування їх можливостей та ресурсів, способів оперативно-службових (службово-бойових) дій для створення, спільно з іншими суб‘єктами, необхідних можливостей до виконання завдань у відповідності до параметрів загроз.

Дослідження спільних заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема захисту державного кордону, без належної уваги до чіткої організації взаємодії веде до неповного розуміння притаманних їй об‘єктивних закономірностей і недостатньо ефективного управління на практиці.

Таким чином, організація взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями з подальшим її уточненням та підтриманням в ході виконання спільних завдань (заходів) потребує подальшого дослідження, усвідомлення взаємозв‘язків у системі, взаємовпливу та взаємозалежності її елементів.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3.04.2003 р. № 661- IV зі змінами. *Закони України з прикордонних питань.* Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2003. – С. 19-43.

2. Фещенко Л.О. Проблема розмежування понять «координація» та «взаємодія» в правоохоронній діяльності. *Юридичні читання молодих вчених: Збірник матеріалів всеукраїнської наукової конференції 23-24 квітня 2004 р.* НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. С. 132–134.

3. Про затвердження Інструкції з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби України: Наказ Адміністрації Держприкордонслужби України від 29 грудня 2009 р. № 1040.

4. Про затвердження Інструкції про службу прикордонних нарядів Державної прикордонної служби України: Наказ МВС України від 19.10.2015 р. № 1261.

5. Чумак В.В. Взаємодія та координація між суб‘єктами охорони державного кордону. *Право та безпека.* Харків: Нац. ун-тет вн. справ, 2011. № 2.

6. Катеринчук І.С., Мисик А.Б., Горбатюк А.П. Модель спільних дій підрозділів військових формувань та правоохоронних органів під час виконання завдань територіальної оборони. *Збірник наукових праць НАДПСУ.* 2017. №2 (72).

7. Назаренко В.О. Особливості організації взаємодії різновідомчих сил і засобів, що виконують завдання з охорони державного кордону України. *Наука і оборона.* 2010. №3.

Маслянко Сергій Вікторович
заступник командира роти № 2 батальйону № 2 полку патрульної поліції в м. Кривий Ріг УПП в Дніпропетровській області ДПП, майор поліції

Науковий керівник: **Веселов Микола Юрійович**
професор кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВІ ТА ФАКТИЧНІ ПІДСТАВИ КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ В УКРАЇНІ

Звернувши увагу на автомобіль, який рухається вулицею міста, селища чи автомобільної дороги (як територіального так і державного значення) нашої держави, виникає питання, щодо особи, яка безпосередньо призводить у дію (рух) надскладний механізм (транспортний засіб), існування без якого,

цивілізоване суспільство, в умовах сьогодення, навіть не може себе уявити. Тому ключовими маркерами даної доповіді, про які ми будемо говорити – є підстави, які на державному рівні забезпечують можливість та бажання у законний спосіб, приєднатися до багатомільйонної аудиторії водіїв − громадян, які є як аматорами, так і професіоналами у вказаному напрямку.

Вивчаючи теоретичну складову правових підстав керування транспортними засобами (далі − ТЗ) в Україні, встановлено те, що останні прийнято розподіляти на правові та фактичні. *Правові підстави керування ТЗ* – це закріплені у певному нормативно-правовому акті обставини, вимоги, виконання чи дотримання яких є умовою для допуску особи до керування ТЗ тієї чи іншої категорії. *Фактичні підстави* – це свідоме приведення конкретного ТЗ до якого людина має доступ у рух і зворушення з місця, а під час руху – для зміни напрямку руху та/чи швидкості цього ТЗ. У свою чергу фактичні підстави можуть бути законними чи незаконними, і це залежатиме від дотримання правових підстав.

Законними підставами для керування особою ТЗ в Україні, як було з‘ясовано, є: а) досягнення визначеного віку; б) отримання у встановленому порядку права керування відповідної категорії ТЗ; в) відсутність медичних протипоказань.

Вагомою правовою підставою є отримання посвідчення водія, порядок якого визначено та закріплено Постановою Кабінету Міністрів України № 340 від 08.05.1993 р. «Про порядок приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами та видачі посвідчень водія». Вказаний нормативно-правовий акт встановлює єдиний порядок приймання іспитів для отримання особами права керування ТЗ, оформлення, видачі, обміну, повернення, зберігання, анулювання та знищення національного посвідчення водія України на право керування транспортними засобами відповідної категорії (далі − посвідчення водія) в територіальних сервісних центрах (далі – ТСЦ МВС) [1].

Не менш важливою умовою для навчання та подальшого отримання посвідчення водія є відповідний стан кандидата у водії, оскільки наявність медичних заборон та розладу здоров‘я може наражати на небезпеку будь-якого учасника дорожнього руху. Медичний огляд кандидатів у водії та водіїв ТЗ проводиться з метою визначення придатності особи до безпечного керування тим чи іншим ТЗ [2].

Втім досягнення відповідного віку і наявність посвідчення на право керування ТЗ відповідної категорії є не єдиними правовими підставами для цього роду заняття. Отримане в законний спосіб право керування, одразу встановлює для такої особи – водія чіткий перелік обов‘язків, визначених у другому розділі Правил дорожнього руху України [3]. Серед іншого ПДР забороняють водієві: керувати ТЗ у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп‘яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції; керувати ТЗ у хворобливому стані, у стані стомлення, а також перебуваючи під впливом лікарських препаратів, що знижують швидкість реакції і увагу (п.п. «а», «б» п. 2.9).

Слід визнати, що українське законодавство, включаючи і ту його частину, яку становлять підзаконні нормативно-правові акти, не містить абсолютного механізму перевірки та контролю стану здоров‘я осіб, які керують ТЗ. Як видно зі змісту Наказу МОЗ та МВС України від 31.01.2013 р. № 65/80 обов‘язковість та періодичність медичних оглядів встановлюється за умови: а) віку водія; б) характеру перевезень (пасажирів та окремих категорій вантажів). Проте стосовно першої з наведених категорій осіб, українське законодавство не встановлює реального механізму контролю дотримання вимоги (періодичного контролю належного стану здоров‘я), а слід наголосити, що це найбільша кількість осіб, які керують ТЗ, їх можна назвати приватними керманичами. При цьому стан здоров‘я населення суттєво погіршується, серцеві хвороби в країні молодшають тощо. А від так, маючи формальне право на керування, водій може не мати фактичної можливості безпечно керувати через певні захворювання (постійного чи тимчасового характеру). І, якщо особа, яка не має чи позбавлена відповідного права під час фактичного керування ТЗ перебуває в очевидному конфлікті із законом і може бути притягнута до адміністративної відповідальності, то контроль чи врахування стану здоров‘я водія здебільшого залежить від його власної сумлінності та свідомості (крім випадків керування у стані алкогольного чи іншого виду сп‘яніння, чи під впливом лікарських засобів, що знижують увагу).

Список використаних джерел

1. Про порядок приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами та видачі посвідчень водія : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.05.1993 р. № 340. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 25.11.2021).

2. Положення про медичний огляд кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів : затв. наказом МВС/МОЗ від 31.01.2013 р. № 65/80. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0308-13#Text (дата звернення: 24.06.2022).

3. Про правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text (дата звернення: 23.06.2022).

Матвіїшина Яна Олегівна
курсантка 321 нг факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Семенишина-Фіголь Богдана Миколаївна
викладач кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат юридичних наук

ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Злочини проти основ національної безпеки України є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, що забезпечують державну безпеку, обороноздатність, незалежність держави, її конституційний лад. З початку збройного конфлікту на Сході України все частіше вчинюються злочини, передбачені розділом першим Особливої частини Кримінального кодексу України, – злочини проти основ національної безпеки України [2, с. 217]. Однак з 24 лютого 2022 року поряд із диверсією, посяганням на територіальну цілісність і недоторканність України та державною зрадою з‘явився ще один вид злочинної діяльності – відкрита підтримка та заклики до співпраці з державою-агресором.

3 березня 2022 р. Верховною Радою України прийнятий Закон № 2108-IX1 (15 березня 2022 р. набув чинності) [8], яким включено до Кримінального кодексу України (далі – КК) нову статтю 111-1 «Колабораційна діяльність» [5], що охопила значну кількість складів кримінальних правопорушень щодо співпраці з державою-агресором.

Колабораціонізм – це усвідомлене, добровільне та зумисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам. І в законодавстві більшості країн колабораціонізм кваліфіковано як злочин проти своєї держави, зрада [3]. Залежно від міри шкоди, спричиненої колаборантом, у правових нормах передбачено або довгострокове ув‘язнення, або смертна кара.

Уже в перші дні дії нової статті 111-1 КК, за повідомленнями в пресі, були зареєстровані провадження за фактами учинення цих злочинів. 02 березня 2022 року депутат Мелітопольської міської ради Галина Данильченко очолила створену ворогом окупаційну адміністрацію міста Мелітополь. У Харківській області на співпрацю з ворогом пішли колишній міський голова Ізюма Олександр Божков, а також двоє депутатів міськради та екс-працівник поліції [7, с.338].

Житомирською та бердичівською прокуратурами 18.04.2022 р. скеровано до суду два обвинувальні акти стосовно місцевих жителів за фактом заперечення здійснення збройної агресії проти України, публічних закликів до

підтримки держави-агресора (ч.1 ст.11-1 КК України). Мешканка м. Житомира, уродженка Росії, розгорнула протизаконну діяльність у соціальній мережі – у забороненій групі розповсюджувала публікації на підтримку російської армії, ілюструючи їх фотознімками, поширювала інші матеріали, в яких Україна висвітлювалася як нацистська країна, таким чином виправдовувала дії військо-політичного керівництва країни-агресора. Загалом, за даними Державного бюро розслідувань з 24 лютого 2022 року за державну зраду вже відкрито та отримано від інших правоохоронних органів 399 кримінальні провадження (ст. 111 ККУ), за колабораційну діяльність порушено 127 проваджень (ст. 111-1 ККУ), розпочаті провадження і щодо 4 пособників державі-агресору (ст. 111-2 ККУ) [1].

Кримінальні провадження стосовно даних осіб відкриті саме за нововведеною статтею КК України. Крім того, законодавець передбачив у Кримінальному процесуальному кодексі України, що у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності може здійснюватися спеціальне досудове розслідування (in absentia) на підставі ухвали слідчого судді.

Таке розслідування здійснюється стосовно одного чи декількох підозрюваних згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими КПК, з урахуванням положень глави 24-1 КПК України [6].

Потрібно зазначити, що Сполучені Штати Америки разом з ЄС і Великою Британією створили консультативну групу щодо розслідування звірств РФ в Україні.

За словами глави Держдепартаменту США Ентоні Блінкена, ця спільна ініціатива підтримуватиме зусилля підрозділів з розслідування Офісу Генерального прокурора щодо документування, збереження та аналізу доказів воєнних злочинів та інших звірств, скоєних в Україні, з метою кримінального переслідування. Група надаватиме консультації та оперативну допомогу підрозділам із розслідування воєнних злочинів Офісу Генерального прокурора, який відіграватиме вирішальну роль у забезпеченні притягнення до відповідальності винних.

Допомога консультативної групи охоплює розширене фінансування роботи багатонаціональної команди міжнародних прокурорів та інших експертів із воєнних злочинів, які вже працюють в Україні. Також консультанти допомагають у проведення слідчих дій: огляду місця події, відео-фотозйомка, ексгумація тіл масових поховань, допит свідків, експертна оцінка тощо. Крім того, група підтримуватиме зв‘язок з міністерством юстиції США, домагаючись притягнення винуватців до відповідальності в американських судах.

Одним із найважливіших етапів проведення слідчих дій є проведення судових експертиз та залучення експертів. Відповідно до ч. 1 статті 242 КПК України експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 КПК України, якщо для з‘ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається

проведення експертизи для з‘ясування питань права [6].

Розглянемо проблемне питання щодо кваліфікації та встановлення об‘єктивної сторони злочину за ч. 1 статті 111-1 Кримінального кодексу: «… публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України».

Об‘єктивна сторона даного злочину є нібито логічно зрозумілою, проте, як і інші злочини з нематеріальним складником, «колабораційна діяльність» у формі публічних висловлювань є досить складною в частині кваліфікації.

Так, межа між законною реалізацією конституційного права на свободу слова, гарантованого Основним законом нашої держави, та кримінально караним діянням пролягає посеред оцінних суджень щодо змісту та лексичного значення окремих висловлювань «публічне заперечення війни, заклики до підтримки та співпраці з агресором, пропаганда з певною метою…».

Стандарти доказування у кримінальному праві в частині доведення наявності об‘єктивної сторони складу злочину у відповідних висловлюваннях вимагають проведення семантичної чи текстуальної лінгвістичної експертизи.

За результатами такої експертизи експерт відповідає, зокрема, на питання про наявність чи відсутність у висловлюваннях закликів до певних дій, що є констатацією об‘єктивного змісту таких висловлювань.

Якщо такий зміст відповідає диспозиції статті, можемо констатувати факт наявності об‘єктивної сторони.

Тож перспективи кваліфікації окремих висловлювань як колабораційної діяльності суттєво залежать від особистого досвіду експерта та його професіоналізму, а також стандартів окремого судді чи суду щодо якості доказів наявності об‘єктивної сторони злочину відповідної категорії.

Список використаних джерел

1. Державне бюро розслідувань. Офіційний веб-сайт. URL: https://dbr.gov.ua/news/z-pochatku-vijni-dbr-rozslidue-530-provadzhen-shhodo-zradnikiv-ta-kolaborantiv

2. Дика С. А. Методика СБУ у розслідуванні злочину, передбаченого ст. 113 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2020. Вип. 6, том 1. С. 216–220 URL:http://nvppp.in.ua/vip/2020/6/tom_1/40.pdf

3. Енциклопедія сучасної України. Encyclopedia of modern Ukraine. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446

4. Кравчук О. Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз нової статті111-1КК. ГО *«Вектор прав людини».* Київ, 2022. URL: http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo

5. Кримінальний кодекс України. Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
7. Кузьменко О.В. Особливості криміналістичної характеристики колабораційної діяльності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* С.336-339 URL: https://cutt.ly/eKhfdSq
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text

Мердов Станіслав Павлович
старший викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ

З початку воєнних дій, розпочатих російською федерацією на території України сили добровольчих формувань територіальних громад довели свою дієвість у виконанні завдань територіальної оборони, а використання їх потенціалу наразі неможливо переоцінити. Зазначимо, що для того, щоб реалізувати мету територіальної оборони, члени добровольчих формувань повинні мати знання, вміння та навички, необхідні для захисту України від агресії, а отже питання їх підготовки набувають особливої актуальності у сучасних умовах.

Як відомо адміністративно-правове забезпечення територіальної оборони України ознаменувалося прийняттям Закону України «Про основи національного спротиву», який регламентував правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та інших визначених цим Законом суб_єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву [1]. Положення зазначеного нормативно-правового акту вимагали розробку і запровадження дієвого механізму підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони, який зрештою знайшов своє нормативне визначення з прийняттям Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони [2].

Названим нормативно-правовим актом визначено суб‘єктів підготовки

добровольчих формувань та їх повноваження. В ньому зазначено, що підготовка добровольчих формувань здійснюється під безпосереднім керівництвом і контролем командира військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил за територіальним принципом. Крім того, така підготовка може здійснюватися із залученням місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування, інструкторсько-викладацького складу військових частин (підрозділів), навчальних центрів, вищих військових навчальних закладів Збройних Сил, сил оборони та волонтерських організацій [2]. Аналіз цих положень свідчить про те, що серед суб‘єктів, що залучаються до підготовки добровольчих формувань територіальних громад, на жаль не зазначено заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, хоча як показує практика, вони мають широкі можливості до реалізації заходів за певними напрямами такої підготовки, зокрема, правової, вогневої, військової, психологічної, домедичної підготовки тощо.

Прикладом такої діяльності може слугувати досвід науково-педагогічного складу кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету №1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, який забезпечує на системній основі навчання із вдосконалення навичок поводження зі зброєю, цільовою аудиторією яких є членів добровольчих формувань, журналістів, представників волонтерських організацій Криворізької територіальної громади.

На базі Дніпропетровського університету внутрішніх справ для груп територіальної оборони започатковано безкоштовні курси з «Тактичної медицини», «Вогневої підготовки», «Тренінг з вогневої і тактичної підготовки», а для волонтерів та цивільних осіб курс «Вогнева підготовка» [3], а також тренінг «Домедична підготовки в екстремальних ситуаціях» [4].

Харківський національний університет внутрішніх справ також готовий надати допомогу у питаннях організації навчання підрозділів територіальної оборони громад фахівцями кафедри вогневої, тактико-спеціальної підготовки [5].

Досвід проведення навчання представників територіальних громад, які реалізують свою діяльність із забезпечення територіальної оборони має і Одеський державний університет, яким реалізовано комплекс заходів із навчання представників засобів масової інформації що виконують професійну роботу із висвітлення війни росії проти України [6; 7].

Як бачимо, проаналізований нами досвід діяльності закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовки поліцейських, свідчить на користь можливого визнання їх у якості додаткових суб‘єктів, що можуть бути залучені до процесу підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони. З огляду на це, вбачаємо за доцільне пункт 10 Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони викласти у такій редакції: «Підготовка членів добровольчих формувань

здійснюється із залученням місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування, інструкторсько-викладацького складу військових частин (підрозділів), навчальних центрів, вищих військових навчальних закладів Збройних Сил, сил оборони, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання та волонтерських організацій».

Список використаних джерел

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2021. № 41. Ст.339 (із змінами та доповненнями станом на 12.06.2022).

2. Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1447. *Офіційний вісник України*. 2022. №10. Ст. 515.

3. Вогнева підготовка / Офіційний сайт Дніпропетровського університету внутрішніх справ. URL: https://dduvs.in.ua/2022/03/26/vogneva/ (дата звернення 23.06.2022).

4. Домедична підготовка в екстремальних ситуаціях / Офіційний сайт Дніпропетровського університету внутрішніх справ. URL: https://dduvs.in.ua/2022/03/26/domedychna/ (дата звернення 23.06.2022).

5. #UAразом: відбулася зустріч ректора з головами територіальних громад / Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: https://univd.edu.ua/uk/news/12324 (дата звернення 23.06.2022).

6. Тренінг для ЗМІ «Безпека журналіста у зоні бойових дій» / Офіційний сайт Одеського державного університету внутрішніх справ. URL: http://oduvs.edu.ua/news/%d1%82%d1%80%d0%b5%d0%bd%d1%96%d0%bd%d0%b3-%d0%b4%d0%bb%d1%8f-%d0%b7%d0%bc%d1%96-%d0%b1%d0%b5%d0%b7%d0%bf%d0%b5%d0%ba%d0%b0-%d0%b6%d1%83%d1%80%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b0-%d1%83/ (дата звернення 23.06.2022).

7. В ОДУВС журналістів навчали заходам безпеки та поводженню зі зброєю / Офіційний сайт Одеського державного університету внутрішніх справ. URL: http://oduvs.edu.ua/news/%d0%b2-%d0%be%d0%b4%d1%83%d0%b2%d1%81-%d0%b6%d1%83%d1%80%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%96%d1%81%d1%82%d1%96%d0%b2-%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%b7%d0%b0%d1%85%d0%be%d0%b4%d0%b0%d0%bc-%d0%b1/ (дата звернення 23.06.2022).

Митник Юлія Анатоліївна
здобувач вищої освіти спеціальності 081 «Право» Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

Чубань Вікторія Сергіївна
доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, кандидат економічних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Сприйняття поліції як суб‘єкта сервісного обслуговування інтересів громадян і суспільства не суперечить традиційному розумінню її призначення – «служити і захищати», але потребує якісних змін як на рівні її практичної діяльності, так і вироблення нових ідеологічних, наукових і нормативно-правових засад.

У Законі України «Про Національну поліцію» визначено, що одним із завдань поліції є надання поліцейських послуг. Коло таких послуг досить широке. Особливе значення має забезпечення публічної безпеки і порядку; охорона прав і свобод людини, протидія злочинності тощо. Проте варто відзначити, що термін «поліцейські послуги» є досить новим для національного законодавства. Це потребує уточнення вказаного поняття, а також переліку та видів поліцейських послуг, порядку надання та сфери реалізації [1].

Під поліцейськими послугами у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку варто розуміти діяльність органів і посадових осіб Національної поліції, що здійснюється на засадах гласності, відкритості та активної взаємодії з громадськістю з метою задоволення нагальних потреб і запитів населення щодо забезпечення необхідних умов для безпечного існування, життєдіяльності та соціальної взаємодії, вільної і безперешкодної реалізації ним прав, свобод і законних інтересів.

Надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку має надзвичайно вагоме значення, адже їх реалізація покликана забезпечити всередині країни атмосферу суспільного спокою та захищеності, за якої кожен суб‘єкт може вільно і безперешкодно взаємодіяти з іншими учасниками суспільного життя, реалізовувати свої права, свободи, законні інтереси, бути упевненим у своїй захищеності від зовнішнього негативного впливу. Важливо, щоб особа усвідомлювала, що в разі завдання їй шкоди, шкідливі наслідки будуть максимально швидко та якісно ліквідовано.

З метою удосконалення адміністративно-правових засад надання поліцейських послуг в цілому і у сфері забезпечення публічної безпеки

зокрема, варто здійснити низку заходів. На рівні законодавства пропонується привести у відповідність понятійно-категоріальний апарат, оскільки Закон «Про Національну поліцію» [1] містить низку нових термінів, але не визначає їх зміст. Також варто переглянути законодавство України про поліцію на предмет наявності у ньому синонімічних або досить схожих за змістом положень з метою уникнення їх дублювань. Крім того, слід переглянути положення законодавства про Національну поліцію на предмет наявності у ньому протиріч і невідповідностей з нормами інших законодавчих актів щодо інших сфер суспільного життя. Важливо й надалі розвивати законодавство про поліцію у напрямку розроблення відповідних адміністративно-правових механізмів реалізації закріплених за нею завдань та оновлення всього масиву нормативно-правового підґрунтя діяльності Національної поліції.

Заходами із удосконалення адміністративного законодавства, що регулює надання Національною поліцією України послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку мають стати: розробка та прийняття законів «Про публічну безпеку», «Про публічну безпеку і порядок під час проведення масових заходів», де доцільно закріпити поняття публічної безпеки і порядку, принципи та особливості її забезпечення, види і напрями, форми і методи забезпечення поліцією публічної безпеки, правовий статус поліцейських, відповідальність із зазначенням конкретних санкцій за порушення порядку забезпечення публічної безпеки, неправомірну діяльність чи бездіяльність, тощо; розширення та законодавче закріплення спеціальних принципів, що регламентують діяльність підрозділів Національної поліції, врегулювання порядку застосування поліцейських заходів тощо.

Аналіз законодавства про поліцію в зарубіжних країнах [2-4] свідчить про особливості правового регулювання діяльності поліції, пов‘язані із історичною традицією, суспільно-політичним і соціально-економічним розвитком вказаних країн. Воно також має певні недоліки. Разом із тим простежується низка позитивних аспектів, врахування і впровадження яких на рівні вітчизняного законодавства могло б значно підвищити рівень якості надання поліцейських послуг.

Важливими позитивними аспектами законодавства зарубіжних країн про поліцію, на які варто звернути увагу, є такі:

а) закріплення ключових засад діяльності поліції як головного державно-владного суб‘єкта з питань забезпечення публічних безпеки і порядку та протидії злочинності на конституційному рівні;

б) поєднання централізованого та децентралізованого підходів у регулюванні надання поліцейських послуг У контексті нинішніх процесів децентралізації, що проходять в Україні, такий підхід може бути цілком доречним.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

2. Використання досвіду поліції зарубіжних країн в діяльності міліції

України по забезпеченню прав та свобод людини (організаційно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Донец. юрид. ін-т Луган. держ. ун-ту внутр. справ. Донецьк, 2007. 179 с.

3. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство. К.: Москаленко О.М., 2013. 588 с.

4. Адміністративне право зарубіжних країн : курс лекцій. К. : Юрінком Інтер, 2014. 528 с. URL:[http://pidruchniki.com/1278021258836/pravo/struktura_sistema_

Михайленко Юрій Олександрович
курсант 223 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, солдат

Гелета Єва Казимирівна
курсант 321 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, солдат

Науковий керівник: **Кривий Ігор Вікторович**
професор кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат військових наук

ПРІОРИТЕТИ ВИБОРУ І ПРИЗНАЧЕННЯ СТАРШИХ ПРИКОРДОННИХ НАРЯДІВ ДЛЯ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА ДІЛЯНЦІ ПІДРОЗДІЛУ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Відповідно вимог організаційно-розпорядчих документів Міністерства внутрішніх справ України, кожен прикордонний наряд, який складається з двох і більше прикордонників, очолюється старшим. Вміле керівництво службою прикордонних нарядів відіграє важливу роль у протидії правопорушенням законодавства про державний кордон. Старший прикордонного наряду наділений широкими повноваженнями і водночас несе повну відповідальність за результати діяльності підлеглих. Його безперервна, цілеспрямована і грамотна робота та її відповідність умовам обстановки є запорукою успішного виконання завдань оперативно-службової діяльності. Тому, в сучасних умовах, відповідно загроз національній безпеці у прикордонному просторі, необхідно удосконалювати підходи з формування т.зв. інституту ефективного старшого прикордонного наряду.

Під час підбору (підготовки) прикордонників щодо їх спроможності самостійно виконувати завдання старшим прикордонного наряду, посадовим особам органів (підрозділів) охорони державного кордону рекомендовано

зосередити увагу на формуванні (вироблені чи наявності) у них наступних знань, умінь (навичок) і якостей:

1) повинен знати положення, передбачені прикордонникам, що призначаються для виконання завдань з охорони державного кордону, визначені Інструкцією про службу прикордонних нарядів Державної прикордонної служби України (пункт 2 глави 3 розділу I);

2) повинен уміти:

використовувати повноваження Державної прикордонної служби України під час виконання завдань з охорони державного кордону, застосовувати норми нормативно-правових актів в межах компетенції та повноважень;

орієнтуватись на будь-якій місцевості ділянки відповідальності підрозділу охорони державного кордону за будь-яких погодних умов, пори року та часу доби, в тому числі за допомогою новітніх технічних засобів;

організовувати виконання поставленого завдання на охорону державного кордону підлеглим складом прикордонного наряду та керувати ним в ході несення служби в різних умовах обстановки;

володіти особистою (закріпленою стрілецькою) зброєю, спеціальними засобами і прийомами самозахисту з метою припинення протиправної діяльності, затримання правопорушників та відвернення небезпеки, що загрожує життю і здоров‘ю прикордонників та громадян, у випадках передбачених законодавством, застосовувати технічні засоби охорони державного кордону і службових собак в охороні державного кордону;

розпізнавати ознаки протиправної діяльності на державному кордоні, класифікувати виявлені сліди та використовувати їх елементи під час пошуку правопорушників, фіксувати їх, складати адміністративно-процесуальні та інші документи в справах про адміністративні правопорушення;

організовувати взаємодію підпорядкованого складу, підтримувати її з іншими прикордонними нарядами і дільничними інспекторами прикордонної служби, представниками взаємодіючих органів та підрозділів;

працювати на засобах провідного та радіо зв‘язку, дотримуватись правил прихованого ведення переговорів;

дотримуватися особисто і вимагати дотримання підлеглими заходів безпеки під час виконання завдань, експлуатації технічних засобів охорони кордону, транспортних засобів, використання зброї, засобів зв'язку та телекомунікації, роботи на приладах радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю;

застосовувати етичні норми і відомчі стандарти культури поведінки у військовому колективі, спілкуванні з населенням прикордоння та іноземними громадянами;

3) повинен володіти якостями загально-професійного характеру:

сумлінно виконувати посадові обов‘язки;

знати й виконувати вимоги нормативних актів щодо охорони праці й навколишнього середовища, додержуватись норм безпечного несення служби, здійснювати, в разі необхідності, заходи попередження і усунення

небезпечних чинників навколишнього середовища (пожежі, аварії, повені, тощо);

мати достатній рівень витривалості і фізичної підготовленості, бути здатним володіти собою під час виконання завдань з охорони державного кордону;

наслідувати передовий досвід оперативно-службової діяльності та удосконалювати свої професійні якості;

знати інформаційні технології в обсязі, необхідному для виконання службових обов‘язків;

знати правові положення своїх повноважень щодо виконання завдань з охорони державного кордону.

4) повинен володіти морально-діловими якостями щодо:

високого рівня відповідальності, самостійності, сміливості, почуття особистої гідності, критичного ставлення до себе та оточуючих, персональної активності та організаторських здібностей;

схильності до розумного ризику, уміння діяти нешаблонно, швидко приймати рішення в обстановці, що змінюється;

вміння легко вступати в контакт з іншими людьми, грамотно висловлювати думки, логічно будувати лінію спілкування в інтересах охорони державного кордону;

спроможності вирішувати завдання в ситуаціях, пов‘язаних із високим ступенем ризику та підвищеною небезпекою для життя й здоров‘я;

спроможності витримувати довготривалі емоційні напруження, стани тривоги, почуття страху та невідомості, уміння зберегти активність і працездатність в умовах стомлення.

Кандидат на призначення старшим прикордонного наряду повинен пройти відповідну профільну спеціалізовану підготовку, успішно здали заліки та *бути допущений до самостійного несення служби наказом начальника прикордонного загону*.

Отже, підсумком підбору (підготовки) старшого прикордонного наряду є його призначення для виконання завдань оперативно-службової діяльності в межах ділянки підрозділу охорони державного кордону. Отримавши наказ, старший прикордонний наряд повною мірою *відповідає* за результати його виконання, і якщо ним буде допущена недбалість чи прорахунки, а тим більше порушення правил несення прикордонної служби, він несе *дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність*.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України (із змінами) від 03 квітня 2003 р. № 661-IV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2003.

2. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України – https://dpsu.gov.ua/

3. Інструкція про службу прикордонних нарядів Державної прикордонної служби України : Наказ МВС України від 19 жовтня 2015 р.

№ 1261. – К. : МВС, 2015. – 52 с.
4. Служба прикордонних нарядів (зі змінами) : навчальний посібник з 2-х частин / авторський колектив – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2022. – 784 с.

Неня Олена Володимирівна
тимчасово виконуюча обов'язки завідувача науково-дослідної лабораторії криміналістичної та спеціальної техніки Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, старший дослідник

Фесенко Максим Анатолійович
провідний науковий співробітник 1-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії криміналістичної та спеціальної техніки Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат технічних наук, доцент

Березненко Наталія Михайлівна
провідний науковий співробітник 2-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії криміналістичної та спеціальної техніки Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат технічних наук, доцент

ЗАСОБИ ОБМЕЖЕННЯ РУХУ ЗАТРИМАНИХ ОСІБ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

В умовах воєнного стану критично важливим є забезпечення публічної безпеки і порядку органами Національної поліції України, військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Застосування у разі необхідності поліцейськими спеціальних засобів представляє особливий вид примусових заходів, який спрямований перш за все на припинення протиправних дій, що становлять велику суспільну небезпеку.

Поліцейський захід є однією з ключових складових функцій поліцейського, яка полягає в тому, що поліцейський має право застосовувати до особи дії або комплекс дій превентивного чи примусового характеру (ст. 31; 42 Закону України «Про Національну поліцію» [1].

До примусових поліцейських заходів відносяться [1; 2]:

1) фізичний вплив – застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників;

2) застосування спеціальних засобів – спеціальними засобами є сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених,

конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами, тимчасового ураження людини;

3) застосування вогнепальної зброї.

У діяльності правоохоронних служб і військовослужбовців під час виконання завдання при затриманні та доставлені осіб, підозрюваних (обвинувачених) у скоєному злочині, осіб, які вчинили адміністративні порушення, а також під час конвоювання та охорони засуджених осіб, які утримуються під вартою широко застосовуються спеціальні засоби обмеження рухомості – кайданки (пп. 3 п. 4 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію») [1].

Останнім часом у складі спорядження працівників правоохоронних служб в таких країнах, як Чехії, Німеччини, Словенії, Іспанії, США, Великобританії, Китаю наряду з широко застосовуваними металевими кайданками набувають поширення неметалеві кайданки одноразового застосування (пластикові, тканинні).

Такі кайданки є ефективними через їх простоту виготовлення, малу собівартість, легкість та зручність в транспортуванні. У світі виробниками випускаються десятки видів одноразових кайданок, кожні з яких мають свої переваги та недоліки.

В Україні на сьогоднішній день промислове виробництво одноразових кайданок не налагоджено. Підприємства-постачальники (фірми) реалізують деяким службам МВС України та охоронним структурам готові до застосування одноразові кайданки, а також додаткове спорядження (аксесуари) до них закордонного виробництва, які не завжди в повному обсязі задовольняють сучасним потребам за технічними та експлуатаційними характеристиками, а також мають високу вартість.

Тому постає питання щодо створення одноразових кайданок з додатковим спорядженням (аксесуарами) до них вітчизняного виробництв, а також впровадження їх у діяльність підрозділів системи МВС України.

З метою вирішення задачі створення одноразових неметалевих кайданок співробітниками науково-дослідної лабораторії спеціальної та криміналістичної техніки Державного науково-дослідного інституту МВС України проаналізовано тактико-технічні характеристики та конструктивні особливості існуючих сучасних різновидів неметалевих кайданків та додаткових засобів (аксесуарів) до них, що представлені на світовому ринку й в Україні.

У ході проведених робіт визначено і зроблено порівняльну оцінку характеристик пластикових та тканинних кайданків. Тканинні кайданки мають високий ступінь розтягування, на відміну від пластикових, що може впливати, зокрема, на ступінь стискування рук затриманого. Тому перевага надається пластиковим кайданкам. Визначаючи ключові критерії, які необхідно враховувати під час виробництва вітчизняних пластикових кайданків, то до них слід віднести складові частини кайданок та їх технічні характеристики. Щодо складових частин кайданок, рекомендовано виготовлення в такій комплектації: пластикові стрічки, з яких формуються петлі, пластиковий

замикаючий елемент (пристрій) «замок», механізм фіксації (блокувальний механізм), який являє собою рифлення на стрічках та пластикові або металеві гачки замикаючого елементу, елемент для затягування стрічок у вигляді кільця, ріжучі щипці для розрізання кайданок, чохол для одночасного перенесення кайданок. Крім того, визначено технічні характеристики пластикових кайданок, зокрема: оптимальна маса кайданків 28-40 г, рекомендований матеріал, з якого виготовляють кайданки – поліетилен середнього тиску, поліамід, (нейлон 6,6), зміцнений нейлон, еластан, вулканізований сантопрен, довжина стрічки 400…450 мм, ширина стрічки 13…15 мм, товщина стрічки 1,5…3,2 мм, міцність на розрив повинна складати не менше 150 кг [3, 4].

Отже, узагальнюючи викладене вище, необхідно зазначити, що застосування одноразових пластикових кайданок для використання працівниками органів МВС України для обмеження рухомості затриманих правопорушників (осіб), є доцільним з огляду на те, що такі кайданки маючи характеристики міцності, близькі до металевих, дають можливість одночасного перенесення їх однією особою до десяти штук, що зокрема важливо під час виконання завдань з охорони громадського порядку на масових заходах. Також є актуальним питання виготовлення таких кайданків вітчизняними виробниками для здешевлення їх вартості у порівнянні зі зразками закордонного виробництва, а також можливістю врахування певних вимог замовників цієї продукції.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну поліцію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 22.06.2022).

2. Правові та тактичні засади застосування поліцейськими спеціальних засобів: навч. посібник / В. Д. Поливанюк, Д. Г. Казначеєв, В. В. Біліченко та ін.; за заг. ред. к.ю.н., доц. В. Д. Поливанюка Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 96 с.

3. Вербенський М.Г., Криволапчук В.О. , Смерницький Д.В. та ін. Засоби обмеження свободи дії затриманих осіб для забезпечення виконання завдань з охорони громадського порядку: наук.-практ. посіб. Київ: ДНДІ МВС України, 2021. 137 с.

4. ДСТУ 8834:2019 Спеціальні засоби. Кайданки. Загальні технічні умови. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2020. 12 с.

Ніколенко Людмила Миколаївна
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Третій місяць продовжується повномасштабна збройна агресія Російської Федерації. Зрозуміло, що все це вплинуло на всі правовідносини та інституції в Україні, в тому числі на роботу судів.

Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про правовий режим воєнного стану» відповідно до якого повноваження судів в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені; скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [1]. У той же час, жодний процесуальний кодекс не містить норми щодо порядку розгляду справ в умовах воєнного стану. Тобто суди в умовах воєнного стану мають функціонувати в штатному режимі та розглядати справи за загальними правилами. Зрозуміло, що це неможливо, з точки зору, безпеки суддів, працівників суду та учасників процесу. Однак, навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмежено. Отже, суди продовжують здійснювати правосуддя, однак, з певними особливостями.

Частина 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає, що у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об‘єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв‘язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється [2]. Таким чином, частина повноважень непрацюючої наразі Вищої ради правосуддя передано Голові Верховного Суду. У зв‘язку з неможливістю окремих судів здійснювати правосуддя під час воєнного стану, враховуючи статистично-аналітичну інформацію, надану Державною судовою адміністрацією України, розпорядженнями Голови Верховного Суду змінено територіальну підсудність 116 судів [3]. Держава прагне відновити судочинства, але не все так легко. В умовах карантину, що був викликаний Covid-19, у 2020 року Верховна Рада України прийняла закони, які надали можливість приймати участь у розгляді справи дистанційно, тим самим реалізуючи своє право на справедливий судовий розгляд. Державною судовою адміністрацією був розроблений порядок проведення відеозв‘язку під час судового засідання за

участі сторін поза межами приміщення суду. У той час, вироблений механізм спрацював та допоміг нормалізувати здійснення судочинства в умовах карантину. Але умовах воєнного стану не завжди є можливість використовувати такий засіб зв‘язку. Щодня майже в кожному місті України лунають сирени, переривається судове засідання і учасники процесу повинні переміститись в укриття. Кількість вимушених перерв та їх тривалість може бути різна. Тому зазначена проблема потребує вирішення шляхом внесення відповідних коректив до законодавства та скорішого впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

В умовах воєнного стану доступ до основних державних реєстрів тимчасово призупинений, в тому числі до Єдиного державного реєстру судових рішень, дізнатися наразі інформацію про справу з онлайн-ресурсів неможливо. Офіційний веб-сайт «Судова влада України» рекомендує дізнаватися про дату та час судових засідань в оперативному порядку за телефонами суду чи з використанням інших засобів зв‘язку. Але ж в умовах відсутності зв‘язку, в період тривоги або коли працівники суду працюють у дистанційному режимі або змушені були евакуюватись до більш безпечних регіонів, це майже не можливо. Більшість судів розглядають справи, які є невідкладними. Учасники судового розгляду мають право подати заяву, в електронному вигляді на електронну адресу суду або через особистий кабінет в системі «Електронний суд», а також поштою, про розгляд справи за їх відсутності, відкладення розгляду справ у зв‘язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференції.

В деяких випадках виникає питання повідомлення учасників справи про судовий розгляд, коли учасник вимушений покинути домівку і не має можливості повідомити про зміну адреси. Тому слід закріпити можливість повідомляти суд у таких випадках будь-яким зручним способом, в тому числі з використанням месенджерів (Facebook, Viber).

На підставі окреслення декількох проблем щодо здійснення судочинства в умовах воєнного стану, можна зробити висновок, що судочинство здійснюється, адже не можливо допустити обмеження конституційного права особи на судовий захист. У той же час процесуальні кодекси потребують внесення відповідних змін щодо ефективності судочинства в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#top

3. Громадянам має бути забезпечений доступ до правосуддя в умовах воєнного стану. *Голос України*. 22.03.2022. URL: http://www.golos.com.ua/article/357628

Носевич Надія Русланівна
завідувач кафедри правохоронної діяльності та поліцеїстики факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, підполковник поліції

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ З ВИКОРИСТАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв‘язку з військовою агресією російської федерації мільйони українців вимушені залишити свої домівки та шукати прихисток як за кордоном, так і у інших регіонах нашої країни. Задля підтримки людей, які переїхали з зон активних бойових дій, та забезпечення їх базових побутових потреб різні організації та самі українці надають різноманітну допомогу, найпопулярнішою з яких є гуманітарна. Та, нажаль, щодня фіксуються непоодинокі випадки розкрадання гуманітарної допомоги з метою власного збагачення. З огляду на це військові та цивільні громадяни не отримують у повному обсязі речі, яких дійсно наразі потребують.

Забігаючи наперед, необхідно зазначити, що об‘єктами правопорушень у сфері благодійництва є гуманітарна допомога, благодійні пожертви та безоплатна допомога, визначення яких наведено у Законах України «Про гуманітарну допомогу» (далі — *Закон №1192-XIV*) та «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (далі — *Закон №5073-VI*).

З положень Закону №1192-XIV вбачається, що гуманітарна допомога — цільова адресна безоплатна допомога. Вона надається у грошовій або натуральній формі, у вигляді виконання робіт чи надання послуг. Отримувачами такої допомоги є особи, які потребують її з огляду на свій соціальний статус, матеріальну незабезпеченість, важке фінансове становище або у зв‘язку з виникненням надзвичайного стану, такого, як стихійне лихо, аварії, катастрофи тощо. Поряд з цим, гуманітарна допомога є різновидом благодійництва.

Відмінністю гуманітарної допомоги є те, що певні товари, роботи чи послуги можуть бути визнані як гуманітарна допомога лише за рішенням уповноваженого державного органу. Наразі постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. №224 затверджено перелік категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою в кожному конкретному випадку, на період воєнного стану.

Під благодійною пожертвою розуміється безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, які можуть визначатись між сторонами у договорі про пожертву. У свою чергу, благодійна допомога є наданням гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної чи інших видів компенсацій донорам. Така допомога

також може полягати у пересилці, виконанні робіт або наданні певних послуг.

З наведеного вбачається, що ключовою ознакою всіх згаданих понять є безоплатне та безкорисне надання допомоги виключно особам, які її потребують, або для чітко визначених благодійних цілей. Саме ці характеристики і є основним цільовим призначенням цих категорій, порушення якого тягне за собою настання певної відповідальності.

Закон №1192-XIV до порушень законодавства про гуманітарну допомогу відносить, поміж іншого, використання гуманітарної допомоги не за цільовим призначенням або з метою отримання прибутку. Поряд з цим, Закон №5073-VI містить загальні формулювання, відповідно до яких суб‘єкти благодійної діяльності і посадові особи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування несуть цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну та кримінальну відповідальність за порушення законодавства про благодійну діяльність у порядку, встановленому законом. Тобто притягнення до відповідальності можливе, лише якщо діяння містить склад певного правопорушення.

Однією з проблем регулювання сфери благодійництва було те, що в українському законодавстві були відсутні спеціальні правові норми, які визначали б склад правопорушень у цій сфері. Лише 24.03.2022 р. Верховною Радою України прийнято Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги», яким КК України доповнено статтею про відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Проте наявність цієї норми не свідчить, що порушника беззаперечно буде притягнуто до відповідальності саме за ст. 201^2 КК України з огляду на таке.

Основними загальними ознаками об‘єктивної сторони цього злочину є продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги чи укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою отримання прибутку. Однією з обтяжуючих обставин є вчинення злочину під час надзвичайного або воєнного стану (ч. 3 ст. 201^2 КК України). У нинішніх умовах вбачається, що злочинцю кваліфікуватиметься ч. 3 ст. 201^2 КК України. Та незважаючи на наявність такої обтяжуючої обставини, як існування воєнного стану, інкримінування цієї статті можливе лише у разі, якщо вартість товарів (предметів) у 350 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, тобто 434 175 грн.

В цілому слід зазначити, що запропоновані зміни до Кримінального кодексу України були необхідними, але законодавцем встановлена занадто висока сума для притягнення особи до кримінальної відповідальності за незаконні дії з благодійною допомогою. Така ситуація дозволяє правопорушникам уникати покарання, враховуючи викладене, вважала б за доцільне або ж зменшити суму, необхідну для притягнення до кримінальної відповідальності, приміром, як за вчинення крадіжки – 248 гривень, або ж внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення,

доповнивши його статтею, яка б дозволяла притягнути правопорушника до адміністративної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

3. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

4. Закон України «Про гуманітарну допомогу. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text

5. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою у кожному конкретному випадку, на період воєнного стану та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань гуманітарної допомоги». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022-%D0%BF#Text

Ободець Євгенія Андріївна
курсантка 3 курсу факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: ***Павлиш Тетяна Григорівна***
доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

БЕЗПЕКА ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання безпеки зараз стоїть на першому місці у всіх українців, однак смартфон та Інтернет можуть не лише допомогти боротись з оккупантами, а й стати небезпечними під час листування у соцмережах. Спілкування в різних соціальних мережах: Facebook, Viber, Telegram, WhatsApp, обговорення нагальних проблем, суперечки та висловлення власної позиції в умовах воєнного стану може призвести до заволодіння ворогом нашими даними у

кіберпросторі та отриманні певної інформації.

Міністерство цифрової трансформації України сформувало прості правила, що вбережуть громадян України на фронті кібервійни з окупантом: поставте двофакторну аутентифікацію на всіх своїх акаунтах; якщо Ви військовий – змініть ім‘я та прізвище в соцмережах або взагалі ними не користуйтеся та видаліть акаунти; не відповідайте закритим акаунтам в Instagram, не відправляйте їм жодні посилання; забороніть додавати себе в групи в Telegram (Налаштування – Приватність – Канали); не публікуйте, де ви перебуваєте: ні країну, ні місто, ні навіть район; єдине офіційне посилання на Telegram починається з t.me, за іншими не переходьте; не ширте скриншоти; жодних нових застосунків на Android, навіть якщо будуть казати, що це зручно та безпечно; про пересування ворожої техніки повідомляйте на офіційний чатбот МВС @stop_russian_war [2].

На теперішній час дуже актуальним є вид спілкування – чати. Особливості спілкування в чатах у воєнний час:

1. Інколи чати налічують сотні користувачів. Люди додають до них своїх знайомих, родичів, друзів. Окрім того, ніхто не може гарантувати, що пристрій вашого сусіда не потрапив до рук зловмисників. Отже, вся інформація, що є у чаті, не є захищеною. Пам‘ятайте про це і не поширюйте детальні відомості про себе та інших осіб, особливо про активістів.

2. Дуже часто будинкові чати використовують, щоб збирати показники лічильників. Слідкуючи за споживанням енергоносіїв можна також зробити багато висновків щодо оснащення помешкання та присутності у ньому людей. В сьогоднішніх реаліях така інформація може суттєво нашкодити.

3. Будь-який чат завжди перенасичений обговореннями – важлива інформація, яку повідомляє адміністратор чату або інша особа, з часом тоне у вирі коментарів та стає недосяжною для більшості користувачів.

4. Під час війни, коли від своєчасно наданого повідомлення залежить життя людей, важливо, щоб всі однаково швидко отримували доступ до таких повідомлень.

5. Ми звикли вільно висловлювати свої думки – ті повідомлення, які ми підтримуємо, ми відмічаємо «лайками» або іншими засобами, що передають наші емоції. Під час війни, коли нерви натягнуті неначе струни, ми постійно знаходимось на зв‘язку вдень і вночі в очікуванні життєво важливої інформації. А кожний «лайк» звертає нашу увагу на чат та не аби як нервує.

6. Максимальний репост – ми звикли ділитись цікавими постами з інших соціальних мереж, відео, підбадьорювати один одного веселими картинками. Слід пам‘ятати, що в контенті можуть маскуватись посилання на шкідливі програми, які можуть шпигувати за вами або навіть вивести ваш пристрій з ладу [1].

Розголошення певних видів інформації в медіа може призвести до обізнаності противника про дії Збройних сил України і негативно вплинути на виконання ними завдань з оборони і захисту нашої країни. Головнокомандувач Збройних сил України генерал Валерій Залужний видав наказ, яким визначено перелік інформації, яку не варто поширювати з міркувань безпеки і щоб не

нашкодити операціям ЗСУ.

Генеральний штаб Збройних Сил України звертається до громадян України із проханням не проводити фото-, відеозйомку та онлайн трансляцію та не публікувати у соціальних мережах відомості, що розкривають:

місцезнаходження військової техніки, озброєння, майна та особового складу;

рух колон військової техніки та переміщення будь-яким способом особового складу;

режимні військові об‘єкти Міністерства оборони України та Збройних Сил України та несанкціоновано не проникати на їхню територію;

завдання органів військового управління, військ (сил) щодо бойової готовності, оперативної підготовки та застосування військ (сил);

підготовку та проведення навчань (тренувань, маневрів, воєнних ігор);

організацію, чисельність та дислокацію військ (сил) [3].

Прохання ґрунтується з урахуванням ухвалених Верховною Радою України Закону № 9338 від 26.11.2018 «Про затвердження Указу Президента України № 391/2018 від 26.11.2018 «Про введення воєнного стану в Україні», Закону України «Про правовий режим воєнного стану», відповідно до наказу Міністерства оборони України «Про затвердження Переліку відомостей Міністерства оборони України, які містять службову інформацію» № 720 від 27.12.2016 (зі змінами – № 395 від 27.07 2017).

На сьогодні залишатися на зв‘язку та володіти найактуальнішою інформацією – це питання виживання. Тому ефективне використання чатів, узгоджена поведінка, цілеспрямована та контрольована комунікація – це своєрідна гарантія вашої безпеки та безпеки вашої спільноти, яка допоможе нам перемогти.

Список використаних джерел

1. Мій дім online «Воєнний стан: 11 порад як зробити безпечним спілкування в чатах». URL: https://miydimonline.com.ua/uk/blog/voiennyi-stan-11porad-yak-zrobyty-bezpechnym-spilkuvannia-v-chatakh (дата звернення 18.06.2022).

2. Міністерство цифрової трансформації України. Прості правила, що вбережуть вас на фронті кібервійни з окупантом. URL: https://www.zoda.gov.ua/news/59575/pravila-bezpeki-v-interneti-u-vojenniy-chas.html (дата звернення 19.06.2022)

3. Офіційний веб-сайт Національної Ради України з питань телебачення та радіомовлення. URL: https://www.nrada.gov.ua/vidoma-movnykiv-yaku-informatsiyu-pro-armiyu-diyi-zsu-zaboroneno-rozgoloshuvaty-v-media-pid-chas-voyennogo-stanu/ (дата звернення 19.06.2022)

Одерій Олексій Володимирович
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ТА ПРАВОПОРЯДОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПАРАДОКСИ ТА РЕАЛІЇ

З 24 лютого наша країна вимушено знаходиться у парадигмі війни. За даними ОГП станом на 30 червня вже задокументовано **20 488** воєнних злочинів та **10 195** злочинів проти національної безпеки України. Внаслідок збройної агресії РФ вже більше ніж 970 дітей постраждало, з яких **341** дитина загинула та **631** отримала поранення [1]. Наведені цифри, на жаль, збільшуються кожного дня, і це стосується також військових, що захищають країну, та цивільних, які стають жертвами агресії.

На тепер ми знаходимося в реаліях повномасштабної війни, внаслідок чого з‘явилися нові виклики перед суспільством, у тому числі й перед правоохоронними органами. Задля вирішення таких проблем проводяться наукові форуми, де, переважно, розглядаються ті, що виникають на рівні правозастосування, приймаються відповідні резолюції щодо рекомендацій з удосконалення законодавства. В якості прикладу можна назвати Львівський форум кримінальної юстиції, який давно став майданчиком для української експертної спільноти, відомих практиків та науковців для обговорення поточного стану та перспектив трансформації у сфері кримінальної юстиції (проходив з 9 по 11 червня поточного року), де, серед іншого, обґрунтовано запропонували доповнити Кримінальний процесуальний кодекс України : а) Розділом IX[2] , де регламентувати співпрацю із зарубіжними державами та МКС (міжнародним кримінальним судом) щодо організації діяльності спільних слідчих груп; б) окремим Розділом щодо процесуальних дій з військово-полоненими [2].

Все це є позитивними явищами. Але проблеми, з якими на тепер стикаються правоохоронні органи (з огляду забезпечення публічної безпеки і порядку) саме в зоні проведення активних бойових дій, у прифронтових зонах – практично залишається поза увагою науковців. Під час робочої поїздки до гарячих точок Донецької області (6-7 червня 2002 року), безпосереднє ознайомлення з ситуацією на місці, а також спілкування з правоохоронцями різних рівнів [3; 4; 5] дозволили (в узагальненому вигляді) акцентувати увагу на необхідність вирішення проблем (серед інших), пов‘язаних з проведенням певних видів судових експертиз.

1. Так, через проведення бойових дій на території області фактично призупинили свою діяльність відділення Донецького обласного бюро судово-медичної експертизи (ОБСМЕ), що значно ускладнило процес проведення судово-медичних експертиз з метою визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, причини смерті, тощо. Як на наш погляд, оптимальним

вирішенням цього питання було б відновлення діяльності деяких відділень Донецького ОБСМЕ у певних містах області (але це на повний розсуд Військово-цивільної адміністрації області). Поряд з тим, практики на тепер винайшли вихід з цієї ситуації. Так, для огляду трупа з ознаками насильницької смерті або підозрою на таку (за умов безпеки для учасників його проведення) залучаються лікарі, після чого труп спрямовується до одного з відділень Дніпропетровського обласного бюро судово-медичної експертизи, де слідчим, за участю судово-медичного експерта, додатково, більш детально оглядається труп та проводиться судово-медична експертиза. Під час розтину у трупа відбираються всі необхідні зразки для проведення подальших експертних досліджень (цитологічних, імунологічних, молекулярно-генетичних), які також призначаються як до згадуваного ОБСМЕ, так і до Дніпровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України.

2. За практично тих же причин ускладнено проведення судово-хімічних експертиз (експертні установи переміщено до інших областей), а найближча судово-хімічна лабораторія знаходиться у м. Дніпро, проте вона вкрай завантажена, що призводить до тривалого проведення експертизи. Як вихід з такої ситуації практики запропонували відкрити на території Дніпропетровської області хімічну лабораторію саме для потреб поліції Донеччини, що, до речі, зараз й вирішується через ДНДКЦ МВС України.

3. Дуже гостро відчувається відсутність на території області експертів та обладнання для проведення ДНК-експертиз, що вимушує слідчих спрямовувати призначені судові молекулярно-генетичні експертизи до інших областей (Запорізької, Харківської тощо). За логістикою найближчою установою для проведення означених досліджень є Дніпропетровське ОБСМЕ, однак проведення згадуваних експертиз у цій установі для Донецької області не профінансовано і потребує свого негайного вирішення.

Список використаних джерел

1. Офіс Генерального прокурора: https://armyinform.com.ua/2022/06/30/ofis-generalnogo-prokurora-zadokumentuvav-30-683-zlochyny-proty-ukrayiny/

2. Українська кримінальна юстиція в умовах війни. VII (XXI) Львівський форум кримінальної юстиції: https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/519540

3. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=5488790014505663&id=100001241560218

4. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=5486524301398901&id=100001241560218

5. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=5486305108087487&id=100001241560218

Озерна Ірина Вікторівна
доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ДЕФІНІЦІЙ «ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК» ТА «ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК»

Потенційно небезпечними з точки зору правозастосування є порушення законодавцем правил побудови дефініцій термінів у законодавчих актах, адже призначення законодавчих дефініцій і полягає в тому, щоб через чітку й однозначну дефініцію певного спеціального поняття забезпечити його правильне розуміння і практичне використання, запобігти будь-яким хибним тлумаченням [1, с. 39]. Тому, аналіз змісту існуючих дефініцій «громадська безпека і порядок» та «публічна безпека і порядок», їх застосування у законодавстві є надактуальним й зумовив вибір вектору даного дослідження.

У роботі [4, с. 208] зазначається, що поняття «публічна безпека» і «публічний порядок» не є тотожними і дещо різняться за змістом. Публічний порядок, передусім, пов‘язаний із публічною безпекою, яку покликані забезпечувати спеціальні органи виконавчої влади шляхом нагляду та застосування адміністративного примусу щодо осіб, які його порушують. Попри те, що публічний порядок і публічна безпека – самостійні поняття, категорії, явища, між ними наявний тісний діалектичний взаємозв‘язок. Так, недопущення масових безладів створює умови, що переважають можливе порушення публічної безпеки. Водночас неухильне виконання правил, які сприяють забезпеченню останньої, гарантує надійне забезпечення публічного порядку.

На законодавчому рівні, зокрема, у Законі України «Про національну безпеку України» наводиться визначення терміну «громадська безпека і порядок», як захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз [7].

Наразі, поняття «публічна безпека і порядок» міститься у декількох нормативних актах, проте без його законодавчого тлумачення та лише у контексті повноважень щодо забезпечення публічної безпеки і порядку різними органами. Так, наприклад, у Кодексі України про адміністративні правопорушення Глава 14 має назву «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку», а Законом України «Про Національну поліцію» визначено, що її першим завданням є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. Натомість існує чинний Наказ МВС України «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення публічної (громадської) безпеки

і порядку, безпеки дорожнього руху єдиної державної системи цивільного захисту», у якому публічна (громадська) безпека і порядок ототожнені.

У літературних джерелах зустрічаються дещо різні думки щодо визначення дефініцій «громадська безпека і порядок» та «публічна безпека і порядок».

Так, Барба В.Є. досліджуючи появу у законодавчому обігу терміносполучення «публічна безпека і порядок», визначає зміст цього поняття як об‘єкту взаємодії територіальних підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування [2, с. 32]. Крім того, автор пропонує, беручи за основу викладені у Проекті Кодексу України «Про публічний порядок» положення, внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», закріпити це поняття таким чином: «публічна безпека і порядок – урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя та здоров‘я, попередження злочинів та проступків, повагу до честі й людської гідності, дотримання норм суспільної моралі і порядку» [2, с. 36].

Когут О.В. стверджує, що категорія «публічна безпека та порядок», не має ні визначення і або зовсім не зустрічається в інших нормативних актах, або ототожнюється з громадським порядком та безпекою. І задається питанням, що можливо, краще повернутись до традиційного поняття «громадський порядок і безпека» і замінити ним невживаний в юридичній термінології термін «публічна безпека і порядок»? [3, с. 59].

Панова О.О. декларує, що по-перше, публічний порядок і безпека виконують роль індикатора атмосфери спокою суспільства, вказують на рівень злочинності та ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; по-друге, категоріальний апарат визначення «публічний порядок та безпека» сьогодні законодавчо не визначений, але нормативно-правових актів та різних поглядів науковців дають змогу стверджувати про однорідність понять «громадський порядок і безпека» й «публічний порядок і безпека» [5, с. 135-136].

Піх Н.С. робить висновок, що поняття «громадська (публічна) безпека» не має нині усталеного нормативно-правового тлумачення. Ця проблема є актуальною як із наукової, так і з практичної точки зору. Громадська (публічна) безпека є складником такої системної категорії права, як національна безпека держави, і потребує належного відображення у правовій основі забезпечення національної безпеки України з метою створення ефективної системи забезпечення громадської (публічної) безпеки [6, с. 103].

Тихомиров Д.О. вказує, що наукові терміни «громадська безпека» та «публічна безпека» розрізняються, проте їх співвідношення і зміст не розкриваються у тексті нормативно-правових актів. У юридичній літературі запропоновано можливе розв‘язання зазначеної проблеми двома шляхами: внесення змін і доповнень до вже прийнятого Закону України «Про Національну поліцію» і заміни невживаного в юридичній термінології терміну «публічна безпека» на термін «громадська безпека» шляхом внесення змін і доповнень у наявний масив нормативно-правових актів (більше 5000), а також

визначення цього поняття в Законі України «Про Національну поліцію» [8, с. 34].

Фатхутдінов В.Г. доводить недоцільність і неправомірність взаємної заміни у нормативно-правових актах термінів «громадський» і «публічний». Крім того, він наголошує, що механічна рокіровка без опори на глибинну семантику термінів, практику термінологічного вживання у більшості законів, насамперед у Конституції України, сліпе калькування запозичених номінацій не тільки спотворюють понятійний апарат науки, але й перешкоджають розумінню ролі і функцій нових соціальних інституцій [9].

Ми повністю підтримуємо думку, що важливою складовою якості законодавчого тексту є дотримання єдності термінології, її несуперечливості й логічної впорядкованості, відповідності національним та міжнародним термінологічним стандартам. Порушення законодавцем вимог щодо термінів та їх визначень у законодавчих актах спричиняє неузгодженість і невпорядкованість термінологічної бази сучасного законодавства в цілому та термінологічні розбіжності на галузевому та міжгалузевому рівнях, коли на позначення одного юридичного поняття в різних нормативно-правових актах вживаються різні термінологічні одиниці, що призводить до нечіткості, неясності та неоднозначності у розумінні та застосуванні законодавчих приписів [1, с. 39]. Саме тому, продовженням наукових пошуків буде дослідження взаємозв‘язку і балансу між поняттями «громадська безпека і порядок» й «публічна безпека і порядок» та представлення авторського визначення змісту цих дефініцій.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н.В. Законодавчі терміни та їх визначення. *Наукові записки НаУКМА: Юридичні науки.* 2009. Т. 90. С. 39-44.

2. Барба В.Є. Поняття публічної безпеки і порядку як об'єкта взаємодії територіальних підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2018. № 4. Ч. 1. С. 32-36.

3. Когут О.В. Категорія «публічна безпека та порядок»: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Хмельницький, 23 квіт. 2019 р.) / за ред. О.Г. Турченко. Вінниця: Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса, 2019. С. 55-59.

4. Крищенко А.Є. Особливості визначення терміна «публічна безпека і порядок». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2017. № 1. С. 206-214.

5. Панова О.О. Поняття, зміст та значення публічної безпеки та порядку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки.* 2016. Вип. 6, т. 2. С. 133-136.

6. Піх Н.С. Особливості нормативно-правового застосування терміна «громадська (публічна) безпека і порядок» в Україні на сучасному етапі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2019. Т. 30

(69). № 5. С. 96-104.
7. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/conv#Text (дата доступу: 20.06.2022)
8. Тихомиров Д.О. Громадська та публічна безпека: проблеми співвідношення. *Наше право.* 2020. № 4. С. 34-38
9. Фатхутдінов В.Г. Громадський VS публічний у дзеркалі правничої герменевтики. URL: https://goal-int.org/gromadskij-vs-publichnij-u-dzerkali-pravnichoi-germenevtiki/ (дата доступу: 20.06.2022)

Онопрієнко Станіслав Григорович
старший викладач кафедри правового забезпечення Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук

ФУНКЦІЯ КОНСОЛІДАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Термін «функція» у загальному розумінні визначається як основний напрям, сфера, ділянка діяльності, характерна властивість, притаманна певному предмету або явищу, його провідна ознака, що виступає метою та сенсом існування об'єкта. Як справедливо зауважує М. Матійко, термін «функція» досить багатомірний, він придатний для характеристики будь-яких динамічних структур. У філософських дослідженнях функція – це відношення двох (групи) об'єктів, у якому зміна одного з них веде до зміни іншого. Функція може розглядатися з точки зору наслідків (сприятливих, несприятливих – дисфункціональних або нейтральних афункціональних), які викликаються зміною одного параметра в інших параметрах об'єкта (функціональність), або взаємозв'язку окремих частин у рамках якогось цілого (функціонування) [1, с.221]. Отже, терміни «функція» і «функціонування» є нерозривно пов'язаними, і, якщо функція уявляє собою характеристику об'єкта у певний момент часу, в умовній статиці, обумовленій часовим зрізом, то функціонування є динамічною характеристикою об'єкта.

Функція консолідації – це спрямованість зусиль публічних адміністрацій на створення загальнонаціонального консенсусу, що передбачає об'єднання різних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки на основі усвідомлення загальної мети, толерантності та взаємоповаги. З цього приводу хотілося б зробити деякі зауваження щодо розуміння сутності такої взаємодії у правовій та демократичній державі. Деякі дослідники вважають, що людина і громадянин, демократичне суспільство в цілому, зобов'язані відповідати уявленням держави про силу, спрямованість та періодичність їх громадянської активності в інформаційній сфері. Інакше кажучи, держава формулює цілі та

способи дій, а громадяни зобов‘язані безоплатно та беззастережно прикладати максимум зусиль для досягнення таких цілей. Так, наприклад, А. Головка пише, що в сучасних умовах інститути громадянського суспільства є повноцінними учасниками процесу забезпечення інформаційної безпеки України. Як показує суспільно-політична практика, зусиль держави, зазвичай, не вистачає для ефективної протидії інформаційним загрозам. Це в свою чергу змушує вище державне керівництво формувати діалог із інститутами громадянського суспільства, які виступають у ролі надійних союзників держави. Разом з тим, у взаємодії між громадянським суспільством та державою в Україні є ряд проблемних питань. Мова йде насамперед про наявність скептичних настроїв серед населення щодо можливості реального впливу на прийняття політичних рішень в секторі безпеки; недосконалість інституційної бази; брак досвіду взаємодії громадянського суспільства та держави в умовах інформаційної війни; недосконалість українського законодавства. Основними шляхами вирішення даних проблем є результативна інформаційна політика держави та громадського сектору у напрямку формування активістського типу політичної культури українського суспільства, а також вдосконалення інституційної та нормативно-правової бази. Виходячи із перерахованих вище проблем, автор робить висновок, що ефективність механізмів залучення громадянського суспільства до безпекової політики в інформаційній сфері поки що далека від оптимальної. Окремі індивіди, соціальні групи та українське суспільство у цілому повинні будувати активістський тип політичної культури та максимально використовувати всі доступні засоби впливу на прийняття політичних рішень в секторі безпеки [2, с.95-96]. Застосування до людини та громадського суспільства терміну «повинні» у контексті формування їх громадської активності уявляється нам некоректним і притаманним ідеології тоталітарної держави. Людина і громадянин, окремі інститути громадянського суспільства проявляють свою активність у той момент та спосіб, які самі вважають доцільними (якщо така активність не порушує законодавчі приписи). Примушення до громадської активності у демократичному суспільстві неприпустиме, отже, сутність функції консолідації включає збирання інформації щодо позицій недержавних суб‘єктів забезпечення інформаційної безпеки та пошук спільних підстав сумісної з ними діяльності. Крім того, зауважимо, що за умов правового режиму воєнного стану має місце обмеження деяких прав і свобод людини та громадянина, у тому числі в інформаційній сфері, яке, безумовно, може здійснюватися лише на підставі Конституції та законів України. Такі обмеження мають бути враховані під час побудови концепції консолідації громадянського суспільства і публічних адміністрацій у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

На підставі вказаного вище можна зробити висновок, що функції забезпечення інформаційної безпеки публічного адміністрування є одними з пріоритетних з-поміж інших функцій забезпечення національної безпеки. Відмінність реалізації означених функцій за умов повномасштабної збройної агресії Російської Федерації полягає в тому, що первинним у теперішній

період є застосування кінетичної зброї. Однак можливість України вистояти та ефективно протистояти російській агресії значним чином залежить від вміння та вдалого застосування функції інформування міжнародного співтовариства щодо порушення противником законів та звичаїв війни, спричинення шкоди здоров‘ю, життю та майну цивільного населення. Крім того, зберігає свою актуальність функція виховання високого рівня інформаційної культури, що унеможливлює руйнівний вплив противника на життєдіяльність держави і громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Матійко М.В. Інформаційна функція цивільного права. *Актуальні проблеми держави і права.* 2008. №45. С.199-204.

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення 11.05.2022).

Оцел Валентина Василівна
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України

Багаденко Ірина Петрівна
начальник науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

НОВІ СХЕМИ ШАХРАЙСТВА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЇХ ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України в значній мірі посприяло появі нових небезпек, пов‘язаних із завданням громадянам майнової шкоди шляхом зловживання їхньою довірою та обманом. Мова, безумовно, йде про шахрайство. Вкотре слід нагадати, що шахрайство є кримінально караним явищем: відповідно до ст. 190 Кримінального кодексу України шахрайські дії, в залежності від тяжкості скоєного, караються або штрафом, або громадськими роботами, або виправними роботами, або обмеженням волі, або позбавленням волі [1].

Якщо порівняти статистику за січень-травень 2021 та 2022 років, то в

цілому по країні за визначений період 2022 року спостерігається зниження кількості вчинення шахрайств на 40,9% (за п‘ять місяців 2021 року було зареєстровано 13947 випадків, за аналогічний період 2022 року – 8248). З них у січні-травні поточного року обліковано 4312 випадків, кваліфікованих за чч. 2-4 ст. 190 КК України, і 3936, кваліфікованих за ч. 1 цієї статті [2].

Проте, моніторинг стану громадської безпеки і правопорядку в країні (повідомлення в ЗМІ, новини обласних і міжрегіональних підрозділів Національної поліції України тощо) свідчить, що за останні чотири місяці з початку війни шахраї не перестали займатися обманом українців і діють як за перевіреними, вже налагодженими схемами, та активно вигадують для своєї корисливої наживи нові афери. До вже «традиційних» схем належать наступні: телефонні дзвінки по типу «Ваш родич потрапив в…»; виманювання від нібито служби безпеки банку у довірливих власників рахунків/держателів карток їх персональних даних, реквізитів платіжних карток з подальшим викраденням з цих рахунків грошових збережень громадян чи відкриття на їхні ім‘я кредитних ліній з подальшим переведенням кредитних сум чужим особам; спонукання власників рахунків до здійснення переказу коштів на користь шахраїв, що переважно пов‘язано з покупками в мережі Інтернеті; несанкціоноване втручання та/або встановлення шкідливих програм (вірусів), що пошкоджують програмне забезпечення персональних комп‘ютерів та перехоплюють паролі доступу до рахунків, інформацію з секретних ключів/токенів, тощо.

Війна в країні посприяла шахраям доволі швидко пристосовуватися до реалій сьогодення. У нових схемах вони активно маніпулюють почуттями громадян, використовують скрутне становище своїх жертв, пов‘язаних з воєнним часом, роблять акцент на емоціях провини, страху, співпереживання, патріотизму тощо. До цих схем можна віднести наступні:

1) збір коштів на допомогу армії, постраждалим, волонтерським фондам тощо: з перших днів війни Національний банк України, інші доброчинні організації, благодійні фонди офіційно відкрили спеціальні рахунки для збору коштів для допомоги Збройним Силам України, постраждалим, пораненим, малозабезпеченим сім‘ям тощо. Паралельно в мережі Інтернет шахраї почали створювати фішингові сайти-клони, куди нібито можна переказати кошти на зазначену підтримку;

2) широкого поширення в соціальних мережах набула така схема: шахраї, вдаючи із себе волонтерів, створюють сайти або групи в мобільних месенджерах для збору грошей та персональних даних довірливих людей. Також зловмисники вдаються до зламування чужих профілів для розсилання від імені справжніх власників цієї інформації. Подібна ситуація трапилася в червні на Тернопільщині [3];

3) фейкові оголошення про оренду житла: із-за воєнних дій, що відбуваються зараз в нашій країні, багато людей вимушені переселятися у більш безпечні регіони. Шахраї, використовуючи дані життєві обставини, публікують неправдиві оголошення про здачу переселенцям в оренду квартир і просять внести передплату на картку, а після отримання коштів зникають.

Наприклад, один із таких випадків було виявлено у м. Києві наприкінці березня 2022 року [4];

3) неіснуюча евакуація громадян: так само, як і в попередній схемі, шахраї пропонують перевезення з гарячих точок у безпечні місця, просять передплату на картку, а потім зникають, не виконуючи своїх зобов‘язань;

4) оголошення про продаж військової амуніції: шахраї розміщують в Інтернеті оголошення щодо продажу бронежилетів та інших товарів для військових. Отримавши передплату, зв‘язок з так званими «продавцями» зникає. Також шахраї продають необхідні військові товари неналежної якості. В першу чергу це стосується продажу бракованих бронежилетів;

5) фейкова SMS-розсилка про грошову допомогу в межах єПідтримки: відповідно до постанови від 04.03.2022 № 199 Кабінет Міністрів України в рамках програми єПідтримки передбачив для застрахованих осіб виплату одноразової матеріальної допомоги у зв‘язку з втратою частини зарплати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок війни, у розмірі 6500 грн. Отримати цю допомогу можна в одному із банків, оформивши заявку через застосунок «Дія». Після певних процедур заявнику повинно прийти сповіщення про нарахування грошей з відповідного банку, клієнтом якого він є. Сповіщення не повинно містити жодних посилань на сторінки банків. Шахраями ж налагоджена своя схема: розсилаються SMS-повідомлення про грошову допомогу із текстом «Vam narahovano Groshova dopomoga PB24 6500. Zarahuvatu…», а далі йде посилання, за яким необізнані жертви передають дані своїх банківських рахунків й втрачають свої гроші. Так, наприклад, на Полтавщині розслідується 10 актів надходження фейкових повідомлень про нарахування грошей абонентам мобільного зв‘язку з рекомендацією перейти за посиланням [5];

6) наступний сценарій – послуги так званого «посередництва» з оформлення біометричних паспортів: шахраї розміщують в Інтернеті повідомлення про «спрощену» процедуру оформлення даних документів і за таке «посередництво» виставляють завищену ціну. Дані дії є незаконними. Оформляються біометричні документи як в територіальних органах і підрозділах міграційної служби в регіонах, де немає активних бойових дій, а також в центрах надання адміністративних послуг і центрах обслуговування громадян «Паспортний сервіс»;

7) схема «Ваш родич у полоні»: шахраї телефонують рідним і близьким полонених і пропонують ряд псевдопослуг щодо їх визволення. На кожну послугу є свої розцінки: телефонна розмова з полоненим коштує від 10 до 50 тис. грн, визволення з полону – від 50 до 200 тис. грн, перевезення тіла загиблого – до 10 тис. грн. Отримавши відповідну оплату за послугу, зловмисники так само зникають зі зв‘язку [6].

Служба безпеки України, органи прокуратури, підрозділи Національної поліції, у тому числі Департамент кіберполіції, здійснюють діяльність щодо виявлення, розкриття, попередження різних шахрайських схем. Так, кіберполіцією від початку війни викрито майже 500 осіб, причетних до онлайн-шахрайств [7]. Спільно з фахівцями Держспецзв‘язку та

Національного банку України вони розробляють різні інструкції, щоб убезпечити наших громадян від потрапляння на гачок аферистів, навчити розпізнавати злочинні схеми, вміти захищати мобільні пристрої, комп‘ютери від шкідливого програмного забезпечення тощо. У соціальних мережах, в Інтернеті вони надають посилання, куди необхідно звертатись, якщо будь-хто став жертвою злочинів в Інтернеті. На сайті кіберполіції створена для таких осіб спеціальна форма для заповнення: https://ticket.cyberpolice.gov.ua/.

Разом з тим, відмітимо, що розслідування шахрайських дій є складним процесом. Ефективність та якість розгляду і доведення до суду таких справ залежать від різних факторів. Тут треба враховувати, що серед шахраїв немало професіоналів, які добре підготовлені та мають відповідні засоби для скоєння зловживань. Не завжди легко виявити злочинця, так як він швидко зникає, позбавляючись телефонних сім-карток тощо. Жертвам банківських махінацій, щоб ще мати боргових зобов‘язань перед банками, із-за труднощів і затяжних процесів розгляду слідчими подібних справ, все одно доводиться виплачувати суми по кредитах, які обманним шляхом були оформлені на них. Останнє негативно позначається на моральному та матеріальному становищі таких осіб, що, в свою чергу, впливає на рівень довіри до діяльності правоохоронців. І, нарешті, слід вказати на те, що залишається низьким рівень професійності поліцейських, задіяних у сфері протидії шахрайствам. Тому необхідно приділяти значну увагу підвищенню рівня знань фахівців, що задіяні в цій сфері, а розслідування цієї категорії злочинів проводити з максимальною ефективністю та застосуванням усіх можливих сучасних форм і методів боротьби з ними.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page8#Text.

2. Єдині звіти про зареєстровані кримінальні правопорушення по державі за травень 2021 року і за травень 2022 року. Інформація офісу генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2.

3. 12 тисяч втратила тернополянка, повіривши шахраю. URL: https://tp.npu.gov.ua/news/shaxrajstvo/12-tisyach-vtratila-ternopolyanka-povirivshi-shaxrayu/.

4. Скотнікова О. У Києві викрили шахраїв з житлом для переселенців, — прокуратура. URL: https://vechirniy.kyiv.ua/news/64099/.

5. На Полтавщині поліція реєструє нові види шахрайств, що набули поширення в умовах війни – Ірина Погребняк. URL: https://pl.npu.gov.ua/news/rozkrittya-zlochiniv/na-poltavshhini-policziya-rejestruje-novi-vidi-shaxrajstv-shho-nabuli-poshirennya-v-umovax-vijni-Irina-pogrebnyak/.

6. Корогодський Ю. СБУ заблокувала на Запоріжжі шахрайську схему «Ваш родич у полоні!» URL: https://lb.ua/society/2022/06/12/519780_sbu_zablokuvala_zaporizhzhi.html.

7. Як захистити свої гроші від шахраїв в інтернеті: спільний проєкт Кіберполіції, Держспецзв‘язку та НБУ. URL: https://hk.npu.gov.ua/news/kiberzlochini/yak-zaxistiti-svoji-groshi-vid-shaxrajiv-v-i nterneti-spilnij-projekt-kiberpolicziji-derzhspeczzvyazku-ta-nbu/.

Павлюченко Юлія Миколаївна
професор кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, доцент

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після введення воєнного стану на всій території країни українське суспільство вчиться жити, а держава – виконувати свої функції в нових несприятливих умовах, відбувається переоцінка ролі українського бізнесу у підтриманні безпеки і порядку в державі.

Засадничі положення щодо порядку здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану закріплені у ст. 417 ГК України. На сьогодні прийнято низку нормативно-правових актів щодо правової регламентації господарської діяльності в умовах воєнного стану, які потребують аналізу та узагальнення. Попри наявність певних наукових досліджень спеціальних режимів господарювання, в умовах сьогодення питання особливостей здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану набуває актуальності, принаймні в аспекті конкретизації особливостей здійснення цієї діяльності і ролі суб‘єктів господарювання у підтриманні безпеки і правопорядку.

Воєнний стан являє собою особливий правовий режим, введення якого для сфери господарювання означає тимчасове обмеження прав і законних інтересів суб‘єктів господарювання, а правовий режим господарської діяльності визначається на основі Законів України «Про оборону України», «Про правовий режим воєнного стану» та деяких інших. Так, ст. 16 Закону України «Про оборону України» встановлені завдання підприємств та їх посадових осіб у сфері оборони, серед яких: виконання державних контрактів, укладених за результатами проведення оборонних закупівель, здійснення на договірних засадах поставок продукції (робіт, послуг), здійснення заходів мобілізаційної підготовки та мобілізації, заходів цивільного захисту. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у суб‘єктів господарювання можуть виникати обов‘язки, пов‘язані з наданням потужностей та трудових ресурсів підприємств на потреби оборони, зміною режиму своєї роботи, проведенням інших змін щодо виробничої діяльності та умов праці відповідно до законодавства про працю; обмеженням та припиненням своєї діяльності у випадках, передбачених законом тощо.

Суб‘єкти господарювання з відповідними видами діяльності відчули на собі певні обмеження, пов‘язані, наприклад, із встановленням комендантської години, забороною або обмеженнями торгівлі певними товарами тощо. Окремо слід згадати про можливість примусового відчуження майна, що передбачено Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» і фактично означає позбавлення суб‘єкта господарювання права власності на індивідуально визначене майно за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості.

З початком повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України господарська діяльність майже зупинилася, також стало очевидним неможливість виконання і дотримання певних вимог щодо здійснення господарської діяльності. У відповідь на це були запроваджені зміни і нововведення щодо правового регулювання господарської діяльності в умовах воєнного стану. Здебільшого, зміни торкнулися: проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; обов‘язку отримання дозвільних документів для провадження господарської діяльності, зокрема набуття права на здійснення діяльності на підставі декларації про провадження господарської діяльності; обов‘язку суб‘єктів господарювання подавати звітність та інші документи у період дії воєнного стану або стану війни; адміністрування та сплати деяких податків і зборів, надання податкових пільг певним суб‘єктам господарювання; припинення проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду, окрім визначених сфер діяльності; спрощення вимог до маркування імпортних продуктів харчування при обов‘язковій умові супроводження партії продуктів даними українською мовою. Значна кількість змін відбулася у правовому регулюванні земельних відносин, спрямованих на лібералізацію законодавства, його адаптацію їх під умови воєнного часу, зокрема: автоматичне поновлення на рік договорів оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення всіх форм власності; можливість передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва інших земель сільськогосподарського призначення без зміни їх цільового призначення; розширення переліку випадків передачі земельних ділянок державної, комунальної власності в оренду без проведення конкурсної процедури – земельних торгів та інші [1].

Така довіра до бізнесу створює не тільки сприятливі умови для продовження господарської діяльності в умовах воєнного стану, для задоволення приватних інтересів суб‘єктів господарювання, але й покладає на останніх обов‘язки зі здійснення діяльності у суворій відповідності вимогам законодавства, урахування публічних інтересів, підтримання публічної безпеки.

За відсутності легальної дефініції публічної безпеки, до уваги беруться визначення цього поняття в енциклопедичній, науковій літературі. На основі енциклопедичних [2, с. 204] та наукових [3, с. 5; 4, с. 36] визначень цього

поняття безпеки, аналізу чинного законодавства, публічну безпеку визначають як певну систему суспільних відносин або стан, але у будь-якому разі пов‘язують із захистом прав, свобод і законних інтересів громадян, важливих для держави і суспільства інтересів. Багато з дослідників розглядають поняття «публічна безпека і порядок», «громадська безпека і порядок» синонімами. Забезпечення публічної безпеки та порядку, спираючись на положення ст. 1 Закону України «Про національну поліцію», є одним з завдань цього органу. Але це не означає, що учасники суспільних відносин, і зокрема суб‘єкти господарювання не беруть участі у підтриманні публічної безпеки.

Підтримуючи вищенаведене розуміння поняття публічної безпеки, можна висловити думку, що роль суб‘єктів господарювання у її підтриманні полягає у тому, щоб здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану (і не тільки) сприяла реалізації і захисту прав і законних інтересів громадян, реалізації публічних інтересів.

З аналізу положень ГК України випливає, що громадяни виступають учасниками господарських відносин, виступаючи засновниками господарських організацій та споживачами результатів господарської діяльності. У першому випадку суб‘єкти господарювання мають будувати свою діяльність таким чином, щоб сприяти реалізації та захисту корпоративних прав громадян, у другому – сприяти реалізації і захисту прав споживачів, не допускати порушення законодавства про захист прав споживачів. Крім того, діяльність суб‘єктів господарювання має враховувати чисельні вимоги законодавства щодо здійснення господарської діяльності, які спрямовано на гарантування і захист прав громадян як учасників суспільних відносин взагалі. Прикладами можуть виступати дотримання вимог законодавства, за порушення яких може настати адміністративна відповідальність. Так, О.О. Панова, здійснюючи класифікацію адміністративних порушень у сфері публічної безпеки, зазначає, що згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення суб‘єктом адміністративного проступку, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку, може виступати суб‘єкт господарювання, наводячи у якості прикладу статті 175-2, 177-2, 180-1, 182 Кодексу [5, с. 37]. Склади правопорушень наведених статей посягають на права та законні інтереси громадян, є актуальними як для мирного часу, так і для воєнного стану. Крім того, в умовах воєнного стану права та законні інтереси права та законні інтереси громадян – споживачів є особливо вразливими. Одним з підтверджень цьому є ситуація на роздрібному ринку пального в Україні, на якому донедавна здійснювалося державне регулювання цін шляхом встановлення граничних рівнів торговельних надбавок на дизельне паливо та бензин і де за результатами проведених Держпродспоживслужбою спільно з Національною поліцією перевірок зафіксовані чисельні порушення суб‘єктів господарювання щодо застосування державних регульованих цін. Після скасування вимоги щодо обмеженої цінової надбавки суб‘єкти господарювання зобов‘язані продовжувати здійснювати декларування цін на пальне відповідно до Закону Україна «Про ціни і ціноутворення». Наведене є

одним з прикладів, коли невиконання вимог до здійснення господарської діяльності може негативно позначатися на правах громадян та стані публічної безпеки загалом.

Отже, на підставі викладеного можна підсумувати, що особливості здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану знаходять прояв у покладанні додаткових обов‘язків на суб‘єктів господарювання, зумовлених необхідністю посилення оборотоздатності країни, а також в створенні умов для спрощення і сприяння здійсненню господарської діяльності. Роль суб‘єктів господарювання у підтриманні публічної безпеки можна вбачати у тому, що здійснення господарської діяльності відбувається у суворій відповідності з встановленими вимогами та обмеженнями, сприяє реалізації публічних інтересів, реалізації і захисту прав і законних інтересів громадян.

Список використаних джерел

1. Груба Д. Земельні відносини за новими правилами: що змінилося в Україні. *Юридична газета online*. 2022. 30 травня. URL: http://surl.li/cibeu

2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко та ін. К. : Укр. енцикл. 1998. Т. 1: А-Г.

3. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності національної поліції україни щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : автореф. дис. … канд. юрид. наук :12.00.07. Суми, 2017. 20 с.

4. Барба В. Є. Поняття публічної безпеки і порядку як об‘єкта взаємодії територіальних підрозділів національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. Вип. 4. Ч. 1. С. 32–36.

5. Панова О. О. Щодо класифікації адміністративних правопорушень у сфері публічної безпеки України. *Juris Europensis Scientia.* 2021. Вип. 4. С. 33–37.

Панова Світлана Василівна
молодший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України

ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ [1]

Українське суспільство потерпає від жахливої зовнішньої воєнної агресії, що ставить на меті знищення українського суверенітету, державності і

[1] Тези підготовлено у межах розробки фундаментальної теми дослідження «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України

загалом ідентичності. Відбиваючись від ворога, наша країна, разом з тим, прагне до відновлення роботи основних необхідних для ефективного державного функціонування внутрішніх механізмів упорядкованісті правовідносин у різних сферах суспільних відносин: економічних, соціального захисту громадян, публічної безпеки тощо. Воєнні реалії вказали на важливість переміщення автошляхами. Як кровоносні судини організму, автошляхи покривають нашу країну сполучаючи найвіддаленіші куточки, підтримуючи економічні та соціальні зв‘язки. Нажаль такий вид переміщення в Україні ще за довоєнних часів не був безпечним. Масштаби дорожньо-транспортного травматизму і смертності в Україні значно випереджали показники європейських країн. Національною поліцією України у 2020 р. було зафіксовано незначне збільшення кількості ДТП (понад 168 тисяч) порівняно з попереднім роком. Відповідно до цих показників в середньому кожні 3 хвилини траплялося ДТП, кожні 15 хвилин травмувалася особа, а кожні 3 години – гинула [1]. Попри збільшення показників ДТП (190746) у 2021 р. було зафіксовано зменшення на 7% травмованих (29738) і на 9 % загиблих (3238) [2]. Нинішній, 2022 р. розпочався з загрози воєнного вторгнення в Україну, а потім і реальною воєнною інтервенцією. Всі ці події не могли не позначитися на данні у сфері безпеки дорожнього руху. За інформацією з Фейсбук сторінки першого заступника начальника Департаменту патрульної поліції Олексія Білошицького [3] за 5 місяців 2022 года в Україні сталося 5407 ДТП із загиблими та/або постраждалими, що на 33,7% менше, ніж за аналогічний період 2021 року (8152 ДТП). За яких померло 908 осіб, що на 9,3% менше, ніж за аналогічний період 2021 року (1001 людина) та постраждали 6747 осіб, що на 31,8% менше, ніж за аналогічний період 2021 року (9887 осіб). За його твердженням зниження ДТП, безумовно, пов'язане з багатьма факторами, зокрема зі зниженням автомобілів на дорогах країни та, відповідно, інтенсивністю руху. Та разом з тим, данні показники не можна назвати об‘єктивними, адже станом на 1 січня 2022 р. населення України складало понад 41млн [4]. З початку року війна в Україні змусила 14 млн людей залишити свої будинки: вісім мільйонів українців знайшли притулок на території своєї країни, і ще близько шести мільйонів – покинули [5]. Беручи до уваги зниження населення на 6 мільйонів показники за 5 місяців не виглядають оптимістичними. Проблема високої дорожньої смертності і травматизму залишається, і досі потребує вирішення.

Між тим досягнення нульового показника вперше було досягнуто у лютому цього року. Погроза воєнного вторгнення на українські землі Російською Федерацією, спровокувала посилення роботи всіх державних органів та відомств. Відповідно до Наказу від 14.02.2022 р. № 124 Голови Національної Поліції України Ігора Клименка особовий склад Національної поліції України з 14 лютого 2022 р. було переведено на посилений режим несення служби. Як він зазначив, це означає практичне збільшення кількості патрулів, щодо забезпечення публічної безпеки та порядку на вулицях, розгортання додаткових ситуаційних центрів для цілодобового моніторингу оперативної обстановки в країні; взяття під охорону об‘єктів критичної

інфраструктури, органів державної влади та місцевого самоврядування для оперативнішого реагування на будь-які загрози безпеці громадян [6]. Вже через два дня у своєму виступі на брифінгу 16 лютого 2022 р. він повідомив, що посилений режим служби став ефективною профілактикою скоєння кримінальних правопорушень. Кількість ДТП зменшилася на 46 %. «Вперше за багато років вчора (авт. – 15 лютого 2022 р.) для 40-мільйонної країни у нас не було жодного загиблого в результаті ДТП, позавчора – один загиблий. Якщо порівняти з попереднім тижнем, ми мали за два дні 13 жертв ДТП», – розповів Ігор Клименко [7]. Вищезазначене, свідчить про не останній, а навіть ключовий вплив на зниження травматизму та смертності на автошляхах України, що залежить від якісної організації роботи працівників Національної поліції до повноважень якої, згідно ст. 52-3 ЗУ «Про дорожній рух» від 30.06.1993 р. № 3353-XII покладено забезпечення безпеки дорожнього руху. Отже, посилена робота органів Національної поліції України в умовах зовнішньої воєнного вторгнення показала ефективність не тільки у зменшенні кількості вчинення загально-кримінальних правопорушень, а й досягнення вражаючого нульового показника дорожньої смертності. Тому попри заходи, що нашою державою запроваджуються в сфері безпеки дорожнього руху, очевидно недостатнім є визначення ролі органів Національної Поліції України у цих процесах, що потребує зміни інституційних підходів.

Список використаних джерел

1. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році. URL.: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf

2. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL.: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf

3. Олексій Білошицький. «ЧП в цифрах: статистика за 5 месяцев 2022 года». 21 июня 2022 р., 13:13. Facebook. URL.: https://www.facebook.com/Bilosh/posts/10225637413354689/

4. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2022 р. Збірник. *Державна служба статистики України*. URL.: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/05/zb_%D0%A1huselnist.pdf

5. УВКБ: из-за войны в Украине и других конфликтов число вынужденных переселенцев впервые достигло ста миллионов. *Новости ООН*. URL.: https://news.un.org/ru/story/2022/05/1424362

6. Особовий склад Національної поліції переведено на посилений режим несеннянслужби. *Юрліга*. URL.: https://jurliga.ligazakon.net/news/209416_osoboviy-sklad-natsonalno-polts-perevedeno-na-posileniy-rezhim-nesennya-sluzhbi

7. Із переведенням поліції на посилений режим несення служби кількість злочинів зменшилася на 23% . *Національна поліція*. Офіційний сайт. URL.: https://www.npu.gov.ua/news/Informacziya/Iz-perevedennyam-policziji-na-posilenij-rezhim-nesennya-sluzhbi-kilkist-zlochiniv-zmenshilasya-na-23/

Панченко Віталій Юрійович
начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат військових наук, доцент, полковник

Євсєєв Вадим Олександрович
заступник начальника кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат військових наук, доцент, полковник

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, РОЗТАШОВАНИХ НА БЕРЕГОВІЙ ЛІНІЇ АБО НАД ВОДНОЮ ПОВЕРХНЕЮ

Відповідними законодавчими актами України на окремі суб'єкти сектору безпеки і оборони держави покладені функції та завдання із забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури (далі – КІ), в тому числі й тих, що розташовані на береговій лінії водних об'єктів або над їх водною поверхнею, а саме:

− Національна гвардія України (далі – НГУ) здійснює охорону ядерних установок [1], окремі елементи яких розташовані на береговій лінії водоймищ-охолоджувачів;

− Державна спеціальна служба транспорту охороняє об'єкти національної транспортної системи [2], включаючи залізничні, автомобільні та комбіновані мости через водні об'єкти, окремі елементи яких розташовані над водною поверхнею, по дну, в товщі води та на береговій лінії водних об'єктів.

До того ж, як вже зазначали автори у своїх попередніх роботах [3], в окремих випадках, наприклад при введенні особливих правових режимів, деякі суб'єкти сектору безпеки і оборони держави, зокрема й НГУ, можливо будуть приймати під охорону об'єкти КІ з визначеними особливостями розташування, які не охороняються ними у звичайних умовах обстановки.

Крім того, результати проведеного аналізу участі НГУ у проведенні антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил в окремих районах Донецької та Луганської областей і виконання бойових (службово-бойових) завдань в умовах воєнного стану дозволяють стверджувати, що підрозділи та військові частини зазначеного формування забезпечували безпеку окремих об'єктів КІ, які зазвичай не охороняються його силами, наприклад мостів на транспортних комунікаціях через водні об'єкти [3].

Вочевидь, зазначені вище особливості розташування визначених об'єктів КІ обумовлюють необхідність у включенні до складу систем охорони цих об'єктів специфічних складових елементів, які не притаманні для систем охорони об'єктів, які «зазвичай» охороняються НГУ. Особливості розташування зазначених об'єктів та специфіка їх систем охорони, на думку авторів, не принижуючи ролі знань, досвіду та таланту відповідних командирів (начальників), може викликати окремі труднощі в роботі органів

військового управління при побудові систем охорони подібних об‘єктів КІ, що обумовлює актуальність обраного напряму дослідження.

Результати проведеного аналізу наукової та спеціальної літератури за тематикою дослідження, наприклад [4; 5], досвід виконання завдань з охорони визначених об‘єктів силами безпеки провідних держав світу дозволяють стверджувати, що до специфічних складових елементів системи охорони об‘єктів КІ, які розташовані на береговій лінії водних об‘єктів або над їх водною поверхнею, можна віднести:

– інженерно-технічні засоби охорони водних ділянок (боново-сіткові загородження, спеціальні інженерні боєприпаси, гідроакустичні станції, радіолокаційні станції, магнітометричні засоби виявлення тощо);

– малогабаритні плавальні засоби (катери, човни);

– водолазне спорядження;

– спеціальне стрілецьке озброєння (автомати, пістолети, гранатометні комплекси тощо);

– групи, наряди, пости у складі сил охорони (рухомі та нерухомі дозори на плавальних засобах, патрулі на плавальних засобах, пошукові групи на плавальних засобах, водолазні групи (окремих водолазів), берегові пости проти диверсійних сил та засобів, операторів (спеціалістів з обслуговування та ремонту) технічних засобів охорони водних ділянок тощо) та ін.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. *База даних «Законодавство України» / ВР України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text (дата звернення: 27.05.2022).

2. Про Державну спеціальну службу транспорту: Закон України від 5 лютого 2004 року № 1449-IV. *База даних «Законодавство України» / ВР України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-15#Text (дата звернення: 27.05.2022).

3. Євсєєв В.О. Особливості охорони об‘єктів в зоні проведення антитерористичної операції. *Участь правоохоронних органів та військових формувань України у забезпеченні громадської безпеки:* збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 20 грудня 2016 року). Х.: Національна академія Національної гвардії України, 2016. С. 27-28.

4. Євсєєв В.О., Тробюк Д.В. Охорона ядерних установок і матеріалів не військового призначення. Досвід Великобританії. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2019. Том 30 (69). № 1. С. 146-150.

5. Євсєєв В.О., Панченко В.Ю. Центральні Сили Промислової Безпеки як суб‘єкт захисту об‘єктів критичної інфраструктури Індії. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2020. Випуск 15. С. 109-113. DOI https://doi.org/10.32843/2663-52402020-15-21.

Пастух Дмитро Олександрович
командир 333 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, старший сержант

Дзюба Максим Віталійович
командир відділення 321 навчальної групи Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, сержант

Науковий керівник: **Кривий Ігор Вікторович**
професор кафедри прикордонної служби, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат військових наук, полковник

РІВЕНЬ ЗАГРОЗИ ЗДОРОВ'Ю І ЖИТТЮ ПРИКОРДОННИКІВ ТА ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ - ОСНОВА ВИБОРУ СИЛОВОГО ВПЛИВУ НА ПОРУШНИКІВ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Оперативно-службова діяльність підрозділів охорони державного кордону направлена на запобігання, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, віднесених законодавством до компетенції Державної прикордонної служби України (ДПСУ). Тому, пріоритетним завданням прикордонних нарядів під час несення служби є: пошук, виявлення та припинення фактів протиправної діяльності в прикордонному просторі. Під час виконання визначених завдань оперативно-службової діяльності прикордонники наділені широкими повноваженнями і водночас несуть сувору відповідальність за прийняті рішення і дії у межах, визначених законодавством України та пропорційності застосування наданих прав, відповідно до чинників ускладнення обстановки. Отже, певні випадки її зміни будуть спонукатиїх довпливу на правопорушників з застосуванням заходів примусу.

Із внесенням змін у низку нормативно-правових актів, які визначають ці питання, для військовослужбовців та працівників ДПСУ, виникла часткова проблематика щодо вирішення - ким-же прийматиметься рішення про застосування тих чи інших видів заходів примусу відповідно до рівня небезпеки.

Із врахуванням сталих підходів та їх поєднання з існуючих вимогами, пропонуються наступні основні положення силового впливу на правопорушників:

1. Застосування вогнепальної зброї – *це крайня міра впливу на порушника.*

2. Прикордонники повинні використати усі можливості розв'язувати завдання з охорони державного кордону ненасильницькими методами.

3. Прикордонний наряд зобов'язаний неодноразово попередити особу

про застосування заходів примусу та наданням достатньо часу виконання цієї вимоги.

4. *Без попередження* заходи примусу застосовуються у випадках, коли це не дозволяють обставини, якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю прикордонників чи громадян або зволікання може спричинити тяжкі наслідки.

5. Є ряд категорій осіб відносно яких *заборонено застосування заходів примусу*, окрім випадків їх групового чи збройного нападу, при наявності загрози життю або здоров'ю прикордонників чи інших громадян.

6. Необхідно не допускати застосування пристроїв для відстрілу спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки в напрямку території суміжної держави (у безпосередній близькості від територіального моря суміжної держави), в місцях (напрямках), коли можливе заподіяння шкоди іншим особам (якщо від цього можуть постраждати сторонні), а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім окремих обумовлених випадків.

7. Рішення про застосування різних видів (дій, предметів чи пристроїв) при різноманітних умовах ускладнення обстановки доцільно приймати:

а) *кожним прикордонником індивідуально:*

- заходи фізичного впливу;

- види спеціальних засобів, такі як: гумові та пластикові кийки, засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, електрошокові пристрої контактної та контактно-дистанційної дії;

- вогнепальну зброю, при умові: безпосередньої загрози життю і здоров'ю прикордонника чи іншої людини;

б) *старшим прикордонного наряду (прикордонниками, які діють самостійно):*

- види спеціальних засобів, такі як: засоби обмеження рухомості (кайданки, шоломи, сітки для зв‘язування тощо), пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу, службових собак, засоби примусової зупинки транспортного засобу, засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами;

- вогнепальну зброю, у випадках, пов‘язаних з: відбиттям нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, захистом осібвід нападу чи звільнення заручників, затриманням осіб (в різних випадках ускладнення обстановки), зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, примусовим припиненням, шляхом пошкодження або знищення, польоту безпілотного літального апарату, запобіганням викраденню повітряного судна;

в) *начальником прикордонного підрозділу (його прямими начальниками):*

- види спеціальних засобів такі як: пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень, бронемашини без установленого на них штатного озброєння та інші спеціальні (спеціалізовані) транспортні засоби;

- вогнепальну зброю, під час: відбиття збройного нападу чи вторгненняна територію України, припинення збройних конфліктів і провокацій, а також для відбиття нападуна прикордонні наряди (інші об‘єкти).

7. Прикордонник зобов‘язаний негайно припинити застосування заходу примусу коли досягнуто очікуваного результату та надати відповідну допомогу чи забезпечити її надання іншими кваліфікованими медичними працівниками.

8. Про застосування заходів примусу *прикордонний наряд* зобов‘язаний негайно повідомити (усно або письмово) начальника підрозділу охорони державного кордону.

Так як доповідь відіграє важливе значення в усвідомленні старшим начальником усіх причин, обставин і результатів застосуваннявогнепальної зброї, бойової техніки, спеціальних засобів чи фізичного впливу, прикордонного наряду, при цьому,*необхідно вказати:*

час, місце та зміни обстановки, які стали причиною застосування вогнепальної зброї (бойової техніки), спеціальних засобів чи фізичного впливу (правопорушення, яке вчиняла особа що стало підставою застосування заходів примусу);

хто приймав рішення (віддавав розпорядження), ким зі складу прикордонного наряду, безпосередньо які заходи примусу застосовувались щодо правопорушника, а також можливі свідки даної події;

при застосуванні вогнепальної зброї, бойової техніки (пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії) додатково вказується - скільки і які боєприпаси були використані та напрямок ведення вогню;

відомості про осіб, щодо яких було застосовано заходи примусу, наслідки їх застосування;

результати огляду прилеглої місцевості (приміщення, об‘єкту) з метою виявлення інших потерпілих, пожеж чи інших пошкоджень;

яку допомогу подано потерпілим, а також вжиті заходи з ліквідації (локалізації) пожеж та усунення пошкоджень;

результат розрядження зброї (пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії) і перевірки на відсутність патрона в патроннику.

Якщо застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів спричинило поранення або смерть, а також у всіх випадках застосування зброї прикордонник зобов'язаний негайно подати письмовий рапорт начальнику підрозділу охорони державного кордону для повідомлення органів досудового розслідування.

У рапорті мають бути відображені: місце, час та сутність правопорушення, яке вчиняла особа; підстави та обставини, які спонукали, а також ким прийнято рішення (віддано розпорядження) та безпосередньо застосовувались заходи примусу; вид та інтенсивність заходів примусу (фізичний вплив, спеціальні засоби, вогнепальна зброя), скільки і які

боєприпаси були використані; відомості про осіб, щодо яких було застосовано заходи примусу, видимі наслідки цього; дані про можливих свідків вчинення правопорушення і застосування заходів примусу; яку допомогу подано потерпілим.

Як підсумок, необхідно зазначити, що прикордонний наряд повинен вміти виявляти і розпізнавати ознаки протиправної діяльності на державному кордоні, логічно оцінювати обстановку та приймати обґрунтовані рішення щодо припинення правопорушень. Разом з тим він повинен бути спроможним, усіма вербальними і невербальними діями, змусити правопорушників підкоритися, а в разі неможливості цього, застосувати заходи примусу таким чином, щоб мінімізувати їх небезпечний вплив відносно затримуваної особи, спонукати її припинити пересування та підкоритись законним вимогам прикордонників.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України (із змінами) від 03 квітня 2003 р. № 661-IV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2003.

2. Інструкція про службу прикордонних нарядів Державної прикордонної служби України : Наказ МВС України від 19 жовтня 2015 р. № 1261.– К. : МВС, 2015. – 52 с.

Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

В умовах протидії повномасштабній агресії Російської Федерації проти України постає питання визначення Національної поліції України як суб‘єкта системи національного спротиву. Правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та інших визначених законодавством суб‘єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву визначені Законом України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX [1]. Під національним спротивом розуміємо комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсічі агресії та завдання

противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України [1, п. 8, ч. 1, ст. 1].

Дефініцією є те, що Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2]. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2, ст. 2].

Окрім того, підрозділи Національної поліції України залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації. В умовах дії воєнного стану підрозділи Національної поліції України діють згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [3].

Однак, попередньо проведений нами аналіз дозволяє висновувати те, що діяльність підрозділів Національної поліції України в системі національного спротиву потребує окремого дослідження та внесення змін і доповнень в законодавство України, яке регламентує діяльність підрозділів поліції в умовах воєнного стану. Так, відповідно до положень пункту 2 статті 24 Закону України «Про Національну поліцію» у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [2, п. 2 ст. 24].

Складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву. Своєю чергою, метою національного спротиву є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву [1, ст. 3]. Під рухом опору слід розуміти рух опору систему воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України [1, п. 12, ч. 1, ст. 1].

Під силами і засобами руху опору визначаються сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до здійснення заходів з організації, підготовки та виконання завдань руху опору, а також окремі особи, які на добровільній та конфіденційній основі залучаються до виконання завдань руху

опору [1, п. 14, ч. 1, ст. 1]. Одночасно, Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII до сил сили безпеки відносить правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України, а до сил оборони – Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави [4, ст. 1].

До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв‘язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [4, ст. 12]. Це дозволяє нам висновувати, що Національна поліція, як правоохоронний орган, відповідно до положень Закону України «Про національну безпеку України» входить до складу сектору безпеки і оборони.

Але, чинні норми Закону України «Про основи національного спротиву» чітко не визначають повноважень підрозділів/органів Національної поліції в територіальній обороні. На нашу думку необхідно внести доповнення в даний законодавчий акт та чітко регламентувати повноваження Національної поліції в системі національного спротиву. Як приклад – входження поліцейських до підрозділів Збройних сил України, сил територіальної оборони, їх діяльність у сучасних військових діях з протидії агресії Російської федерації доводить необхідність чіткої регламентації діяльності поліцейських не лише щодо виконання завдань, які визначені Законом України «Про Національну поліцію», а і іншими законодавчими актами, які нами були зазначені у даному дослідженні. На нашу думку це наддасть можливість поліції ефективно взаємодіяти з органами управління силами і засобами, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони в системі національного спротиву, зокрема щодо участі:

- у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій;
- у підготовці громадян України до національного спротиву;
- у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування

та органів військового управління;

- в охороні та обороні важливих об‘єктів і комунікацій, інших критично важливих об‘єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об‘єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення;
- участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій;
- у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах;
- у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях;
- у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;
- в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника);
- у наданні населенню правових послуг у порядку, передбаченому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» 2 червня 2011 року № 3460-VI [5; 4, ч. 3. ст. 3].

Список використаних джерел

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX (редакція від 12.06.2022). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII (редакція від 01.05.2022). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (редакція від 09.06.2022). *Відомості Верховної ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII (редакція від 24.11.2021). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.

5. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI (редакція від 20.05.2022). *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text.

Петренко Ганна Олександрівна
доцент кафедри господарського та адміністративного права юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат економічних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИПУСКУ ВІЙСЬКОВИХ ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах невід‘ємною складовою забезпечення національної безпеки є розробка нових підходів щодо збереження нормальної життєдіяльності суспільства умовах гібридної агресії з боку Російської Федерації. На сьогодні, проблеми та дисбаланс системи публічних фінансів можуть створювати небезпечні загрози економічній безпеці держави, вони підривають стабільність та ефективність основних економічних інститутів, послаблюють економічний суверенітет країни. Тому для підтримки належного рівня економіки країни в умовах військової агресії, її фінансової незалежності необхідне максимальне наповнення бюджету фінансовими ресурсами для забезпечення можливості держави виконувати свої функції, адекватно реагувати на виклики, протидіяти ризикам і загрозам зовнішнього та внутрішнього характеру [1, с. 89].

Відповідно до наданих повноважень від початку воєнної агресії Уряд оперативно приймає рішення щодо фінансового забезпечення сектору національної безпеки і оборони, зокрема, спрямовуючи кошти резервного фонду державного бюджету на потреби Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних та інших державних органів, залучених до виконання відповідних завдань щодо відсічі збройної агресії. Так, з початку війни рішеннями Уряду з резервного фонду державного бюджету на забезпечення ключових потреб суб‘єктів сектору національної безпеки і оборони вже спрямовано 291,3 млрд. гривень [2].

Проте, в умовах нестабільного економічного стану, який пов‘язаний з негативними наслідками війни на Сході України, інфляції та банківської кризи, загальна сума державного та гарантованого державою внутрішнього та зовнішнього боргу постійно зростає. Причинами цього, зокрема, є збільшення витрат на оборону; знецінення гривні щодо курсу іноземних валют, в яких здійснюється запозичення. Як слушно зазначає Захаркіна Л.С., складовими боргової безпеки є відносні показники стану внутрішнього та зовнішнього боргу та дохідності облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП), тому підтримання нормативного рівня державного боргу, і навіть максимально ефективне його витрачання є основними завданнями органів влади. Транспарентність держаної боргової політики забезпечує Міністерство фінансів України на сайті якого міститься інформація, щодо статистики державного боргу, ставок та проведення аукціонів з продажу ОВДП, тощо [3, с. 125]. Виходячи з цього, необхідно постійно проводити моніторинг державного боргу, тому що значне перевищення норми показника державного боргу негативно позначиться на стабільності економіки країни.

Тому питання пошуку швидких та оптимальних способів наповнення державного бюджету є особливо актуальним на сьогоднішній день. Одним з них можна вважати випуск військових облігацій внутрішньої державної позики (далі – військові ОВДП), які покликані акумулювати кошти для забезпечення потреб Збройних Сил України та стабілізувати фінанси держави в умовах воєнного стану.

В Постановах Кабінету Міністрів України (далі – КМУ), а саме «Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»» № 101 та «Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»» № 156 [4-5], поява яких була зумовлена початком воєнних дій на території України та, як наслідок, необхідністю наповнення державного бюджету для підтримки економіки та протистояння агресору, передбачається здійснення державних внутрішніх запозичень в обсязі 400 млрд. гривень шляхом поетапного випуску ОВДП «Військові облігації», номінальною вартістю однієї облігації – 1000 гривень, купонним періодом – один рік, ставкою доходу – 11 відсотків річних та строком обігу – до 15 років.

Однак, слід зауважити, що випуск військових облігацій у 2022 р. має свою специфіку. Відтак, на сьогодні ця процедура супроводжується спрощенням окремих вимог щодо перевірки джерел походження готівкових коштів у разі проведення банками фінансових операцій, спрямованих на придбання військових ОВДП згідно з п. 1 Постанови Правління Національного банку України «Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану» № 60 [6]. Це нововведення теж стосується внесків, спрямованих на підтримку Збройних Сил України, а також операцій із зарахування коштів благодійної допомоги, спрямованої для забезпечення підтримки найуразливіших категорій населення. Передусім мова йде про перевірки, спрямовані на запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [7].

Серед переваг такого нововведення слід виділити: 1) економію часу, який мав би витрачатися на здійснення перевірок, враховуючи значну кількість переказів на рахунок Національного банку України (далі – НБУ); 2) економію ресурсного потенціалу працівників НБУ; 3) можливість притоку більшого капіталу, у тому числі й від тих осіб, які за умови проведення перевірок не могли б здійснювати перекази.

При цьому слід враховувати, що, як визначають у Міністерстві фінансів України, державні облігації є інструментом підтримки країни, а не максимізації інвестиційного прибутку, що буде тягнути за собою підвищення ставок таких облігацій вслід за підвищенням облікової ставки Національного банку України до 25%. Водночас Уряд погодився відпустити ставку за

військовими облігаціями для НБУ. Так, через купівлю ОВДП НБУ випустив в обіг банкнот ще на 70 млрд. грн., але тепер ставка за такими ОВДП для регулятора прив‘язана до облікової. Таким чином, друк гривні став для Уряду дорожче, адже вищі ставки означають більші витрати на обслуговування державного боргу у майбутні періоди. Так, на аукціоні 21 червня Мінфін залучив майже 7,8 млрд. грн. від продажу військових облігацій, а за офіційними даними Національного банку України за результатами проведених аукціонів (які проходять кожного тижня, починаючи з 1 березня 2022 р.) Міністерство фінансів України розмістило військових облігацій на суму понад 100 млрд. гривень [8]. До речі, у 2014 р. Уряду вдалося залучити до державного бюджету 23,1 млн грн, що на той час значно зміцнило економічну ситуацію в державі. Наведені дані свідчать про ефективність використання такого інструменту як випуск військових ОВДП в аспекті максимально швидкого наповнення державного бюджету, що також підтверджується й попереднім позитивним досвідом.

Список використаних джерел

1. Молдован О.О. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади нового напряму досліджень у рамках екосестейт. *Стратегічна панорама*. 2020. № 1–2. С. 86-96.
2. Кожна гривня, вкладена в національну безпеку та оборону, наближає нашу перемогу над ворогом – в цьому непохитно впевнені у Комітеті з питань бюджету. 2022. URL: https://budget.rada.gov.ua/news/main_news/77135.html
3. Захаркіна Л.С., Чухно Р. Ю., Веремієнко Є.В. Транспарентність публічних фінансів як фактор забезпечення фінансової безпеки держави. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 4. С. 122-130.
4. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» від 1 квітня 2014 р. № 101. *Верховна Рада України*. URL: https://cutt.ly/iD4Za7y
5. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 р. № 156. *Верховна Рада України*. URL: https://cutt.ly/HD4LsXu
6. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану: Постанова Правління НБУ від 23 березня 2022 р. № 60. *Верховна Рада України*. URL: https://cutt.ly/sD4BRyO
7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р. №361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.
8. Гордійчук Д. Військові облігації: на аукціоні залучили майже 8 мільярдів. *Економічна правда*. 21 червня 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/21/688406/

Пилипенко Євгенія Олексіївна
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблемних питань правоохоронної діяльності Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, капітан поліції

УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У ПІДТРИМАННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 року № 1835-III громадяни України мають право створювати громадські об‘єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров‘я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин [1].

24 лютого 2022 року у зв‘язку з військовою агресією Російської Федерації проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України [2], Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [3] Указом Президента України № 64/2022 [4] на всій території України був введений воєнний стан. Відповідно до зазначеного Указу на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися певні конституційні права та свободи людини і громадянина.

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації (ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII»).

У забезпеченні публічної безпеки і порядку військовим адміністраціям всіляко сприяють громадські формування, які згідно із ст. 10 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» мають право: 1) брати участь у забезпеченні охорони громадського порядку і державного кордону разом з поліцейськими, військовослужбовцями Державної прикордонної служби України, а в сільській місцевості – самостійно шляхом виконання конкретних доручень керівника відповідного органу Національної поліції чи підрозділу Державної прикордонної служби України; 2) вживати спільно з поліцейськими заходів до припинення адміністративних і кримінальних правопорушень; 3) представляти і захищати інтереси своїх членів у державних органах та підприємствах, установах,

організаціях, навчальних закладах; 4) взаємодіяти з іншими органами громадської самодіяльності, що беруть участь у заходах, спрямованих на: ведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень; надання допомоги у боротьбі з кримінальними правопорушеннями у сфері економіки, податкового законодавства, а також пияцтвом, наркоманією, порушеннями правил торгівлі та у сфері благоустрою території міст, інших населених пунктів; охорону природи і пам‘яток історії та культури; забезпечення безпеки дорожнього руху; 5) вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності пропозиції щодо запобігання адміністративним і кримінальним правопорушенням, виникненню причин і умов, що сприяють їх вчиненню; 6) підтримувати зв‘язки з відповідними громадськими організаціями інших країн з метою обміну досвідом роботи [1].

Основними завданнями таких громадських формувань у сфері охорони громадського порядку є: надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним і кримінальним правопорушенням; інформування органів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, кримінальні правопорушення, місця концентрації злочинних угруповань; сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті кримінальних правопорушень, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від кримінально протиправних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх (ст. 9). Крім того, громадські формування мають сприяти діяльності військового командування та військових адміністрацій у запровадженні та здійсненні певних заходів, що впроваджуються саме в рамках правового режиму воєнного стану (ст. 17) [1].

Слід зазначити, що громадські формування під час охорони публічної безпеки і порядку також можуть надавати невідкладну допомогу особам, які потерпіли від нещасних випадків чи правопорушень, а також можуть брати участь у рятуванні людей і майна, підтриманні громадського порядку у разі стихійного лиха та інших надзвичайних обставин.

Список використаних джерел

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III. Дата оновлення: 15.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14?find=1&text (дата звернення 03.06.2022).

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 254к/96-вр#Text (дата звернення 03.06.2022).

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 24.05.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/

show/389-19#Text (дата звернення 03.06.2022).
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

Пискун Олександр Валерійович
аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ

З'ЯСУВАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМАНДУВАЧА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Дослідження сутності і соціального призначення державного управління не представляється можливим без з'ясування питання про його функції. З метою з'ясування динамічних властивостей управлінської діяльності держави юридична наука використовує категорію «функція державного управління». Теоретична й практична значущість цієї проблематики зумовлюється й тим фактом, що ефективність управлінської діяльності будь-якого державного органу безпосереднім чином залежить від того, наскільки точно й чітко сформульовані його функції.

Неточність і багатозначність термінів, якими користуються першоджерела і спеціальна література щодо загальних понять, у тому числі й дефініції «функція», часто ускладнюють процес пізнання об'єктів соціальної дійсності, що відображаються ними.

Термін «функція» походить від латинського слова functio, й перекладається як «виконання», «вчинення». [1, с. 1552]. У гуманітарних і природничих науках цей термін використовується в різних значеннях і має різне змістовне навантаження.

Багатозначність і недостатня точність особливо характерні для категорії «функція державного управління», адже її зміст невиправдано ототожнюють з такими поняттями, як «мета», «завдання», «повноваження», «компетенція» та ін.

Деякі вчені небезпідставно ототожнюють функції державного управління із діяльністю спеціально уповноважених державних органів. Наприклад, Ю.П. Битяк переконаний, що функції державного управління являють собою відносно відокремлені структурні елементи виконавчо-розпорядчої діяльності органів державної виконавчої влади, що здійснюються на основі закону чи іншого нормативно-правового акту спеціальною системою органів виконавчої влади притаманними їм методами. Через їх реалізацію

суб‘єкти здійснюють управлінські процеси та досягають поставленої мети [2, с. 11-12]. Висловлена позиція виглядає цілком обґрунтованою, оскільки Ю.П. Битяк, поряд із визначенням функцій державного управління у якості нормативно врегульованої діяльності, підкреслює значення суб‘єктів її здійснення, у якості яких виступають органи державної виконавчої влади, наділені відповідними організаційно-розпорядчими повноваженнями.

Звідси випливає ще один важливий висновок про те, що правові категорії «функції державного управління» та «функції органів державного управління» мають взаємодоповнюючий характер та співвідносяться, як загальне й часткове. Висловлену гіпотезу поділяє й Є.І. Білокур, яка переконана у необхідності інтерпретації вищевказаних правових категорій, використовуючи філософські категорії «частина» й «ціле» [3, с. 40]. Загалом, погоджуючись із твердженням щодо необхідності розмежування функцій державного управління, як загальної правової категорії, та функцій органу державного управління, слід також виокремити й функції керівника органу державного управління, які мають свою специфіку.

Функції державного управління, по-перше, становлять частину змісту управлінської діяльності, наділені відносною самостійністю й однорідністю; по-друге, безпосередньо виражають владно-організаційну сутність управління; по-третє, реалізуються у взаємовідносинах суб‘єкта й об‘єкта управління, спрямовані на забезпечення життєво важливих потреб об‘єкта управління [4, с. 7-8]. Зазначені особливості дозволяють визнати функції тією основою, яка наповнює змістом управління й підкреслює певну специфіку [5, с. 25].

Аналіз вищенаведених тверджень дає підстави для визначення функцій державного управління в Національній гвардії, у якості структурного елементу адміністративно-правового статусу головного органу військового управління НГУ, реалізація яких здійснюється через організаційно-розпорядчий вплив командувача НГУ на підпорядковані йому органи, шляхом наділення очільника Національної гвардії законодавчо закріпленою сукупністю прав та обов‘язків.

Отже, порівняльно-правовий аналіз завдань та функцій, закріплених у Положенні про головний орган військового управління [6] дає підстави для висновку, що, якщо завдання головного органу військового управління НГУ мають спільний організаційно-управлінський характер та адресовані, в цілому, органу управління та його керівництву, то управлінські функції мають чітке розмежування між вказаними суб‘єктами управлінської діяльності. Саме тому доцільність розмежування, як в теоретичному, так і в практичному контексті, функцій органу державного управління та функцій його керівника вважається цілком логічним висновком за результатами проведеної автором класифікації напрямів управлінської діяльності (функцій) командувача Національної гвардії.

Думається, що функції управлінської діяльності командувача НГУ, закріплені у пункті 9 Положення про головний орган військового управління відображають загальний підхід теоретиків науки державного управління,

відповідно до якого у загальному вигляді напрями управлінської діяльності керівника Національної гвардії передбачають здійснення: а) прогнозування; б) планування; в) організації службової діяльності; г) прийняття управлінських рішень; д) координації та е) контролю.

Функції управлінської діяльності командувача НГУ виступають в якості конкретних напрямів організуючого впливу на специфічні військово-службові відносини, у вигляді прогнозування, планування, регулювання, координації та контролю, спрямованих на досягнення відповідних цілей та завдань нормативно-правового регулювання військово-службових відносин між органами військового управління та оперативно-територіальними об‘єднаннями Національної гвардії України.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

2. Адміністративне право : підручник / кер. Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків : Право, 2013. 656 с.

3. Білокур Є.І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 194 с.

4. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления: связь и взаимодействие: автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.02. Киев, 1978. 22 с.

5. Гончаренко Г. А. Лісовий фонд України: сучасні проблеми організації та правового забезпечення : монографія / за заг. наук. ред. Н. П. Матюхіної. Харків : Юрайт, 2016. 228 с.

6. Питання головного органу військового управління Національної гвардії України: Указ Президента України від 28.03.2014 № 346/2014. *Урядовий кур’єр.* 2014. № 59.

Полончук Василь Анатолійович
начальник курсу очного навчання факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Мазур Валентин Юрійович
заступник начальника кафедри воєнного мистецтва Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор військових наук, професор

МОДЕЛЬ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИКОРДОННОГО ЗАГОНУ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах глобалізації суспільства, гібридної війни актуальним є питання надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Аспектом, який потребує поглибленого вивчення, є організація оперативно-службової діяльності органів (підрозділів) охорони державного кордону під час надзвичайних ситуацій техногенного характеру в умовах воєнного стану. Особливістю цієї проблематики є те, що будь-яка з надзвичайних ситуацій може стати причиною виникнення іншої, та викликати небезпечні наслідки, які в свою чергу можуть спричинити ланцюгову реакцію негативних подій.

Зростає ризик загрози для критичної інфраструктури, спричинений погіршенням її технічного стану, недостатнім фінансуванням, триваючими бойовими діями, а також тимчасовою окупацією частини території України [1].

У контексті вищезазначеного виникає потреба в узагальненні підходів та розробці типових алгоритмів, відповідних методів, методик і розрахунків.

Вирішення цього завдання можливе шляхом розробки:

- системи показників та критеріїв ефективності підготовки до організації оперативно-службової діяльності в умовах надзвичайної ситуації техногенного характеру;
- моделі організації оперативно-службової діяльності в умовах надзвичайної ситуації техногенного характеру;
- методики роботи органів управління прикордонних загонів під час підготовки до оперативно-службової діяльності в умовах надзвичайної ситуації техногенного характеру.

Матеріали одержаних наукових результатів будуть використані в оперативно-службовій діяльності прикордонних загонів, а також науково-педагогічними працівниками в освітньому процесі та у нормотворчій діяльності Державної прикордонної служби України з питань надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037.

Пономарьова Дарина Сергіївна
аспірант кафедри державно-правових дисциплін та міжнародного права Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ОСНОВНІ ВИДИ ВЗАЄМОДІЇ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Необхідність дати адекватну відсіч російській повномасштабній агресії проти України обумовлює необхідність перегляду, структурування та удосконалення взаємодії між суб‘єктами сектору оборони. Звертаючись до правових джерел, можна побачити, що категорія «взаємодія» розуміється вченими у п‘яти основних аспектах. По-перше (і це, мабуть, найбільш поширена позиція), взаємодія розуміється як діяльність. По-друге, взаємодія розуміється як взаємозв‘язок органів і посадових осіб, які забезпечують правильне співвідношення повноважень, методів і засобів, які притаманні кожному із учасників взаємодії [1, с.62]. Дана позиція уявляється нам дещо незавершеною, оскільки взаємозв‘язок, який в Академічному словнику української мови розуміється як взаємний зв'язок між двома або багатьма особами, явищами, предметами і т. ін. [2, с.346], є, на нашу думку, умовою взаємодії, але ж ніяк не характеристикою її сутності, оскільки наявність зв‘язку ще не означає його використання для проведення спільних дій. Втім, як умова взаємодії, категорія «взаємозв‘язок» є невід‘ємною частиною досліджуваної нами проблематики.

По-третє, взаємодія розуміється як результат координуючих зусиль суб‘єкта управління, що досягається передусім чітким визначенням прав і обов‘язків спільно діючих сторін, їх взаємною відповідальністю [3, с.98]. Такий підхід акцентує увагу на іншому аспекті взаємодії – її наслідках, які знаходять свій прояв у нормативно-правовій площині, на рівні визначення компетенції суб‘єктів взаємодії та їх відповідальності. Безумовно, у кожного випадку взаємодії є певний результат, позитивний чи негативний, сприяючий розвитку суспільних відносин у сфері взаємодії, або, навпаки, перешкоджаючий такому розвитку. Однак, крім результату, невід‘ємними елементами взаємодії є її мета та діяльність, спрямована на досягнення цієї мети. На нашу думку, саме ця тріада є основними засадами будь-якої взаємодії.

По-четверте, взаємодія розуміється як форма зв‘язків елементів системи, за допомогою якої вони створюють умови для успішного функціонування всієї системи в цілому, при цьому вона виявляється не тільки у внутрішньо-організаційній діяльності системи, але й у зовнішніх її функціях [4, с.154]. Це визначення певною мірою пов‘язане із розумінням взаємодії як взаємозв‘язку, разом з тим воно акцентує увагу на зовнішніх проявах досліджуваного явища, а не на їх змісті. Як конотація цього ж трактування взаємодія описується як одна із форм спрямованого впливу для досягнення конкретної мети, а також процесу обміну інформацією [5, с. 130; 6].

По-п‘яте, взаємодія розуміється як взаємне узгодження дій декількох служб, не підпорядкованих одна одній, що спільно вирішують загальні завдання [7, с.58]. Як можна побачити, таке взаємне узгодження передує власне діяльності з виконання завдань, і є за своєю сутністю умовою взаємодії. Разом з тим ми не заперечуємо процесу узгодження як одного з варіантів змісту взаємодії, особливо в ситуації наявності юридичного конфлікту або принципово відмінних позицій учасників взаємодії, що негативно впливає на процеси публічного управління у певній сфері.

На підставі аналізу викладених вище позицій можна переконатися, що взаємодія в її правовому розумінні є за своєю сутністю соціальним феноменом і завжди здійснюється, реалізується, знаходить свій вияв у суспільних відносинах. На виникнення взаємодії впливають цілі її учасників, які можуть мати значні відмінності, і ці відмінності можуть обумовлювати деструктивний характер взаємодії [8, с.65]. Завданням права як універсального регулятора є своєчасне вирішення потенційних правових конфліктів з тим, щоб взаємодія у системі публічного адміністрування завжди носила взаємоузгоджений і конструктивний характер. При цьому на перший план виходять питання, пов‘язані із підготовкою фахівців для здійснення заходів зі взаємодії, а також узгодження національної термінології у цій сфері з нормами міжнародних правових актів (останнє, зокрема, стосується стратегічних комунікацій як однієї з форм взаємодії, що сьогодні здобуває своє визнання як на рівні термінології, так і на рівні нормативно-правового регулювання).

Основні види взаємодії Міністерства оборони України з іншими державними органами, на наш погляд, включають: 1) в залежності від умов (режиму) виникнення взаємодії: звичайна (в мирний час), особлива (в особливий період) та кризова (під час надзвичайного стану, воєнного стану, в умовах кризових ситуацій і загроз національній безпеці і обороні держави); 2) за рівнем взаємодії: внутрішньо-адміністративна, місцева, регіональна, національна та міжнародна; 3) залежно від кількості суб‘єктів взаємодії: двостороння та багатостороння; 4) за характером зв‘язків між суб‘єктами взаємодії: вертикальна та горизонтальна, пряма та опосередкована, обов‘язкова та необов‘язкова; 5) за об‘єктом взаємодії: нормотворча, управлінська, функціональна, координаційна, матеріально-технічна, кадрова, інформаційна (у т. ч. стратегічні комунікації як особливий вид інформаційної взаємодії), фінансова та інші ознаки.

Отже, можна сформулювати основні пріоритетні напрямки взаємодії

Міністерства оборони України з іншими державними органами під час дії правового режиму воєнного стану: 1) адміністративно-правовий і нормотворчий; 2) внутрішньополітичний і зовнішньополітичний; 3) управлінський та організаційний; 4) публічно-дипломатичний та інтеграційний; 5) координаційний; 6) стратегічно-комунікаційний; 7) поступальний і мобілізаційний; 8) оборонний, безпековий і розвідувально-інформаційний; 9) воєнний, військово-промисловий і військово-технічний; 10) військово-кадровий; 11) військово-освітній і військово-науковий; 12) військово-патріотичний і виховний; 13) соціальний і гуманітарний; 14) інфраструктурний та інституційний; 15) програмний і проєктний; 16) ресурсний, у т. ч. матеріально-технічний, фінансово-економічний тощо.

Список використаних джерел

1. Аверьянова Т. А., Белкин Р. С. Криминалистическое обеспечение деятельности милиции и органов предварительного расследования. Москва: Новый юрист, 1997. 400 с.

2. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 1 : А-В / ред. тому: П. Й. Горецький та ін. 1970. 799 с.

3. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні : монографія. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010. 654 с.

4. Романенко І. М. Особливості профілактичної діяльності митних органів під час провадження у справах про порушення митних правил. *Актуальні проблеми правового регулювання організації та здійснення митної діяльності* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 27 листопада 2009 р.). Дніпропетровськ : АМСУ, 2009. С. 154–155.

5. Никофорчук Д. Й., Сніцар О.М. Проблемні питання взаємодії оперативних підрозділів територіальних та транспортних ОВС. *Проблеми взаємодії територіальних і транспортних органів внутрішніх справ у попередженні та розкритті злочинів* : наук.-практ. конф. (Львів, 23 травня 2003 р.) : тези допов. Львів, 2004. С. 130–136.

6. Інформаційна культура: правовий вимір: монографія / Бєляков К. І., Шопіна І. М., Онопрієнко С. Г.; за ред. К.І. Бєлякова. Київ, КВІЦ, 2018. 168 с.

7. Красіков Д. О. Організація діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню інформаційної безпеки. *Міжнародне та вітчизняне законодавство в умовах сучасних реформаційних процесів :* Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26–27 липня 2012 р.). Київ, 2012. С. 57–60.

8. Шопіна І.М. Розвиток правового регулювання взаємодії інститутів громадянського суспільства і Збройних Сил України. *Наука і правоохоронна*. 2016. №3. С.62-67.

Попов Іван Олександрович
командир відділення 219 навчальної групи 4 курсу командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України

Шведов Ігор Андрійович
курсант 219 навчальної групи 4 курсу командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України

Суконько Сергій Миколайович
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, доктор філософії, полковник

МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОЇ КІЛЬКОСТІ ЗАСОБІВ ЗВ'ЯЗКУ В ГРУПАХ ОПЕРАТИВНОГО ШИКУВАННЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ПРИПИНЕННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Будь-які масові заходи, особливо збори, мітинги, походи, демонстрації можуть перерости в масові заворушення. Правоохоронні органи, в тому числі і Національна гвардія України (НГУ), заздалегідь готуються до проведення вказаних заходів. Відповідно до керівних документів з метою припинення масових заворушень проводиться спеціальна операція (СО), під час якої виділяються групи оперативного шикування (ГОШ). Якість виконання завдань ГОШ в деякій мірі залежить від своєчасного управління цими групами. Управління ГОШ здійснюється голосом, використовуючи гучномовці, та за допомогою радіостанцій, в тому числі з гарнітурою. Екіпіровка особового складу правоохоронних органів під час проведення спеціальної операції з припинення масових заворушень передбачає наявність захисного шолому, який зменшує здатність сприймати команди, які подаються голосом. Крім того, масові заворушення завжди супроводжуються шумом, криками та гамом, що впливає на якість отримання особовим складом ГОШ команд, які подаються голосом. Відповідно до керівних документів, які регламентують порядок виконання завдань правоохоронними органами під час припинення масових заворушень, засоби зв'язку (ЗЗв) повинні мати командири підрозділів та груп оперативного шикування. Однак, в умовах масових заворушень такого забезпечення засобами зв'язку може бути недостатнім, що може призвести до невиконання відповідних завдань. При цьому, забезпечення кожного представника правоохоронних органів радіостанцією, в тому числі із гарнітурою, потребує великих фінансових затрат.

За визначеним напрямом існує низка праць вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як Дробаха Г. А. [1], Бєлай С.В. [2], Шмаков О.М. [3], Лавніченко О. В. [4], Луньов О. Ю. [5] та інші. Однак у вказаних та інших наукових працях питання щодо визначення чисельності засобів зв'язку для виконання завдань з припинення масових заворушень не розглядається. Тому, авторами розроблена математична модель визначення необхідної кількості

засобів зв‘язку в групах оперативного шикування під час виконання завдань з припинення масових заворушень. Вказана модель дозволяла спрогнозувати необхідну чисельність засобів зв‘язку під час проведення певної спеціальної операції з припинення масових заворушень з урахуванням особливостей проведення СО.

Список використаних джерел

1. Дробаха Г. А., Назаренко О. Л. Формалізація задачі вибору раціональних способів застосування формування Національної гвардії України для припинення масових заворушень. *Честь і Закон*. Харків. 2017. № 1. С. 40–48.
2. Bielai S., Medvid M., Parkhomenko O. Theoretical, Methodological and Practical Bases for Creating Job Description of Crisis Assessment Experts in Terms of State Security of Ukraine. *Наука і освіта*. 2017. №7. С. 44−49.
3. Шмаков О. М. Необхідність законодавчих гарантій безпеки особового складу сил охорони правопорядку в ситуаціях з припинення масових заворушень. *Честь і закон*. 2017. № 2. С. 30−33.
4. Лавніченко О. В., Чухлатий А. В. Обґрунтування підходів щодо управління різнорідними силами під час припинення масових заворушень. *Честь і закон*. 2021. № 4. С. 13−19.
5. Луньов О. Ю., Матросов М. В., Споришев К. О. Порядок планування раціонального застосування розвідувальних безпілотних літальних апаратів під час виконання завдань із припинення масових заворушень силами Національної гвардії України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.* 2018. №6. С. 100−105.

Приймак Вадим Анатолійович

ад'юнкт наукового відділу організації підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів науково-методичного центру організації наукової та науково-технічної діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СУМІСНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ У ВИГЛЯДІ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності для осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 вказаного правового акту, у тому числі й для військових посадових осіб. Вказаним особам заборонено

займатися іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту), а також входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку. Під зазначену заборону підпадає також і служба у Збройних Силах України, інших військових формуваннях (включаючи службу за контрактом) [1].

Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» на території нашої держави було запроваджено воєнний стан у зв‘язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації. Згідно положень ст.1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

3 березня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про захист інтересів суб‘єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», відповідно до положень якого фізичні особи, фізичні особи - підприємці, юридичні особи подають облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов‘язку подати документи. У період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення до фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців, юридичних осіб не застосовується адміністративна та/або кримінальна відповідальність за неподання чи несвоєчасне подання звітності та/або вказаних документів. При цьому особи, які не мають фізичної можливості протягом строку, визначеного цим Законом, подати звітність чи вказані документи, у зв‘язку з безпосередніми наслідками їх участі у бойових діях, звільняються від адміністративної та/або кримінальної відповідальності та подають звітність чи документи протягом одного місяця з дня закінчення наслідків, які унеможливлювали їх подання. Крім того, у період дії воєнного стану або стану війни будь-які перевірки щодо своєчасності та повноти подання будь-яких звітів чи документів звітового характеру уповноваженими органами не здійснюються [3].

Слід сказати, що нині у Верховній Раді України на розгляді знаходиться

проєкту Закону України «Про внесення змін до Розділу XIII Прикінцевих положень Закону України «Про запобігання корупції» щодо можливості сумісництва під час воєнного стану у вигляді проходження військової служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, участі у складі добровольчих формувань територіальних громад». Метою вказаного законопроєкту є надання особам, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», можливості сумісництва під час воєнного стану у вигляді проходження військової служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, участі у складі добровольчих формувань територіальних громад [1].

Враховуючи особливості комплектування Збройних Сил України під час дії правового режиму воєнного стану та види військової служби, визначені у ч.6 ст.2 Закону України «Про військовий обов‘язок і військову службу», ст.31 Перехідних положень проєкту доцільно доповнити окремим пунктом «проходження військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період».

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Розділу XIII Прикінцевих положень Закону України «Про запобігання корупції» щодо можливості сумісництва під час воєнного стану у вигляді проходження військової служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, участі у складі добровольчих формувань територіальних громад». URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1349461.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

3. Про захист інтересів суб‘єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 3 березня 2022 року № 2115-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20/conv#Text.

Приліпко Максим Олександрович
аспірант кафедри адміністративного, фінансового і банківського права Міжрегіональної Академії управління персоналом

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

За умов повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проблеми, пов‘язані із забезпеченням доброчесної поведінки військових посадових осіб у Збройних Силах України, набувають нової актуальності, що пов‘язано із необхідністю зміцнення морально-психологічного клімату у

бойових підрозділах та появою нових корупційних ризиків, які можуть негативно вплинути на боєздатність військових формувань.

Відповідно до нової редакції Стратегічного оборонного бюлетеня, трансформація системи військового кадрового менеджменту, включаючи рекрутинг, відбір, утримання та управління кар'єрою військовослужбовців Збройних Сил України та інших складових сил оборони, підтримуватиметься шляхом: упровадження принципів прозорості, неупередженості та меритократичного підходу, який передбачає застосування чітко визначених критеріїв просування по службі, що ґрунтуються на знаннях, уміннях, цінностях, досвіді і доброчесності [1].

Основними принципами доброчесної поведінки військової (цивільної) посадової особи при виконанні службових обов‘язків, відповідно до Кодексу доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, є: пріоритет службових інтересів; політична нейтральність; неупередженість; компетентність і ефективність; прозорість; нерозголошення службової інформації (конфіденційність); утримання від виконання незаконних наказів (розпоряджень); корпоративність. Пріоритет службових інтересів передбачає виявлення абсолютної відданості державним інтересам країни, свідоме підпорядкування власних інтересів суспільним вимогам та державним пріоритетам, обов‘язок старанно діяти виключно в інтересах служби, забезпечувати найефективніше і вміле розпорядження військовим майном та коштами, за які військова (цивільна) посадова особа несе відповідальність [2].

Необхідність реалізації означених вище положень щодо забезпечення доброчесної поведінки військових посадових осіб потребує створення адміністративно-правового механізму, за допомогою якого задекларовані нормотворцем цілі могли б втілитися у площину реальних правовідносин. Це вимагає перегляду положень актів військового законодавства, в яких знайшли відображення принципи та стандарти поведінки військових посадових осіб, особливо ті з них, які стосуються відносин з цивільним населенням, а також здійснення під час виконання своїх службових обов‘язків дій, які можуть містити корупційні ризики.

Слід погодитися з думкою, що спроможність Збройних Сил України своєчасно відповідати на виклики часу, професіоналізація сил оборони, ефективність виконання військовослужбовцями службово-бойових завдань мають своєю необхідною умовою підвищення рівня інформаційної культури рядового та командного складу на ціннісному, світоглядному та діяльнісному рівнях. Особливу важливість має, на нашу думку, керованість процесом її формування та зміцнення, що вимагає: визначення ключових індикаторів наявного рівня інформаційної культури як на індивідуальному, так і на організаційному рівні, систематичного проведення моніторингу з метою визначення динаміки таких індикаторів; а також правового закріплення комплексу заходів щодо розвитку інформаційної культури у Збройних Силах України на рівні довгострокової програми, до виконання якої доцільно

залучити, окрім внутрішньовідомчих, ресурси громадянського суспільства, що забезпечить більш об‘єктивну оцінку отриманих результатів [3]. Додамо, що інформаційна культура, на нашу думку, є невід‘ємною складовою доброчесності військових посадових осіб.

Крім того, для вироблення сталих навичок доброчесної поведінки військовослужбовців у період воєнного стану у системі військової освіти мають впроваджуватися різноманітні форми занять, метою яких є усвідомлення моральних стандартів професії, у тому числі пов‘язаних із веденням бойових дій (обговорення проблем, які виникають під час дії правового режиму воєнного стану, етичності висловлювань військовослужбовців у соціальних мережах тощо).

Список використаних джерел

1. Стратегічний оборонний бюлетень України: затверджено Указом Президента України від 17 вересня 2021 року №473/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121.

2. Кодекс доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: затверджено Міністром оборони України 15 березня 2017 року. URL: https://www.mil.gov.ua/content/coruption/Codecs.pdf

3. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія / за ред. В.А. Кротюка. Харків: ФОП Федорко М. Ю., 2021. 558 с.

Приходько Андрій Андрійович
старший викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Військовослужбовці є особами, що виконують в Україні почесний обов‘язок із захисту нашої держави. Сьогодні їхня роль у суспільстві надзвичайно важлива, оскільки в умовах воєнного стану, введеного 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України, вони боронять Батьківщину і людей. Особливості правового статусу військовослужбовців у суспільстві визначаються покладеними на них обов‘язками збройного захисту держави, пов‘язаними з необхідністю беззаперечного виконання поставлених завдань у будь-яких умовах, у тому числі пов‘язаних з ризиком для життя. Однак іноді

військова служба може завдавати певний рівень шкоди, а від протиправних діянь, які виражаються у зловживанні чи перевищенні своїх повноважень, невиконанні або неналежному виконанні своїх обов‘язків військовослужбовцями, може страждати цивільне населення. Тому військові злочини віднесені в окрему категорію кримінальних правопорушень у розділі XIX Кримінального кодексу України, що мають свої особливості, а їх дослідження сьогодні в умовах воєнного стану є вкрай актуальним.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про військовий обов‘язок та військову службу» громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями. Проходження військової служби здійснюється: громадянами України - у добровільному порядку (за контрактом) або за призовом; іноземцями та особами без громадянства - у добровільному порядку (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України. Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров‘я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов‘язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності [6]. Правовий статус військовослужбовця – це сукупність прав, свобод, гарантованих державою, а також обов‘язків і відповідальності військовослужбовців, встановлених Конституцією України, законами, кодексами, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства оборони України, іншими нормативно-правовими актами. Військова служба є специфічним видом діяльності, а перебування особи на військовій службі, можна вважати ознакою, завдяки якій, на нашу думку, військовослужбовець є спеціальним суб‘єктом. Щодо конкретизації того, що військовослужбовець є спеціальним суб‘єктом, головним те, що ознаки спеціального суб‘єкта повинні бути безпосередньо передбачені нормою Особливої частини КК України або ж випливати з її змісту [1, с.70]. Вказівку на спеціального суб‘єкта – військовослужбовця, надано законодавцем у ч. 2 ст. 401 КК України: «За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв‘язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом» [2] тобто військовослужбовець – завжди особа, що перебуває на службі у відповідному підрозділі (службі) органу державної влади, що покладає на нього певні обов‘язки, що визначаються Законом України «Про військовий обов‘язок і військову службу», Положенням про проходження військової служби та військовими статутами [1, с.71]. Л. А. Остапенко та М. Б. Головко пропонують до спеціального суб‘єкта військових кримінальних правопорушень відносити також військовозобов‘язаних та резервістів, пов‘язуючи їх відповідальність з часом

проходження військової служби або військових зборів, пропонуючи внести відповідні зміни до ч. 2 ст. 402 КК України [4, с.141]. Однак вчинення кримінально протиправного діяння військовозобов‘язаним чи резервістом, в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту, унеможливлюється у зв‘язку з тим, що з початком воєнних дій усі військовозобов‘язані призиваються на військову службу по мобілізації і стають, таким чином, військовослужбовцями. Цікавою є думка Навроцького В. О. про те, що особи, які проходять службу у «добровольчих батальйонах» (батальйони територіальної оборони, резервні батальйони Національної гвардії України), повинні визнаватися військовослужбовцями – суб‘єктами злочинів про встановленого порядку несення військової служба (військових злочинів), а особи, які проходять службу в батальйонах спеціального призначення МВС (як, до речі, й співробітники органів та установ МВС, відряджені в зону АТО/ООС) такими не є. Не є суб‘єктами військових злочинів особи, які перебувають у складі добровольчих формувань, які не підпорядковуються якимось органам державного управління України. Вони підлягають відповідальності не за військові, а за «загальнокримінальні» злочини. Такого висновку він дійшов, оскільки для визначення кримінально-правового статусу учасників таких батальйонів чи інших збройних чи воєнізованих формувань значення має не спосіб комплектування підрозділу (проходження служби за контрактом, мобілізація, добровільне з‘явлення на службу), а відношення до військової служби – наявність статусу військовослужбовця, який у свою чергу пов‘язаний з підпорядкуванням підрозділу відповідному державному органу [3, с.126].

Отже, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (ч.1 ст. 1 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану»). Військовослужбовець під час воєнного стану у кримінально-правовому аспекті в разі вчинення військових кримінальних правопорушень, передбачених розділом XIX Кримінального кодексу України є спеціальним суб‘єктом (ч. 2 ст. 18 КК України), оскільки він перебуває на державній службі особливого характеру у відповідному підрозділі органу державної влади. Особи, що проходять службу у так званих «добровольчих батальйонах» (батальйони територіальної оборони, резервні батальйони Національної гвардії України), які підпорядковуються певному державному органу, є військовослужбовцями, а особи, що перебувають у складі добровольчих формувань, що не підпорядковуються органам державного управління

України, підлягають відповідальності не за військові, а за «загальнокримінальні» злочини.

Список використаних джерел

1. Васильєв А.А., Мухамеджанова А.Р. Військовослужбовець як суб‘єкт військових кримінальних правопорушень. *Вісник кримінологічної асоціації України.* 2021. №1(24). С. 68-75.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 16.06.2022).

3. Навроцький В. О. АТО під прицілом КК. Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013–2014 років в Україні: матеріали Міжнар. симп. (24–25 жовтня 2014 р.). Київ: ВАІТЕ, 2014. С. 126.

4. Остапенко Л. А., Головко М. Б. Спеціальний суб‘єкт військових злочинів. *Європейські перспективи.* 2014. № 8. С. 141.

5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення 16.06.2022).

6. Про військовий обов‘язок та військову службу: Закон України від 25.03.1992 №2232-XII. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text (дата звернення: 16.06.2022).

7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 16.06.2022).

Ремінська Єлизавета Вікторівна
курсантка 4-го курсу 401 н.в. Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Павлиш Тетяна Григорівна**
доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Національна поліція, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про Національну поліцію» [1], сприяє

забезпеченню спеціальних правових режимів відповідно до Законів України «Про правовий режим воєнного стану» [2], «Про правовий режим надзвичайного стану» [3], «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [4] в разі їх оголошення на усій території України або в окремій місцевості. Від ефективності роботи Національної поліції залежить дуже багато, адже на визначеній території головним її завданням є забезпечення внутрішньої безпеки держави.

У зв‘язку з цим актуальним є питання уточнення компетенції Національної поліції при введені режиму воєнного стану, адже уточнення цих повноважень є гарантією законності в реалізації її посадовими особами своїх повноважень при воєнному стані, і сприяє ефективності діяльності відповідних служб та підрозділів.

Особливості діяльності підрозділів патрульної поліції в умовах режиму воєнного стану визначені чинним законодавством, насамперед Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Згідно з цим Законом, підрозділи патрульної поліції під час введення режиму воєнного стану сприяють діяльності військової адміністрації, суду, органів прокуратури, юстиції тощо; перед військовою адміністрацією звітують про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території [5].

Для того, щоб органи Національної поліції, а саме підрозділи патрульної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок та безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб ця діяльність була належним чином організована. Для цього, з урахуванням оперативної обстановки, соціальних, політичних та економічних умов, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріальнотехнічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися (захват будівель органів влади, особливо важливих об‘єктів, заручників тощо). У зв‘язку з цим потребує уваги здійснення ретельного планування дій поліцейських у відповідних ситуаціях [6].

У відповідних планах визначаються наявні сили та засоби, склад зведеного загону, додаткові сили та засоби, резерви, варіанти посиленого несення служби, підвищена готовність особового складу, бойова готовність, схеми зв‘язку, конкретні виконавці й їх обов‘язки, календарний графік виконання заходів на той чи інший варіант розвитку особливих подій. До плану додаються оперативні карти, схеми збору особового складу по тривозі, основні та запасні місця дислокації, порядок взаємодії з іншими правоохоронними органами. У плані вказуються також підстави і порядок введення його в дію. Заздалегідь розроблені планові заходи, випробувані на практичних заняттях з особовим складом, максимально наближені до реальної оперативної обстановки, є запорукою ефективної діяльності органів Національної поліції в умовах воєнного стану. Типові плани багаторазового використання дають можливість економити час під час розроблення управлінських рішень, виборі оптимальних варіантів і порядку дій, попередніх

розрахунків сил і засобів, підготувати особовий склад до діяльності в умовах воєнного стану [7]. Важливого значення набуває психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та професійна натренованість і загартованість [8].

Як складовій системи державного управління в умовах режиму воєнного стану органам Національної поліції надаються додаткові повноваження для проведення заходів, необхідних для швидкої нормалізації обстановки, поновлення порядку.

Успішне виконання цих завдань вимагає того, щоб відповідна діяльність базувалася на єдиних принципах:

1) законність: усі дії органів Національної поліції в умовах воєнного стану повинні здійснюватися у межах повноважень, відповідати законам та підзаконним актам; у правовому відношенні повинні регулюватися завдання органів, їх обов‘язки та права під час діяльності в період введення режиму воєнного стану;

2) оперативність – дії органів Національної поліції повинні бути швидкими і рішучими. Забезпечення принципу оперативності під час дій поліції в умовах воєнного стану припускає здійснення цілого комплексу заходів, що включають в себе: завчасну розробку планів дій, створення нових структурних утворень (оперативних штабів, спеціальних підрозділів), нової системи управління та зв‘язку;

3) єдиноначальність управління силами і засобами при таких умовах повинна зосереджуватися в одних руках – старшого оперативного начальника;

4) превентивність – пріоритет в управлінні повинен віддаватися заходам попереджувального характеру;

5) встановлення пріоритетності завдань, що покладаються на органи Національної поліції в умовах ускладнення оперативної обстановки, а саме – рятування людей та збереження матеріальних цінностей;

6) комплексне використання сил та засобів Національної поліції, Міністерства внутрішніх справ України, інших міністерств та відомств.

7) до дій по стабілізації оперативної обстановки залучаються сили Служби безпеки, Збройних Сил України, інших міністерств;

8) концентрація сил та засобів на вирішальних напрямах діяльності;

9) патрульній поліції для успіху дій необхідно зосередити основні зусилля на вирішенні тих завдань, які в той чи інший момент набувають ключового значення. Концентрація сил і засобів досягається за рахунок їх маневру, перегрупування. Показником концентрації сил і засобів є їх щільність на головних напрямках (в районі дій);

10) раціональне використання сил та засобів – дозволить визначити необхідну кількість сил та засобів, здійснювати вибір більш доцільних тактичних прийомів і способів дій, вирішувати завдання, що виникають, у мінімально стислі терміни [9].

У кожній конкретній ситуації зазначені принципи можуть модифікуватися та доповнюватися.

Отже, поліцейські, які виконують обов‘язки з охорони публічного

порядку в умовах воєнного стану, мають знати організацію і тактику діяльності правоохоронних відомств у таких умовах, завдання, функції, форми і методи діяльності поліції, рішення місцевих органів влади з питань охорони публічного порядку, чинне законодавство, зокрема те, яке регламентує дії поліції та інших правоохоронних структур в умовах режиму воєнного стану. Тобто надзвичайна складність забезпечення публічного порядку в умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки працівників поліції. Дії поліцейських в умовах воєнного стану повинні бути юридично грамотними, сприйматися громадянами, чиї права та свободи обмежуються, як справедливі та законні.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п#Text (Дата звернення 17.06.2022).

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T150389 (Дата звернення 17.06.2022).

3. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 року № 1550-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14 (Дата звернення 17.06.2022).

4. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13.07.2000 року № 1908-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14 (Дата звернення 17.06.2022).

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року № 389- VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (Дата звернення 17.06.2022).

6. Ковалів М. В., Іваха В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки.* 2015. № 813. С. 245-250. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_813_39. (Дата звернення 18.06.2022).

7. Ковалів М. В., Кісіль З. Р., Калаянов Д. П. Адміністративна діяльність. Навч. посіб. К.: Правова єдність, 2009. С. 340.

8. Мінка Т. П. Забезпечення режиму воєнного стану органами Національної поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2016. № 1. С. 9–13.

Романюк Віктор Андрійович
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат технічних наук, доцент

Хліманцов Тарас Володимирович
старший викладач кафедри тактико-спеціальних дисциплін Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ УПРАВЛІННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗИ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТІВ

На сучасному етапі розвитку української державності запобігання здійсненню терористичних актів є одним з головних напрямів роботи щодо забезпечення національної безпеки України. Війна, яку розпочала Росія проти України 24 лютого стала ще одним підтвердженням того, що держава повинна ефективно реагувати на виклики, що відбуваються на її території. Ключова роль в цій сфері належить Національній гвардії України.

Крім основних службово-бойових завдань, підрозділи Національної гвардії України виконують також завдання за надзвичайних обставин, що можуть виникнути в повсякденному житті, а також у випадку оголошення Президентом України надзвичайного стану як по всій Україні, так і в окремих її регіонах або районах.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про Національну гвардію України» («Основні функції Національної гвардії України») НГУ бере участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов‘язаних із припиненням терористичної діяльності. Згідно із ст. 15 зазначеного Закону НГУ бере участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об‘єктах, що нею охороняються [1].

У випадку введення надзвичайного стану НГУ буде виконувати спеціальні завдання. Більшість цих завдань можуть виконуватись в умовах скоєння масових терористичних актів.

Для виконання службово-бойових завдань при введенні надзвичайного стану і за надзвичайних обставин спільно з органами і установами внутрішніх справ, підрозділами Служби безпеки України залучаються сили і засоби Національної гвардії України.

Безпосередньо завдання під час введення надзвичайного стану і за надзвичайних обставин на території будь-якого регіону (району) країни згідно з концепцією будівництва НГУ виконують окремі загони спеціального призначення, частини оперативного призначення. У деяких випадках за рішенням МВС України можуть залучатися навчальні заклади НГУ [2,3].

Частини іншого профілю, а також навчальні заклади і навчальні частини залучаються до виконання завдань з підтримання режиму надзвичайного стану за місцем дислокації та у прилягаючих районах.

Тероризм – це явище, яке ґрунтується на руйнуванні й насильстві та призводить до виникнення і загострення збройних конфліктів. Тероризм є систематичне використання терору, особливо засобу примусу. Тероризм практикується широким колом політичних організацій для досягнення своїх цілей [3].

Таким чином, пріоритетами боротьби з тероризмом є запобігання, виявлення та припинення актів терористичної спрямованості, врегулювання кризових явищ після здійснення терористичних актів, всебічне забезпечення антитерористичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. (Редакція станом на 19.02.2022).

2. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. (Редакція станом на 03.04.2022).

3. Кузніченко С. О., Басов А. В. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» : Науково-практичний коментар. Харків : Прометей-Прес, 2006. 380 с.

Росляков Олексій Васильович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, підполковник

Волобуєв Роман Васильович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, підполковник

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні Україна продовжує стратегічний курс на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, тому особливості сучасного етапу полягають у створенні необхідних умов для такого членства. Однією з таких умов є наближення Національної гвардії України за показниками управління до

стандартів, установлених для аналогічних формувань відповідних держав – членів НАТО.

У військових структурах країн-членів НАТО використовується принцип децентралізованого управління. Децентралізоване управління (англ. mission command) походить від німецького терміну Auftragstaktik – це філософія командування, яка передбачає децентралізацію процесу прийняття рішень та заохочує підлеглих командирів до ініціативності. Якщо говорити простіше, згідно з концепцією «децентралізованого управління» вище керівництво надає загальні вказівки та повідомляє задум (аспекти «що?» та «чому?»), а підлеглі командири мають максимальну свободу дій для розробки способу виконання задач (аспект «як?»). Такий підхід вимагає високого рівня довіри між старшим командуванням та підлеглими.

На сьогоднішній день в підрозділах НГУ цей принцип використовується частково, при цьому в задумі старшого командира, як правило, вже визначений спосіб виконання завдання. Але в умовах виконання бойових завдань у ході розвитку ситуації не завжди є можливість звертатися за вказівками до вищого командування. За умов, коли збільшується темп бойових дій, розмір та розосередженість району бойових дій, традиційна структура командування (коли повноваження зосереджені в руках одного командира) виявляється не ефективною. Накази «згори до низу» занадто довго йшли до тих, кому вони були потрібні, і, в результаті, часто на момент їх отримання ставали недоцільними. Такі затримки мають негативний вплив і у зворотному напрямку – інформація занадто довго йде до вищого командування, у руках якого зосередженні повноваження щодо прийняття рішень. Інформація прибуває вже застарілою, і в кращому випадку, її використання недоцільне, а в гіршому – шкідливе. Концепція децентралізованого управління передбачає, що підлеглі командири найнижчих рівнів (командири рот, взводів, відділень) отримують повноваження діяти без необхідності звертатися за дозволом, пам‘ятаючи про намір командира. В умовах, які стрімко змінюються, це дозволяє організувати процес швидкого прийняття рішень, а також дає змогу негайно реалізовувати такі рішення.

Крім того дана концепція визнає, що командир на місці, зазвичай, краще розуміє тактичну обстановку навколо себе і часто знаходиться у найкращій позиції для прийняття рішень.

Але децентралізоване управління передбачає певні ризики, а саме: навіть маючи чітке розуміння наміру командира, підлеглі командири не завжди прийматимуть правильні рішення. Результатом сміливих дій, до яких заохочує децентралізоване командування, можуть стати помилки.

Тому необхідно провести дослідження щодо поєднання принципів централізації та децентралізації управління, особливо під час виконання завдань за призначення в умовах надзвичайного стану або особливого періоду.

Список використаних джерел

1. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина III (взвод, відділення, екіпаж) від 25.05.2016.

2. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина II (батальйон, рота) від 30.12.05.2016.
3. Публікація НАТО ATP-3.2.2 «Command and Control of Allied Land Forces», 2009
4. Польовий статут СВ США FM 6-0 «Commander and Staff Organization and Operations», 2014.
5. Публікація СВ США ADRP 6-0 «Mission Command», 2012.

Dr Rossana Broniecka
Department of Criminal Procedure and Executive Criminal Law Faculty of Law and Administration University of Warmia and Mazury in Olsztyn

MOVEMENT CONTROL – CHECK POINT. SHIFT AND CHECKPOINT CONTROL

Looking at the history, it is safe to put forward the thesis that people always dislocate / migrate or shift for ages.The word migration is derived from the Latin word «*migration*» - resettlement, that is, the movement of people who choose to change their place of residence.[1] Movement may be caused by many factors, such as the desire to travel, education, and may also have more serious causes, such as economic or political crisis. It can also be caused artificially as part of an armed conflict.

We often associate displacement with something positive, although this is not always the case[2]. We leave something worse in order to start something better.

Currently, we are dealing with an armed conflict in Ukraine, where movement is visible not only inside the country, but also a large number of people have decided to leave the territory of Ukraine.

In Poland, we experienced a similar situation in 1939-1950, where the movement was largely caused by the course of hostilities, the effects of the population policy of the occupation states, as well as the decisions of the Allied powers on the post-war order in Europe, taken at the Yalta conference[3] and the Potsdam Conference[4]. In Poland, the occupation authorities carried out forced displacement of people (deportation), including displacements from areas

[1] J. Gaffric, Zarządzanie polityczne przepływami migracyjnymi w Europie, praca magisterska, Łódź 2020, s. 8.

[2] W. Fehler, K. Cebula, R. Podgórzańska, Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich, Difin, Warszawa 2017, s. 55.

[3] Konferencja jałtańska, znana także jako konferencja krymska – przebiegające od 4 do 11 lutego 1945 roku spotkanie przywódców koalicji antyhitlerowskiej: przywódcy ZSRR Józefa Stalina, premiera Wielkiej Brytanii Winstona Churchilla oraz prezydenta USA Franklina Delano Roosevelta.

[4] 17 lipca 1945 – 2 sierpnia1945 Konferencja poczdamska, w niektórych starszych dokumentach również określana jako Konferencja trzech szefów rządów ZSRR, USA i Wielkiej Brytanii w Berlinie – spotkanie przywódców koalicji antyhitlerowskiej, tzw. wielkiej trójki

incorporated into the Third Reich and from some areas of the General Government (Zamość city region), resettlement to the depths of the occupation countries for forced labor, transport to prisons and camps, transport of prisoners of war and sending them to forced labor, robbery and transport of children for germanization, displacement of the surviving population of Warsaw after the Warsaw Uprising in 1944 (over 6 million people in total); About 0.5 million citizens of the Polish state were conscripted into the Wehrmacht and the Red Army. In 1943–44, the UPA terror in the areas west of the Curzon Line and front-line battles resulted in a spontaneous escape of the Polish population (approx. 300,000 people). At the end of the war, as a result of evacuation and fleeing from the Red Army - Prussia, Pomerania and Silesia, about 4 million Germans left («expelled»). Until 1948, the remaining German population (almost 4 million people) was deported from Poland within the new borders to the Soviet and British zones of occupation of Germany. After the end of World War II, over 5 million people had found themselves outside Poland; finally, about 0.5 million did not return to the country. Until 1950, about 2 million former prisoners, prisoners of war, forced laborers, soldiers of the Polish Armed Forces in the West and the Wehrmacht were repatriated to the country from the western occupation zones of Germany, France, Belgium, Great Britain and Italy. As a result of the population exchange from Poland to the USSR 1944–48, Ukrainians and Belarusians (about 0.5 million) were displaced, and to the country with the army (including the Red Army) and under the so-called over 1.5 million Poles and Jews came to repatriate, mainly from the territories of the Polish state incorporated into the USSR in 1939. On the so-called Regained territories were settled by most Poles from the USSR, returnees from France, Germany, Belgium, Yugoslavia and Romania (approx. 200,000) and people from the old territories (approx. 3 million), and in 1947 Ukrainians, Lemkos and Boykos were forcibly resettled there ; the settlement action was managed by the State Repatriation Office (PUR). Until 1950, several hundred thousand people left Poland, including over 100 thousand. Jews, most of whom came earlier from the USSR. Almost 0.5 million people lived in the almost completely destroyed Warsaw in 1945–46, and over 1.5 million people moved from the countryside to the cities. In total, between 1939 and 1950, 15–20 million people moved to and from Poland to other countries (taking into account the changes in the Polish borders) and from Poland (some of them several times).[1]

After the end of World War II, the boundaries from 1920-1938 were restored, although the final border agreement was reached in 1958.[2] It should be noted that not everyone could get a passport and a travel visa. Just like today, the biggest problem was finance. Collecting zloty (polish currency) was not such a challenge as collecting foreign currency, because there was no such thing as an exchange office. The zloty had to be exchanged at the NBP (the National Bank of Poland) or Pewex (the hard-currency shop), but there were monthly limits.

The European Union places great emphasis on the free but controlled movement of people. The concept of free movement of people within the European

[1] https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/przemieszczenia-ludnosci-na-ziemiach-polskich;3963479.html

[2] Umowa między Polską Rzecząpospolitą Ludową a Republiką Czechosłowacką o ostatecznym wytyczeniu granicy państwowej, podpisana w Warszawie dnia 13 czerwca 1958 r., Dz.U. 1959 nr 25 poz. 159

Union has changed over the years. The first provisions were contained in the 1957 Treaty establishing the European Economic Community (EEC).[1]The signing of the Schengen Agreement on June 14, 1985, was the most significant factor in the process of creating the internal market, including the free movement of people[2] between Belgium, France, the Netherlands, Luxembourg and West Germany.After 22 years, on December 21, 2007, other countries joined this zone: Poland, Lithuania, Latvia, Estonia, Slovakia, Slovenia, the Czech Republic, Hungary and Malta.This treaty was created as an attempt to implement the political union initiated by the Maastricht Treaty.[3] The main objectives of the agreement are: elimination of passport control at internal borders, but replacement by tighter control at the external borders, common asylum and visa policy, creation of SIS[4](Schengen Information System). Any person, of course if their country is part of the Schengen area, can cross the internal border without having to undergo checks. National authorities can carry out police checks at borders and border zones. Each person crossing the border must have the appropriate documents - ID card or passport.

In the event of a serious threat to public order or internal security, a Schengen State may reintroduce border controls at internal borders for an initial period of 30 days.However, it must inform other members of the Schengen area, the European Parliament, the European Commission and the public about this fact. This possibility was used, for example, by Poland in connection with the persistent threat of coronavirus, pursuant to Art. 25 (1) of the Schengen Borders Code[5]under the ordinance of the minister of the interior and administration of March 13, 2020, temporary border control of persons crossing the state border constituting the internal border was reintroduced.[6] Currently, 22 EU countries belong to the Schengen area: Austria, Belgium, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden. Countries outside the EU but belonging to the Schengen area - Norway, Iceland, Switzerland and Liechtenstein.

Citizens of non-Schengen countries require an entry visa.[7]

The grounds for entry of Ukrainian citizens to the territory of Poland are:

---

[1] https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/treaty-of-rome-eec.html; https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Europejska-Wspolnota-Gospodarcza;3899177.html

[2] Układ z Schengen porozumienie z 1985 znoszące kontrole na granicach wewnętrznych państw sygnatariuszy.

[3] Traktat z Maastricht, oficjalnie Traktat o Unii Europejskiej, umowa międzynarodowa parafowana 11 grudnia 1991 r., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT

[4] System Informacyjny Schengen, SIS – komputerowa baza danych, która pozwala na sprawdzenie, czy osoby lub przedmioty przekraczające granicę strefy Schengen, bądź już znajdujące się na jej terenie, nie są poszukiwane, niejawnie nadzorowane lub czy nie dotyczy ich zakaz wstępu.

[5] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu regulacji przepływu osób przez granice, Dz.U.UE.L.2016.77.1

[6] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie przywrócenia tymczasowo kontroli granicznej osób przekraczających granicę państwową stanowiącą granicę wewnętrzną; Dz.U. 2020 poz. 434

[7] Rozporządzenie Rady (WE) nr 539/2001 z dnia 15 marca 2001 r. wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu; *Dziennik Urzędowy L 081 , 21/03/2001 P. 0001 - 0007*

• visa-free travel in connection with the possession of a biometric passport,
• national visa (type D) or Schengen visa (type C),
• type D or type C visa issued by another Schengen state,
• residence permit (residence card) issued by another Schengen state,
• possession of a temporary residence permit, permanent residence or long-term resident's EU residence permit with a valid residence card,
• an application for international protection, submitted at the Polish border crossing,
• consent of the commander of the Border Guard, granted when crossing the border, entitling to stay in the territory of the Republic of Poland for up to 15 days.[1]

From February 24, 2022, border crossings on the Polish side remain open to Ukrainian citizens, which is related to the hostilities conducted on the territory of Ukraine. The stay of such persons is considered legal for a period of 18 months if they entered legally and declare their intention to stay in Poland.Ukrainian citizens who have stayed in Poland legally on February 24, 2022, e.g. on the basis of a visa-free regime or a Schengen visa, may legally stay in Poland for the next 18 months, and their stay in Poland is automatically considered legal until August 24, 2023. no further action is required. National visas and temporary residence permits, the validity of which expires after February 24, 2022, are extended until December 31, 2022, but you cannot cross the border on the basis of these documents.[2]

Currently, Ukraine is applying for full membership in the European Union.The President of the European Commission, Ursula von der Leyen, handed Volodymyr Zelensky a questionnaire on joining the European Union to Volodymyr Zelensky on April 8 in Kiev.

The European Commission recommended that the European Union recognize Ukraine as candidates for EU membership.

Bibligrafia

1. Fehler W., Cebula K., Podgórzańska R., Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich, Warszawa 2017.

2. Gaffric J., Zarządzanie polityczne przepływami migracyjnymi w Europie, praca magisterska, Łódź 2020.

3. Umowa między Polską Rzecząpospolitą Ludową a Republiką Czechosłowacką o ostatecznym wytyczeniu granicy państwowej, podpisana w Warszawie dnia 13 czerwca 1958 r., Dz.U. 1959 nr 25 poz. 159.

4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu regulacji przepływu osób przez granice,Dz.U.UE.L.2016.77.1

5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie przywrócenia tymczasowo kontroli granicznej osób przekraczających granicę państwową stanowiącą granicę wewnętrzną; Dz.U. 2020

[1] Ustawa o cudzoziemcach z 12 grudnia 2013 r. Dz.U.2021.0.2354 Dz.U

[2] Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, Dz.U. 2022 poz. 583

poz. 434.
6. Rozporządzenie Rady (WE) nr 539/2001 z dnia 15 marca 2001 r. wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu; Dziennik Urzędowy L 081 , 21/03/2001 P. 0001 - 0007
7. Ustawa o cudzoziemcach z 12 grudnia 2013 r. Dz.U.2021.0.2354
8. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, Dz.U. 2022 poz. 583
9. https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/przemieszczenia-ludnosci-na-ziemiach-polskich;3963479.html
10. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT
11. https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/treaty-of-rome-eec.html
12. https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Europejska-Wspolnota-Gospodarcza;3899177.html

Савінова Тетяна Михайлівна
аспірантка 2 курсу Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Данилевський Андрій Олександрович**
кандидат юридичних наук, доцент

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Будь-які насильницькі діяння є злочином, що вчиняється щодо жінок, чоловіків та дітей під час збройних конфліктів. Такі дії можуть бути стратегією досягнення військових цілей та використовуватись ворогом з метою послаблення опору громадян й утримання над ними влади. Враховуючи поширеність насильства під час збройних конфліктів, становить складову інших міжнародних злочинів, таких як воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид [1].

Війна, як і будь яка екстремальна ситуація, загострює проблеми людей, які були й до цього. Зокрема це стосується насильства в родинах. Коли люди, які живуть в постійному стресі, опиняються в одному приміщенні, залежать один від одного та не можуть відволіктися, нерідко виникають ситуації домашнього насильства. Поки що немає статистики таких випадків під час

війни, але, як і в будь-яких екстремальних умовах, зараз – момент підвищеного ризику. Проте справжню картину можна буде зібрати лише після закінчення воєнних дій [2].

Насильство в родині можна розглядати як найпоширенішу форму порушень прав людини, до якої, тим не менш, суспільство ставиться з високою мірою толерантності. У спеціалізованій літературі можна зустріти думку, що насильство в родині виникає переважно внаслідок посттравматичного стресового синдрому та як наслідок воєнних подій, які провокують появу агресивної поведінки в партнерських відносинах. Однак, насильство в родині присутнє і в тих суспільствах, де воєнні конфлікти не велись, і партнери не були прямими чи опосередкованими учасниками воєнних конфліктів. Сексуальне насильство та насильство в родині, жертвами яких, частіше за все, стають жінки та дівчата, є перепоною для довготермінового розвитку та функціонування суспільства, в якому фундаментальні цінності засновані на повазі прав людини без виключення та гендерної відмінності. Ці цінності мають стати дороговказуючим орієнтиром для дій державних органів правосуддя у їхній залученості в процеси протидії та боротьби проти насильства, а також лікування наслідків насильства, надання підтримки та захисту жертвам. Орієнтація вектору роботи правоохоронних органів на проблеми та виклики, з якими стикаються жінки та дівчата, які пережили різні форми сексуального насильства чи насильства в родині, відкриває можливості для жертв наблизитись до істини, нівелювати почуття власної безпорадності та залишеності «всіма», тобто тих емоційних станів, з якими їм доводиться жити кожен день. Насильство в родині представляє собою цілий комплекс поведінкових проявів з метою встановлення контролю над членами родини шляхом застосування сили, залякування та маніпулювання. Частіше за все, жертвами насильства стають діти, жінки, люди похилого віку та люди з особливими потребами. Їх об‘єднує той факт, що вони знаходяться у становищі слабких у відносинах, що склались, а діти, похилі люди та люди з особливими потребами перебувають ще й у залежному стані від дорослих членів родини.

Не дивлячись на те, що насильство в родині може проявитись в будь-яких класових і соціально-економічних верствах суспільства, існує ряд факторів, пов‘язаних з більшою ймовірністю проявів насильства. Важливо знати такі фактори, адже вони є фундаментом для дій та заходів, спрямованих на попередження чи боротьбу з насильством. У відомому Всесвітньому звіті про насильство та його вплив на здоров‘я наведені основні фактори ризику, серед яких: низький рівень освіти, злиденний стан родини, насильство, пережите в дитинстві, прийняття моделі поведінки чоловіка, наділеного великими правами, прийняття традиційних сімейних ролей, домінування чоловіка у стосунках, часті конфлікти та їхня ескалація, толерантне ставлення суспільства до проявів насильства, неефективна робота органів по боротьбі з насильством.

Насильство може проявлятись в різноманітних формах, з різним ступенем інтенсивності та сталості. Однак, які б форми вони не приймало,

завжди ми маємо факт порушення однією людською істотою прав іншої, демонстрацію нездатності насильника будь-якими іншими шляхами врегулювати свої стосунки з іншою людиною та прагнення її контролювати [3].

На гарячу лінію «Ла Страда-Україна» продовжують надходити звернення щодо домашнього насильства. Війна загострила агресію і призвела до конфліктів та загальної напруженості. Однак від того це негативне явище стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Людям, котрі зазнали домашнього насильства зараз, складніше знайти вихід – вони часто обмежені в пересуванні, їм немає в кого попросити про допомогу, вони ще більше залежать від кривдників фізично та матеріально. Більше того, вони ладні терпіти насильство, бо на перше місце тепер виходить страх померти від ворожого обстрілу чи осколка. Через воєнний стан люди не вірять, що їхній дзвінок може щось змінити.

Від початку року до 24 лютого було отримано в середньому чотири тисячі звернень, більшість із них стосувалися домашнього насильства. Після початку повномасштабної війни напрями надання консультацій змінилися, але не можна сказати, що кількість випадків домашнього насильства зменшилася чи мінімізувалася. Просто зараз на перший щабель вийшли дещо інші базові проблеми, зокрема потреба в безпеці. Якщо людина перебуває в зоні активних бойових дій і там їй немає що їсти і вона сидить у підвалі, то вона не буде заявляти про домашнє насильство, бо головне її питання – як евакуюватися у безпечне місце. Тому зараз на перше місце вийшли запити, які стосуються безпосередньо війни та її наслідків [4].

Органи Національної поліції України, незважаючи на посилений режим несення служби у зв‘язку з воєнним станом, виконують повсякденну роботу та оперативно реагують на звернення, котрі надходять на лінію «102», зокрема щодо вчинення домашнього насильства. Слід зазначити, що реагування на виклики від громадян виконуються швидше, оскільки особовий склад поліції залучений до патрулювання в громадських місцях, як пішого так і на авто, внаслідок чого швидше можуть прибути на виклик, що надійшов. Також, під час патрулювання працівниками поліції відпрацьовується категорія осіб, які стоять на профілактичному обліку як «кривдники». В воєнний час більшість осіб, котрі зазнали домашнього насильства, не звертаються до органів поліції чи на гарячі лінії громадських організацій, оскільки, вважають, що вони не отримають допомоги чи будуть проігноровані. Через це працівники поліції посилили роботу в профілактичному напрямку, аби унеможливити повторне вчинення.

Значна кількість випадків вчинення домашнього насильства так і залишиться не виявленою, оскільки жертва, по-перше не звернеться до правоохоронних органів, громадських організацій, що надають допомогу, та по-друге не розповість знайомим, оскільки через воєнний стан значна частина покинула своє місто чи країну. У мирний час інформація щодо фактів домашнього насильства найчастіше надходила від осіб, котрим жертви розповідали про вчинене.

Вчинення домашнього насильства залишається на значному рівні, оскільки, кожна людина по різному сприймає війну, що відбувається на теренах України, та переносить у родину. Вчинення домашнього насильства проявляється у різних формах, це може бути як і економічне, оскільки, на сьогоднішній день багато хто з українців залишився без заробітку, чи взагалі без житла, через що напряму залежить від свого партнера, так і психологічне, емоційне сприйняття того, що відбувається в країні. Війна проявляється у кожного по різному, дехто губиться і не розуміє як себе поводити та замикається в собі, хтось починає поводити себе агресивно та починає сварки в родині, які закінчуються застосуванням фізичної сили. Через несподіваність початку війни, люди знаходяться у стресовому стані, який по-різному переносять на родинні стосунки.

Органи Національної поліції України, закликають не мовчати про випадки вчинення домашнього насильства, оскільки життя людини – найвища цінність.

Список використаних джерел

1. Асоціація жінок-юристок України. Роль резолюцій Ради Безпеки ООН у боротьбі з сексуальним насильством під час збройних конфліктів (частина I). URL: http://jurfem.com.ua/rol-rezoluciy-rady-bezpeky-u-borotbi-z-seksualnym-nasylstvom/

2. Історії / Коли війна відбувається вдома. Що робити з домашнім насильством під час бойових дій. URL: https://www.liga.net/ua/society/articles/kogda-voyna-proishodit-doma-chto-delat-s-domashnim-nasiliem-vo-vremya-boevyh-deystviy

3. Подолаємо наслідки війни разом. Домашнє насильство як наслідок війни. Насильство в родині – результат війни. URL: https://kriegsfolgen-ueberwinden.de/uk/vorgaengerprojekt-ua/schulungen-vernetzungstreffen-ua/haeusliche-gewalt-als-kriegsfolge-ua/

4. Страх за життя. Як війна вплинула на запити, з якими українці 24/7 звертаються на Національну гарячу лінію із запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та ґендерній дискримінації. URL: https://m.day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/strah-za-zhyttya

Сагайдак Станіслав Анатолійович
курсант 259 навчальної групи курсу № 4 командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України

Драган Юрій Анатолійович
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Агресія та вторгнення російської федерації на територію України, розв‘язання війни проти Українського народу, загострення політичної ситуації в Європі та світі впливають на процеси, які відбуваються у Національній гвардії України (далі – НГУ). На сьогодні відбувається трансформація правоохоронної системи України до світових стандартів враховуючи умови воєнного стану, не оминає позитивних змін й НГУ. Слід також зауважити, що без необхідного рівня сформованості навичок застосування заходів фізичного впливу та тактико спеціальної підготовленості (далі – ТСП) військовослужбовців НГУ неможливо забезпечити виконання завдань за призначенням в умовах воєнного стану.

Аналіз науково-методичних та спеціальних джерел (інтернет-ресурсів) у обраному напрямі дослідження дозволив визначити суперечності між:

- достатнім рівнем фізичної підготовленості майбутніх офіцерів НГУ та потребою удосконалення їх практичної підготовленості зі ТСП в умовах воєнного стану (далі – УВС);
- достатнім рівнем розвитку прикладних навичок застосування заходів фізичного впливу в УВС, у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання;
- існуванням сучасних педагогічних методик (технологій) всебічної підготовки майбутніх офіцерів різних силових структур та спеціальних служб України в системі їх професійної освіти та потребою розроблення методик із технічними засобами та спеціалізованими функціональними комплексами, які забезпечують формування готовності здобувачів вищої освіти (курсантів НГУ) до застосування заходів фізичного впливу в УВС.

Поняття «готовність майбутніх офіцерів НГУ до застосування заходів фізичного впливу у різних УВС доцільно вважати похідним від поняття «готовність особистості до професійної діяльності». Варто зауважити, що під час дослідження структури готовності майбутніх офіцерів НГУ до застосування заходів фізичного впливу в УВС встановлено, що до основних структурних елементів готовності належать: мотиваційний, пізнавальний; емоційний; вольовий.

У змістово-функціональній моделі необхідно інтегрувати: цільовий блок

(мета, завдання, підходи, компоненти готовності, педагогічні умови), організаційно-змістовий блок (навчально-методичне забезпечення, інтерактивні методи навчання, кадрове забезпечення), результативно-оцінний блок (критерії, кваліфікаційні рівні, методики, методи, засоби, способи форми). Експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до застосування заходів фізичного впливу в УВС.

Список використаних джерел

1. Маріонда І. І. Професійно-особистісна фізична підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Держ. прикордон. Служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2011. 20 с.
2. Хацаюк О. В. Сутність та структура готовності майбутніх офіцерів НГУ до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* Запоріжжя, 2019. Т.2 (65). 155 с.
3. Саморок М. Г. Формування професійних компетентностей у правоохоронців МВС України підрозділів спеціального призначення до дій в гірських умовах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2020. Т.2 (72). 155 с.
4. Моргунов О. А., Ярещенко, О. В., Хацаюк, Ю. К. Розробка техніки рукопашного бою правоохоронців МВС України в системі спеціальної фізичної підготовки. *Честь і закон.* 2018. №4 (67). 74 с.
5. Хацаюк О. В., Оленченко, А. І., Корольов О. В. Формування військово-прикладних навичок рукопашного бою у майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Інноваційна педагогіка.* 2019. Т.2 (17). 226 с.
6. Кубіцький С. О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. Київ, 2001. 20 с.
7. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / Шмаков О.М. 5-те вид., оновл. Харків : Акад. ВВ МВС України. 2009. 518 с.
8. Бизин В. П. Технические средства обучения двигательным действиям : учеб. пособ. / В. П. Бизин, Д. А. Миргород, О. В. Хацаюк. Берлин (Германия) : Lambert Academic Publishing, 2014. 216 с.
9. Ананченко К. В. Новий методичний підхід для оцінки відеоматеріалу, що використовується при підготовці дзюдоїстів. *Слобожанський науково-спортивний вісник.* 2016. №4 (54). 11 с.

Сазонов Юрій Олександрович
викладач кафедри прикордонної служби факультету безпеки державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ЩОДО СПЕЦИФІКИ ОХОРОНИ МОРСЬКОЇ ДІЛЯНКИ КОРДОНУ

Згідно територіальних параметрів Україна займає чималу територію у Східній Європі, маючи як сухопутну, так і морську ділянки кордону. Сухопутна ділянка кордону, де наша держава межує з Європою вважається облаштованою, а ось східний кордон – не облаштований.

Прикордонна служба України як правоохоронний орган спеціального призначення, у зв‘язку із воєнним станом визначила ключові загрози прикордонній безпеці, що є основою національної безпеки, а також ті заходи, що необхідно вживати для реагування на згадані загрози та їх зменшення та ліквідацію.

Прикордонна безпека полягає у захищеності суверенітету держави, її територіальної цілісності та загроз воєнного та невоєнного спрямування. ДПСУ згідно узагальненого сприйняття не лише боронить кордони держави, але підтримує демократичність конституційного ладу України, життєво важливі національні інтереси тощо.

У змісті основних законодавчих українських документів, дотичних до питань загроз національної безпеки щодо охорони та захисту державного кордону, акцентується на тому, що безпека держави це першою чергою, безпека кордонів України. Враховуючи це, захист державного кордону це не лише функція фізичного проходження вздовж кордону, а поєднання політико-правових, організаційних, соціально-економічних, дипломатичних, оборонних, розвідувальних, екологічних та інших процедур та заходів, які повинні здійснювати у відомстві (у ДПСУ, до прикладу). Необхідно також зазначити, що усі процеси в сучасному світі є за своїм змістом синергетичними. Це означає, що ДПСУ як інституція українського суспільства не є автономною, а отже, функціонує у взаємодії із митницею, Збройними силами України, Національною гвардією України та іншими [1-7].

Події, що мають місце в сучасній Україні – війна, окупація територій – унеможливлюють та ускладнюють збереження національних інтересів та цінностей Української держави.

Війна в Україні з-за нападу росії, продемонструвала важливий факт: більшість загроз у захисті та охороні державного кордону належать до сфери саме воєнної безпеки. Після завершення війни слід провести реформи щодо ДПСУ, задля зміцнення національної безпеки.

На морській ділянці кордону, його охорона та захист організовуються за такою ж послідовністю та термінами, що й на сухопутній ділянці. Проте слід врахувати певні базові відмінності в охороні морського кордону, а саме: необхідність у проведенні візуального контролю та радіотехнічного спостереження; контроль берегової смуги задля виявлення ознак висадження,

тобто порушення закону з прикордонних питань в районі узбережжя або виходу у море порушників; представники прикордонної служби зобов‘язані сповіщати щодо виявлених невійськових та військових кораблів у водах України; персонал відділу прикордонної служби, персонал кораблів та прикордонної авіації має право діяти відповідно до встановлених законом України «Про державний кордон»; додержання прикордонного режиму у питання обліку, збереження та виходу у води плавзасобів тощо.

На ДПСУ покладено важливе завдання не лише реалізації прикордонної безпеки, але й економіко-політичної.

Морський кордон України має свою структуру, що полягає у поділі всієї морської ділянки відповідальності органу охорони кордону на морські ділянки відповідальності Відділу прикордонної служби, що водночас поділений на окремі ділянки відповідальності відділення інспекторів прикордонної служби.

Пріоритетними завданнями ДПСУ є: аналіз бойового потенціалу, здійснення заходів щодо мінімізації загроз у прикордонній безпеці. З цією метою необхідно вжити таких заходів: глибокий, всебічний та принциповий функціональний аналіз діяльності ДПСУ, тобто Адміністрації та Органів охорони держаного кордону (уможливить оптимізацію організаційно-штатної структури, наближення її до реальних професійних завдань); створення проектів законодавчих документів, з чітким зазначенням у змісті завдань та функцій відомства (увага до морської та прикордонної авіації, інформатизації процесів та забезпечення кібербезпеки); проектування системи підготовки персоналу ДПСУ (посилення практичної та бойової підготовки, актуалізація тактико-спеціальної підготовки); удосконалення інженерного облаштування кордону; глибоке вивчення зарубіжного досвіду з питань охорони та захисту державного кордону у країнах високого рівня розвитку; реформування кадрової політики; формування антикорупційної культури військовослужбовця-прикордонника.

Ці завдання дотичні і до морського кордону України. Таким чином, морська ділянка кордону України – це надзвичайно важлива частина кордону, що забезпечує інтеграцію України у світову торгівлю, міжнародну стабільність та економіку.

Ефективність охорони та захисту морської ділянки кордону залежить від чималої кількості факторів, зокрема: від якості дій реагування, від характеристики морської ділянки, від сил та засобів прикордонного загону, що відповідаю за конкретну ділянку морського кордону тощо.

Список використаних джерел

1. Про державний кордон України : Закон України від 04 листопада 1991 р. № 1777-XII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1777-12

2. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 661-IV. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/661-15.

3. Про затвердження Інструкції з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України : наказ Адміністрації Держприкордонслужби від 29.12.2009 № 1040.

– Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2010. – 175 с.
4. Про затвердження Інструкції про порядок роботи органів управління Державної прикордонної служби України під час організації оперативнослужбової діяльності : наказ Адміністрації Держприкордонслужби України від 08.10.2010 №755. – К. : АДПСУ, 2010. – С. 10–15.
5. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 р. № 1307. URL: // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF.
6. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19.
7. Про оборону України : Закон України від 06 грудня 1991 р. № 1932-XII. URL: http://zakon2.rada. gov.ua/laws/show/1932-12.

Саморок Максим Георгійович
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, майор

Селеман Віталій Олександрович
курсант 219 навчальної групи курсу №4 командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, солдат

РОЗРОБЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЯХ

Реалізація такого завдання, як забезпечення громадської безпеки та громадського порядку, передбачає виконання поліцією багатьох специфічних функцій, що входять до кола її основних завдань. Зокрема, це робота із оперативного і силового захисту прав та свобод громадян, профілактики та запобігання правопорушенням, боротьба зі злочинами загальнокримінальної спрямованості, забезпечення безпеки дорожнього руху і руху на воді, тощо. Але виконання завдань із забезпечення громадської безпеки в іноземних державах покладається не тільки на поліцейські підрозділи, але й на інші формування, що мають правоохоронні функції та тісно взаємодіють між собою.

Специфіка взаємодії поліції з іншими підрозділами охорони правопорядку залежить від структури поліцейських систем держав, яку можна розглянути за існуючими моделями систем забезпечення внутрішньої безпеки, які діляться на фрагментарну, централізовану і інтегровану. Фрагментарна модель використовується в США, Канаді, Швейцарії. Характерною її

особливістю є традиційне залучення військових сил (сухопутних військ, морської піхоти та національної гвардії) до забезпечення громадської безпеки. Централізована модель поділяється на 2 види. До першої належать держави, які забезпечують свою внутрішню безпеку тільки силами цивільної поліції без спеціальних поліцейських формувань збройних сил: Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія, Ірландія. До другого виду відносяться держави з постійним використанням спеціальних поліцейських формувань збройних сил – жандармерії: Франція, Іспанія, Італія, Португалія, Люксембург, Туреччина, Ізраїль, Китай. Для цих країн характерне використання в забезпеченні громадської безпеки, як національної поліції, так і жандармерії. Наприклад, до складу поліції Ізраїлю входять підрозділи морської поліції, прикордонні частини, які отримали статус особливого роду військ.

Таким чином, проаналізувавши структуру поліцейських систем зазначених держав, можна зробити такі висновки:

у вищеназваних державах існує складна система охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки;

для виконання завдань із ЗГБ в кожній країні створені відповідні формування;

до охорони громадського порядку все частіше залучають військові сили, які взаємодіють з поліцією;

особливу роль в забезпеченні охорони громадського порядку в зарубіжних державах грають спеціалізовані військові поліцейські формування із значними повноваженнями – жандармерії;

роль сил жандармерії поширюється на значну територію країни, включаючи і сільські райони.

З урахуванням досвіду діяльності жандармерій західноєвропейських країн доцільно посилити роль Національної гвардії України у сфері забезпечення громадської безпеки, так як значення у виконанні цих завдань значно підвищується, особливо при виникненні надзвичайних ситуацій, а при введенні правового режиму надзвичайного стану роль Національної гвардії України є визначальною.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 29.

2. Лавніченко О. В. Робота командира військової частини щодо організації виконання завдання: навч. посіб / О. В. Лавніченко, О.В. Житніков. Х.: Академія ВВ МВС України, 2013. 79 с.

3. Бабков Ю.П., Колянда В.В., Кучерина С.Є. Результати ранжирування факторів, що впливають на склад та чисельність угруповань Національної гвардії України, які створюються для виконання завдань забезпечення громадської безпеки. *Честь і закон.* 2015. № 2. С. 35–41.

4. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 січня 2014 р. № 11. *База даних «Законодавство України» / ВР України.* URL:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-п.

5. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2001 р. № 1567. *База даних «Законодавство України» / ВР України.* URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1567-2001-п.

6. Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення охорони громадського порядку та безпеки дорожнього руху єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру: наказ МВС України від 05.03.2009 р. №118. *База даних «Законодавство України» / ВР України.* URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS096.html.

7. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: Наказ МВС України від 10.08.2016 р. №773. *База даних «Законодавство України» / ВР України.* URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16.

8. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *База даних «Законодавство України» / ВР України.* URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

9. National Guard: always ready always there. URL: http://www.national/ guard.mil.

10. Військово-силове забезпечення внутрішньої безпеки: з досвіду деяких зарубіжних держав. URL: http: //www.eurasialaw.ru/index.php?option=/ com_content&view=article&Id=3606&Itemid=557.

11. The Israel Police. URL: http://mops.gov.il/english/policingeng/police/ pages/default.aspx.

Сахно Артем Петрович
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО ТЕЛЕФОННОГО НОМЕРУ ЕКСТРЕНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ 112

Практична реалізація партнерської моделі взаємодії поліції з населенням полягає у застосуванні проблемно-орієнтовного підходу, інноваційною рисою якого виступає кардинальна зміна методики реагування на правопорушення.

За словами Станіслава Гашпоренка, виконавчого директора ГО «Виклик

112», «приблизно 30% українців губляться, на який номер телефонувати при екстрених ситуаціях. За результатами проведеного соцопитування встановлено, що в переважній більшості випадків людина за 10 секунд не могла назвати номер телефону тієї чи іншої екстреної служби» [1].

З огляду на окреслену проблематику в багатьох розвинених країнах світу функціонують телефони «гарячих ліній», які за принципом «єдиного вікна» об‘єднують повідомлення правоохоронного змісту.

Безкоштовний номер 112 відомий кожному європейцю, адже набравши на телефоні цю комбінацію цифр, людина потрапляє до диспетчерського центру служби екстреної допомоги, яка координує дії поліції, пожежної охорони, швидкої медичної допомоги, аварійної газової служби, рятувальних служб. Отже, опинившись у безвиході, людині не треба визначатись, кому телефонувати, а лише сповістити про проблему на 112.

Вперше питання про створення такої служби постало ще у 1976 році, коли Європейська конференція адміністрацій пошти та телекомунікацій запропонувала використовувати номер 112 як єдиний загальноєвропейський телефонний номер екстреного виклику.

Але минуло 15 років, перш ніж Рада Європи ухвалила відповідне рішення, і до 1996 року безкоштовна Система 112 почала діяти у всіх країнах-членах ЄС.

В Україні вперше про екстрену службу порятунку 112 заговорили в 2008 році. Відповідальним за створення та впровадження системи Уряд визначив Міністерство надзвичайних ситуацій. За рік з‘явилося державне підприємство «Центр громадської безпеки 112». Воно мало забезпечувати технічну частину сервісу. Але в 2016-му держпідприємство ліквідували. При цьому, згідно із Законом України «Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112» підприємство виконує свої функції.

Зрештою 5 січня 2020 року радниця Міністра цифрової трансформації Яніка Мерило повідомила про створення пілотного проєкту єдиного номера екстреної допомоги 112 у Києві, Київській та Дніпропетровській областях.

Уявляється, що налагодження дієвого функціонування національної єдиної «гарячої лінії» виступає пріоритетним завданням діяльності органів Національної поліції України. Крім того, зазначена вимога визначена й статтею 120 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [2], а також Законом України «Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112» [3], який визначає правові та організаційні засади функціонування системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112.

У той же час, аналіз вищезгаданого законодавчого акту дозволяє дійти висновку про суперечність деяких його положень. Наприклад, визначений Законом статус «єдиного телефонного номеру 112» нівелюється положеннями частини 3 статті 3 цього ж законодавчого акту, яка передбачає можливість використання для здійснення екстрених викликів не тільки телефонного номеру 112, але й телефонних номерів «підрозділів екстреної допомоги населенню», які включають підрозділи аварійно-рятувальних та аварійних

служб, правоохоронних органів, центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, інших закладів охорони здоров‘я системи екстреної медичної допомоги тощо, які працюють у цілодобовому режимі, оснащені необхідними технічними засобами та надають екстрену допомогу населенню [4].

Думається, що й організаційна складова порядку передачі інформації на єдиний телефонний номер 112 також потребує подальшого вдосконалення, адже відповідно до частини 3 статті 6 цього Закону передбачено передачу операторами центру 112 інформації про екстрені виклики відповідним оперативно-диспетчерським службам, що збільшує загальний час реагування на кримінальні правопорушення та інші події.

З огляду на якнайшвидшу необхідність внесення законодавчих змін, Міністерством внутрішніх справ України розроблено доповнення до чинної редакції коментованого законодавчого акту, в частині: організації моделі екстреної допомоги, функцій диспетчерських служб, підрозділів екстреної допомоги, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Зазначені новації знайшли відображення у Річній національній програмі під егідою Комісії Україна-НАТО на 2020 рік, затвердженій Указом Президента України від 26 травня 2020 року № 203/2020 [5], де передбачена мета впровадити систему 112 до кінця другого кварталу 2024, а до кінця 2025 року інтегрувати всі екстрені служби в одну систему.

Список використаних джерел

1. Викликати «швидку» і поліцію за номером 112: Україна має ввести новий телефон екстрених служб. URL: https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/zvonit-na-112-ukraina-dolzhna-vvesti-novyy-nomer-telefona-ekstrennyh-sluzhb-1340990.html.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вісник України.* 2014. № 75. Ст. 2125.

3. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112: Закон України від 13.03.2012 № 4499-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2012. № 49. Ст. 560.

4. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112: Закон України від 13.03.2012 № 4499-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2012. № 49. Ст. 560.

5. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік: Указ Президента України від 26 травня 2020 року № 203/2020. *Офіційний сайт Президента України.* URL: https://www.president.gov.ua/documents/2032020-33861.

Суконько Сергій Миколайович
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, доктор філософії, полковник

МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОНІТОРИНГУ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ

Відповідно до чинного законодавства [1, ст. 39] проведення масового заходу повинно погоджуватися з органами виконавчої влади чи органами місцевого самоврядування. Оскільки ці заходи передбачають масове скупчення цивільного населення, то для забезпечення публічної безпеки в районі проведення вказаних заходів Головним управлінням Національної поліції області, в якій проводиться масовий захід, організовується служба з охорони громадського порядку. З цією метою залучаються органи Національної поліції та військові частини Національної гвардії України (НГУ).

Масові заходи, особливо збори, мітинги, демонстрації, можуть переростати в масові заворушення, з припинення яких головним суб‘єктом являється Національна гвардія України [2, ст. 3; 3, ст. 4]. З метою організації охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, а у разі виникнення масового заворушення, то його припинення, органами військового управління НГУ приймаються рішення на виконання визначених завдань. В процесі прийняття рішення потрібно володіти інформацією щодо оперативної обстановки в районі виконання завдання,для чого організовується моніторинг оперативної обстановки (МОО) [4, с. 59].

Під час проведення моніторингу призначається група збору та обробки інформації, яка отримує інформацію з різних джерел, таких як: підрозділи Національної поліції; мережа Інтернет; військові наряди, що виділяються від підрозділів розвідки НГУ та інші. Відповідно, чим більше джерел інформації тим достовірніша буде інформація, але і збільшується час на її оброблення. Крім того, для збільшення джерел отримання інформації необхідно залучати більше особового складу. Тому, оцінювання ефективності моніторингу оперативної обстановки дасть змогу органам військового управління визначити необхідну кількість джерел отримання інформації з урахуванням часу, який затрачається на обробку інформації.

За напрямом моніторингу та оцінки його ефективності існує низка праць вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як: Луговський І. С. [5], Луньов О. Ю. [6], Д‘яконов І. І. [7], Башнянін Г. І. [8] та ін. Однак у наведених та деяких інших працях під час оцінювання ефективності моніторингу не враховуються особливості отримання інформації у разі виконання завдань з охорони громадського порядку та припинення масових заворушень.

Тому, автором розроблена модель оцінювання ефективності моніторингу оперативної обстановки під час проведення масових заходів на основі відомої технології моделювання реальних процесів. Модель враховує

особливості проведення вказаного моніторингу і дає змогу визначити достовірність інформації, оперативність її отримання та повноту моніторингу. Розроблена модель може використовуватися органами управління в процесі прийняття рішення на проведення моніторингу оперативної обстановки під час масового заходу.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 р. № 876- VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text (дата звернення 06.02.2022).
3. Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з припинення масових заворушень : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 р. № 894. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/894-2021-п#top (дата звернення 06.02.2022).
4. Суконько С.М., Луньов О. Ю., Мацюк В. В. Модель визначення необхідної кількості сил і засобів для моніторингу оперативної обстановки військовими частинами Національної гвардії України під час проведення масових заходів. *Честь і Закон*. Харків. 2021. № 2. С. 58–64.
5. Луговський І. С., Клібанський Ш. П., Мудрик В. Г. Обґрунтування способів організації та здійснення моніторингу обстановки органами розвідки Національної гвардії України під час проведення масових заходів. *Честь і Закон*. Харків. 2021. № 3. С. 24–29.
6. Луньов О. Ю., Бездольний Д. В. Методика моніторингу оперативної обстановки за допомогою безпілотних літальних апаратів під час масових заходів. *Держава та регіони. Серія: Державне управління.* Запоріжжя. 2021. № 2. С. 84–89.
7. Д‘яконова І. І., Шиян Д. В. Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу. *Вісник Української академії банківської справи*. Суми. 2013. № 1 (34). С. 10–17.
8. Башнянин Г. І., Городиський Т. І. Особливості оцінювання ефективності кластерних утворень. *Науковий вісник НЛТУ України*. Львів. 2013. Вип. 23.7. С. 157–164.

Синєкоп Артем Сергійович
курсант 321 навчальної групи факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник: **Семенишина-Фіголь Богдана Миколаївна**
викладач кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат юридичних наук

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні ми проживаємо новий надскладний виток в історії незалежності нашої держави. З 2014 року ми боремось за свою незалежність та самостійність. До 24-го лютого 2022 року війна була лише на сході України та мала більш локальний характер, поширюючись лише на Донецьку і Луганську області. 24 лютого 2022 року Росія підступно розпочала чергову війну 21-го століття, яка триває і до сьогодення. Цього ж дня керівництвом держави було введено 30-денний воєнний стан на всій території України. Всі органи системи охорони та оборони України спрямували свою діяльність на оборонний характер з метою відсічі ворога.

Воєнний стан в Україні – це особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державної незалежності, територіальної цілісності та передбачає надання відповідним органам військової адміністрації, військового командування чи органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для усунення або відведення загрози. Під час воєнного стану права громадян дещо обмежуються через заборону вже звичних для нашої держави проявів демократії (проведення мітингів, виборів, тощо). В Законі України «Про правовий режим воєнного стану» зазначається можливість відчуження рухомого та нерухомого майна громадян у користування держави для відбиття вторгнення. З початком повномасштабної війни на території України у відкритих інтернет-джерелах та ЗМІ на жаль, неодноразово висвітлювались звіти правоохоронних органів щодо збільшення випадків мародерства як на тимчасово окупованих територіях, так і на підконтрольних українським військовим. Це спричинено великою кількістю внутрішньо переміщених осіб, які покинули свої домівки на небезпечній території нашої держави та переїхали до більш безпечних областей України.

Військові РФ з особливою жорстокістю ставляться до громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях. Не рідкістю є мародерство, насильство, вбивство мирного населення, що є порушенням всіх норм міжнародного права. Після програшу армії ворога на Київському,

Чернігівському, Сумському напрямках Національна поліція України спільно з західними колегами успішно та відповідально виконують свої службові обов‘язки.

Станом на сьогодні вже є перші військовослужбовці армії ворога, які вже відбувають покарання за правопорушення, скоєні на території нашої Батьківщини. Станом на 9 червня 2022 року поліцейські вже встановили 104 особи підозрюваних окупантів. З них 8 справ вже передано до суду. Генеральний прокурор України Ірина Венедіктова на зустрічі із незалежною комісією ООН з розслідування злочинів в України повідомила, що вже є 3 вироки, з яких 1 навіть довічний. Вадима Шишимаріна було засуджено до довічного ув‘язнення за порушення законів і звичаїв війни, поєднаного з умисним вбивством мирного населення.

Безперечно і серед наших громадян є правопорушники, які користуючись нагодою та великим обігом зброї скоюють крадіжки та правопорушення проти невідчужуваних прав людини і громадянина. На щастя Національна поліція України не зважаючи на всі складнощі, спричинені війною, продовжує виконувати покладені на них обов‘язки та протидіє підвищенню рівня злочинності в Україні.

Окремо варто відзначити важливу роль Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) у забезпеченні публічного порядку в умовах воєнного стану. ДПСУ є правоохоронним органом спеціального призначення, який виконує завдання у сфері охорони державного кордону України і виключно морської економічної зони. Прикордонники спільно із Збройними силами України виконують бойові завдання на фронті для відбиття збройної агресії ворога. На мирних ділянках державного кордону військовослужбовці ДПСУ безперервно здійснюють охорону кордону. Саме прикордонники здійснюють прикордонний контроль у пунктах пропуску через державний кордон з метою встановлення законних підстав для перетину кордону особами, вантажами та транспортними засобами. В умовах воєнного стану наші європейські колеги підтримують Україну гуманітарною та військовою допомогою, яку також швидко та ефективно оглядають прикордонники для скорочення терміну прибуття безпосередньо до місця призначення.

Отже, з початком повномасштабної війни з Росією керівництвом нашої держави було введено воєнний стан на всій території України для надання органам військових адміністрацій певних повноважень для відбиття нападу противника. Через війну рівень злочинності почав зростати, особливо на окупованих територіях. У зв‘язку з цим Національна поліція почала здійснювати комплекс дій і систему заходів з метою встановлення причетних осіб до таких правопорушень і протидії вчиненню нових. На сьогодні завдяки професійним діям наших правоохоронців встановлюються особи-окупанти, причетні до масових правопорушень на території України, також відбувається притягнення до відповідальності згідно із законодавством України винних осіб. Прикордонники в свою чергу виконують покладені на них завдання щодо охорони державного кордону та здійснення прикордонного та іншого виду контролів, визначених законодавством. Відтак, діяльність Національної

поліції України у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану має міжвідомчий характер, і передбачає співпрацю з цими органами.

Список використаних джерел

1. Військові злочини Росії: Венедіктова повідомила, скільки встановлено підозрюваних. *Слово і Діло*. URL: https://www.slovoidilo.ua/amp/2022/06/09/novyna/suspilstvo/vijskovi-zlochyny-rosiyi-venediktova-povidomyla-skilky-vstanovyly-pidozryuvanyx

2. «Закон України «Про Національну поліцію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

3. Основні функції та принципи діяльності Державної прикордонної служби України. *Офіційний сайт Державної прикордонної служби України.* URL: https://dpsu.gov.ua/ua/osnovni-funkcii-ta-principi-derzhavnoi-prikordonnoi-sluzhbi-ukraini/

4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

5. Громадська безпека. *Сайт «ВікіпедіЯ».* URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0

Терещенко Олександр Олександрович
викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, капітан поліції

ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах розгортання зовнішніх та внутрішніх конфліктів в державі особливе місце серед правоохоронних органів посідають органи та підрозділи Національної поліції України, головним завданням яких є підтримання публічної безпеки і порядку відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» [1].

Особливості забезпечення діяльності органів Національної поліції щодо охорони громадського порядку та забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану визначено чинним законодавством України (а саме, це питання регламентовано Законом України «Про правовий режим воєнного стану»), і

залежать від стану оперативної обстановки в державі [2]. З урахуванням оперативної обстановки, наявної інформації, політичних, економічних умов, інших обставин розробляються спеціальні плани та завдання, відповідно до яких здійснюється розстановка особового складу задля забезпечення публічної безпеки і порядку.

Слід зауважити, що головною метою діяльності органів Національної поліції в умовах воєнного стану є підтримання публічної безпеки та порядку в умовах введення цього режиму, а також попередження та припинення правопорушень.

Дії органів й підрозділів Національної поліції України в умовах воєнного стану повинні бути юридично грамотними, щоб у громадян, чиї права та свободи обмежуються, не виникло сумнівів щодо компетентності поліцейських.

Важливим є визначення функцій поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку у разі введення воєнного стану, до яких слід віднести, зокрема:

1) сприяння встановленню місцезнаходження осіб, які уникають військового призову та ухиляються від повісток до військкомату;

2) протидія внутрішнім загрозам у державі, тобто, протидія злочинності, особливо її організованим формам; протидія різним проявам тероризму в державі;

3) активне використання превентивних поліцейських заходів з метою вироблення у населення необхідності свідомого і добровільного виконання правових вимог, припинення антигромадської поведінки [3, с. 141].

Враховуючи підстави і порядок застосування поліцейськими заходів примусу, можна виділити підстави їх застосування під час підтримання публічного порядку та безпеки в умовах воєнного стану: попередження правопорушень, припинення правопорушень, особисте затримання, вилучення підготовлених для вчинення злочину різних знарядь і предметів, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності.

Організація органів поліції в умовах воєнного стану потребує організаційного виділення спеціальних підрозділів, груп чи окремих працівників, які мають підвищену професійну, фізичну чи спеціальну підготовку і здатні успішно виконувати окремі види адміністративної діяльності. До них належать підрозділи патрульної поліції, спеціальної поліції, снайпера.

Надзвичайна складність забезпечення публічного порядку в умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки працівників Національної поліції.

Слід розглянути методи, які використовують органи Національної поліції під час своєї діяльності щодо підтримання публічної безпеки і порядку.

Охороняючи громадський порядок в умовах воєнного стану, органи Національної поліції використовують такі методи соціального урегулювання, як переконання і примус, а також адміністративне припинення [4, с. 178]. Роз‘яснювальна робота як основний метод правоохоронної діяльності,

переконання громадян у необхідності свідомого і добровільного виконання правових вимог, припинення антигромадської поведінки, профілактична робота з окремими особами є необхідною умовою сприяння ефективному проведенню мобілізації. Роз‘яснювальна робота може поєднуватись з примусом, коли необхідно взяти під охорону окремі важливі об‘єкти, перекрити шляхи сполучення, забезпечити блокування місцевості знаходження, документування протиправної діяльності, встановлення особи.

Отже, введення воєнного стану не звільняє поліцейських від дотримання законності під час охорони громадського порядку [5, с. 59].

Також поліцейські уповноважені застосовувати спеціальні заходи, які застосовуються значно рідше, порівняно із заходами загального призначення і тільки у виняткових випадках, коли інакше припинити протиправну поведінку неможливо. Систему цих заходів складають заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і застосування вогнепальної зброї, тобто такі, що поєднуються із застосуванням сили. Такі заходи можуть застосовуватися, як правило, тільки після попередження про їхнє використання, за суворого дотримання вимог законодавства [6, с. 46].

Органи внутрішніх справ здійснюють багатофункціональну діяльність від імені держави, місце і роль якої в механізмі забезпечення режиму воєнного стану полягає в реалізації національних інтересів (забезпечення конституційних прав і свобод громадян, участь у забезпеченні соціальної стабільності суспільства, екологічної безпеки, захисті суспільства від тероризму та ін.) з протидії воєнним загрозам.

Ефективність форм і методів забезпечення режиму воєнного стану багато в чому залежить від гнучкості та динамічності використання сил і засобів органів внутрішніх справ. При цьому важливе значення має поліпшення форм і методів взаємодії поліції та громадськості у справі забезпечення режиму воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію». *Відомості Верховної Ради.* 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

2. Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану». *Відомості Верховної Ради.* 2015. № 28. Ст. 250. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

3. Хатнюк Ю. А. Актуальні проблеми організації охорони громадського порядку: курс лекцій. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 168 с. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3380/1/Актуальні%20проблеми%20ОГП.pdf

4. Адміністративна діяльність: навч. посіб. / [М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін.]. К.: Правова єдність, 2009. 432 с.

5. Подоляка А. Громадський порядок: сутність, поняття та форми забезпечення. *Вісник національної академії прокуратури України.* 2009. № 2.

С. 98. URL:http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnapu_2009_2_11.pdf

6. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: підручник/ за заг. ред. І. П. Голосніченка, Я. Ю. Кондратьєва. Київ: Укр. акад. внутр. справ, 1995. 155 с.

Ткачук Сергій Геннадійович
аспірант Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ І ПРИПИНЕННЯ КОНТРАФАКЦІЇ В СФЕРІ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв‘язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 (далі – Указ Президента) в Україні введений воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Відповідно до Указу Президента України від 17 травня 2022 року № 341/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб [1].

Не дивлячись на військові дії та перебування України в умовах воєнного стану, як і завжди, поширеними залишаються факти вчинення такого правопорушення в сфері промислової власності,б як контрафакція.

В літературі відмічається, що контрафакція у сфері промислової власності – це умисне, в комерційних цілях, незаконне введення в оборот матеріальних благ (продукції), які зовнішньо тотожні або схожі із оригіналами, що виготовлені з використанням об‘єктів промислової власності, без згоди правоволодільця цих об‘єктів. Відповідно, «контрафактний товар у сфері промислової власності» – це будь-який товар (продукція), зовнішньо схожий з оригіналом та введений в оборот без дозволу правовласника об‘єкта промислової власності з метою отримання прибутку [2, с. 145].

Щодо законодавчої основи попередження і припинення контрафакції в сфері промислової власності передусім слід відмітити, що безпосереднього визначення терміну «контрафакція» в чинному законодавстві у сфері охорони прав на об‘єкти промислової власності немає, що потребує відповідного законодавчого реагування.

На відміну від промислової власності в авторському праві закріплено визначення контрафактної продукції в ст. 1 Закону України «Про авторське

право і суміжні права» [3], а також визначення «піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав» (п. «б» ч. 1 ст. 50 Закону). Однак, враховуючи специфіку об‘єктів промислової власності, зазначені терміни не можуть бути повністю впроваджені у відносинах захисту промислової власності.

З урахуванням положень спеціального законодавства в сфері охорони прав на об‘єкти промислової власності та виду об‘єкта промислової власності різняться і дії, пов‘язані з введення в оборот контрафактних товарів. Так, введення в оборот контрафактних товарів може відбуватись різними діями: виготовлення, продаж, зберігання, пропозиція до продажу, технічне обслуговування, імпорт - ввезення на митну територію України, експорт - вивезення за межі митної території України та інші.

В умовах воєнного стану значну роль у попередження і припинення контрафакції в сфері промислової власності займає митний контроль в сфері обороту товарів, що містять промислової власності.

14.11.2019 р. набув чинності Закон України від 17 жовтня 2019 року № 202-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України». Цей Закон розроблений з метою приведення положень Митного кодексу України від 13.03.2012 № 4495-VI у відповідність до норм Регламенту (ЄС) № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12.06.2013 про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності [4] в рамках виконання статей 84, 250 та Додатка XV до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

В п. 17 ст. 4 Митного кодексу України (далі – МК України) [5] закріплений термін «контрафактні товари». При цьому, з огляду на зміст норми п. 17 ст. 4 Митного кодексу України, вбачається, що фактично термін «контрафактні товари» стосується товарів виготовлених з використанням лише таких об‘єктів промислової власності як торговельна марка та географічне зазначення. Хоча МК України і передбачає деяке правове регулювання для інших об‘єктів промислової власності, так наприклад, ст. 400-1 МК України, передбачено можливість призупинення митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти права інтелектуальної власності, як промислові зразки, винаходи, сорти рослин або компонування напівпровідникових виробів.

Заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України закріплені в гл. 57 МК України та інших нормативно-правових актах. Зокрема, до товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, митні органи застосовують такий захід як - знищення товарів (ст. ст. 401, 401-1 МК України).

При цьому МК України, відзначає, що порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (ст. 397 МК України).

Відповідно до п. 1 Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 09.06.2020 № 281 (далі – Порядок) [6], порядок встановлює єдиний підхід та правила застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, передбачених статтями 399, 400, 401 - 402 Митного кодексу України, взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами щодо практичної реалізації глави 57 Кодексу.

Відповідно до пп. 1 п. 10 Розділу 1 Порядку, виявлення товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ), здійснює митний орган, зокрема: шляхом зіставлення інформації про пред'явлені товари з даними митного реєстру про ознаки, зокрема, товарів, що підозрюються у порушенні ПІВ, контрафактних, піратських товарів. Відповідно до пп. 1, 17 Розділу 4 Порядку, товари, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні ПІВ, можуть бути знищені під митним контролем без необхідності встановлення порушення ПІВ (п.1). Відповідно до частини третьої статті 401 Кодексу в разі, якщо декларант не надасть митному органу, який призупинив митне оформлення, заперечення власника товарів щодо їх знищення, митний орган вправі вважати, що тим самим надано згоду власника товарів на їх знищення (п. 17). Тобто, положення розділу 4 Порядку, окремі норми якого кореспондуються зі ст.ст. 401, 401-1 МК України передбачають знищення контрафактних товарів.

При цьому, слід врахувати, що пунктом 3 Указу Президента у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини, зокрема, і передбачені ст. 44 Конституції України (щодо користування та розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності). Відповідно до положень п. п. 4 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [7] в Україні або в окремих її місцевостях, де запроваджено воєнний стан, можна запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених Указом Президента України про запровадження воєнного стану, зокрема, такий захід правового режиму воєнного стану як примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності.

Враховуючи, що відповідно до положень ст.ст. 401, 401-1 МК України, контрафактні товари підлягають повному знищенню, а тому з врахуванням положень законодавства про правовий режим воєнного стану, зазначені норми пропонується уточнити. Так, в умовах воєнного стану як засіб припинення контрафакції в сфері промислової власності на митниці пропонується замінити знищення контрафактних товарів на передачу деяких категорій таких товарів на потреби Збройних сил України та/або військовій адміністрації певної області. В даному випадку першочергової уваги слід приділити таким видам товарів, як: товари військового призначення (в тому рахунку: спеціальні

засоби індивідуального захисту, товари оборонного призначення тощо); лікарські засоби та медичні вироби; харчові продукти; будівельні матеріали та інші товари в яких є потреба в Української армії, внутрішньо переміщених осіб тощо. Крім того, в умовах воєнного стану це буде стимулювати оборот товарів належної якості та стимулювати більш належний захист правовласників об‘єктів промислової власності.

Безумовно, крім контрафактних правопорушень на митниці, вимагає подальшого вдосконалення правового регулювання та законодавчого закріплення відносини щодо захисту обороту результатів інтелектуальної діяльності і в інших сферах, зокрема, внутрішнього обороту товарів, але це буде предметом подальших правових досліджень в даній галузі.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 року №64/2022. *Голос України* від 24.02.2022 №37.

2. Ткачук С. Г. Поняття контрафакції у сфері промислової власності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 32. С. 138–146. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.6570173 (дата звернення 25.06.2022).

3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 року №3792-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. ст.64.

4. Щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 608/2013 від 12.06.2013. Офіційний вісник Європейського Союзу від 29.06.2013/ L 181 /, стор. 15.

5. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

6. Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України : Наказ Міністерство фінансів України від 09.06.2020 №281. *Офіційний вісник України*. 2020. №50 (30.06.2020). ст. 1578.

7. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 року №389-VIII. *Відомості Верховної Ради.* 2015. № 28. ст.250.

Толстих Анна Борисівна
аспірант кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Ніколенко Людмила Миколаївна**
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СУДІВ У ВОЄННИЙ ЧАС

В умовах воєнного стану зазнали значних змін всі державні системи, в тому числі і судова, - реалії сучасності та відповідні зміни в законодавстві внесли певні корективи в процес здійснення судочинства.

Згідно зі статтею 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» повноваження судів не можуть бути припинені. Також статтею 26 даного Закону визначено, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів [1].

Так, 24.02.2022 р. на засіданні Ради суддів України було розглянуто питання щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої ради правосуддя та воєнного стану у зв‘язку зі збройною агресією з боку Російської Федерації. За результатом вказаного засідання було затверджено рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану**.** Також було затверджено рекомендації судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення.

Фактично, через активні бойові дії призупинила свою діяльність частина судів Донецької, Житомирської, Запорізької, Київської, Луганської, Миколаївської, Сумської, Чернігівської, Харківської та Херсонської областей. У зв‘язку з цим, керуючись статтею 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Головою Верховного Суду було прийнято ряд розпоряджень про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану, що зробило можливим передачу справ до інших судів, роботу яких не було припинено [2].

На сьогоднішній день поступово поновлюється робота судів, що розташовані на деокупованих територіях, та мають належні умови для здійснення правосуддя. Нажаль, частина приміщень судів була зруйнована, деякі з них не підлягають реставрації, тож повномасштабне повернення до

роботи наразі не виявляється можливим навіть після повернення певних адміністративно-територіальних одиниць під контроль Збройних сил України.

Процесуальні питання роботи судів в умовах воєнного стану також мають певні особливості.

Так, з міркувань безпеки було обмежено загальний доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду». Даний факт істотно ускладнює роботу юристів, адвокатів, обмежує учасникам спору можливість доступу до інформації про хід розгляду справ, однак є вимушеною та виправданою мірою, через високу вірогідність здійснення хакерських атак на веб-ресурси судової влади.

Крім того, велика кількість населення вимушено змінила своє фактичне місце проживання, внаслідок чого судова кореспонденція не доходить до адресатів і строк розгляду справ, який і раніше досить часто порушувався, істотно збільшується.

Також, по всій території України існує ризик повітряних атак, тож в тих судах, де залишається можливість працювати, робота не є безперебійною, оскільки працівники суду вимушені переміщатись в укриття під час повітряної тривоги. У зв‘язку з цим, обсяг виконуваної судами роботи падає, а навантаження зростає.

Відповідно до ч. 9 ст. 152 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», на Державну судову адміністрацію України було покладено обов‘язок забезпечити впровадження електронного суду, здійснювати заходи щодо організації обміну електронними документами між судами та іншими державними органами і установами [3]. До цього часу в усіх ланках судової системи активно продовжується освоєння системи електронного судочинства, яка забезпечує можливість учасникам справи дистанційно брати участь в судових засіданнях в режимі відео конференції, однак навіть за наявності такої опції, її реалізація також є ускладненою в умовах війни.

Ще одним важливим аспектом, на який необхідно звернути увагу, є той факт, що введення воєнного стану та пов‘язані з цим обставини унеможливили своєчасне подання тих чи інших процесуальних документів до судових установ. Голова Верховного Суду зазначив, що воєнний стан є поважною причиною пропуску строків, але кожен суддя буде оцінювати цю причину індивідуально, у межах справи, яка розглядатиметься. Тож суд при розгляді питання поновлення процесуальних строків повинен виходити з кожної конкретної ситуації та уповноважений відмовити у задоволенні відповідного клопотання.

Найбільш логічним в даній ситуації є, знову ж таки, використання ресурсів «Електронного суду», які дозволяють учасникам справи подавати до суду процесуальні документи, отримувати документи, знайомитись з матеріалами справи тощо. Враховуючи обмежений доступ до інформаційних систем судової влади України, інформацію по справі: про дату та час судових засідань, стан розгляду справи, можна дізнаватись за допомогою інших засобів зв'язку – телефонного або електронної пошти суду.

Нажаль, воєнний стан спричиняє істотні проблеми та складнощі в роботі судів. За таких обставин досить важко виокремлювати проблеми в сфері судочинства, що потребують наукового обговорення та прогнозувати, яких саме змін потребуватиме відповідне законодавство. Однак аналіз існуючої нормативної бази свідчить про те, що з урахуванням поточних коригувань, вона більш-менш дозволяє підтримувати судову систему в функціонуючому режимі, а адміністрація та працівники судів вживають всіх залежних від них заходів задля недопущення припинення роботи та забезпечення громадянам України та юридичним особам можливості реалізації конституційного права на захист.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

2. Розпорядження про визначення територіальної підсудності справ / Судова влада України. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/terutor_pidsudnist/.

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text.

Удалова Неждана Михайлівна

викладачка кафедри правоохоронних органів та поліцеїстики Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант поліції

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Під боротьбою із правопорушеннями, в якій беруть участь громадяни, у нашій науковій розвідці розуміється діяльність членів громадських формувань правоохоронної спрямованості та громадян, що виконують правоохоронні функції, але не перебувають у членстві зазначених формувань, яка полягає у попередженні та припиненні протиправних діянь, за вчинення яких чинним законодавством передбачено адміністративну чи кримінальну відповідальність.

Таким чином, адміністративно-правовий статус громадського формування з охорони громадського порядку у сфері профілактики адміністративних правопорушень та злочинів – це закріплена нормами адміністративного права сукупність елементів, які визначають його правове становище у відносинах з державними та самоврядними органами, фізичними

і юридичними особами під час планування та здійснення профілактичних заходів. Адміністративно-правовий статус громадського формування у сфері профілактики правопорушень є складною юридичною конструкцією, яка включає цілі, завдання, функції; компетенцію; структурно-організаційний блок елементів [1].

Викладене дозволяє зробити висновок, що: а) ефективність діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку значною мірою залежить від раціонального та своєчасного поєднання різних її форм, б) усі види форм діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку спрямовані на захист життя та здоров‘я інших громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, тобто забезпечення дотримання встановлених правил поведінки, громадського спокою і нормальних умов життєдіяльності людини та суспільства [3].

Значно складніше йде справа з визначенням змісту поняття «громадська безпека» та його співвідношенням з дефініцією «громадський порядок». Раніше ми згадували, що дане поняття є конституційним. З урахуванням даних обставин в Стратегії національної безпеки до 2020 р громадська безпека виділена в самостійний вид національної безпеки (п. 7) [2]. У той же час в розділі четвертому Стратегії «Забезпечення національної безпеки» громадська безпека об'єднана з державною безпекою [1]. Звісно ж, що таке об'єднання навіть при безлічі загальних задач навряд чи можна вважати вдалим за багатьма підставами. Зокрема, за належністю до функцій держави: забезпечення державної безпеки переважно відноситься до зовнішніх напрямків діяльності, а громадська безпека явно тяжіє до внутрішніх справ держави. Як наслідок, зміст понять «державна безпека» і «громадська безпека» не розмежовано, що ускладнює як наукову розробку цих дефініцій, так і використання в діяльності відповідних органів виконавчої влади [4].

У поняттях «громадський порядок» і «громадська безпека» є одне спільне дуже ємне і змістовне слово «громадський». Аналіз наявної по темі правових джерел і літератури показує наступне. Стосовно до поняття «суспільний порядок », в тому числі в нашій його трактуванні, дане слово тяжіє до терміну «суспільство» (в вузькому і широкому сенсах), тобто порядок в суспільстві. Порядок, який обумовлений усіма соціальними нормами. У такому розумінні, на наш погляд, цю дефініцію потрібно і використовувати як у правотворчості, так і в правоохоронній діяльності, в тому числі здійснюваної як громадянами, так і недержавними правоохоронними структурами.

Безпека у загальноприйнятому розумінні – це відсутність небезпеки, збереження, надійність. Говорячи про поняття «безпека» стосовно суспільству, можна зробити висновок, що громадська безпека являє собою стан захищеності життя і здоров'я людей від будь-яких негативних обставин, тобто відсутність небезпеки для життя і здоров'я людей. Як зазначених обставин можуть виступати не тільки діяння людей, а й, наприклад, небезпечну поведінку тварин, які небезпечні явища природи і т.д.

Таким чином, громадська безпека є стан захищеності життя і здоров‘я людей від протиправних посягань та інших обставин. В якості інших обставин

можуть виступати, наприклад, сили природи. найчастіше порушення громадського порядку і громадської безпеки взаємопов'язані між собою. Так, наприклад, стрілянина з гвинтівок в громадських місцях виразно представляє небезпеку для життя і здоров'я людей, тобто порушує громадську безпеку. У той же час стрілянина в громадських місцях порушує і встановлений в суспільстві порядок [3].

Дією особи, яка провадить стрілянину зі зброї в громадському місці, порушує і громадський порядок, і громадську безпеку. Однак суспільний порядок і безпеку можуть порушуватися і по окремо. Особи, що розпивають спиртні напої в громадському місці, виразно порушує заведений в суспільстві порядок, однак може зовсім і не представляти небезпеки для суспільства. Питання про співвідношення понять громадський порядок і громадська безпека залишиться дискусійним, поки не буде їх єдиного чіткого закріплення правовими нормами.

Якщо немає єдиної думки з приводу того, що належить розуміти під громадським порядком, а що під громадською безпекою, то, відповідно, вкладаючи в них різні смисли, можна цілком справедливо стверджувати, що громадський порядок за змістом ширше, ніж громадська безпека. Так само як і навпаки - громадська безпека ширше, або взагалі говорити про їх тотожності.

Список використаних джерел

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону. Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1835-14.

2. Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності. Указ Президента України від 19 лип. 2005 р. № 1119/2005. – URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1119%2F2005.

3. Статут об‘єднання громадських формувань України з охорони громадського порядку і державного кордону URL: http://sites.google.com/site/ukrohorona/normativno-pravovabaza-ogf/statut-ogf.

4. Про затвердження типового статуту громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 груд. 2000 р. № 1872. URL:http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1872-2000-%EF.

Ульянов Олексій Іванович
професор кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Ніколаєв Олександр Трифонович
доцент кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат політичних наук, доцент

Бахчеван Євген Федорович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до Закону України від 15.03.2022 р. № 2123-IX «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану», поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Зазначений Закон визначає воєнний стан як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Серед основних повноважень поліції, закріплених у Законі України

«Про Національну поліцію», зазначено сприяння забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості.

До зазначеного Закону внесені доповнення, які урегульовують діяльність поліції під час воєнного стану.

Так, відповідно до Закону № 2123-IX від 15.03.2022 , стаття 8 Закону «Про Національну поліцію» доповнена частиною четвертою, відповідно до якої під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Що стосується додаткових повноважень поліції, то ст. 24 доповнено частиною другою, відповідно до якої у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості (Закон № 1702-IX від 16.07.2021 введено в дію з 01.01.2022).

Розширені повноваження поліцейських щодо використання спеціальних засобів, а саме під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров‘ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби (частина п‘ята статті 42 в редакції Закону № 2123-IX від 15.03.2022).

У мирний час, у визначеному законом порядку та випадках, поліцейським дозволено застосовувати такі заходи примусу як фізичний вплив (сила), спеціальні засоби (кийки, кайданки, засоби сльозогінної та дратівної дії, ін.), вогнепальну зброю. Поліцейським заборонено застосовувати заходи примусу, не передбачені законом.

Також поліцейським надано право застосовувати заходи примусу до осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування окремих обмежень та заборон, визначених законом (зокрема, дозволяється застосування заходів примусу без попередження, нанесення ударів спеціальними засобами без обмежень щодо локації їх нанесення, а також застосування вогнепальної зброї) [3].

Слід зазначити, що надаючи право поліцейському застосовувати підручні засоби, законодавець не дає визначення та класифікацію таких засобів.

На наш погляд, є потреба внесення змін до законодавчих актів щодо регулювання діяльності поліції як суб‘єкта сектору безпеки і оборони.

Питання полягає в тому, що у Законі України «Про Національну безпеку України» [4], який визначає основи та принципи національної безпеки і оборони та розмежовує повноваження державних органів щодо забезпечення безпеки і оборони, Національна поліція визначена суб‘єктом сектору безпеки і оборони, при цьому окрім того, що Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, та виконує завдання щодо забезпечення громадської безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, надаючи послуги з допомоги особам, які потребують з певних причин такої допомоги, повноваження поліції в якості суб‘єкта сектору безпеки і оборони не визначені.

В свою чергу, Закон України «Про Національну поліцію» [5] не визначає її суб‘єктом сектору безпеки і оборони, а відтак і не закріплює завдань в зазначеній сфері. Разом з тим, у ст. 97 зазначеного Закону передбачено надання одноразової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втраті працездатності поліцейського в ході антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони.

Враховуючи збройну агресію РФ в Україні, із введенням воєнного стану вбачається необхідним внести зміни до вказаних законодавчих актів, а саме:

- у Законі України «Про Національну поліцію» визначити поліцію суб‘єктом сектору безпеки і оборони, закріпивши права та обов‘язки як суб‘єкта зазначеного сектору;
- у Законі України «Про національну безпеку України» визначити конкретні завдання поліції як суб‘єкта сектору безпеки і оборони.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19/

3. Моісєєва А. Які повноваження надано поліцейським на час дії воєнного стану. *Закон і Бізнес.* 16.06.2022. URL: https: //zib.com.ua/ua/print/151773.html.

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.

5. Про Національну поліцію: Закон України від 2.07.2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

Федоровська Наталія Володимирівна
старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ, майор поліції (науковий керівник)

Пелех Катерина Богданівна
курсант 3 курсу навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

РОЛЬ ГРОМАДЯН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 р. війна в Україні характеризувалася значними військовими втратами та здобутками з обох сторін. Це здивувало багатьох аналітиків, оскільки очікувалось, що російська армія буде домінувати в ході вторгнення. Причина, чому це не сталося, значною мірою пояснюється зростанням опору цивільного населення. Повне домінування збройних формувань, які стикаються із значним опором, можливе лише в громадах зі слабкою інституційною спроможністю, яка може бути менш привабливою для них. Цивільні особи не пасивні до таких дій. Деякі підтримали збройні формування, тоді як інші організувалися для опору і відсічі окупантів.

Розуміння цих складних взаємодій між збройними формуваннями та цивільним населенням під час війни є важливим, оскільки це може сформувати хід війни та призвести до різних шляхів відновлення в постконфліктний період. Одним із важливих наслідків у випадку України може стати перетворення тривалого опору цивільного населення в постійне повстанство. Цивільні особи озброюються, щоб захистити себе та свої громади, і в міру наближення війни будуть формуватися різні ополчення, цивільні сили оборони та групи пильності [1].

Це призведе до мілітаризації громадянського суспільства, що може бути проблематичним, оскільки може сприяти розмиванню соціальної довіри та довіри до інститутів управління впродовж конфлікту.

Однак, це також може запропонувати можливості, особливо щодо ефективного опіру. Російсько-українська війна завдає незмірних страждань цивільному населенню, яке потрапило під перехресний вогонь. Але цивільне населення все ще може формувати хід конфлікту, а також забезпечення відновленої соціальної згуртованості та довіри до інституцій, щоб будь-який післявоєнний уряд України міг домогтися успіху у згуртованості населення.

Враховуючи положення статті 65 Конституції України, згідно з яким захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов‘язком громадян України [2]. Констатуючи акт збройної агресії російської федерації проти суверенітету України (Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [3]), беручи до уваги прагнення цивільних осіб до активної участі у національному спротиві, прагнучи захистити життя і здоров‘я, честь і гідність,

недоторканність і безпеку людини як найвищої соціальної цінності, Верховна Рада України 3 березня 2022 року прийняла Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [4]. Кабінетом Міністрів України 15 квітня 2022 року затверджено постанову «Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану» [5].

У порівнянні з минулим роком (коли на українців впливала пандемія коронавірусу), у березні 2022 року суттєво - більше ніж удвічі - виросло відчуття згуртованості. Можна припустити, що саме відчуття згуртованості забезпечило збереження емоційної стійкості та оптимізму українців на довоєнному рівні. І цілком можливо, що саме згуртованість у найскладніший для країни час є магічним кодом української нації, що надає їй сили та незламності. Так було і в 2014 році, і в 2004-2005 роках «разом нас багато, і нас не подолати». Ця згуртованість проявляється у спільній боротьбі проти російської агресії: 46% опитаних допомагають ресурсами захисникам нашої держави, 43% - беруть участь у інформаційній боротьбі, 41% - допомагають населенню, 6% - захищають державу зі зброєю в руках [6].

На сьогодні цивільне населення в умовах воєнного стану проявило себе як вольова нація з підвищеним рівнем правосвідомості. У надзвичайно складний період волонтерський рух об‘єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави. Розвиток допомоги та взаємодопомоги в країні поступово змінився у потужний громадянський рух. Прості люди збирають кошти на придбання від лікарських препаратів до важкого технічного озброєння для українських військових.

Щодня український народ проявляє небачений героїзм і самовідданість – тисячі людей власними силами чинять спротив окупантам. За словами президента України Володимира Зеленського, відсіч ворогові на війні – «це досягнення мільйонів українців. Кожного й кожної, хто 24 лютого ухвалив для себе основне рішення в житті – битися. Бути людиною. Не здаватися. І не зраджувати» [7]. Патріотизм, як і честь виховує великих, сильних людей, які не рахуються з ціною свого життя й здатні пожертвувати ним заради рідної землі. Патріотизм породжує впевненість у собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ.

Зауважимо, що громадяни є самостійним елементом системи охорони публічного порядку. Кожен громадянин має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи, права і свободи інших від порушень і протиправних посягань [2]. В умовах воєнного стану найбільш плідною є їх співпраця з органами Національної поліції, територіальною обороною, органами місцевого самоврядування, а також Збройними Силами України на окупаційних територіях.

Варто зазначити, що проводиться безпрецедентна робота – фіксація масових військових правопорушень, які вчиняли російські окупанти. Цивільне населення також доповнили докази, зібрані шляхом подання на онлайн-

портал, створений через Генеральну прокуратуру. Ці матеріали включають фотографії та відео, зроблені на мобільних пристроях. За словами Посла з особливих питань глобального кримінального правосуддя Бет Ван Шаак «підвищення допустимості доказів, зібраних цивільними особами, має вирішальне значення для усвідомлення великого особистого ризику, на який цивільні особи часто йдуть, збираючи докази» [8].

Практика доводить, що сьогодні процес взаємодії поліції та громадських об‘єднань в сфері охорони публічної безпеки позитивно впливає, з одного боку, на діяльність правоохоронних органів та з іншого формування позитивного іміджу офіційних правоохоронців в очах населення. Однак, існує проблема низької поінформованості щодо законодавчо визначених в Україні можливостей правозахисних організацій, доцільності їх створення й розвитку, необхідності об‘єднання зусиль із уповноваженими державними органами у забезпеченні правопорядку на території громад й країни в цілому шляхом проведення широкої навчально-просвітницької діяльності; роз‘яснювальної роботи; проведенням інформаційних заходів, тренінгів, семінарів, виставок; публічних обговорень; поширенням наукових публікацій із даної тематики; проведенням громадських експертиз для максимальної прозорості й відкритості діяльності державних органів; спільних тренувань та навчальних програм [9].

Такий комплексний підхід надає можливість державному та приватному секторам, місцевим громадам та громадянському суспільству сформувати спільний погляд на існуючі і потенційні ризики, сприяти забезпеченню готовності до дій в умовах війни як окремих громадян, так і різних систем реагування, розробляти узгоджені плани реагування, діяти спільно та злагоджено. Таким чином, досягається стійкість як на державному, секторальному рівнях так і в межах територіальних громад.

Підсумуємо, що громадяни України можуть бути надійним помічником правоохоронних органів в умовах воєнного стану у запобіганні порушенням прав і свобод громадян і припиненні їх, охороні публічного порядку, боротьбі зі злочинністю за умови, що правоохоронні органи й місцеве самоврядування будуть надавати цій взаємодії належну допомогу. Фундаментальною особливістю взаємодії держави та громадянського суспільства в сфері публічної безпеки є те, що максимально позитивний прояв потенціалу апарату держави та неурядових організацій отримуємо виключно у поєднанні їх зусиль й можливостей, спільної діяльності на засадах партнерства.

Список використаних джерел

1. Kaplan, O (2022), Resisting War: How Communities Protect Themselves, New York: Cambridge University Press. URL: https://www.amazon.com/Resisting-War-Communities-Protect-Themselves/dp/1107159806

2. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text. Про

затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text

4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон Українивід 03.03.2022 № 2114-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text

5. Порядок застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану: затв. Постановою КМ України від 15.04.2022 №448. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2022-%D0%BF#Text

6. Бандурович О. Алеканкіна К. Як українці почувають себе в умовах війни. Вокс про війну. URL: https://voxukraine.org/yak-ukrayintsi-pochuvayut-sebe-v-umovah-vijny/

7. За 50 днів цієї війни Україна стала героєм для всього вільного світу – звернення Президента Володимира Зеленського (14.04.2022). URL: https://www.president.gov.ua/news/za-50-dniv-ciyeyi-vijni-ukrayina-stala-geroyem-dlya-vsogo-vi-74329

8. Tsyrennikov, V (2022), ―A trillion-dollar question: What Russia owes Ukraine‖, VoxEU.org, 6 April. URL: https://voxeu.org/article/trillion-dollar-question-how-much-does-russia-owe-ukraine

9. Резнікова О.О., Місюра А.О. Шляхи модернізації системи забезпечення національної безпеки у контексті розбудови національної стійкості. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_NatRes-fd32c.pdf

Федосєєва Карина Геннадіївна
слухачка 2-го курсу магістратури факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, лейтенант поліції

Науковий керівник: **Князькова Любов Михайлівна**
доцент кафедри загально-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ЯК ГАРАНТІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Потреба реформування базових соціальних інститутів українського суспільства на шляху до європейського майбутнього у поєднанні із необхідністю протистояти військовій агресії Росії поставили українське суспільство перед найбільшими викликами та загрозами. 21 червня 2018 року

було прийнято Закон України «Про національну безпеку України», в якому національну безпеку України визначено як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1]. На наш погляд, по-справжньому стійкими можуть бути лише ті суспільства, де люди належним чином захищені від усього спектра загроз, і де безпека людини гарантована. Одним з елементів механізму забезпечення національної безпеки є конституціоналізм. Вихідним елементом поняття конституціоналізму є вчення про сутність конституції та її функціональне призначення у процесі регулювання суспільних і державних відносин. Конституціоналізм є лакмусовим папірцем випробування держави на демократію.

Слід відзначити, що конституціоналізм ширше поняття, ніж конституція: остання є складовою першого. Якщо конституція діє в межах певної держави, то конституціоналізм, як доктринальна теорія про конституційно-правові процеси і явища, формується і поширюється на основі конституційно-правової теорії і практики певних національних держав. В той же час конституціоналізм не можна ототожнювати з системою конституційного законодавства та його реалізацією.

Початок формування українського конституціоналізму належить гетьманові у вигнанні Пилипу Орлику, за власної ініціативи якого у 1710 році на теренах України з‘явилася перша конституція. Конституція гетьмана Пилипа Орлика – це двосторонній договір про державний та суспільний устрій України, укладений між главою держави – Гетьманом України і козацтвом, яке виступило від імені українського народу. Це робило даний документ подібним до європейських конституцій. Документ був написаний під впливом передових західноєвропейських теорій, які базувалися на ідеях природного права і поділу державної влади на законодавчу, виконавчу, судову.

Конституціоналізм є історичним явищем, оскільки розглядається як глибинне інтелектуальне напрацювання когорти видатних учених певної епохи, яке дістає свій вияв у національній політико-правовій думці. Конституціоналізм як доктринальне вчення є динамічним явищем, яке постійно вдосконалюється і збагачується новими теоретичними напрацюваннями і певними практичними здобутками. На жаль, конституційні положення Пилипа Орлика не знайшли практичного застосування на теренах України, проте на Правобережній Україні цей акт неофіційно діяв до 1714 року. На території України за періоду радянської влади було прийнято чотири Конституції УРСР – 1919, 1929, 1937, 1978 років. Вони повністю копіювали союзні конституції і були формальними (декларативними), оскільки не відбивали реального стану справ тогочасного суспільства. Радянські конституції, з позицій теорії конституціоналізму, є «квазіконституціями», тому що: по-перше, заперечували принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу, судову. Крім того, Ради підміняли діяльність законодавчого органу, не було створено самостійної державної виконавчої гілки влади; повністю відтворювали структуру й основні положення

Конституції СРСР, важливе місце серед яких займали ідеологічні настанови; регулювали відносини між державою і людиною без належного врахування міжнародних стандартів у галузі прав людини та надійного гарантування прав і свобод людини і громадянина.

Конституційний процес в Україні, порівняно з іншими колишніми республіками Радянського Союзу, був і найдовшим, і найскладнішим. Прийняття нової Конституції було детерміновано в часі, оскільки в перші роки незалежності України прийнято понад 200 поправок до Конституції УРСР від 20 квітня 1978 року.

Початок роботи з підготовки Основного Закону України пов‘язаний із прийняттям Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 року. Значення Декларації важко переоцінити, оскільки вона визначила основні засади конституційного розвитку держави. Результатом плідної діяльності Конституційної комісії став проект нової Конституції України від 26 жовтня 1993 року, проте через протистояння гілок державної влади проект був відхилений, а конституційний процес практично призупинився. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України передбачав основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України.

Конституційні процеси і нині продовжують активно розвиватися. Отже, прийняття Конституції України [2] стало непересічним фактом у розвитку конституційного процесу на теренах Української держави. Конституція стала доказом здатності українського народу до державотворення та правотворення.

Слід наголосити на декількох важливих моментах. По-перше, конституціоналізм – це цілком об‘єктивна практика побудови і регулювання суспільних відносин, коли на найвищому правовому рівні визнаються і гарантуються ідеали конституційної демократії (йдеться про такий політичний режим та режим державного управління, що заснований на принципах народного суверенітету, верховенства права, пріоритету прав і свобод людини і громадянина, законності тощо, який визнає конституцію Основним Законом суспільства і держави), які у свою чергу забезпечуються відповідним нормативно-правовим фундаментом (система конституційного законодавства). По-друге, цінність і роль конституціоналізму як певної практики регулювання суспільних відносин полягає у тому, що він безпосередньо пов‘язаний з фактичним політичним режимом. Це означає, що той режим організації і функціонування публічної влади, який сформовано у тій або іншій країні, повинен чітко відповідати конституції, що фактично унеможливлює виникнення істотних розбіжностей між конституційною моделлю регулювання суспільних відносин, і тією об‘єктивною практикою, що укорінена у даному суспільстві. По-третє, конституціоналізм, як певна наддержавна і надпартійна ідеологія несе у собі цілий ряд специфічних правових цінностей і принципів, серед яких особливе місце належить принципу верховенства конституції, адже саме він складає основу для визнання специфічного статусу конституції, яка містить норми і положення,

що є рівною мірою обов‘язковими і для суспільства і для держави в особі будь-яких органів державної влади (включаючи й найвищі) [3].

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018. № 2469-VIII. *Офіційний вісник України.* 2018. № 55. Ст. 1903.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

3. Бабенко К.А. Розвиток конституціоналізму як елемент сучасної правової культури в України. URL: https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/417-rozvitok-konstitutsionalizmu-yak-element-suchasnoji-pravovoji-kulturi-v-ukrajini.html (дата звернення 22.06.2022).

Федунь Назар Ігорович
інспектор сектору моніторингу та інформаційного забезпечення Львівського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ

Повномасштабне військове вторгнення сусідньої держави-агресора, воєнні дії на значній частині території нашої держави і ракетні обстріли на усій її території спричинили в Україні певні негативні явища: падіння економіки, масову легальну і нелегальну міграцію населення, порушення громадського порядку тощо. Це об‘єктивно вимагає особливих, швидких і дієвих заходів, спрямованих на покращення діяльності органів державної влади та органів внутрішніх справ, зокрема – у посиленні контролю публічного порядку, розробці тимчасових обмежень прав і свободи громадян, які сприятимуть підвищенню їх безпеки, запобіганню злочинності, допомозі у виявленні колабораціоністів і диверсійно-розвідувальних груп і т. п.

До 24.02.2022 року поняття «громадська безпека» означувалось як «стан захищеності інтересів людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних криміногенною ситуацією, стихійним лихом, катастрофами, аваріями і пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними ситуаціями» [2, с. 211]. Але ще з 2016 року поняття «воєнний стан» у нашій державі використовують як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози

та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1, с. 66]. Тому можна стверджувати, що сьогодні воєнний стан в Україні є особливим правовим режимом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування усіх громадських організацій у виняткових обставинах зовнішнього характеру – в умовах життєво важливої необхідності відбиття повномасштабного військового вторгнення рашистів у нашу країну. Безумовно, що особливої уваги заслуговує висвітлення питань діяльності органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану.

Відомо [1, с. 66], що діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах запровадження воєнного стану, серед інших, спрямована на максимальне сприяння органам управління відповідними територіями у безпосередньому вирішенні завдань оборони держави. Органи внутрішніх справ у зазначеній системі та умовах діяльності займають особливе місце, зумовлене специфікою завдань, які їм необхідно вирішувати, оскільки ефективність їх роботи вирішальною мірою впливає на внутрішню безпеку.

Тому потребують наукового обґрунтування, деталізації та уточнення компетенції та повноваження органів внутрішніх справ, а також юридично обґрунтовані гарантії законності реалізації функцій служб і підрозділів цієї силової структури. При цьому, для успішного виконання завдань, поставлених перед органами внутрішніх справ в умовах воєнного стану, їхні обов‘язки і права мають відповідати відомому принципу – нові обов‘язки кореспондуються з новими правами. Також дуже важливою є особлива обставина: розширення компетенції органів внутрішніх справ під час воєнного стану перебуває в системі заходів примусу, тобто – поліція діє чітко за призначенням та специфікою діяльності з урахуванням певних обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3, ст. 8].

Основними завданнями охорони громадського порядку (ОГП) в мирних умовах є патрулювання визначеної території; забезпечення дотримання порядку та законності; виявлення та попередження проступків і правопорушень громадян в громадських місцях. Але в ОГП під час воєнного стану держава вносять корективи, спрямовані на розширення повноважень органів влади з метою гарантування громадського порядку за для безпеки суспільства.

З іншого боку, кожен дорослий громадянин зобов‘язаний усвідомити ступінь скрутності ситуації у державі та, на основі цього усвідомлення, максимально виконувати поставлені державою завдання і уникати конфліктів з державними органами влади, які можуть бути оцінені з негативними наслідками для порушника.

Для збереження громадського порядку в умовах воєнного стану органи внутрішніх справ мають дозвіл на використання різних методів:

урегулювання, переконання, примусу, адміністративного припинення.

В системі означених методів роз‘яснювальна робота вважається основним методом переконання громадян у необхідності свідомого і добровільного виконання чинних в умовах воєнного стану правових вимог, і, що не менш важливо, припинення антигромадської поведінки. При цьому профілактична робота в трудових колективах і з окремими особами вважається складовою частиною сприяння заходам, проведення яких передбачено воєнним станом, включаючи належне проведення мобілізації.

Механізм переконання передбачає сукупність різних засобів, форм і методів впливу на свідомість і поведінку людей. Правовим переконанням повинні займатись лише ті працівники органів внутрішніх справ, які самі добре знають законодавство, користуються авторитетом і повагою у населення.

Роз‘яснювальна робота може поєднуватись з примусом лише в окремих, виключно важливих ситуаціях, наприклад, коли вкрай необхідні: охорона окремих стратегічно важливих об‘єктів; блокування шляхів сполучення і/чи місця перебування; документування протиправної діяльності; встановлення особи тощо.

Якщо переконання – це система прийомів та засобів впливу з метою закріплення у свідомості та реалізації в житті правової та моральної ідеології, принципів правових і моральних норм нашого суспільства, то примус – це метод впливу, реалізація якого не залежить від волі громадянина та нав‘язує волю держави; це зовнішній вплив на поведінку в межах закону і моральних вимог, який ґрунтується на організованій силі і відзначається безперечністю та категоричністю.

Заходи адміністративного припинення – найпоширеніша група адміністративного примусу. Вони можуть бути застосовані для переривання і кримінально-правових діянь, і адміністративних правопорушень. Надаючи поліції право на використання таких заходів адміністративного припинення, як застосування зброї, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, Закон України «Про Національну поліцію» передбачає, що вони використовуються для забезпечення громадського порядку, громадської безпеки і боротьби зі злочинністю.

Заходи припинення, які застосовують органи внутрішніх справ в умовах режиму воєнного стану, можна поділити на дві групи. До групи заходів загального характеру (призначення) належать вимоги працівників поліції припинити протиправні дії, адміністративне затримання, вилучення речей та документів, огляд тощо. Другу групу складають спеціальні заходи, які застосовуються значно рідше – виключно у виняткових випадках, коли відсутні будь які інші шляхи припинення протиправної поведінки, коли уже використані, але не дали бажаних результатів всі інші засоби впливу. Систему цих заходів складають заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і застосування зброї, тобто ті, які поєднуються із застосуванням сили. Такі заходи можуть застосовуватися, як правило, лише після попередження про намір їх використання, за суворого дотримання вимог законодавства [1, с. 68].

Вище викладене дозволяє зробити висновок, що станом на 24 лютого 2022 року держава та державні ограни були готові до запровадження воєнного стану в країні та мали заздалегідь підготовлений план дій. Але, з іншого боку, у фактичних умовах затяжного повномасштабного військового вторгнення агресора в Україну відкриваються нові горизонти та напрями діяльності органів внутрішніх справ. Зокрема, першочергової уваги потребує протидія внутрішнім загрозам, які ймовірні під час військового стану в Україні: криміналізації суспільства, тіньовій економіці, проявам тероризму, неналежному виконанню законів, зниженню рівня правопорядку. Крім цього, надзвичайно важливими завданнями ОГП в умовах воєнного стану є збереження внутрішньої безпеки держави шляхом боротьби зі злочинністю, протидії тероризму, виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп.

Список використаних джерел

1. Ковалів М. В., Іваха В. О. (2016). Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4948/vnulpurn201683712.pdf.

2. Крищенко А. Є. (2017). Особливості визначення терміну «Публічна безпека і порядок». URL: https://scientbul.naiau.kiev.ua/index.php/scientbul/article/download/33/28/.

3. Про Національну поліцію: Закон України №580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

Халеп Володимир Володимирович

старший викладач - начальник парашутно-десантної служби командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, полковник

ФОРМУВАННЯ УГРУПОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ МІЖЕТНІЧНОГО КОНФЛІКТУ В ОДНОМУ ІЗ РЕГІОНІВ (ОБЛАСТЕЙ) ДЕРЖАВИ

Проаналізувавши особливості виникнення міжетнічних конфліктів як сучасності, так і в минулому [1-5] в доповіді подані рекомендації щодо застосування методики обґрунтування формування угруповання Національної гвардії України для вирішення завдань у разі виникнення міжетнічного конфлікту в одному із регіонів (областей) держави.

Розроблені рекомендації представлені як окремі напрями для реалізації у Національній гвардії України.

Першим напрямом впровадження результатів розробленої методики є внесення змін до законодавчо-нормативного забезпечення діяльності військових частин Національної гвардії України, які залучаються для виконання завдань в районі виникнення міжетнічного конфлікту.

Запровадження змін до законодавчо-нормативного забезпечення діяльності військових частин угруповання дозволить не лише створити систему формування угруповання Національної гвардії України для вирішення завдань в регіоні, де виник міжетнічний конфлікт, а і удосконалити роботу командира та штабу угруповання щодо організації та керівництва спеціальною операцією з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, визначити маршрути висування та місця призначення для кожної військової частини, порядок взаємодії з державною адміністрацією області, органами місцевого самоврядування.

Другий напрям. Реорганізація системи підготовки фахівців військових частин угруповання Національної гвардії України.

На сьогодні в системі бойової та спеціальної підготовки Національної гвардії України відсутня обґрунтована система підготовки фахівців з напряму «виконання специфічних завдань, які можуть виникнути в регіоні міжетнічного конфлікту».

Так, для частин з охорони громадського порядку і військових частин оперативного призначення визначено лише проведення тактичних завдань по взаємодії з різними органами у разі ускладнення обстановки на об‘єктах органів державної влади, що уже охороняються, але це завдання лише частково пов‘язано з переліком тих специфічних завдань для військових частин Національної гвардії України в регіоні виникнення міжетнічного конфлікту.

Використання методики формування угруповання Національної гвардії України для вирішення завдань в регіоні, де виник міжетнічний конфлікт, і забезпечення функціонування регіональних органів виконавчої влади дозволяє частково реорганізувати системи підготовки необхідних фахівців військових частин.

Третій напрям. Організаційні заходи удосконалення системи залучення військових частин до формування угруповання Національної гвардії України.

При визначенні чисельності угруповання необхідно врахувати не лише кількість завдань, а і чисельність населених пунктів регіону, де їх необхідно виконувати.

Четвертий напрям. Технічне оснащення органів управління сформованого угруповання Національної гвардії України.

Для успішного виконання військовими частинами Національної гвардії України завдань в регіоні виникнення міжетнічного конфлікту необхідно удосконалити технічне оснащення органів управління сформованого угруповання.

Оснащення сучасними засобами управління і зв‘язку дозволить у повному обсязі реалізувати командиром угруповання управлінських функцій при виконанні військовими частинами Національної гвардії України завдань в

регіоні виникнення міжетнічного конфлікту.

Отже, наведені пропозиції дозволять командуванню Національної гвардії України формувати необхідні угруповання не методом проб і помилок, а на певній науковій основі.

Список використаних джерел

1. Сенюшкіна Т. О. Попередження та врегулювання етнічних конфліктів: державно-управлінський вимір (проблеми теорії, методології, практики) : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2005. 368 с.

2. Дашкевич, Я Р. Українське відродження і національні меншості. *Україна в сучасному світі: Матеріали наук. конф. Республіканської асоціації українознавців.* К. : Наука, 1990. С. 51.

3. Токовенко В. В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії : моногр. К. : УАДУ, 2001. 256 с.

4. Стрелецкий В. Н. Этнотерриториальные конфликты: сущность, генезис, типы. Идентичность и конфликт в постсоветских государствах. М. : Наука, 1997. 256 с.

5. Халілев Р.А. Міжетнічні конфлікти та їх звя‘зок зі станом оперативної обстановки. *Ученые записки Таврического регіонального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки.* 2013. Т. 26 (65). № 1. С. 300–310.

6. Орлов Н. М. Обоснование расширенного понятия силы охраны общественного порядка. Сборник науч. трудов «ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО». Вып. 1(29) Грузинского технического университета. Грузия, Тбилиси, 2014. С. 85–96.

7. Орлов Н. М. Взаимодействия региональных органов исполнительной власти и органов военного управления в системе внутренней безопасности Украины. Сборник науч. трудов «ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО», Вып. 4(28) Грузинского технического университета. Грузия, Тбилиси, 2013. С. 30–43.

8. Орлов М. М. Формування системи взаємодії регіональних органів виконавчої влади у сфері охорони правопорядку (теоретико-методологічні засади) : моног. Х. : ХарРІ НАДУ «Магістр», 2012. 344 с.

9. Про Національну гвардію України Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T140876.html

10. Тищенко Ю. Управління міжетнічними взаєминами: співпраця влади і громади : посіб. / Ю. Тищенко, С. Горобчишина. К. : Укр. Незалеж. Центр політ. Дослідж. Агентство Україна, 2010. 120 с.

11. Розуміння міжетнічного конфлікту. URL: http://www.0ve.ru/sociologiya_i_obshhestvoznanie/rozuminnya_mizhetnichnogo_konfliktu.html

Цуркан Олексій Петрович
завідувач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету №1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, майор поліції

ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

У зв‘язку із військовим вторгненням рф 24 лютого 2022 року ситуація на території України залишається напруженою і складною. Саме тому 17 травня 2022 року Президентом України Володимиром Зеленським було підписано Указ «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» терміном на 90 діб – до 25 серпня 2022 року.

Особливості діяльності Національної поліції в умовах режиму воєнного стану визначені чинним законодавством, насамперед Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Згідно з цим законом, органи Національної поліції під час введення режиму воєнного стану сприяють діяльності військової адміністрації, суду, органів прокуратури, юстиції тощо; перед військовою адміністрацією звітують про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території [2].

Всі підрозділи Національної поліції України з 24 лютого 2022 року було переведено на посилений варіант несення служби для забезпечення виконання покладених на поліцію завдань. Відповідно до вимог чинного законодавства, можна констатувати, що основною метою діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану є підтримання публічного порядку та публічної безпеки в умовах введення цього режиму, а також попередження та припинення правопорушень. Одночасно з цим Верховна Рада ухвалила зміни до законів України «Про Національну поліцію» та «Про дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції.

Так, наприклад, відповідно до п. 4 ст. 8, під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих

обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3].

Враховуючи особливість збройного протистояння, поліцейські, які виконують обов‘язки з охорони публічного порядку в умовах воєнного стану, мають знати організацію і тактику діяльності правоохоронних відомств у таких умовах, завдання, функції, форми і методи діяльності поліції, рішення місцевих органів влади з питань охорони публічного порядку, чинне законодавство, зокрема те, яке регламентує дії поліції та інших правоохоронних структур в умовах режиму воєнного стану. Тобто надзвичайна складність забезпечення публічного порядку в умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки працівників поліції. Дії поліцейських в умовах воєнного стану мають бути юридично грамотними, сприйматися громадянами, чиї права та свободи обмежуються, як справедливі та законні.

Як висновок можна зазначити, що відповідно до змін в нормативно-правових актах, що регламентують діяльність підрозділів Національної поліції України, перелік додаткових повноважень доповнився наступними:

безоплатне одержання за письмовим запитом від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформації, необхідної для виконання завдань і повноважень поліції, зокрема про військовополонених;

конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охорона їх у залі суду;

утримання в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, щодо яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених;

оперативне розмінування: виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів;

техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, у тому числі пов‘язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;

представництво та виконання зобов‘язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі;

співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європолом);

збір біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання;

адміністративний нагляд відповідно до закону.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата

звернення 15.06.2022).
2. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text (дата звернення 15.06.2022).
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n35 (дата звернення 15.06.2022).

Червінчук Андрій Васильович
завідувач науково-дослідної лабораторії з проблемних питань правоохоронної діяльності Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший дослідник

Атаманенко Юлія Юріївна
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблемних питань правоохоронної діяльності Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат технічних наук

ЛЕГІТИМІЗАЦІЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО ЛЕГКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах дефіциту палива, викликаного відкритою фазою збройної агресії російських військ проти України, мешканці міст все частіше стали використовувати персональний електротранспорт: електросамокати, моноколеса, сигвеї тощо. В свою чергу це викликало ланцюгову реакцію у вигляді дорожньо-транспортних пригод за участі кермувальників такого транспорту. Значного резонансу зокрема набула подія, що сталася 24 травня у Києві на перетині бульвару Тараса Шевченка та вулиці Пушкінської, відеозапис якої був оприлюднений в мережі Інтернет [1].

Як зазначив перший заступник начальника Департаменту патрульної поліції Олексій Білошицький: «За відсутності належного правового регулювання використання легкого електротранспорту, його користувачі доволі часто нехтують елементарними правилами безпеки та наражають на небезпеку інших учасників дорожнього руху, створюючи аварійні ситуації або ж стають учасниками ДТП» [2]. Наразі чинний Закон України «Про дорожній рух» не відносить осіб, що рухаються на легкому електротранспорті до учасників дорожнього руху. Не визначений статус цих осіб в основному міжнародно-правовому акті у цій сфері – Конвенції про дорожній рух. Ця

обставина створює відповідну нормативну прогалину й не сприяє загалом безпеці дорожнього руху. Є підстави сподіватися, що окремі законопроєкти на кшталт проєкту закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки окремих категорій учасників дорожнього руху (користувачів персонального легкого електротранспорту, велосипедистів та пішоходів)» (№ 3023) або проєкту закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організації дорожнього руху для осіб, які рухаються за допомогою портативних транспортних засобів на електричній тязі» (№ 3023-1), які перебувають у Верховній Раді України на розгляді, здатні врегулювати ситуацію, що склалася на теперішній час у сфері експлуатації особистого легкого електротранспорту в Україні [3].

Ці законопроєкти визначають подібні цілі їх прийняття: вдосконалення правового регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху для окремих його учасників – користувачів персонального легкого електротранспорту (термін, застосований у законопроєкті реєстр. № 3023) / осіб, які керують портативними транспортними засобами на електричній тязі (термін, застосований у законопроєкті реєстр. № 3023-1); покращення безпеки на дорогах загалом. Обома законопроєктами передбачені відповідні зміни до статті 127 Кодексу України про адміністративні правопорушення та до статей 14, 17, 19, 28, 41 Закону України «Про дорожній рух» (а законопроєкт реєстр. № 3023 вносить зміни ще й до статті 16) з одночасним доповненням цього Закону новою статтею 19-1. Законопроєктами пропонується: запровадити нову категорію учасників дорожнього руху: реєстр. № 3023 – користувачі персонального легкого електротранспорту, реєстр. № 3023-1 – особи, які керують портативними транспортними засобами на електричній тязі; визначити коло прав та обов‘язків нової категорії учасників дорожнього руху, включити правила пересування цих учасників до переліку питань, що регулюються Правилами дорожнього руху; встановити відповідальність за порушення новою категорією учасників дорожнього руху правил дорожнього руху; врегулювати окремі питання безпеки інших учасників дорожнього руху, а саме пішоходів і велосипедистів, зокрема, в частині обов‘язку використовувати світлоповертальні жилети (№ 3023) або мати на одязі світлоповертальні елементи (№ 3023-1) [4]. Таким чином обидва законопроекти наділяють нових учасників дорожнього руху правами та обов‘язками аналогічними до велосипедистів.

Інші країни не мають єдиного підходу до кваліфікації таких учасників дорожнього руху.

Наприклад, у Грузії використання персонального електротранспорту окремим законом не регулюється, а водії такого виду транспорту прирівняні до пішоходів. Проте тут діє обмеження швидкості – до 20 км/год.

Правила дорожнього руху Казахстану визначають, що велосипеди, мопеди і прирівняний до них електроскутер повинні рухатися велосипедною смугою або велосипедною доріжкою, а в разі їх відсутності – правим краєм проїзної частини. Власники сігвеїв, моноколіс, гіроскутерів прирівняні до

пішоходів.

Польща врегулювала рух персонального електротранспорту та встановила суворе покарання за порушення передбачених законом правил. Вартий уваги приклад виїзду на тротуар або в пішохідну зону велосипедистами та користувачами дрібним електротранспортом, які зобов‘язані рухатися зі швидкістю, близькою до швидкості руху пішоходів, та надавати їм пріоритет. На велосипедних доріжках їздити на самокатах та іншому електротранспорті дозволено не швидше 20 км/год, при цьому використання телефону або перевезення іншої людини, тварини чи багажу суворо заборонено чинними правилами в цій країні.

В Німеччині офіційно дозволено користуватися електроскутерами. Водити електросамокати можна з 14 років. Спеціальні водійські права не потрібні. Носіння шолома не обов‘язкове, але настійно рекомендоване. Їздити на самокатах з електроприводом можна тільки велодоріжками, а якщо їх немає – проїзною частиною. Що стосується сігвеїв, то ними в Німеччині користуються навіть поліцейські. Їздити на такому транспорті в ФРН можна з 15 років і за наявності, як мінімум, прав на водіння мопеда.

У Нідерландах, як велосипедній країні, заборонені будь-які електричні пристрої. Тут електросамокати прирівняні до мопедів, на які треба отримувати права. Основні принципи щодо врегулювання руху е-самокатів у світі – обмеження швидкості (20–25 км/год) і потужності – від 250 Вт в Швеції до 1 кВт в Естонії. Якщо пристрій технічно може їхати понад 20–25 км/год, то він уже не потрапляє у цю категорію і прирівнюється до мопеда, на керування яким потрібно мати права [5].

Відсутність єдиного підходу до визначення правового статусу користувачів легкого персонального електротранспорту обумовлена широким різноманіттям видів таких девайсів. Наразі нараховують близько 12 найменувань таких гаджетів. До них зокрема відносяться:

- моноколеса;
- електроскейти;
- гіроборди;
- гіроскутери;
- електросамокати;
- електровелосипеди;
- електроскутери;
- електромотоцикли;
- електрокари [6].

Їх загальною ознакою є те, що усі вони приводяться в рух за допомогою електродвигунів, потужність яких не перевищую 3 кВт. Отже усі ці засоби пересування не є механічними транспортними засобами в розумінні Правил дорожнього руху. Водночас кожен вид електротранспорту має суттєві відмінності за ключовими характеристиками, зокрема такими як потужність, швидкість руху, діаметр коліс та їх кількість тощо. Залежно від таких особливостей кожен із зазначених засобів потребує відповідних умов руху. Так, моноколеса зазвичай можуть розвивати максимальну швидкість до 35

км/год та мають потужність до 1000 Вт. Тоді як електромотоцикли здатні рухатися зі швидкістю понад 100 км/год та мати потужність до 3000 Вт. Таким чином запровадження єдиних вимог до руху усіх видів персонального легкого електротранспорту є не лише не логічним, а й небезпечним.

Для виокремлення кожного виду електродевайсів доцільно запровадити їх класифікацію, залежно від якої встановлювати правила руху для кожного розряду.

Приблизну класифікацію легкого персонального транспорту з електорприводом запропонували Л. М. Піліпака та А. О. Андрусик, які розробляють наступні примірні вимоги до інфраструктури такого транспорту [7]:

Тип	**Дозволена швидкість**	**Вік користувачів**	**Вид інфраструктури**
Моноколесо Гіроскутер	до 15 км/год	>14	Велодоріжки, тротуари
Мінісігвей Електросамокат	до 25 км/год	>14	Велодоріжки, тротуари, крайня права смуга на проїзній частині (велосмуга)
Мотоскейт Сегвей	до 50 км/год	>14	Крайня права смуга на проїзній частині (велосмуга)

Зазначений підхід до класифікації електротранспорту є дискусійним та потребує подальшого вдосконалення, однак без розробки та нормативно-правового визнання категорій легкового персонального електротранспорту неможлива його подальша легітимізація на вулично-дорожній мережі.

Отже, правове визнання в Україні осіб, що керують персональним легким електротранспортом, як повноцінних учасників дорожнього руху є давно назрілим та потребує якнайшвидшого вирішення. Разом із тим законопроекти, що перебувають на розгляді у Верховній Раді Україні, спрямовані на легалізацію в процесі дорожнього руху нових учасників потребують суттєвого доопрацювання. Потрібно запровадити класифікацію легкового персонального електротранспорту та визначити умови допуску до його керування та умови руху на вулично-дорожній мережі з огляду на технічні характеристики цих засобів.

Список використаних джерел

1. Електротранспорт: швидко, екологічно…та може бути небезпечно… URL: https://www.facebook.com/Bilosh/videos/1082445852629928/ (дата звернення: 05.06.2022).

2. У поліції знову заговорили про законодавче регулювання для персонального електротранспорту.

URL: https://auto.24tv.ua/u_politsii_znovu_zahovoryly_pro_zakonodavche_rehuliuvannia_dlia_personalnoho_elektrotransportu_n38637 (дата звернення: 05.06.2022).

3. Колодяжний М.Г. Міжнародне правове й методичне забезпечення безпеки дорожнього руху: поняття та істотні ознаки. *Проблеми законності.* 2021. Вип. 155. С. 211. URL: https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.242781 (дата звернення: 06.06.2022).

4. Співак М. Вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки окремих категорій учасників дорожнього руху. *Публічне право*. 2021. № 1 (41). С. 90. URL: https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-8 (дата звернення: 06.06.2022).

5. Цигилик Ю. Організаційно-правовий механізм удосконалення безпеки дорожнього руху шляхом включення персонального електричного транспорту до єдиної транспортної системи України. *Krakowskie Studia Małopolskie* 2021, nr 3 (31). С. 106. URL: DOI 10.15804/ksm20210305 (дата звернення: 06.06.2022).

6. Персональний електротранспорт: види та призначення. URL: https://blog.allo.ua/ua/personalnij-elektrotransport-vidi-ta-priznachennya_2020-05-51/ (дата звернення: 07.06.2022).

7. Піліпака Л. М., Андрусик А.О. Загальні підходи до розробки інфраструктури легкого персонального транспорту. *Вісник НУВГП. Технічні науки :* зб. наук. праць. – Рівне : НУВГП, 2021. Вип. 2(94). С. 88 – 96. URL: http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/22301 (дата звернення: 07.06.2022).

Черкашин Сергій Дмитрович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат військових наук, підполковник

ПОГЛЯДИ НА ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕВАКУАЦІЇ ВАЖЛИВИХ ДЕРЖАВНИХ ОБ'ЄКТІВ З ЙМОВІРНИХ РАЙОНІВ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Відомо, що одними з основних функцій Національної гвардії України є охорона та оборона важливих державних об‘єктів. [1],

Досвід проведення операції Об‘єднаних сил в окремих районах Донецької та Луганської областей [2-3] свідчить, що в даний час чимало важливих державних об‘єктів (об‘єктів інфраструктури) (ТЕЦ, ГРЕС, залізничні та автомобільні вузли), а також великі промислові підприємства знаходилися на території, підконтрольній Об‘єднаним силам.

Поряд з цим, у разі ескалації ведення бойових дій, евакуації можуть

підлягати: персонал об‘єкта, військовослужбовці військової частини (підрозділу) охорони та члени їх сімей; готова продукція; основні засоби виробництва; сировина для виготовлення продукції; службова документація, і т. ін. [4-10],

Зазначене вище обумовлює необхідність детального вивчення наступних питань:

- необхідність планування евакуаційних заходів у мирний час;
- визначення складу об‘єктових евакуаційних комісій;
- завчасне розроблення та оформлення евакуаційної документації;
- налагодження і підтримання взаємодії між військовою частиною та об‘єктовою евакуаційною комісією;
- визначення евакуаційних напрямів і маршрутів евакуації;
- налагодження і підтримання взаємодії з міськими (районними) евакуаційними комісіями;
- визначення місць (районів) розташування і порядку функціонування збірних, проміжних та приймальних евакуаційних пунктів;
- визначення постачальників транспортних засобів для проведення евакуації;
- визначення тимчасових районів (місць, пунктів) розташування евакуйованого персоналу, сил охорони, матеріальних засобів тощо;
- визначення порядку охорони засобів та документації, що підлягають евакуації, під час їх перевезення та розміщення в тимчасових пунктах (місцях) дислокації;
- визначення порядку та черговості евакуації підрозділів військової частини, що охороняє об‘єкт;
- організація приймання, розміщення, захисту та життєзабезпечення евакуйованих у безпечному районі;
- проведення розрахунків для кожного виду забезпечення евакуаційних заходів;
- знищення життєво важливих центрів об‘єктів, що охороняються тощо.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-XII : за станом на 01.01.2017 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/876-18.

2. Павліченко О., Мартиненко О., Гарбар О., Конопкін А., Кореньков О., Мовчан С. Збройний конфлікт в Україні: військова підтримка незаконних збройних формувань «ДНР» та «ЛНР» з боку Російської Федерації. *Українська Гельсінська спілка з прав людини.* Київ. 2018. 40 с. URL : https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/New.pdf (дата звернення 06.02.2022).

3. Аналіз бойових дій на сході України в ході зимової кампанії 2014–2015 років. *Міністерство оборони України.* URL : http://www.mil.gov.ua/news/2015/12/23/analiz-bojovih-dij-nashodi-ukraini-v-hodi-zimovoi-kampanii-2014-2015-rokiv--16785/ (дата звернення 06.02.2022).

4. Про залізничний транспорт Закон України : Закон України від 04.07.96 за станом на 21.10.2015 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/273/96-вр

5. Про функціонування єдиної транспортної системи України в особливий період : Закон України від 20.11.1998 станом на 05.01.2013 р. – Режим доступу http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/194-14

6. Кодекс цивільного захисту України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17

7. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 станом на 28.12.2015 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1550-14

8. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 станом на 09.06.2016 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19

9. Про Концепцію захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій : Указ Президента України № 284/99 від 26.03.1999 станом на 26.03.1999 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/284/99

10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо планування і порядку проведення евакуації населення (працівників) у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру : Наказ МНС № 761 від 07.09.2010 станом на 07.09.2010 р. URL: http://zakon.kadrovik01.com.ua/regulations/2341/8217/8218/464719/

Черкез Дмитро Леонідович
суддя Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська, аспірант Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Ніколенко Людмила Миколаївна**
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття 55 Конституції України гарантує кожному право на звернення до суду. Це право не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану, про що прямо зазначено у ч. 2 ст. 64 Конституції України [1], тому суди зобов‘язані працювати та відправляти правосуддя не зважаючи ні на що. Із введенням на всій території України 24 лютого 2022 року воєнного стану національна судова система зіштовхнулася зі значними викликами, які поставили під загрозу функціонування судів та життя і безпеку суддів та працівників апаратів судів,

а тому пошук шляхів вирішення нових проблем для забезпечення кожному права на звернення до суду з одночасним гарантуванням належних та безпечних умов праці суддям та працівникам системи правосуддя стало вкрай необхідним.

Відповідно до ст. ст. 10 та 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у період дії воєнного стану повноваження судів не можуть бути припинені та обмежені**.** Крім того, у ст. 26 зазначеного Закону передбачено, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається [2].

Судова гілка влади також зазнала впливу бойових дій та їх наслідків, що значно вплинуло на процеси здійснення судочинства. Частина судів України повністю призупинили свою діяльність через активні бойові дії.

Внаслідок цього відповідними розпорядженнями Голови Верховного Суду «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану», враховуючи неможливість судами здійснювати правосуддя під час воєнного стану, територіальну підсудність судових справ, що розглядались в цих судах, було змінено.

Можливість реалізації таких повноважень Головою Верховного Суду пов‘язана з прийняттям Верховною Радою України Закону № 2112 від 03 березня 2022 року «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ», відповідно до якого частину 7 статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» було викладено у новій редакції. Дана стаття в редакції чинній станом на сьогодні передбачає, що у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об‘єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв‘язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється [3].

Таким чином, частина повноважень непрацюючої на теперішній час Вищої ради правосуддя було передано Голові Верховного Суду.

Враховуючи своєчасність внесених до Закону змін, вдалося оперативно

вирішити виниклі проблеми та забезпечити тим територіальним громадам, де наразі ведуться активні бойові дії, право доступу до суду, оскільки із зміною територіальної підсудності справ громадяни та юридичні особи мають можливість звернутися до нового визначеного суду.

В умовах воєнного стану набула загострення і проблема проведення судових засідань за участю учасників справи.

У квітні 2020 року Державна судова адміністрація України розробила та затвердила наказом № 169 від 08.04.2020 року «Порядок роботи з технічними засобами відеоконференцзв‘язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду», яким було врегульовано процедуру проведення відеоконференцзв‘язку під час судового засідання за участі сторін поза межами приміщення суду. Таким чином було передбачено використання системи EasyCon або інших доступних для суду та учасників судового процесу засобів, що забезпечують проведення судових засідань в режимі відеоконференцзв‘язку.

Такий механізм проведення судових засідань в дистанційному режимі, без присутності учасника справи безпосередньо в залі судового засідання та без необхідності призначення іншого суду, до якого повинен був з‘явитися учасник справи, сприяв нормалізації процесу здійснення правосуддя в умовах карантину. Зазначена практика використовується судами також і в умовах воєнного стану, що дозволяє учасникам справи у тих випадках, коли це є необхідним, брати безпосередню участь у судовому засіданні та сприяє своєчасному вирішенню судових справ.

Проте, на практиці в умовах воєнного стану виникають певні труднощі, що ускладнюють і дистанційне здійснення правосуддя та перешкоджають реалізації права осіб на розгляд їх справи судом навіть у такий спосіб.

Так, наразі в Україні щодня майже у кожній місцевості нашої держави лунають сирени, що передбачає необхідність особи (судді, учасника справи або працівника суду) переміститись в укриття. Ігнорування зазначених вказівок ставить під загрозу життя та здоров‘я працівників суду та учасників справи, що може призвести до сумних та трагічних наслідків.

Алгоритм дій під час повітряних тривог передбачає необхідність переривати судове засідання для переміщення в безпечне укриття. Кількість таких вимушених «переривань» та їх тривалість за день може бути різна, тому зазначена проблема негативно впливає на процес відправлення правосуддя, його безперервність та на дотримання розумних строків розгляду справи, що потребує свого подальшого опрацювання та розвитку, як з точки зору технічних можливостей, так і з точки зору їх нормативного закріплення.

Наступною проблемою, з якою стикаються суди в умовах воєнного стану, є належне повідомлення учасників справи, оскільки багато осіб вимушені були покинути свої домівки, не повідомивши суд про зміну місця свого проживання. Крім того, припинилося і належне поштове відправлення судових викликів та повідомлень на території, на яких ведуться активні бойові дії. Це призводить до неможливості належного повідомлення учасників

справи про хід її розгляду.

Певним порятунком для тих осіб, які зареєструвалися у встановленому Законом порядку, стала підсистема «Електронний суд», яка надає широкий спектр можливостей для учасників справи як подавати документи, так і знайомитись з наявними у матеріалах справи документами, отримувати інформацію про хід її розгляду, тощо.

При цьому, треба використовувати і альтернативні способи для комунікації з судом. Якщо під час звернення до суду учасники зазначили свій номер телефону або електронну адресу, це значно полегшує процес їх інформування та виклику. Не варто також забувати про обов‘язок учасників справи повідомляти суду актуальну адресу свого місця перебування.

Що стосується доступу до інформації про стан розгляду справ та до судових рішень, то в умовах воєнного стану слід визнати обґрунтованим рішення про обмеження загального доступу до Єдиного державного реєстру судових рішень, сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду».

Певним вирішенням окресленої проблеми є практика деяких судів, які демонструючи розуміння стану, у якому зараз опинились більшість учасників процесів через обмежений доступ до ресурсів судової влади, почали розміщувати на офіційних вебсайтах судів повідомлення для учасників судових справ.

Наступним викликом в умовах воєнного стану для ефективного відправлення правосуддя є дотримання процесуальних строків та оцінка поважності причин пропуску таких строків. Безумовно, введення воєнного стану для багатьох осіб значно ускладнило або навіть унеможливило своєчасне подання процесуальних документів до судових установ. Слід відзначити, що на початку введеного у державі воєнного стану більшість суддів вважала таку обставину поважною причиною для можливості поновити пропущенні процесуальні строки, однак зараз кожен суддя виходить з поточної ситуації у відповідному регіоні та конкретних обставин справи.

Слід погодитися з позицією Голови Верховного Суду, що воєнний стан є поважною причиною пропуску строків, але кожен суддя має право оцінювати цю причину індивідуально, у межах справи, яка ним розглядається з урахуванням усіх важливих обставин.

Підсумовуючи наведене слід зазначити, що незважаючи на сучасні виклики та нові проблеми судочинство продовжує здійснюватися в умовах воєнного стану. Судді та працівники апаратів судів, адаптувавшись до нових реалій, продовжують працювати, справи розглядаються, ухвалюються рішення, адже навіть в умовах воєнного стану робота судів не може бути припинена, аби кожний мав можливість реалізувати гарантоване йому право на судовий захист.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України: URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#top

Чернігов Владислав Анатолійович
завідувач сектору трасологічних досліджень відділу судової експертизи № 1 лабораторії судової експертизи (м. Кривий Ріг) Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ПРОБЛЕМИ ТА СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ У ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ТРАСОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний рівень злочинності у період воєнного стану в нашій державі диктує необхідність пошуку та впровадження у практичну діяльність з розслідування злочинів нових засобів та методів експертного дослідження слідів та речових доказів. Незважаючи на те, що з початку 2000-х років розвиток високих технологій підштовхнув до появи нових (наприклад, судової комп‘ютерно-технічної експертизи, експертизи голограм, матеріалів та засобів відео-звукозапису та інших) та вдосконалення на основі нових знань вже наявних видів експертиз (експертизи речовин потожирових слідів людини ДНК, одорологічної, товарознавчої та інших), одним із найбільш розроблених напрямів експертного дослідження є криміналістичні дослідження слідів-відображень. До них у вузькому значенні слова відносяться сліди-відображення, а також сліди-предмети та сліди-речовини, що відображають слідову картину події. Варто визнати, що трасологічна експертиза з часів перших монографій вітчизняних та зарубіжних криміналістів-трасологів до досліджень вчених-криміналістів останніх років зробила у своєму розвитку великий якісний стрибок. Ще 30 років тому експертами в основному проводилися експертизи з так званих традиційних трасологічних об‘єктів – слідів взуття, знарядь злому, транспортних засобів, а також свинцевих пломб, замків тощо. Вкрай рідко досліджувалися інші криміналістичні об‘єкти. З розвитком теорії судової експертизи, розробкою науково-обґрунтованих методик дослідження та впровадженням сучасних науково-технічних засобів та методів у практиці трасологічних експертиз стало можливим дослідження таких складних об‘єктів, як мікротраси, сліди шкірного покриву людини, сліди свердління, повного розпилу, сліди впливу на механізм пристроїв та

обладнання (наприклад, лічильників газу тощо).

Так, сучасна методика експертного дослідження слідів зубів (одонтоскопія) передбачає використання нових зліпочних мас (Zetaplus, Protesil, Panasil та інших) з метою моделювання та отримання зразків для порівняльного дослідження. Для дослідження дна сліду застосовується метод рентгенографії; для встановлення механізму утворення слідів та відображення ознак використовується апарат, що відтворює рух нижньої щелепи – артикулятор; для фіксації, у момент експериментального дослідження, моделей щелеп у центральному становищі – оклюдатор і т. д.

Можна сказати, що зазначені вище зліпувальні маси досить активно застосовуються в копіюванні та моделюванні об‘ємних слідів знарядь злому, слідів взуття.

У зв‘язку з розробкою нових видів слідокопіювальних плівок і паст стало можливим вилучати і досліджувати сліди вушної раковини, губ, сліди інших ділянок шкіри людини (чола, носа, підборіддя та ін.).

Особливе значення у розслідуванні злочинів надається результатам дослідження мікрооб‘єктів – матеріальних об‘єктів, зокрема мікрочастинки (тіла із стійкою зовнішньою формою), які від інших об‘єктів у процесі події злочину, жодне з вимірів яких (довжина, ширина, висота) не перевищує 1,5 мм. Основне завдання експертного трасологічного дослідження мікрочастинок (мікротрасології) – встановлення закономірностей утворення мікрооб‘єктів. Так, за допомогою дослідження одягу потерпілого та виявлення на ньому частинок волокон від одягу злочинця встановлюється факт контакту його з потерпілим.

В даному випадку основним технічним засобом трасологічного дослідження мікрооб‘єктів є мікроскоп. За допомогою оптичних мікроскопів («МБС-10» та інших) об‘єкти досліджуються зі збільшенням до 100 крат., а у полі зору стереомікроскопів виробника «Leica» об‘єкти можуть бути досліджені до 200-кратному збільшенні. Мікрочастинки досліджуються із застосуванням спеціальних методів мікроскопії: методу дослідження мікрочастинок у світлі, що проходить в падаючому світлі (методами побудови світлого і темного поля) методами дослідження в поляризованому світлі. За допомогою растрових електронних мікроскопів («РЕМ-106» та інших типів) вдається досягти тисячократного збільшення. Так, методи електронної мікроскопії дозволяють проводити експертні дослідження контрафактності продукції: DVD-дисків, спеціального маркування на краях отворів дисків, мікротрас на самих лазерних дисках.

Аналіз експертної практики свідчить про те, що попри значні позитивні зміни у написанні трасологічних досліджень, не всі можливості експертиз даного виду використовуються слідчими у розслідуванні злочинів. Вкрай рідко ставляться і кваліфіковано вирішуються такі ідентифікаційні експертні завдання: визначення належності взуття конкретній особі за індивідуальними особливостями стопи, що відобразилися в ній, і ознаками зносу окремих частин взуття; ідентифікація взуття слідами взуття на нерівній поверхні та інших.

Складність вирішення процесуальних завдань зумовила подальший розвиток не лише технічних засобів та методів експертного дослідження, а й теоретичних положень трасологічної експертизи. Так, останніми роками в теорії та практиці судової експертизи з‘явився новий напрям експертного дослідження, який можна назвати «інтеграційною експертизою» (від лат. integratio – об‘єднання в ціле будь-яких частин чи елементів). Інтеграційна експертиза є наступним після комплексної експертизи ступенем процесу взаємопроникнення та взаємопереплетення наукових знань. Деякі вчені зазначають, що вирішення деяких завдань, поставлених перед експертом у рамках однієї галузі знання, вже не забезпечує якісного експертного дослідження, та «процес диференціації… досяг такого рівня, що систематизація знань… вимагає переходу до інтеграції» [5].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що подальше удосконалення судово-експертної діяльності, особливо в період воєнного стану, зокрема проведення трасологічних досліджень, можливе лише при збереженні наукового потенціалу (фахівців, співробітників наукових установ) і матеріальної бази (лабораторій, спец/техніки тощо), а також за умов постійного обміну досвідом і плідної співпраці науковців і практиків.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1994. № 28. Ст. 232. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text

2. Антонюк П. Є. Актуальні питання судово-експертної діяльності державних спеціалізованих установ. *Судово-експертне забезпечення кримінального процесу: матеріали міжвід. наук.-практ. семінару.* К., 2014.

3. Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмічов Я. В. та ін. Криміналістика: питання і відповіді. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 280 с.

4. Судові експертизи у кримінальному провадженні: посібник / А. І. Ріпенко, В. В. Тіщенко, О. А. Самойленко та ін. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 152 с.

5. Сімакова-Єфремян Е. Б. До питання взаємозалежності європейських інтеграційних процесів і тенденцій інтеграції спеціальних знань в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* 2017. Вип. 17. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpsek_2017_17_22.

Швиданенко Діна Вікторівна
завідувач сектору економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Кіровоградського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

Олефір Юлія Сергіївна
головний судовий експерт сектору товарознавчих та гемологічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Луганського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Повномасштабна військова агресія росії проти нашої держави, глобалізація світових економічних ринків, стрімкий розвиток підприємництва, банківських та інших фінансових установ, динамічна зміна податкового законодавства України поставили на сьогодні особливо актуальним питання про входження нашої країни до європейського та світового економічного простору та застосування концептуальної основи фінансової звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) – це система документів, які визначають загальні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності здійснюють забезпечення порівнянності та зрозумілості для міжнародних інвесторів звітів суб‘єктів господарської діяльності різних країн світу. Стандарти мають певну гнучкість, що дозволяє враховувати особливості національних економік – вони містять не чітко прописані форми і правила, а лише загальні принципи і підходи до відображення операцій і розкриття інформації. При цьому стандарти постійно допрацьовуються і доповнюються, виходячи зі зміни ситуації на світових ринках.

МСФЗ включають: Концептуальну основу, близько 40 офіційно діючих стандартів (кожного року кількість змінюється), а також інтерпретації. Концептуальна основа фінансової звітності була видана РМСБО у вересні 2010 р. Вона замінила попередню редакцію Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів. Концептуальна основа не є Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку, але саме в ній визначені основні фундаментальні концепції складання та подання фінансової звітності.

Метою Концептуальної основи є:

а) допомагати Раді КМСБО в розробці майбутніх та перегляді існуючих МСБО;

б) допомагати Раді КМСБО в подальшій гармонізації регулюючих положень МСБО шляхом надання основи для зменшення кількості альтернативних облікових підходів, дозволених МСБО;

в) допомагати національним органам з розробки стандартів у розробці національних стандартів;

г) допомагати особам, які складають фінансові звіти, аудиторам при підготовці висновку щодо відповідності фінансових звітів МСФЗ, іншим користувачам застосовувати міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і трактувати питання, які ще мають стати предметом МСФЗ;

д) надавати інформацію тим, хто виявляє зацікавленість у діяльності КМСБО, про його підходи у формулюванні МСФЗ.

Коцептуальна основа охоплює:

- мету фінансових звітів;
- якісні характеристики, які визначають корисність інформації, наведеної у фінансових звітах;
- визначення, визнання та оцінку елементів, з яких складаються фінансові звіти;
- концепції капіталу та збереження капіталу. Концептуальна основа фінансових звітів видана РМСБО визначає, що загальною метою фінансових звітів є надання інформації про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства, яка є корисною для широкого кола користувачів у прийнятті ними економічних рішень. В значній мірі фінансові звіти базуються на оцінках, судженнях і моделях, а не на точних описах [1].

Таким чином, можна зробити висновки, що МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв‘язків. Використання Концептуальної основи МСФЗ дасть змогу залучити іноземних інвесторів і розширити експортні можливості України, що, своєю чергою, приведе до зниження безробіття, забезпечить вихід із кризи та майбутнє процвітання економіки країни.

Крім того, для розуміння і практичного застосування МСФЗ важливе значення має Концептуальна основа фінансової звітності, яка містить виклад концепцій, на яких ґрунтується фінансова звітність загального призначення. Результатом цих зусиль є сприяння МСФЗ поліпшенню та гармонізації фінансової звітності у світі.

Список використаних джерел

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Концептуальна основа фінансової звітності. URL:: https://bit.ly/3LwdsaW (дата звернення: 25.01.2022).

Шопіна Ірина Миколаївна
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Можливість громадськості брати участь у публічному управлінні у демократичній правовій державі потребує наявності великої кількості правових механізмів та платформ, за допомогою яких можна перетворити прагнення та інтенції на конкретні кроки з підвищення ефективності функціонування суб‘єктів публічного адміністрування. Важливим елементом таких механізмів є об‘єкт контролю – феномен, який традиційно протиставляється суб‘єкту контролю як особі або органу, що вказаний контроль здійснює.

Слід сказати, що розуміння об‘єкта контролю у вітчизняній правовій науці традиційно охоплює три основних підходи. Відповідно до першого з них об‘єктом є сукупність органів та посадових осіб, на яких покладено обов‘язок здійснювати комплекс дій, пов‘язаних з їх відкритістю та необхідністю звітувати перед іншими суб‘єктами, для яких вони є підконтрольними. Другий підхід пов‘язаний з визнанням об‘єктом контролю діяльності або поведінки певних органів або посадових осіб, при цьому межі і масштаби такої діяльності або поведінки можуть різнитися – від суто службової до побутової (останнє є справедливим для контролю, пов‘язаного із додержанням вимог доброчесності відповідних суб‘єктів). І третій підхід, який є значно ширшим за своїм змістом, передбачає, що об‘єктом, тобто точкою прикладання зусиль суб'єкта контролю, є не органи і не посадові особи, а більш абстрактні категорії, які, разом з тим, необхідні для існування держави і розвитку громадянського суспільства. Мова йде про так звані суспільні блага.

До таких суспільних благ, відповідно до традиційного поділу, належать дві категорії - приватні та громадські блага. Основою для вказаного поділу є ступінь легкості, з якою потенційні споживачі можуть бути виключені із споживання благ. У свою чергу, приватні блага можна розподіляють на дві групи: приватні блага індивідуального та приватні блага спільного (колективного) споживання. Прикладами приватних благ індивідуального споживання є їжа або одяг, тоді як прикладами приватних благ спільного споживання можуть слугувати громадський транспорт, театральні вистави або ж футбольні матчі. Громадські блага поділяють на міжнародні (наприклад, фундаментальні наукові знання), загальнонаціональні (приміром, національна оборона) та локальні (наприклад, освітлення вулиць). Загальнонаціональні та локальні суспільні блага об‘єднує те, що вони є невиключними для всіх членів суспільства. Проте якщо вигодами від загальнонаціональних суспільних благ користаються всі члени суспільства, то вигодами від локальних суспільних

благ - переважно ті особи, які проживають на відповідних територіях [1, с.73-74].

Розглядаючи суспільне благо як цінності, що надаються членам суспільства, територіальних громад та окремим громадянам, хотілося б зробити декілька зауважень. Як здається, національна безпека сама по собі не може бути визнана благом. Цінністю є той стан, до якого призводить ефективне функціонування системи національної безпеки – максимальна захищеність людини, суспільства і держави від ризиків та небезпек у політичній, воєнній, економічній, екологічній та інших сферах. Саме на досягнення такого стану спрямована діяльність суб‘єктів національної безпеки. Якщо екстраполювати вказані положення на систему контролю, то визнання суспільним благом самого контролю доцільно здійснювати лише у деяких випадках – наприклад, в історичних дослідженнях, присвячених проблемам розвитку демократичних цінностей.

Однак, досліджуючи чинні механізми демократичних відносин у сучасній державі, доцільніше розглядати як цінність той результат, на досягнення якого функціонування демократичного цивільного контролю спрямовано. Аргументами на користь цієї позиції може бути розповсюдження серед членів суспільства уявлення про цінність досліджуваного контролю: про його існування, які свідчать результати різноманітних соціологічних досліджень, інформовані не всі члени суспільства, отже, для цієї категорії вказаний контроль навряд чи може бути визнаний благом. Але наслідки такого контролю, якими є раціональне витрачання коштів державного і місцевих бюджетів, ефективне подолання зовнішніх та внутрішніх загроз, спрямованих на дестабілізації відносин у державі і суспільстві, здатна відчути переважна більшість громадян. Перефразовуючи, скажемо, що для пересічного громадянина благом виступає не компетенція та організація діяльності суб‘єктів сектору безпеки і оборони, а захищеність його самого та його родини, майнових та немайнових прав від ризиків та небезпек, що можуть бути спричинені діями держави-агресора, терористичними актами тощо.

На підставі вказаного вище можна сформулювати поняття об‘єкта громадського контролю (нагляду), який є елементом демократичного цивільного контролю, наступним чином. Об‘єкт громадського контролю (нагляду) – це комплекс суспільних благ непатронатного характеру, які виникають завдяки активності членів громадянського суспільства і полягають у захищеності прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб, зниженні рівня корупційних ризиків та ефективному раціональному використанні бюджетних коштів. Непатронатний характер громадського контролю (нагляду) означає, що джерелом виникнення благ є не держава, а громадянське суспільство. Ми вважаємо, що громадський контроль (нагляд) поширюється на захищеність прав, свобод та інтересів не лише цивільних осіб, а й військових – наприклад, під час здійснення моніторингу змін у системі продовольчого забезпечення військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Отрошко О.В. Суспільні блага: уявні та дійсні відмінні риси. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2011. Т. 26. С. 70-74.

Щудро Анатолій Євгенович
судовий експерт сектору балістичного обліку лабораторії криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, кандидат технічних наук

Щудро Ольга Олександрівна
аспірант Дніпровського державного медичного університету

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ, ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОННОГО СТАНУ

На сьогодні відомо, що працівники силових структур у зв‘язку з особливостями своєї роботи входять до групи ризику щодо наявності синдрому професійного вигорання [1-3]. Однак серед працівників судово-експертної служби питання поширеності цього стану залишається маловивченим.

Тому метою дослідження стало вивчення виразності синдрому професійного вигорання серед працівників судово-експертної служби та вплив на цей процес стажу роботи у цій службі.

Нами було обстежено 37 працівників судово-експертної служби на базі Дніпропетровського науково-дослідного експертно криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України (Дніпропетровський НДЕКЦ МВС України), середній вік – 38,8 (31; 44) років, серед них чоловіків – 68 (%), жінок – 32 (%). Середній стаж серед працівників склав – 13,5 (5,5; 19) років. Синдром професійного вигорання оцінювали за допомогою опитувальника Дж. Гринберга, де від 0 до 7 балів визначали низький рівень, від 8 до 14 балів – середній рівень, від 15 до 20 балів – високий рівень синдрому вигорання. Інформована згода на участь у дослідженні була надана усіма респондентами. Статистична обробка даних проводилась за допомогою STATISTICA 10.0. Результати вважали достовірними при p менше 0,05.

Синдром вигорання визначають як почуття виснаження енергії, збільшення розумової дистанції від роботи, цинічне або негативне ставлення до роботи, а також падіння професійної продуктивності.

Першим термін «професійне вигорання» (від англ. Burnout) ввів американський психіатр Герберт Фрейденбергер в 1974 році. Він узагальнив зміни, які бачив серед спеціалістів, зайнятих у психіатрії [4-6]. Одним із

провідних сучасних дослідників проблеми вигорання є К. Маслах, професор психології Каліфорнійського університету у Берклі. За класифікацією Маслах, вигорання пов‘язане з постійною діяльністю: саме це відрізняє синдром від інших емоційних змін.

Синдром визначають як феномен, спричинений тривалим стресом. Це фактор, який може впливати на розвиток захворювань, але сам ним не є [7-9].

Прибічники існування синдрому вважають, що сучасний світ неминуче створює умови вигорання. Співробітники проводять за комп‘ютером по 7-8 годин на день, люди менше спілкуються особисто, користуючись при цьому соцмережами та месенджерами, потік інформації постійно зростає. Людині важко справлятися із таким тиском.

Існують зовнішні та внутрішні фактори, які можуть призвести до вигорання. Наприклад, умови роботи відносяться до зовнішніх – їх можна змінити порівняно швидко. Внутрішні фактори – це установки, моделі поведінки, риси характеру та переконання, якими людина керується у своїх рішеннях. Зовнішні умови можуть вплинути, коли людина вже має внутрішні передумови для вигорання.

Відстежити перші ознаки вигорання буває складно, оскільки стан змінюється поступово. Через внутрішні чинники людина продовжує терпіти ситуацію, де її не влаштовує. У стан вигорання він входить плавно, за структурою цей рух схоже на спіраль. Поступово відмовляється то від одного, то від іншого, не помічаючи, як скочується у цей стан.

Раніше поняття вигорання застосовували тільки до тих, хто працює у сферах, де багато спілкуватися з людьми. Наразі його відносять до будь-якої діяльності – вигоріти можна і від домашніх справ [9].

Людина з емоційним вигоранням має тривожні думки. Вони стосуються, наприклад, можливих невдач на роботі: «я не впораюся, у мене не вийде». Майбутнє видається як неясне, тривожне, у ньому все буде гірше, ніж зараз. Можливо почуття спустошеності – все, що раніше подобалося, стало нецікавим.

Фізична втома теж можлива – людина починає частіше хворіти, бо тіло намагається відпочити. Зайва дратівливість, апатичні стани, небажання контактувати з іншими людьми, тому що це також витрата енергії. Також з‘являється негативна оцінка себе: людина вважає, що вона марна, ні на що не здатна, відчуває приреченість через це [10-11].

Аналіз отриманих даних показав, що серед працівників Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України в основному переважав низький рівень професійного вигорання (у 31 респондента (83,8%)). Причому у інших 6 опитуваних (16,2%) був середній рівень синдрому вигорання, а високого рівня не спостерігалось у жодного працівника.

Проведений кореляційний аналіз не показав достовірного впливу збільшення стажу роботи у експертно-криміналістичній службі на збільшення рівня синдрому вигорання серед даних працівників ($p > 0,05$) (див. рис.1).

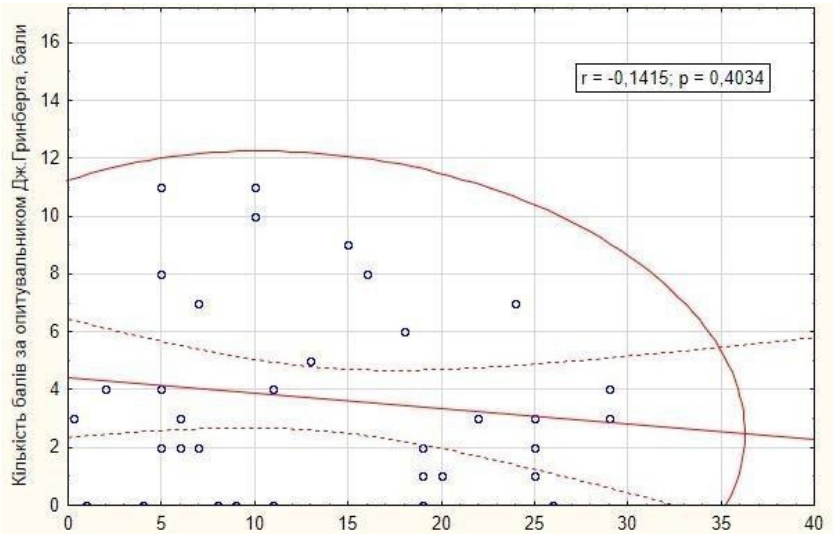

Рис.1. Взаємозв'язок виразності синдрому вигорання за опитувальником Дж. Грінберга та стажу роботи у Дніпропетровському НДЕКЦ МВС України.

Висновки.

1) у більшості (83,8%) працівників Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України визначався низький рівень професійного вигорання;

2) не виявлено достовірного впливу збільшення стажу роботи на збільшення рівня синдрому вигорання серед опитаних працівників ($p > 0,05$);

3) своєчасне виявлення групи ризику щодо синдрому вигорання допоможе розробити індивідуальні програми нейтралізації та корекції стресу під час виконання службових обов‘язків.

Список використаних джерел

1. Бухтияров И.В., Рубцов М.Ю., Чесалин П.В. Валидизация оценки профессионального стресса у работников офисов. *Экология человека.* 2012. № 11. С. 20–26.

2. Евдокимов В.И., Натарова А.А., Хмелинина Н.В. Дискриминантная модель оценки профессионального выгорания у средних медицинских работников. *Вестник психотерапии.* 2010. № 36. С. 54–62.

3. Жижин К.С., Морозов В.В., Оганесьян Т.В., Бункина А.П., Карбовская О.Э. Профессиональное выгорание медицинской сестры как следствие специфики трудового процесса. *Успехи современного естествознания.* 2010. № 5. С. 29–33.

4. Костина Л.А., Великанова Л.П., Гуреева Л.П. Клинико-психологические характеристики синдрома выгорания. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований.* 2010. № 11. С. 57–59.

5. Куимова М.В., Федоров К.В. Синдром эмоционального выгорания в профессиональной деятельности педагога высшей школы. *В мире научных открытий.* 2013. № 14. С. 202–210.

6. Лукшина О.Ю. Профессиональная роль и ее значение в развитии симптомов «психического выгорания» пенитенциарных служащих. *Прикладная юридическая психология.* 2013. № 1. С.59–65.

7. Мальцева А.П. Влияние эмоционального стресса на состояние здоровья медицинских работников. *Бюллетень научного совета Медико-экологические проблемы работающих*. 2006. № 4. С. 54–56.

8. Молчанова Л.Н. Состояние психического выгорания представителей профессий экстремального профиля в контексте личностного опыта участия в болевых действиях. *Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика.* 2011. Том 17. № 1. С. 164–167.

9. Ронгинская Т.И. Синдром выгорания в социальных профессиях. *Психологический журнал.* 2002. Т. 23. № 3. С. 85–95.

10. Van Wijk C. Factors influencing burnout and job stress among military nurses. *Military Medicine*. 1997. Vol. 162 (10). P. 707–710.

11. Westman M., Eden D. Effects of a respite form work on burnout: Vacation reliefand fade-out. *J. of Applied Physiology* – 997 – Vol. 82(4) – P. 516–527.

Якобчук Яна Андріївна
курсантка 4-го курсу 401 н.в. Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Терещенко Олександр Олександрович**
викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, капітан поліції

ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ДІЛЬНИЧИМИ ОФІЦЕРАМИ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогоденні реалії та ситуація в країні зумовили прийняття доповнень до законодавства та розширення повноважень підрозділів поліції.

Перш за все, дільничний офіцер поліції (ДОП) є посадовою особою Національної поліції, на яку покладено виконання завдань служби дільничних офіцерів поліції та яку наділено повноваженнями відповідно до законодавства [1].

Зазвичай робота дільничного офіцера поліції є превентивною (профілактичною) діяльністю, що передбачена законодавством і спрямована на запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, перевірку дотримання обмежень, установлених законом щодо осіб, які перебувають на профілактичному обліку, здійснення поліцейського піклування.

Наразі дільничні офіцери поліції посилено несуть службу в умовах

воєнного стану. Дільничні офіцери поліції також почали здійснювати активне патрулювання. Вони шукають підозрілих осіб, колаборантів, порушників комендантської години. Підозрілих осіб вони перевіряють, керуючись статтями 32-34 Закону України «Про Національну поліцію», а саме: перевірка документів особи, опитування особи, поверхнева перевірка [2].

У разі відсутності в особи документів, уповноважена особа затримує таку особу для її встановлення на строк, передбачений Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Уповноважена особа для проведення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі речі, обіг яких заборонено чи обмежено або які становлять загрозу життю чи здоров‘ю такої особи або інших осіб.

Для забезпечення безпеки поліцейські також зупиняють транспортні засоби, перевіряють документи особи, перевіряють сам транспортний засіб, мету в‘їзду до міста та направлення.

Уповноважена особа має право зупиняти транспортні засоби в разі проїзду транспортних засобів через блокпости та контрольні пункти в‘їзду-виїзду.

З метою здійснення перевірочних, фільтрувальних та спостережних заходів, налагодження контрдиверсійної роботи запроваджено діяльність блок-постів. Блок-пости розташовані на найважливіших ділянках автомобільних доріг, деякі наближені до важливих об‘єктів. Відтак, до переліку завдань дільничних офіцерів поліції також додалось несення служби на блок-постах, в адміністративних будинках та стратегічних об‘єктах.

Під час воєнного стану у діяльності поліції, насамперед, дуже важливою є превентивність, пріоритет повинен віддаватися заходам попереджувального характеру.

До превентивних заходів поліції відповідно до статті 31 Закону України «Про Національну поліцію» належать: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб [2].

Варто зазначити, що Верховна Рада прийняла законопроект №7147, яким вносяться зміни до законів «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [3].

Під час дії режиму воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу щодо осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України без врахування вимог та заборон, передбачених статтею 43, частини 4 та 5 статті 45, а також частини 9 статті 46 Закону України «Про

Національну поліцію».

Згідно із законопроектом правоохоронцям дозволили офіційно й без обмежень застосовувати зброю проти російських окупантів. Також розширено перелік підстав для зупинки поліцейським транспортного засобу та його перевірки, а також перевірки водія та пасажирів.

Також слід наголосити, що відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» військові адміністрації населених пунктів на відповідній території здійснюють повноваження із сприяння діяльності органів Національної поліції [4].

Отже, під час воєнного стану Національна поліція України, зокрема дільничні офіцери поліції набули додаткові повноваження. Вони активно патрулюють вулицями міст, де застосовують превентивні заходи, виявляють підозрілих осіб, перевіряють транспортні засоби, протидіють внутрішнім загрозам, забезпечують безпеку та порядок, несуть службу на блок-постах, адміністративних будівлях та стратегічних об‘єктах.

Список використаних джерел

1. Басс В.О. Адміністративно-правовий статус дільничного офіцера поліції в Україні: проблемні питання. Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку: Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 21 жовтня 2016 р.): тези доповідей / ДВНЗ «ПДТУ», Головне упр. Нац. поліції в Донецькій області, Донецький юридичний ін-т. Маріуполь, 2016. С. 32–34.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

3. Проект Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» № 7147 від 13.03.2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/ji07108a?an=3&ed=2022_03_13 (дата звернення 18.06.2022).

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T150389 (дата звернення 18.06.2022).

Якубовський Віктор Ігорович
начальник кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Балагур Леся Олександрівна
доцент кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент

Михайленко Олександр Владиславович
професор кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук

ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Війна в Україні вплинула на стратегію національної безпеки, та оборонний менеджмент, стратегічне планування та управлінські процеси. Військова реформа для України є ключовим завданням навіть умовах ведення війни. У контексті військової реформи, що спрямована на розвиток потенціалу та обороноздатності військових та правоохоронних структур, особливу увагу необхідно зосередити на питаннях управлінського характеру. Пропонуємо врахувати такий актуальний інструмент управління для оперативних та стратегічних завдань як проектне управління. Управління проектами у сучасних військових та правоохоронних формуваннях слід сприймати як мету оборонної реформи, основу національної безпеки. Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ) виконує завдання щодо охорони та захисту державного кордону, тобто реалізують прикордонну безпеку. Прикордонна безпека виступає елементом національної безпеки України. В українському суспільстві проектний інструмент є новацією, а тому не має широкого розповсюдження у державних та приватних інституціях. Авторський колектив вирішив дослідити питання використання проектного управління у ДПСУ, зокрема на основі розроблення функціональної моделі відповідного управління.

Перманентна економіка та управління в сучасній Україні не створювали необхідних та достатніх умов для розвитку проектного управління не лише у державних інституціях, але у підприємницькій діяльності. Війна таку ситуацію поглибила, ускладнивши її. Інститути українського суспільства потребують інновацій та сучасної методології управлінської діяльності. Проектний менеджмент належить до таких інновацій. Правоохоронні структури України також потребують ефективних та універсальних управлінських інструментів. Тому ми вирішили здійснити спробу розробки модель проектного управління в ДПСУ. Загалом такий менеджмент дає змогу інституції адаптуватись до швидкозмінних змінних соціально-політичних

умов. Для прикордонного відомства, у якому процеси взаємодії є надзвичайно глибокими та яскраво вираженими. Сучасна ДПСУ може використовувати проектне управління для проактивного розвитку, оскільки проектні дії – це активні дії в умовах нестабільності. Для сучасної України, умови нестабільності – це війна, руйнація економіки, інфраструктури тощо.

Основними проблемами проектного управління в ДПСУ є відсутність відповідних фахівців, досвіду та певної мотивації. Ефективність результатів у реалізації функцій та завдань ДПСУ залежить від стану підготовки її персоналу, а отже від здатності задовольнити потреби щодо реформування сучасного українського суспільства. Прикордонне відомство потребує фахівців-проектних управлінців, котрі зможуть здійснити трансформації з метою його розвитку.

Соціум вимагає від українських громадян спроможності створити ідею, і взагалі продемонструвати нове мислення – відмінне від стандартного. У ДПСУ важливим фактором впровадження проектного управління є розуміння його цілей у згаданому правоохоронному відомстві, а також уміння працювати в команді. Зважаючи на ці пріоритетні вимоги ми звернулись до методу моделювання, що дає змогу замінити оригінальні об‘єкти та процеси аналогічними. Моделювання може бути різним. Нами використано розроблення функціональної моделі, щоб знайти прорахунки у впровадженні проектного управління та попередити недоліки його реалізації в прикордонній службі.

Функціональна модель є на даний момент узагальненою та адаптивною, представляючи такі ключові її елементи (оскільки модель переважно є системною): соціум, прикордонне відомство, персонал служби, середовище підготовки фахівців-проектологів. Особливістю представленої моделі є узгодженість і взаємозв‘язок усіх складових ДПСУ для удосконалення управлінського процесу в ООДК (органах охорони державного кордону) за допомогою інтеграції низки підсистем загону: накопичення даних, їх обробки, збереження даних, геоінформації, моделювання ОСД (оперативно-службової діяльності). Запити соціуму, АДПСУ (адміністрації ДПСУ), ООДК виступають джерелами різної інформації, що надходить у прикордонний загін. Згідно із моделлю інформація з‘являється у різних підсистемах, трансформується аналітиками відповідно до мети функціонування ДПСУ у формі звітів, рекомендацій, практичних пропозицій і загалом інновацій у загоні.

Впровадження в систему управління ДПСУ програмно-проектного підходу ґрунтується на цілісній моделі управління проектами розвитку спроможностей; передбачає інтегрованість із процесами планування, процесами планування утримання та розвитку, та націлений на підвищення ефективності управління ресурсами; враховує сучасні технології ефективного та гнучкого управління проектами в умовах високої динаміки змін в зовнішньому економічному та політичному середовищі; базується на міжнародних стандартах з управління проектами та менеджменту; враховує поточний стан, можливості та обмеження системи менеджменту ДПСУ з

одного боку та сучасні вимоги щодо підвищення ефективності діяльності, спрямованої на розвиток спроможностей та впровадження змін з іншого; містить методичні та регламентуючі документи щодо процесів управління та організації співпраці ООДК ДПСУ; передбачає передачу знань та отримання навичок у ході підготовки майбутніх керівників проектів та учасників проектної діяльності.

Таким чином, проведено аналіз теоретичних і методологічних основ проектного менеджменту, як складової державного управління; висвітлено генезис його впровадження у діяльність прикордонного відомства; використано термінологічне тлумачення основних понять проектного менеджменту.

На основі зазначених досліджень розроблено підходи та функціональну модель щодо впровадження проектного менеджменту у ДПСУ.

Запропонована функціональна модель проектного менеджменту ДПСУ потребує удосконалення, оскільки необхідно завершити осмислення логічної послідовності виконання його процедур та елементів, в‘язків між ними і врахуванні сучасних принципів та підходів, які характерні для проектного менеджменту у державах-членах НАТО.

Ялі Анастасія Геннадіївна
науковий співробітник відділу організації наукової роботи Донецького державного університету внутрішніх справ, лейтенант поліції

ПЕРЕБУВАННЯ ДІТЕЙ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Під час військових дій неповнолітні стають однією з найбільш уразливих категорій осіб, які страждають від психологічного та фізичного впливу, а як відомо, саме в період дитинства формується наповнення дитини а саме формування людини і громадянина України.

Дитина не може приймати рішення щодо місця свого перебування, давати оцінку рівню безпеки та коректно оцінювати свої індивідуальні особливості і потреби через брак життєвого досвіду. За це відповідають батьки чи опікуни.

На території України з 2014 року триває збройний конфлікт. 24 лютого 2022 року конфлікт набув загострення – відбулось повномасштабне збройне вторгнення РФ на суверенну територію України.

Внаслідок вторгнення та під час воєнного стану гостро постають наступні питання:

1) чи можуть батьки та опікуни залишати дитину на місці ведення

бойових дій (у разі можливості виїхати у безпечне місце на контрольовану Україною територію)?

2) чи мають право батьки та опікуни разом з дітьми повертатись на тимчасово окуповану територію України, підвергаючи загрозі життя або здоров‘я дитини?

3) які заходи мають вживати органи опіки, щоб права дитини не були порушені?

4) чи будуть нести відповідальність батьки які не забезпечують дитину належним харчуванням, необхідною медичною допомогою, відповідним для її віку доглядом, в умовах воєнних дій?

Згідно порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585, *загроза життю або здоров'ю дитини* – обставини, що можуть призвести чи призвели до тяжких наслідків для життя, стану здоров‘я та розвитку дитини, зокрема тяжкої, у тому числі невиліковної хвороби, тілесних ушкоджень або заподіяння шкоди нормальному фізичному, психічному розвитку дитини, у зв‘язку з чим вона потребує допомоги [1].

Очевидним є той факт, що дитина яка перебуває, за рішенням батьків, на тимчасово окупованій території, зростає під постійним деструктивним впливом інформації та пропаганди РФ на суспільну та особистісну поведінку, адже в*изначено, що засоби масової інформації на основі реалізації значної кількості прийомів та методів пропаганди і дезінформації маніпулюють суспільною свідомістю. Маніпулювання людською свідомістю, навіювання націоналістичних стереотипів та негативних здійснюється саме через засоби масової інформації* [2].

Дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження [3]. Необхідно враховувати належним чином важливість традицій і культурних цінностей кожного народу для захисту і гармонійного розвитку дитини.

Не можливо сперичатись з тим, що збройний конфлікт впливає на здоровий розвиток дитини. У багатої кількості дітей відібране невід‘ємне право на життя.

Порушується право дитини, батьки та опікуни якої залишають її на окупованій території, на збереження індивідуальності, включаючи громадянство. Дітей протизаконно позбавляють частини елементів своєї індивідуальності.

Враховуючи вище сказане, можна зробити висновки, що підтримка державою і суспільством батьків, опікунів і безпосередньо дітей через вимушене переміщення – це профілактика порушень прав дитини, недопущення вивезення її на непідконтрольну Україні територію, тим самим дотримання права кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: від 1 червня 2020 р. № 585: станом на 25 квіт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text (дата звернення 25.06.2022);

2. Уханова Н.С. Деструктивний вплив засобів масової інформації на суспільну і особистісну свідомість та поведінку молоді. *Науковий журнал «Інформація і право».* 2022. № 1(40); С. 89-96;

3. Конвенція про права дитини: від. 20 листопада 1989 р. станом на 25 квіт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 25.06.2022).

Северінова Олександра Борисівна

Доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ЗАПОБІЖНА ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Оцінка кримінологічної ситуації в країні – один із найбільш точних способів встановлення відповідності існуючих запобіжних заходів та засобів потребам сучасної держави та суспільства. Реалізація кримінологічної політики передбачає, у тому числі, і удосконалення рівня кримінологічної безпеки. Остання, у свою чергу, залежить від низки факторів, більшість яких інтегрована в процес державного управління. У зв‘язку із цим необхідно відмітити чітку кореляцію між запобіжною діяльністю, удосконаленням рівня кримінологічної безпеки держави та формуванням повноцінної кримінологічної політики. Як вірно відмічають учені, роль теорії запобігання злочинності стає найбільш очевидною під час вивчення пов‘язаних із нею ситуацій, які, разом із іншими негативними соціальними наслідками, мають пряму криміногенну природу [1, с. 109]. Вказане свідчить про необхідність створення/удосконалення актуальних для України інститутів, здатних запобігати кримінальній протиправній діяльності на необхідному рівні. Одним із таких інститутів є інститут детективів, який, не дивлячись на відносну новизну, демонструє необхідний рівень реалізації завдань, покладених на суб‘єктів запобігання кримінальним правопорушенням.

Актуальним також видається розмежування/співвідношення поняття кримінологічної політики та кримінологічної безпеки. Так, кримінологічна політика має розумітись як *цілеспрямована діяльність держави, пов’язана із прийняттям принципових рішень, спрямованих на забезпечення загальної та спеціальної превенції шляхом застосування сукупності заходів соціально-економічного, правового та організаційно-управлінського характеру з метою захисту прав людини та громадянина, суспільства та держави від кримінально протиправних посягань, необхідних та достатніх для реалізації*

охоронної та запобіжної функції кримінального законодавства. По відношенню до кримінологічної політики, кримінологічна безпека є її елементом – інструментом, який надає можливість забезпечити реалізацію завдань, закладених в основу кримінологічної політики шляхом своєчасної ідентифікації криміногенних загроз та ризиків, а також їх усунення. В контексті обраної тематики дослідження необхідно відмітити, що забезпечення кримінологічної безпеки в її широкому розумінні, а також кримінологічного захисту є одними із складових запобіжної діяльності детективів в Україні, що підтверджується сутністю та змістом заходів кримінологічного захисту.

В цій площині доцільною є популяризація інституту приватних детективів, а також налагодження взаємодії з правоохоронними органами. Приватна детективна діяльність може бути позитивно оцінена з точки зору потенційно більшого рівня довіри населення (через часткову її втрату до державних органів виконавчої влади), що матиме відповідний ефект з точки зору зниження рівня латенізації окремих видів кримінальних правопорушень, а також є більш доцільним із огляду на наявну сукупність більш сучасних способів та засобів реалізації запобіжної функції.

Отже, очевидною є потреба у розробці відповідного стратегічного забезпечення запобіжної детективної діяльності в Україні, що сприятиме упорядкуванню прав та обов‘язків вказаних суб‘єктів, а також подальшому остаточному закріпленню правового статусу приватних детективних агентств. При цьому варто зауважити, що на сьогоднішній день, відповідно до нормативно-правових актів, діяльність державних детективів є штучно звуженою до запобігання та боротьби із обмеженим колом кримінальних правопорушень. Логічним поясненням такого підходу є необхідність забезпечення прозорості та об‘єктивності кримінального провадження за фактом вчинення суспільно небезпечних діянь, досудове розслідування яких може мати значний корупційний ризик. Не заперечуючи доцільність законодавчого рішення, необхідно зауважити, що розширення кола повноважень розглядуваних суб‘єктів зі збереженням нині існуючих специфічних функцій мало б позитивний вплив на кримінологічну політику та безпеку країни. Отже, кримінологічна безпека та захист має реалізовуватись шляхом застосування сукупності заходів та засобів, які можуть бути реалізовані державними та приватними детективами. На сьогоднішній день першочерговою проблемою, яка має бути вирішена, є остаточне закріплення правового статусу приватних детективів із чітко визначеним переліком їх основних прав та обов‘язків, а також сфери повноважень. Аналіз статистики та судової практики дозволяє констатувати позитивний ефект, який був здійснений на кримінологічну безпеку та стан захищеності суспільних відносин від протиправних посягань після створення інституту державних детективів.

Таким чином, особлива увага має бути приділена нормативно-правовому та організаційно-управлінському забезпеченню запобіжної детективної діяльності в Україні.

Список використаних джерел

1. Dzhuzha O., Tychyna D., Nazymko Ye., Nalutsyshyn V. Condition, tendencies, dynamics and geography of HIV/AIDS spreading in Ukraine. *Amazonia investiga*. Volume 9. Issue 28: 108-112. April, 2020. P. 108–112 DOI: http://dx.doi.org/10.34069/AI/2020.28.04.13

Арсентьєв Данило Сергійович
здобувач Донецького державного університету внутрішніх справ

ПЕРІОДИЗАЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ЯК КОРУПЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Зловживання владою або службовим становищем – це кримінальне правопорушення, яке безпосередньо корелює із корупцією, що підтверджується вказівкою у диспозиції ч.1 ст. 364 КК України на мету такого діяння, якою є отримання неправомірної вигоди. Протягом становлення людства та сучасної держави корупція залишалась одним із соціально негативних феноменів (у деякому розумінні, навіть, соціально негативним інститутом), який майже не піддавався впливу. У більшості випадків формою реалізації корупційного інтересу було саме зловживання службовим становищем, форма реалізації якого трансформувалась в залежності від менталітету суспільства та загального курсу розвитку держави.

Корупція тісно пов’язана із майном, корисливим інтересом, а отже справедливим є твердження вчених з приводу того, що корупція виникла з появою приватної власності. Це пояснюється тим, що почали з’являтись різні прошарки суспільства. У Стародавній Греції в IV–V ст. до н.е. корупція мала швидше побутовий характер і проявлялася у псуванні їжі й питної води. До нас це явище дійшло вже у зовсім іншому значенні. В умовах сьогодення особа, яка дає хабар, скоріше прагне вирішити свої питання, аніж нашкодити тому чи іншому чиновнику. Пізніше корупцією називали деякі вияви у судовій практиці, занепад моралі, розбещеність молоді, порушення громадського порядку. Звичайно, таке формулювання та розуміння цього явища вже більш наближене до сучасного, проте ще не повністю відповідає йому. В Античній Греції це поняття мало також соціальний зміст – занепад моралі, безлад. Корупція як явище певним чином породжує занепад суспільної моралі, бо людина вважає, що якщо має гроші, то вона може вирішити питання будь-якої складності, а в деяких випадках відкупитись від відповідальності. Це викликає невдоволення, суспільний безлад і несправедливість. У Стародавньому Римі корупція означала підкуп судді, а з XV–XVI ст. – підкупність та продажність чиновників і громадсько-політичних діячів, що набуло тоді неабиякого поширення (*цитовано за М. Грищуком – прим. авт.*) [1, с. 56; 2, с. 29]. У стародавньому Римі та Афінах боротьба з корупцією була насамперед справою гуртової моралі та суспільного контролю. В цих державах-

полісах справді було вжито певних заходів, що мали обмежити ризик таємних послуг та операцій. Так, наприклад, часто членів рад чи зборів обирали жеребкуванням, вважаючи, що випадок – найкраща запорука об'єктивності [2, с. 30]. Фактично, корупція бере свої витоки з періоду жертвоприношення, а також етапу розвитку людства, коли приношення дарів правителям вважалось частиною обряду прийняття їх влади. Розуміння таких дій як корупційних унеможливлювалось розвитком тогочасного суспільства та безпосередньо примітивного права, яке не передбачало жодних видів стягнень за такі дії. Надання подарунків, у більшості випадків, розглядалась як подяка за своєчасне реагування на звернення по допомогу до службової особи (у прийнятому для досліджуваного періоду розуміння) або демонстрацію прихильності до такої особи. Проте, вже у стародавній період поряд із подарунками набували популярності інші схеми отримання неправомірної вигоди, одним із способів яких ставало зловживання владою або службовим становищем. У більшості випадків таке зловживання реалізовувалось шляхом встановлення необ'єктивно високих податків.

Для виборних посад встановлювалися короткі терміни без права переобрання. Зокрема, в Стародавньому Римі претор, як і більшість магістрів, обирався на один рік, обов'язки виконував безоплатно. Але така система давала змогу заможним громадянам підкупляти виборців. Цицерон у своїх судових виступах наводить багато фактів зловживання під час виборів на посаду претора, а також інших магістратів і під час виконання ними своїх обов'язків. Це підтверджує наявність спеціальних норм у республіканському законодавстві, які були спрямовані на попередження зловживань. Як офіційні вияви корупції на території сучасної України уперше зафіксовані у XI–XII ст. у Київській Русі, де дружинники, які виконували також функцію бюрократії, зловживали своїми обов'язками. У Стародавній Русі маємо першу згадку про корупцію як «посул», що означало незаконну винагороду. Відповідна згадка міститься у Двінській установчій грамоті. У період татарської орди хабарництво тимчасово силовими методами усунув хан Батий (*цитовано за М. Грищуком – прим. авт.*) [3, с. 5; 2, с. 30]. Отже, аналіз джерел права та історичних джерел надає можливість констатувати, що, фактично, зловживання владою або службовим становищем ставало одним із небагатьох способів отримати неправомірну вигоду.

Таким чином, *із урахуванням наведеного можна запропонувати таку періодизацію розвитку кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем*: 1) стародавній (античний) період (до 768 р. н.е.) – становлення та розвиток примітивного інституту корупції, реалізація зловживання службовим становищем у примітивних формах; формування правових основ протидії корупції (Закони царя Хаммурапі – протидія корупції у суддівському корпусі; Артхашастрі (Індія) – визначення механізму реституції; витоки кримінально-правової заборони на корупційні діяння у римському праві); 2) період формування та становлення князівської держави (882-1349 рр.); 3) період перебування України у складі Литви, Польщі, Речі Посполитої та автономії у складі Російської імперії (1349-1764 рр.); 4) період перебування України у складі Австрійської й Російської

імперій (1764-1917 рр.); 5) період розбудови української державності (1917-1921 рр.); 6) радянський період (1921-1991 рр.); 7) період розроблення нових наукових підходів до кримінально-правового регулювання механізму протидії корупції (1991-2001 рр.); 8) період вироблення наукових засад протидії корупції (з 2001 р. і до сьогодення).

Список використаних джерел

1. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 384 с.
2. Грищук М. Передумови виникнення та протидії корупції: історико–правові аспекти. Актуальні проблеми правознавства. № 2 (22). 2020. С. 28–35
3. Боковиков Ю. В. Механізми протидії корупції. Теорія та практика державного управління. 2017. Вип. 56. С. 1–7.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
1 липня 2022 року

Авторська редакція
Відповідальний за випуск А.М. Захарченко

Оригінал-макет підготовлено організаційним комітетом
Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану»
25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, буд. 1